OSTŘÍ BŘITVY

IVAN JEFREMOV

SVĚT SOVĚTŮ PRAHA 1967

PŘELOŽILI MARIE A BOHUMIL PŘIKRYLOVI

Translation © Marie a Bohumil Přikrylovi 1967

DÍL PRVNÍ

KOŘENY HNĚVU

Kapitola 1

ANNA

Nohy klouzaly po roztálém sněhu a Girin kráčel jako voják — našlapoval na celé chodidlo a rozstřikoval žluté krůpěje. Dva měsíce uplynuly od jeho příjezdu do Moskvy, a teprve nyní může splnit přítelovu prosbu. Dva měsíce vyplněné rozpaky, nekonečnými otázkami a chozením „po instancích“. „Kdo vás předvolal a proč vás předvolal?“ tak ho vítali, ptajíce se ho se zjevnou nedůvěrou jako nějakého chytráka, který se snažil vedrat se do hlavního města z „venkova“. Girin hned nepostihl, že jeho demobilizace a předvolání byly tahem v jakési podivné hře, jejíž podstatu nechápal.

Nepochyboval, že na všechno přijde, znovu vytáhl z kapsy pomačkaný dopis, poslední prosbu přítele sochaře, který padl na frontě před šestnácti lety. Dlouho museli čekat, prosba i sám Girin, ale jako vojenský chirurg a velitel nemocnice si nemohl zvolit čas, a jeho dopisy zůstávaly bez odpovědi.

Tady je ta ulice, za stadiónem Dynamo! Girin se podíval znovu na plánek.

Veliký šedý Dům umělců na Maslovce vypadal nevlídně. V ateliérech přízemku se za velikými zaprášenými okny pohybovali lidé. Girin vešel do širokého hlavního vchodu a od schodiště zabočil napravo do chodby přecpané sádrovými odlitky soch, poprsí, hlav i úplně beztvarými kusy sádry, z nichž trčely dráty rezavé drátěné kostry. Girinovi nepříjemně připomínaly úlomky sádrových obvazů, jejichž hromady se vršily v koutě dvora jeho veliké nemocnice. V tmavé

chodbě tápal a vytáhl z kapsy baterku. První, druhé, třetí dveře…, tady je to!

Ale na dveřích visel zámek. Girin musel zaklepat na protější dveře, za nimiž bylo slyšet rozhovor.

Malý muž v pracovním plášti umazaném od sádry se tázavě usmál.

„Řekněte mi, prosím vás, jak se dostanu do Proninova ateliéru?“ zeptal se Girin. Úsměv z tváře maličkého muže zmizel a jeho společník, neoholený muž s brýlemi a v černém obnošeném svrchníku, se zamračil.

„Pronin? Víte, ten přece…,“ zahuhňal muž v plášti.

„Vím všecko,“ přerušil ho Girin, „ale musím najít jeho ateliér.“

„Jeho ateliér je obsazen jiným sochařem…, mnou,“ odpověděl muž ve svrchníku.

„A dávno?“

„Desátý rok!“

„A co se stalo s Proninovými sochami, s jeho nedokončenými skicami?“

„Nedalo se nic dělat, vyhodili je na chodbu. Mysleli, že si je vezme někdo z příbuzných, ale příbuzné zřejmě nemá, nebo se o to nezajímají.“

„Vy jste také sochař, a mluvíte o tom tak klidně. To je přece barbarství!“

„Ale prosím vás! Co s tím? Kam to dát? Když jsem se vrátil, taky jsem našel svoje věci tam!“ Sochař ukázal na dvůr, na kterém se kupily trosky soch jako pomník nesplněných nadějí.

„Ostatně,“ pokračoval sochař, „u Pronina nebylo skoro nic, jenom desítka malých skic. Před válkou pracoval na jediné soše…“

„Ano, ano, a kde je ta socha?“ zneklidněl Girin.

„Tady.“

„Kde tady?“

„Kde by měla být? Tam, na konci chodby. Zachovala se, nezatopili s ní za blokády…“

„Nezatopili?“ Ani ovládající se Girin nemohl zatajit své pobouření.

„Máte tušení, co to byla blokáda?“

„Děkuju, všecko je mi jasné. Když dovolíte, podívám se na tu sochu. Mějte se dobře.“

Girin vykročil do chodby, zvedl baterku, a hned uviděl u stěny mezi okny za posledními dveřmi velikou dřevěnou sochu, o polovinu větší než člověk. Obklopena všemožným haraburdím ostře se odrážela živou tkání dřeva uprostřed bílé slepoty sádry. Dřevo popraskalo, hluboké tmavé trhliny brázdily ruku sochy a tvář zprava, rozťaly po celé délce levý bok a levou kyčli, pokryly drobnými podélnými čárami celou postavu. Girin namířil lampičku na tvář sochy. Je to ona, Anna! Hustý tmavý prach pokrýval hlavu a ramena sochy, jako znamení žalu, a její nezahalená nahota byla tak bezbranná zde, v chladném koutě chodby, že se Girinovi sevřelo srdce, jako v těch dávno uplynulých letech, kdy bezbrannost živé a mladé Anny vzbuzovala jeho ustavičný neklid.

Vybitá baterka rychle slábla, ale Girin si už zvykl na přítmí a zhasl. Pološero páchnoucí plísní zakrylo nehezkost okolí, trhliny i prach na soše. Tvář sochy byla v kmitající se hře stínů tváří té Anny, kterou spatřil poprvé před třiceti lety… Okamžik, a už stál v klenutém pokoji s oblouky vysokých oken, v pracovně svého učitele profesora Mednikova, v jedné z mnoha budov leningradské Vojenské lékařské akademie…

Devatenáctiletý posluchač prvního ročníku lékařství šel provést svůj první samostatný vědecký výzkum. Profesor, který věřil v jeho schopnosti, mu uložil, aby opatřil všechny vzorky pitné vody, v jejímž užívání viděl příčiny vzniku Kašin-Bekovy nemoci ve třech vesnicích v Povolží. Záhadná nemoc se projevovala jako atrofie nožních kloubů, zejména kolenních. Z kloubů mizela chrupavka. Hlavičky kostí zbavené chrupavkové vrstvy se při chůzi třely o sebe tak, že povrch kostí se vyhladil. Chůze byla hroznou mukou. Nemoc se vyskytovala pouze ve třech vesnicích jednoho okresu, v sousedních obcích nikdy nebyly ani příznaky této nemoci. Vesnice postižené Kašin-Bekovou nemocí byly známé také v Zabajkalsku, na řece Ur. Ale tam se k ní přidružil ještě růst volete, onemocnění štítné žlázy způsobené zřejmě nedostatkem jódu ve velmi čisté vodě horských říček okresu.

Profesor Mednikov měl podezření, že i Kašin-Bekovu nemoc způsobil nedostatek některých chemických látek ve vodě nebo v půdě. Girin měl sebrat vzorky půdy z polí, dále vzorky vody ze studní a z říček okresu — jak z vesnic postižených nemocí, tak i ze zdravých sousedních vesnic, aby se prostým porovnáním zjistil nedostatek některých látek v místech s největším počtem nemocných, a tím aby se získal klíč k vysvětlení výskytu nemoci.

A. tak se student Girin octl v parném létě roku 1933 na veliké ruské řece. Už udělal značný kus práce, když se musel jednoho pošmourného dne přepravit na vysoký pravý břeh Volhy. Převozníci dlouho čekali, až se sejde dost lidí. Girin, kterého pro jeho vojenský stejnokroj považovali za vojáka, žertoval s děvčaty a stačil si i vážně porozprávět s vedoucím převozníkem. Konečně pramice odrazila od břehu a začala se rozhýbávat. Pouze dva selské vozy se přepravovaly na pravý břeh a na plošině pramice bylo volno. Girin zůstal na její zádi vedle převozníka, který chvílemi dával povely svým pomocníkům. Tři mladé ženy se zádumčivě dívaly do nažloutlé volžské vody. Děvčata se shromáždila v hloučku na přídi pramice a vesele tlachala o nějakých bogorodských chlapcích. Pouze jedno děvče stálo samo a hledělo na řeku. V jeho držení těla bylo jakési napětí, a třebaže vzdálenost, která je dělila od jeho družek, nebyla větší než sáh, Girin cítil, že je to celá propast.

Teplý jihovýchodní větřík navál mračna hustěji, hladina Volhy začala být cínově matná, stříkl drobný déšť, který se podobal mlze. Pravý břeh se rozplynul v cloně deště, vzdálil se. Děvčata umlkla.

„No tak, zazpívejte něco!“ křikl starý převozník. Veslaři ze sebe vydali pár chraptivých tónů, ale brzy zmlkli.

„Předevčírem bylo posvícení,“ mrkl na Girina modrooký chasník v přepásané ruské košili, ,,to víš, hulákali jsme, až se hory zelenaly. Teď nemůžeme zpívat. Strýčku Michale,“ obrátil se k vedoucímu převozníkovi, „Ňuška Stoljarovová jede s námi. Ať nám zazpívá, převezeme ji zadarmo!“

„Já ji vozím beztoho vždycky zadarmo,“ odpověděl bradáč, „za tatínka, Ňušo!“ Na jeho zvolání se děvče, které stálo samo, otočilo. Girin spatřil pohled tmavých očí, chvění řas

a několik vlnících se kadeří zlatě žlutých vlasů, které se draly zpod šátku. Dívčina tvář byla široká, s vysedlými lícními kostmi, nebylo možno říci, že je krásná, ale bylo v ní něco, co děvče odlišovalo od všech žen, které byly na pramici. Na její tváři se objevila podivná směsice neklidu, dobroty, lstivosti i smutku.

„Mám tedy zazpívat, strýčku Michale?“ zeptalo se děvče. Bradáč vlídně přikývl.

Podle toho, jak děvčata napjala pozornost a veslaři zvedli hlavy, Girin poznal, že Ňuša je známá zpěvačka. Děvče se obrátilo po proudu, chytilo se zábradlí pramice a bosou nohu dalo na příčník. Chvilka ticha, a silný hlas, čistý mezzo-soprán, se nesl nad zamlženou řekou.

„Noc tmavá, tmavoučká, v domě ticho…“ Od dětství známá slova staré písně o těžkém údělu ženy zazněla s tragickou silou a s citem. Girin, sám milovník hudby a zpěvák, zatajil dech. Tato teskná píseň se velice hodila k podmračnému deštivému večeru na široké řece, k ztichlému hloučku lidí na staré pramici pokryté senem, k hudebnímu doprovodu skřípajících vesel.

A Ňuščin hlas se nesl jako racek nad Volhou.

„Jsem vzorná žena, jak věrný pes oddaná svému muži!“ Tragická píseň stesku a vzdoru dozněla.

„Ta ale zpívá... ,“ usmál se obdivně modrooký veslař. „Tak, Ňušo, ještě něco!“

„Nech děvče odpočinout,“ ujal se zpěvačky starý převozník, „teď ať zazpívají jiní.“ Jeho oči uličnicky zasvítily a upřely se na Girina. „Tady ten student, budoucí doktor… (Girin viděl, jak zpěvačka sebou trhla a zvedla hlavu) nám možná ukáže, jak zpívají v hlavním městě.“

„Já nejsem z hlavního města, jsem z Leningradu,“ opravil Girin stařečka. „A do doktora mám ještě tak daleko jako do nebe.“

„To je jedno, to je ještě lepší... , je to slavné město,“ nepřišel převozník do rozpaků. „Tak už spusť, študente...“

Girin chvilku přemýšlel, co má svým náhodným spolucestujícím zazpívat. A v náhlé touze zazpívat něco vážného a melodického, co by se hodilo k náladě tohoto večera na řece, ale nebylo přitom naplněno takovým zoufalým smutkem

jako Nuščina píseň, zazpíval Girin Schubertovo Zastaveníčko.

„Tiše lkají moje písně noční tmou…“

Girin zpíval, a zpozoroval, jak se dívčina tvář stala přísnější, jak se její pružná a ladná postava napřimovala, jako by se snažila zachytit melodii celým tělem.

Snad ještě nikdy nezpíval s takovým zápalem. Když dozpíval, bylo chvilku ticho.

„Co čumíte, hoďte sebou, bude se muset natáhnout vlečné lano!“ přerušil mlčení bas starého převozníka. Veslaři začali rychle a prudce veslovat a pramice odbočila z proudu do klidné zátoky pod červenými srázy příkrého břehu. Ještě několik minut, a lýkové provazy byly navlečeny na kůly zaražené do dna Volhy. Veslaři vytáhli můstek, aby mohly sjet vozy.

„Moc pěkně zpíváš, študente!“ zvolal na Girina modrooký mládenec jako na dávného známého. „Měli byste se dát s Ňuškou do páru! Přijď zas, my tě převezeme zadarmo, když zazpíváš.“

Girin se na převozníky usmál a strčil desetikopejku do mozolnaté ruky strýce Michala.

„Pospícháš, doktore?“ zahuhlal stařeček. „Jdeš, jak hádám, do Nikolskýho?“

„Do Nikolského. Nemáte tam někoho známého?“ zeptal se Girin.

„Co potřebuješ, kvartýr? Jdeš do sovětu?“

„Kvartýr, tak na dvě neděle, chtěl bych se dohodnout s dobrými lidmi.“

„Ňušo, počkej!“ zvolal stařeček na zpěvačku, která už vyskočila na břeh. „Nevzala bys toho študenta na byt? Chalupu máte dost velkou!“

Děvče náhle polil ruměnec:

„Ano, ráda… možná že soudruh doktor poradí něco mamince… Jenomže, jak sám víte, nemáme co hostovi dát.“

„Což o to,“ zasáhl do debaty Girin, „žádné lahůdky nepotřebuju, a mléko a chleba mi seženete, ne? Jestli nebudu překážet…“

„Kdepak,“ zaradovalo se děvče upřímně, „a když se vám u nás nebude líbit, můžete přece vždycky jít jinam.“

„Tak jste se dohodli," řekl spokojeně starý, jako by chtěl rychle jednání ukončit. „A ty, doktore, jestli nepospícháš, poseď a zakuř si se mnou. Chci se tě ještě na něco zeptat, co se týče vědy."

„Dobrá. A jak vás najdu, Ňušo?"

„Když přijdete po této cestě k vesnici, uvidíte krajní dům. Vesnice není veliká, jedna ulice, levá strana je dlouhá, pravá je kratší. Hned napravo je kopeček a na něm je pětistěnný dům s vyřezávaným zápražím, přes příkop."

„Podívejte se, děvčata, Ňuška si našla drahouška!" vykřikla pisklavě jedna spolucestující, vysoká, v tmavě červeném květovaném šátku, „domlouvá se! Počkej, Ňuško, urazovský chlapec tě zvalchuje! A ten student dostane taky!"

Děvče se otočilo, jako by je někdo švihl, a šlo rychle do vršku. Klouzalo na rozměklém žlutém jílu, ani se neohlédlo.

„Že vám není hanba, děvčata!" rozzlobil se Girin.

„Proč hanba? Je to přece poběhlice, nic jiného. Tak co…"

„Táhněte, potvory!" zvolal drsně starý převozník. „Dovedou člověka jenom ostouzet."

„My víme proč!" zakřičela děvčata sborem a se smíchem odcházela.

Starý se rozzlobeně mračil a nasypal si na dlaň z Girinovy krabičky machorku.

„Proč jsou na ni takové?" zeptal se Girin. „Myslím, že je to docela hodné děvče."

„To je tak, měla zatracený osud, myslím — jako Ňuška, takový tak hned nenajdeš. Já znám celou jejich rodinu."

„Co se jí stalo? Taky jsem si všiml, že s ní není něco v pořádku."

„Takové by si jenom slepý nevšiml. Budeš u nich a možná, že jim něčím pomůžeš, nějakou doktorskou radou. Jsem rád, že jsem tě k nim poslal na kvartýr…"

„Ale…"

„No no, necukej se, hned ti všecko vyložím. Víš, Ňuščin otec pracoval jako mistr na zdejší lodi, byl truhlář, přiženil se do chalupy její matky. Bojoval ve vojně s Němcema, a taky v občanský válce, vrátil se, pravda, ne jako straník, ale jako uvědomělej, a to se rozumí, byl hlava všeho novýho. Vesnice je to stará, bohatá, kulaci v ní jsou silní, a chalupníků,

co kulakům nadržujou, je taky hodně, a Pavel, jako Ňuščin otec, se jim nelíbil. Sotva se začalo mluvit o kolektivizaci, začala kulacká patálie…“ Starý převozník se zachmuřil a zabafal z ukroucené cigarety.

„Povstání?“ zeptal se Girin.

„Ne, jenom tak, banditská střelba, zákeřnická. V noci střílejí do oken a na sovětské ouřady čekají za křovím… A tak se vypořádali také s Pavlem. Večer, když seděl s ženou a s Ňuškou u večeře, vtrhli do chalupy dva s revolverem, a s hroznýma nadávkama Pavla zastřelili. Pavlova žena, jako Ňuščina matka, se svalila jako mrtvá, a Ňuška, tenkrát docela malá holčička, se na ně vrhla jak dravec. No a jeden ten bandita ji tak třískl, že přišla k sobě až zadlouho.“

„Copak nikdo neslyšel, že se střílí?“

„Jejich dům, jak uvidíš, je na kraji vesnice. A i kdyby někdo střílení slyšel, lidi se báli.“

„A co bylo dál?“

„Ňuščina matka od té doby nevstala, nemluví, jenom tak bučí. Ruce i nohy má docela bez vlády. A Ňuška je u ní jak přivázaná, nemůže se přece od ní hnout. Pěkná domácnost, hospodářství, všecko je pryč. Co takové děvče zmůže? Mlátí sebou jak ryba o led, nádenicí, pere prádlo, protlouká se s malou zelinářskou zahrádkou.“

„A co kolchoz?“

„Tak se podívej,“ a převozník hrubě zanadával, „celou věc hned na začátku obrátili tak, jako by Pavla klepli ožralí při pranici. To je u nás dycky tak, když se něco semele, musí se obejít zákon, svede se to na ožralství. Ale já bych je, ty ochlasty, pořádně skřípl... ,“ odplivl si stařeček. „Zkrátka, nebyla hned žádná podpora ani výpomoc, ledaže by někdo z hodných lidí dal kousek ze svého. Přitom je Ňuska hrdá, nevezme od každýho… a tak se děvčeti život nevyvedl a není vysvobození!“

„A proč jí říkají poběhlice?“

„Posud to sám, jestli se v tom vyznáš. Děvče je na vzhled moc pěkný, taková postava našince dycky přitahuje. Čím je kůžička pěknější, tím jsou lovci mazanější! Ti, co se nejlepší vyznají v ženských, začínají se za ní honit. A zelený mládí, horká krev, děvčeti se, to se ví, zatočila za horké noci hlava,

a podlehla. A teď všichni, co se před ní kroutili jak hadí a div se před ní neplazili, se proměnili ve zvěř a vystrkují svůj rypák. A hlavně ženské, nedej pánbůh, ji tak ostouzejí, ženou ji rovnou do hrobu, bez nejmenšího slitování! Žere je závist nebo co, že je pěkná a kurážná. Tomu nerozumím, proč jsou tak nemilosrdné, jsou přece taky mladé a o nic lepší. Ten mládenec, co Ňušku dostal, je pěkný jak sokol, ale jinak je to had. Nejenomže se nechce ženit, ale vůbec se jí nezastane. Ve vesnici se dokonce povídá, že o Ňušku hrál s kamarádem a prohrál, ale tomu já přece jen nevěřím! A ženské, ty jsou zkrátka bez sebe. A ubohé děvče žije jak v pekle pro svoje důvěřivé srdce, pro svoji dobrotu a pro svoji krásu. Fuj!

Stařeček se rozladil a už se vyhýbal dalším otázkám, které se mu pokoušel klást Girin. Student mu odsypal trochu machorky, dal si na rameno svůj kufr a pustil se šikmo na vysoký břeh.

Ze stínu srázů vyšel Girin do polí, kde se matné světlo západu prodralo skrze silnou clonu mraků a oživilo narudlým odstínem dlouhé loužičky v kolejích i mokré, čerstvě vykoupané listí malých doubků křivých jako keříky. Veliký bílý kostel s hraněnou, nedávno natřenou kupolí se usadil na vrcholu chlumu, podél jehož úpatí se roztáhla vesnice. Veliké chalupy s vysokými zastřešenými zápražími, několik plechových střech a zděné sýpky svědčily o šetrném životě nikolských hospodářů a veliký modře nalíčený krám na kamenném podsklepí se pyšně vypínal nedaleko kostelního náměstí nad celkový ráz domů. Girin hned uviděl dům Ňuši — jak tady Anně říkali. Popsala ho přesně. Dávno nenatřený, šedý, jako většina starých dřevěných stavení. Vyřezávané obroubení rámů, zápraží s pevnými dveřmi, které se neotvíraly přímo do předsíně, nýbrž do dlouhé kryté pavlače podél dvora, nebožtík Annin otec stavěl dobře a pěkně. Ale ačkoli od jeho smrti neuplynulo ještě mnoho let, střecha už povolila, vrata se naklonila a plot naříká na nedovednou opravu spatně připasovanými náhodnými kousky prken a tyčí. Girin si oškrábal zablácené boty, zaklepal, a hned uslyšel cupitání bosých nohou. Podle toho, jak zazářila smutná Annina tvář, Poznal, že byl vítaným hostem.

„Taktak, že jsem se stačila dát do pořádku," řekla Anna a otevřela dveře do dost veliké světnice s velkou dřevěnou postelí v blízkém koutě, s čistým nenatřeným stolem a s lavicemi.

„Tady u nás je ticho," řeklo děvče, jako by se omlouvalo.

„To je dobře, aspoň se mi bude dobře pracovat!" zvolal Girin.

„Pojďte se mnou, ukážu vám, kde co je," vybídla ho Anna nesměle a potichu jako dříve. Vešli do zadní světnice, kde Girina čekalo veliké, až po okraj naplněné hliněné umývadlo.

„Ted sem," otevřela zabouchnuté dveře do prostranné kuchyně s ruskou pecí, „tady je maminka, a já vlevo, v zápecní světničce."

Girin ihned ucítil těžký zápach místnosti, v které je nemocný, jenž dlouho nevstal. Vešel do kuchyně a pozdravil ještě nikoli starou nesmírně bledou a hubenou ženu přitisknutou nehybně k spoustě polštářů na posteli přikryté pokrývkou z pestrých zbytků. Ženiny pozorné moudré oči, právě takové, jako má Anna, se dívaly na Girina upřeně a vážně, potom zjihly…

Když se zařídil v Annině domě, věnoval se výzkumu, plnil lahvičky s neprodyšným uzávěrem vodou a půdou a pečlivě je balil do malých poštovních bedniček.

Zbýval mu také čas na pomalé osamělé procházky podél vysokého volžského břehu a na nějakou tu mužskou pomoc Anně v domě. Nakloněná vrata se napřímila, schody zadního zápraží se bělaly čerstvým dřevem nových prken a zatékající střecha nad kuchyní a nad seníkem mohla teď vydržet podzimní deště.

Jednou v noci probudil Girina šramot. V polospánku si pomyslel, jestli se nepřitížilo nemocné, pootevřel dveře své světnice do předsíně a zbystřil sluch.

Zapraskaly dveře, dva mužské hlasy tiše zabručely nějaké hrozby. Opět mlčelivý zápas, a Girin uslyšel Annin zalykající se rozhořčený šepot:

„Jdi pryč, bestie… Maminka to uslyší, aspoň ji netrap!"

„Co je tvoje maminka: pařez s očima!" zahučel posměvačně jeden z příchozích a druhý se rozesmál tlumeným smíchem. „Bude dělat drahoty…"

Využíváš toho, že maminka je nemocná, ach ty sprosťáku!

Ach!“

Dveře do Anniny světničky se otevřely a zase se zabouchly. Girin stál v rozpacích, vzplanula v něm zuřivá touha pustit se do ničemů, a zároveň se bál míchat se do vztahů, které neznal. Když však začal uvažovat o těžké Annině tragédii, zdála se mu jeho zdrželivost hanebná. Ležel, ale nespal, a litoval, že ačkoliv je velký a silný, je přece jenom nezkušený.

Usnul až k ránu, a probudil se, když slunce už vystoupilo nad vysoké keře mýtiny, která se táhla skoro až k jeho oknům. Anna mu přinesla obvyklou snídani: studené mléko, vajíčka a chléb. Měla šátek uvázaný hluboko do čela a chodila se sklopenýma očima, zastřenýma řasami. Podle krátkého pohledu, který na něho vrhla úkradkem, a podle zardělých tváří Girin poznal, že děvčeti je jasné, že ví o tom, co se v noci přihodilo. Ne, Anna nevypadala ani dost málo jako šťastná milenka, a Girin se rozhodl, že něco podnikne.

Po celý den, když obcházel další pole, studny a prameny, přemýšlel, jak vysvobodit Annu z jejího žalostného postavení. Klíč k řešení byl v matčině nemoci: Anna se nemohla s ochrnutou rozejít. Vzít s sebou Annu s nemocnou matkou do Leningradu, na to jako student nestačil. Buď se Annina matka musí dostat do dobré nemocnice, nebo… jí vyléčí. Vzpomněl si na zkušenost profesora Astvacaturova, který se kdysi stal slavným po celém Leningradě. Tento proslulý neuropatolog, náčelník první kliniky Vojenské lékařské akademie, pokřtěné studenty na Dantovo peklo, protože v ní shromažďoval nemocné zmrzačené nervovými chorobami, přijal odněkud z venkova ženu zachvácenou hysterickým ochrnutím po nenadálé smrti dítěte. Týmž ochrnutím jako Annina matka, to jest — slyšela i viděla, nemohla však mluvit a pohybovat se. Astvacaturov byl pro onu ženu poslední nadějí, všechno úsilí lékařů, kteří ji dosud léčili, bylo marné.

Astvacaturov týden přemýšlel, úmyslně k nemocné nešel, až se rozhodl pro neobvyklý postup.

Po mnoha dnech napjatého čekání nemocné oznámili, že dnes k ní přijde Astvacaturov. Ochrnutá žena, kterou posadili ve zvláštním nemocničním pokoji do křesla, přímo proti

dveřím, byla čekáním takřka bez sebe. Profesorovi asistenti jí sdělili, aby čekala a dívala se na tyto dveře, co nevidět do nich vejde „sám Astvacaturov“, a rozumí se, že ji jistě vyléčí… Uplynulo čtvrt hodiny, půl hodiny, čekání bylo čím dále tím napjatější a vyčerpávající. Konečně se dveře hlučně rozletěly, a Astvacaturov, vysoké postavy, který vypadal ještě větší ve svém bílém plášti, v bílé čepičce na černých prošedivělých kadeřích, s krásným výrazným „orlím“ obličejem, s ohromnýma planoucíma očima vrazil do pokoje, rychle přistoupil k nemocné a hromovým hlasem zařval: „Vstaňte!“

Nemocná vstala, udělala krok, upadla... , ale ochrnutí zmizelo. Tak udělal leningradský profesor opravdový zázrak.

A což udělat něco podobného s Anninou matkou? Hysterická nebo duševní ochrnutí mohou být vyléčena silným nervovým otřesem. Ale jak přimět ženu, která žije už několik let v zoufalé beznaději a je kromě toho pravděpodobně deptána tragédií své dcery, kterou si nemohla neuvědomit, jak ji přimět, aby uvěřila v mladého studenta, třebaže přijel z takového „vědeckého“ města? Ne, Astvacaturovův způsob se nehodí, ale co může on, Girin, jiného vymyslet?

Minuly dva dny, a Girin znovu vyskočil, když v noci zaslechl zlodějský šramot u venkovních dveří. Někdo se vytrvale snažil odsunout dřevěnou zástrčku. Girin vyběhl do předsíně ve chvíli, kdy se dveře dokořán otevřely, a nezřetelný stín se objevil na prahu u vchodu do Anniny světnice.

„Stůj, nebo střelím!“ řekl Girin tiše a klidně, ale vzteky zaťal zuby.

„No no, copak!“ zabručela postava a opatrně napnula krk dopředu.

„Táhni, nebo tě zabiju! Tak slyšíš?!“ vyštěkl Girin a zvedl ohnutou stříkačku, svou jedinou zbraň, kterou svíral v ruce. Záhadná postava vzala do zaječích.

Anna vyšla ze své světnice s hořící sirkou a spatřila Girina. Ještě se třásl rozčilením a pevně zavíral venkovní dveře. Za dvě tři vteřiny světla vyčetl takovou vděčnost v jejím polekaném a obdivném pohledu, že se opravdu cítil být hrdinou.

„Děkuju vám,“ řekla hlasitě. Girin něco zamumlal.

„Musíme se podívat na maminku," pokračovalo děvče a kývnutím vybídlo Girina, aby šel za ním. Vešli do kuchyně, osvětlené lampičkou, u nemocné se svítilo celou noc, a hned se setkali s široce otevřenýma očima ochrnuté. Docela jistě věděla všechno. Když uviděla ty, kdo k ní teď přišli, nenávist v jejím pohledu vystřídala vděčnost. Anna začala natřásat polštáře a při tom matce něco šeptala. Náhlá domněnka, ještě nezřetelná, taktak se rýsující, ho napadla, když viděl oči Anniny matky. Ta domněnka nezmizela, ale nabývala určitější podoby, když ležel na posteli a díval se oknem na hvězdy.

Annina matka nemohla věřit v své uzdravení, nemohla věřit v Girinovu moc. Ale jiné dost silné mohutné duševní pohnutí by možná mohlo způsobit potřebný otřes.

Opět se vydařil jeden všední den. Girin šel po vysokém volžském břehu do vzdálené vesnice, poslední, kterou měl prozkoumat na pravém břehu. Vítr šelestil dozrávajícím ovsem. Girin nebyl ještě ani půl versty od Nikolského, když se na cestě před ním vynořily z křoví dvě mužské postavy. Girinovi zabušilo srdce: přicházel okamžik pomsty za jeho noční hrdinství. Pevně odhodlán neustoupit děj se co děj, blížil se pomalu k těm, kteří na něho čekali, strčil ruku do pravé kapsy a zastavil se. Podle světlých kudrn poznal Annina svůdce, opravdu hezkého muže s nepříjemně drzým pohledem světle modrých očí. Druhý, menší a zavalitější, s pronikavýma medvědíma očkama, nevynikal ničím kromě obleku.

Oba mladíci zaváhali a povídali si rychle něco, co Girin dobře neslyšel. Bez přestání hleděli na Girinovu pravou ruku, zastrčenou v kapse, a Girin se hned dovtípil, že jeho protivníci jsou přesvědčeni, že má zbraň. A opravdu, Girinův vojenský stejnokroj a jeho podivné zaměstnání ho dělaly podle všeho záhadným. Student a jakoby voják-lékař, a chodí po vesnicích, hledá studny a prameny… Girin rázně vykročil a udělal rukou posuněk, jako by něco smetal z cesty. Mladíci neochotně ustoupili na okraj a Girin prošel okolo a koutkem oka pozoroval své odpůrce.

„Ty, studente, či rudoarmejče, nebo co jsi zač!" zvolal na něho kudrnatý krasavec. Girin se zastavil.

„Ty, poslechni," pokračoval mladík s předstíranou mírumilovností i s vyhrůžkou, „do našich věcí se nepleť, a s tou holkou, to ti povídám, si nic nezačínej… Máš tu svou práci, jsi tu na chvilku, tak ji dodělej, a plav! A když ne…"

„A když ne?" Girin se mu podíval přímo do tváře, cítil už známý bojovný vztek, který se objevuje u dobrého člověka, jakmile narazí na zlou sílu.

„Skončíme to po našem," vycenil zuby druhý. „Může se ti stát, že už letos nebudeš moci běhat za cizíma holkama!"

„To je naše poslední slovo," přerušil ho kudrnáč, „a když neposlechneš, naříkej sám na sebe. Nás je tady moc, začínají tmavé noci, nebude ti nic platný ani ten tvůj revolver."

Girin šel pomalu po cestě a přemýšlel o tomto setkání. I kdyby měl revolver, mohli by si na něho tak jako tak někde počíhat, čímkoli ho omráčit, a i kdyby ho nezabili, zřídit tak, že by musel dát sbohem všem plánům na Anninu záchranu i na svůj brzký návrat ke studiu. Ted cítil, že pomoc Anně se nedá dlouho odkládat.

Girin se v zamyšlení vzdálil už na dvě versty od Nikolského, vtom však se obrátil a rázně se pustil zpátky. Dost těžko našel vedoucího několika málo nikolských komsomolců, zamračeného, ustaraného mládence, pilně podšívajícího staré sedélko. Mládenec ho vyslechl nelibě, ukroutil si cigaretu, zabafal a odplivl si.

„Strkáš nos do věci, po které ti nic není," procedil komsomolec, „či ses do Ňušky zamiloval? Nech toho, to ti říkám jako kamarád. Je sama vinna, tahala se s kulakem už v devětadvacátým, a teď s těma největšíma banditama, patří jí to… A ty můžeš přijít zbytečně o palici."

Nádech zvláštní hořkosti zazněl v mládencově odpovědi, a Girin, který byl v posledních dnech nějak velmi citlivý, náhle pochopil. Vnitřním zrakem našel správný směr rozmluvy, přisedl blíž ke komsomolci a potichu mu začal vykládat, co si o oklamaném děvčeti myslí.

„A jestlis ji měl rád," řekl znenadání, „nemáš ohrnovat nos jak nějaký svatoušek, ale máš opravdu pomoci. Je nutné ji odtud dostat, a ne ji tu nechat těm lumpům napospas. Oni ji ponižovali, a ty ses na to jen díval."

„Pomalu, pomalu, ne tak zhurta!" rozzlobil se mládenec.

„Žádné pomalu! Když o tom budeš přemýšlet, tak to pochopíš, ale mysli hezky rychle. Odsuzovat dovede každý, ale pomoci…

„Vždyť já nejsem proti tomu… Jenom jak jí já, nebo my dva můžeme pomoct? Máme tě hlídat nebo co? Komsomolci jsme tu tři, a přitom se nám taky pořád vyhrožuje.“

„O hlídání jsem s tebou nemluvil. Musíme sehrát komedii, potřebujeme dva revolvery a spolehlivého člověka, který je starší než my dva…“ A Girin nabídl komsomolci svou výbornou machorku a vysvětlil mu, k čemu ty divné přípravy. Mládenec nedůvěřivě poslouchal, pak se začal usmívat.

„Ty jsi ale hlavička!“ plácl Girina na rameno. „Kdo by to řekl, tak přece vás v těch školách neživí nadarmo. Tak dobrá. Jde se na to.“ Pustili se na druhý konec vesnice, kde bydlel bývalý rudoarmejec, člen strany, bledý a hubený Gavrilov, který se dosud úplně nezotavil po těžké nemoci. Byl naštěstí doma a zaradoval se, když na návštěvníkovi viděl vojenský stejnokroj.

Gavrilov poslouchal Girina, napřed se mračil, pokoušel se mu odporovat, dlouho mlčel a přemýšlel. Nakonec přimhouřil bystré oči a obrátil se na Girina s otázkou:

„Plán vypadá dobře. Ale co když se ta stará začne najednou poroučet?“

„A hrome!“ vykřikl Fjodor. „Potom nás všecky zavřou. Na to jsme nemysleli!“

„Zavřou jenom mě,“ odporoval rázně Girin, „dám vám potvrzení, že jste v tom nevinně. Mám ho napsat hned?“

„Nechme toho, to se uvidí. Napřed práce. Odpovědnost potom.“

„Tak vám děkuju co nejuctivěji,“ oddechl si úlevou Girin. .Jestli se to povede, nebo ne, to se ukáže, ale za pomoc a za přátelství mockrát děkuju.“

Girin šel pomalu k domovu a promýšlel svou nastávající rozmluvu s Annou. Bylo nutné, aby se snažila vzpomenout si na podobu těch, kdo zabili jejího otce, a aby souhlasila s tím, být účinkující osobou ve scéně, kterou Girin chystal.

jakmile Anna pochopila, co Girin zamýšlel, zmocnilo se jí strašné rozčilení. Odvěkým dívčím pohybem se chytila za spánky, zatajila dech, poslouchala studenta a dlouho se sna-

žila rozpomenout se na tváře otcových vrahů. Nemohla je přesně popsat. Ti tři lotři k nim vtrhli s naraženými čepicemi a oblečení do obnošeného vojenského stejnokroje při špatném světle lampy. To se však nyní dobře hodilo, mohli se aspoň obejít bez maskování, pro které neměli nic kromě koudele, barvy a lepidla. Girin rozhodl, že jedním z „banditů“ bude sám a druhým Gavrilov. Křičet bude muset Gavri-lov, protože nemocná už svého nájemníka znala. Nebylo možné dávat v sázku nic, ani maličkost. Girin udělal před večerem nové petlice na dveře i na okna, petlice, jaké by nestrhli ani koně. Nenadálý vpád Anniných „miláčků“ by mohl věc zmařit. Když bylo všechno připraveno, zmocnily se Gi-rina ukrutné obavy. V noci skoro nespal a ve dne nemohl najít klid, dokud se nevypravil za Gavrilovem a Fjodorem. Komsomolec byl ochoten půjčit svůj revolver, ale pouze s podmínkou, že bude smět být nablízku. Bývalého rudoar-mejce uviděl Girin náramně rozzuřeného. Fjodorovi také hořely uši, jako by mu byl někdo vynadal.

„Podívej se,“ obrátil se Gavrilov na Girina a ukazoval mu půl desítky pokažených revolverových nábojů, „to jsem chtěl ty patrony vyndat. Který čert to vymyslel, je to hromsky zaseknutý, nevytáhneš to ani za nic!“

„Zkraťnábojnici pilníkem na polovic,“ radil mu Girin.

„A jak budu potom střílet? Z bubínku vyletí jen oheň!“

„To nevadí. Bude to vypadat ještě strašnější. Jenom ho drž dál od očí . . .“

„Správně! Dobře to říkáš . .. , tak ty patrony, který jsou pokažený, dáme jako první. Stačí dvě?“

„Myslím, že musí být tři. . . Pamatuj si: Napřed střílíš ty do vzduchu, když vejdeme, potom já po Anně, a pak ty namíříš na matku!“

„To je ohromný! Tak dobrá, ujednáno—vykonáno.

Jdeme.“

Už se stmívalo, když Anna začala dávat na stůl u matčiny postele, úmyslně opožděně. Jedly vždycky společně, Anna přistrčila stůl k lůžku, posadila nemocnou a krmila ji, potom jedla sama a matka ji pozorovala neklidně, laskavě a bedlivě. Dnes děvče před matkou stěží skrývalo rozechvění. Když nemocnou nakrmila, sedla si a přemístila lampu na druhý konec stolu. To bylo znamení. Dveře se rozletěly. Do kuchyně

vrazili dva banditě v rozepnutých vojenských blůzách, s hluboko naraženými čepicemi a s napřaženými revolvery, a chrlili sprosté nadávky. Anna s výkřikem vyskočila a převrhla židli. Šlehl výstřel. Annina matka otevřela dokořán ústa a s očima vylézajícíma z důlku upřela zrak na Gavrilova, který hrozně vztekle zaječel:

„Aha, už tě máme! Tehdy jsme Pavlovu čubku nedorazili, ale ted na tebe došlo! Stěpko," řekl Girinovi, „ty zastřel tu její zrůdu a já se vypořádám s ní!" pištěl Gavrilov a mířil na kořen nosu nemocné. Ta však, bílá jako křída, se na něho nedívala, ale sledovala dceru, která uskočila k oknu. Třeskl druhý výstřel a Anna padla pod oknem. Gavrilov a Girin zlostně zařvali. Bývalý voják už namířil na nemocnou, když se stalo to, oč usiloval Girin. Annina matka, která zapomněla na všechno na světě kromě na své zastřelené dítě, vydala pojednou ze sebe nejasný výkřik a drala se z postele.

„Dce-e-uš-ko!" zaznělo její kvílení, které si Girin navždy vryl do paměti.

Nemocná se zhroutila na podlahu, uhodila se do hlavy a bylo vidět, že vyvinula úžasné úsilí: chytila se lavice a pokoušela se vstát. Girin i Gavrilov se k ní rozběhli a uchopili ji pod pažemi. Ztratila vědomí. Girin ji položil na postel, poslouchal její tep, „oživlá" Anna běžela do předsíně pro vodu a srazila se se zvědavým a vyděšeným Fjodorem. Komsomolec vpadl neohrabaně do chalupy, a především popadl svůj revolver, který Girin hodil na stůl.

„No jak? Co je? Podařilo se to? Nebo jste ji doopravdy zabili?" naléhal na Girina, který pouze kroutil hlavou a snažil se přivést nemocnou k vědomí. Nakonec studená voda, masírování a čpavek provedly své, a Annina matka otevřela oči. Zaleskl se v nich údiv hraničící s šílenstvím, když uviděla, že se nad ní sklání její dcera živa a zdráva.

„Dce-ruš-ko, A-nuš-ko . . . ," řekla nemocná dutě a nejasně, zajíkajíc se, a s námahou zvedla hubenou ruku, vlastně kostru ruky potaženou kůží. Anna klesla na její postel a propukla v nezadržitelné stkaní. Girin ustoupil a ohlédl se. Gavrilov, celý propocený, si utíral obličej rukávem a dával do pořádku svůj obnošený, ale pečlivě udržovaný stejnokroj,

který úmyslně zcuchal, aby v něm vypadal jako bandita.

„To jsem se polekal, když Marja . . . tentononc. Myslel jsem si, je nadobro po ní, a co bude teď? To je, kamaráde, nebezpečný podnik! A jak se ti povedlo mě do toho zatáhnou? Podfoukls mě," vrčel nakvašeně Gavrilov, ale díval se na studenta málem zamilovaně.

„Já jsem se vyděsil víc než vy všichni," přiznal se Girin. „Vymyslel jsem to všechno já. A přece teď vidím, že jsme ji mohli tím opravdu zabít. V duchu jsem pořád viděl Astvacaturova, toho profesora, o kterém jsem vám vykládal. Věřil jsem v něj tak jak ta jeho nemocná ..."

„No dobrá, vidím, že to dobře dopadlo. Půjdu," řekl Gavrilov a dodal: „Sbohem, Marjo! Ted! se pěkně rychle uzdrav!" Odešel s Fjodorem, který jen kroutil hlavou.

V Girinově těle se ještě chvěla každá žilka, hrdlo měl sevřené, když slyšel zatím těžko srozumitelná slova Anniny matky, v nichž byl jakýsi cizí přízvuk . . . Vydatné slzy kanuly nepřetržitě po tvářích obou žen, které se k sobě pevně přitulily v této hodině zázračného vysvobození. Girin se pomalu obrátil a udělal krok ke dveřím. Anna vyskočila a vrhla se k nohám rozpačitého studenta.

„Co to děláte . . . mějte rozum, co to je za hloupost, no tak!" zamumlal Girin, zajíkaje se, zvedl Annu a zmizel ve svém pokoji, kde ještě slyšel vzlykot: „Budu vděčná do nejdelší smrti. . . nikdy nezapomenu .. . navěky . . ."

Nejistota, strašné napětí a smrtelný strach posledních dnů unavily Girina tak, že nějak úplně změkl a otupěl. Sedl si na lůžko, bezmyšlenkovitě si ukroutil cigaretu, nevysvlekl se a nezul si boty, zkoušel promyslit další léčení Anniny matky a . . . procitl za pozdního slunečního rána. Udiveně se rozhlížel, protahoval své zdřevěnělé tělo a vstal s velikou úlevou. Cosi velmi obtížného a hrozného zůstalo za ním, zvítězil.

Za dveřmi se ozvaly opatrné kroky bosých nohou, zřejmě Anna, nikoliv poprvé, přišla a naslouchala, bála se Girina probudit.

„Anno!" zvolal na ni, a děvče vletělo do světnice jako vítr, na chvilku zůstalo, oslněno sluncem, jako zkamenělé, vykřiklo: „Můj drahý!" a vrhlo se Girinovi okolo krku. Girin

ji bezděčně objal, ona ho vroucně políbila na rty, zastyděla se a utekla.

Girin nešel hned do druhé polovice domu navštívit Anninu matku. Člověku, kterému je devatenáct let a je přitom svým založením ostýchavý, je zatěžko poslouchat nadšené díky, které hraničí s uctíváním. Ještě těžší je, když tato slova říkají s dojemnou a trapnou námahou ústa, která po pěti letech beznadějného mlčení řeči odvykla. Dověděl se o značném rozruchu mezi sousedy, způsobeném noční střelbou, křikem a nadávkami. Nikdo nic nevěděl, Gavrilov s Fjodorem mlčeli. Ať tak či onak, tajemné události v Annině domě se odrazily také na nočních návštěvách, klid rekonvalescentky nebyl ničím rušen.

Girin se vydal do Korkina, vzdálené vesnice, kterou dosud neprozkoumal, vrátil se za čtyři dny a viděl, že Annina matka může už trochu chodit po chalupě, a dokonce vyjít na zápraží. Tato novinka ohromila všechny nikolské obyvatele a některý Girinův pomocník se asi přece jenom podřekl. I lidé, kteří se až dosud dívali na studenta jako na nulu, ho začali zdravit. Ale Girin musel odjet.

Anna jako by se mu v posledních dnech, dokud Marja nepozvala jednou večer ji a jeho na rodinnou poradu, vyhýbala. Kuchyně, dokonale vyvětraná, s dokořán otevřenými okny, byla jako vyměněná... Girin s překvapením viděl, že Annina matka, kterou považoval za stařenku, není vůbec stará a že si uchovala mnohé z dřívější své krásy, kterou zdědila její dcera. Ožívala každým dnem a každým dnem byla rozhodnější v určení svého dalšího osudu.

„Nemohu tady zůstat ani o den déle, než musím, „ pravila. „ Tady, kde zabili Pavla, kde jsme s dcerou trpěly skoro pět roků, ne, tady se žít nedá. Všude jinde, jenom ne tady. „

Anna se dívala na Girina pátravě. A Girin jí připomněl svou radu, aby šla studovat, aby odjela do Leningradu a dala se zapsat na dělnickou fakultu. Matka se nyní může pokusit najít práci a Girin slíbil, že jim v Leningradě opatří laciný pokojík. Dům byl ještě pěkný, a peníze, které za něj utrží, budou pro první dobu stačit.

Anna vesele zakroužila po kuchyni a Marja pomalu jako předtím, teď však už docela srozumitelně prohlásila:

„Dobře, pozvi zítra Objedkova, dávno na tebe naléhal, abychom mu dům prodali. Udělám s ním sama smlouvu, **a** to co možná rychle. Jde o to, dceruško, abychom tu nezůstaly samy, bez Ivana. Víš přece proč! Musíme jet pohromadě. Zatím budeme bydlet v Bogorodském . . . Kdybys měl v Leningradě příbuzné, potom bych tě možná poprosila, že bychom jely zároveň s tebou. Ale takhle počkáme v Bogorodském, tam nás nechají na pokoji.

Tak se také rozhodli. Připravit a dát dohromady majetek Stoljarovových byla maličkost. **Anna** vstávala v posledních dvou dnech před svítáním, ztrácela se kamsi a vracela se až pozdě ráno. Girin nemohl v sobě utlumit ošklivé podezření a začal se děvčete bezděčně trochu stranit, až ho sama vybídla, aby šel s ní. Na otázku kam, se jenom záhadně usmála, stiskla mu ruku svou rukou, horkou a tvrdou, a zašeptala: ,,To uvidíte."

Girin zneklidněl, upřímná láska hleděla z jejích veselých očí. Zítřek měl být posledním dnem jejich pobytu v Nikolském, posledním před konečným východiskem z dřívější beznaděje a zoufalství . . .

Anna probudila Girina, když se nebe ještě nezačalo jasnit. Bylo časně i pro žence. V chalupách se rozhořívaly ohně a hospodyně byly v jednom kole. Anna a Girin nepotkali ani človíčka, nikým nepozorováni vyšli za humna, zamířili po lešnovské cestě na sever. Nedaleko začínal les pěkně urostlých borovic, které už dlouho nevěděly, co je to kácení. Girin se zastavil, aby se Anny na něco zeptal, ale děvče, zamyšlené a spěchající, si položilo prst na ústa. Cesta se stočila od polí a přešla v pěšinku. Lesní tráva a keříčky byly vydatně smočeny rosou. Anna si podkasala vysoko sukni a rychle kráčela mokrýma bosýma nohama a obnošené Girinovy vysoké boty začaly čvachtat. Kolena v poněkud chladné bohaté rose zvlhla. Girin šel za pospíchající a mlčící Annou, plný očekávání čehosi pěkného. Úzký srpek měsíce visel nad přibližívším se lesem, ale dával méně světla než veliké hvězdy a než viditelný záblesk svítání, které se rodilo vpravo za lesem.

Noční tma sa pomalu rozptylovala, za lesem vzplanuly červánky. Nevlídná šedá mlha naplnila les a jeho větvemi už prosvítalo východní nebe.

„Tady je to, vidíš?“

„Co je tady?“

„Posvátná louka. Já sem už po několikáté běhám, než se rozední, omýt se v rose.“

„Jak to děláš?“

„Naučila mě to jedna stařenka. Svlečeš se do nahá a utíkáš, jak nejrychleji dovedeš, přes tu louku, potom zpátky, potom nalevo, napravo, kam tě oči vedou. Ze začátku nemůžeš ani vydechnout, srdce se ti na chvilku zastaví, stoupne ti do krku, ta rosa je studená, je jí moc, z tebe jenom leje. Ale potom se rozehřeješ, tělo ti hoří jak plamen, všecka únava se ztrácí. . . Oblečeš se a jdeš domů, a v duši máš klid a jsi skrznaskrz čistý, jako kdybys býval v nebi! Toto místo není obyčejné, ale posvátné, staří lidé říkají, že tady před tisícem let stály modly, a že od těch dob je tato louka jako kruh. A trávu tady nežnou, říkají, že dobytek z ní onemocní: v těch rostlinách je veliká síla . . .“

„A ty se nebojíš, že onemocníš? Přece se při tom můžeš nachladit.“

„Ne, budu zdravější. '

A děvče vzhlédlo upřeně na Girina. Už se rozednilo, ale hluboké stíny stále ještě dělaly Anninu tvář záhadnou, a ona celá, tak jak se vypjala na pozadí ranní záře, se Girinovi zdála vznešená.

„A není lepší vykoupat se v řece?“ zeptal se Girin, který se pokoušel odpoutat se od stále mocněji ho ovládajícího pocitu, že nyní musí s Annou promluvit otevřeně.

„Tady člověka opouští všechna špína, je, jako by se znovu narodil,“ odpověděla tiše Anna, „a já musím být čistá, čistá . . .“ Děvče zmlklo, přikročilo až ke Girinovi a dívalo se mu široce otevřenýma očima do tváře.

Ptáci v probuzeném lese jásavě zpívali, šikmé sluneční paprsky roztínaly zářící vzduch mezi červenými kmeny borovic, a hrbolky bílého mechu vynikaly mezi záplavou naježených šišek. V dálce zazněla ještě nesmělá a malátná první píseň ženců. Anna si prohlížela Girina tak dlouho, že pocítil stísněnost. Neuměl a nechtěl se přetvařovat, ale protože se bál, že Annu urazí, pokusil se zakrýt žertem své city, lépe řečeno zakrýt, že je nemá.

„Sedněme si," pravila úsečně a ukazovala na suchý mechový hrbolek. „Řekni mi, jsem pro tebe tak stará, nebo zkaže-

, nlí

nar

„Co to povídáš, Anno," rozhořčil se upřímně Girin, „já . . . ty se mi líbíš, ale . . .

„Dobře, nemusíš dál mluvit. Ty jsi hodně mladý, a já, já jsem poběhlice," řekla pevně a trpce Anna. Girin neodpovídal, chvílemi po děvčeti pokukoval a proklínal se za to, že jí nedovede vysvětlit, že miluje jinou . . .

Melodie dávné písně byla přetržena jiným, pronikavým zvukem, který Girina přenesl o třicet let.

Vytí houkačky se rozléhalo po bulváru. Vůz záchranné stanice se hnal směrem k Běloruskému nádraží, aby byl zachráněn něčí život. A nebyli už ani student Girin, ani parné volž-ské léto, ani živá, zpěvná a smutná Anna. Zkušený lékař a vědec vstal pomalu z lavičky a zamířil k zastávce trolejbusu. Jeho neobyčejná paměť nezapomněla na nic z toho, co se sběhlo na Volze skoro před třiceti lety. Tenkrát mu dívka, když ho doprovázela na parník, řekla, že chce být stejně vzdělaná jako on. Svůj slib splnila. Začala studovat v Leningradě, potom se přestěhovala do Moskvy, stala se dobrou, třebaže ne proslulou zpěvačkou lidových písní.

Anna byla nadšená malířstvím a sochařstvím, seznámila se s Girinovým přítelem Proninem. Stali se přáteli, a potom mužem a ženou. Girin, zaneprázdněný svými výzkumy, býval v posledních letech před válkou zřídkakdy v Moskvě, ztratil Annu z očí, a jednoho dne se dověděl, že Anna padla na frontě jako dobrovolnice. A až na samém konci války dostal dopis od Pronina, který ležel v nemocnici s těžkým zraněním. Sochař věděl, že umírá, a prosil Girina, aby se na památku jeho dávného přátelství pokusil najít a uchovat jeho poslední dílo, nedokončenou sochu Anny. Zamkl sochu v ateliéru, než odjel na frontu několik dní po odjezdu své ženy. Přítel zemřel a Girin považoval za svou povinnost splnit jeho poslední přán[4].

Byť seberychleji minulo Girinovo první léto samostatných výzkumů v roce 1933, všechno, co se tehdy zběhlo, určilo

na celý život jeho vědeckou dráhu a jeho zájmy, jeho další činnost.

Vyléčení Anniny matky ho přesvědčilo navždy, že duševní život má pro organismus člověka, i zdravého, i nemocného, mnohem větší význam, než mysleli jeho učitelé. Z toho se rodilo přesvědčení, že lidský organismus je tak složitý biologický stroj, že dřívější lékařská anatomie a fyziologie vlastně jen taktak naznačovaly hrubé obrysy této neuvěřitelně složité stavby těla.

Setkání s Annou vzbudilo v Girinovi neobyčejný zájem o krásu lidského těla, bylo mu podnětem k vědeckému studiu zákonů krásy. A rozhodl se studovat i to, jak se v lidském organismu odráží vliv vrozených pudů a společenských předsudků. Ze všeho toho nabyla určité podoby představa o nezbytné potřebě psychofyziologie jako důležité vědy především pro člověka, myslícího tvora.

Kapitola 2

KOŘENY HNĚVU

Girin se otočil, zvedl ruku ke klopě kabátu, kde byla kapsa u vojenské blůzy, zarazil se a vytáhl balíček dokladů odtud, kde bývají u civilisty.

Profesor Rjabuškin si osvědčení a potvrzení zběžně prohlédl.

„V pořádku. Ale proč vás Peňkovův ústav odmítl? Pravda, vy jste za války vědecky nepracoval.“

„Změnil jsem obor a stal jsem se chirurgem. Myslím . . .“

„Ovšem, ovšem,“ napadlo Rjabuškina, „to všechno vám prospělo, bylo dobré pro experimentální práce, ale do doktorské disertace máte ještě daleko!“

„Nedělám si nárok na nějaké vedoucí místo.“

„Výborně!“ zvolal s úlevou Rjabuškin. „Potom můžete jit rovnou do mojí laboratoře. Problém nemoci z fyziologického hlediska, a pro vás: s psychologickou úchylkou.“

A náměstek ředitele ústavu začal objasňovat podstatu

problému, na kterém pracoval. Girin využil přestávky v prO» fesorově řeči a pravil:

„Ne, to se mi nehodí.“

„Ale jinou práci v našem ústavu pro vás nenajdeme. . . Ostatně nás upozorňovali.. .“ Rjabuškin se zarazil, ale Girin napjal pozornost.

„Smím vědět, nač vás upozorňovali? Na moji neústupnou povahu?“

„Copak povaha! Tedy — já tomu osobně nevěřím, ale obviňují vás z něčeho horšího.“

„Opravdu? Jistě mi můžete říci, oč jde.“

Rjabuškinovi se do vysvětlování nechtělo, ale couvnout už nemohl.

„Máte prý jeden takový hříšek, ale co povídám, pořádný hřích, za který vás mohli případně i zbavit lékařského diplomu . . . Léčil jste jednoho nemocného, jako by měl rakovinu, ale ve skutečnosti jste ho otrávil anestetickými prostředky, rakovinu neměl, a vy jste mu napařil takovou dávku, že nemocný zemřel. Já vím, před komisí jste se obhájil, ale to víte, řeči jste zarazit nemohl.“

„Ano, máte pravdu, a pro někoho jsou řeči víc než fakta,“ odpověděl dopálený Girin a vstal. Také Rjabuškin vstal a vyhýbal se jeho pohledu.

„Výzvu, kterou vám poslali, zrušíme,“ křikl profesor za odcházejícím Girinem.

„To udělám sám. Sbohem.“

A Girin se vydal od náměstka ředitele ústavu rovnou na ministerstvo.

„Těžko se mohu vrátit. Odvolali mě z práce, demobilizovali mě pro vědeckou práci. . . Ale mohu přijmout jakékoli místo jinde, když se nehodím pro Moskvu,“ řekl vedoucímu osobního oddělení ministerstva.

„Kdo vám řekl, že se nehodíte? Rjabuškin?“

„Nejen on. Copak se nevykrucovali v Peňkovově ústavu? No a Rjabuškin taky, když jsem odmítl pracovat v jeho laboratoři.“

„Ano, ano. Ale nejsou poslední instance. My vám najdeme dobrou práci. Hned zavolám našeho poradce profesora Med-veděva, snad ho znáte? '

„Slyšel jsem o něm.“

„Vítám vás,“ pozdravil ho čiperný a hubený profesor, jehož zjev se ani dost málo neshodoval s jeho jménem. Girina znal, a proto brzy přešel rovnou k věci.

„Vy jste stejně jako já neuropatolog a vaše články o psychofyziologii znám. Jistě se jí také teď zabýváte?“

„Po válce ještě víc. Ale . . .“

„Teď je jiná doba. Ted není rok sedmatřicátý, ani sedmačtyřicátý, ale jedenašedesátý.“

„To je pravda, ale setrvačnost je dosud příliš veliká. A za mnou se vleče špatná pověst, jak mi připomněl Rjabuškin. Odkud to všecko ví? Já jsem ovšem vyprávěl kolegům o své práci. Jistě vám někdo považoval za nutné o tom napsat.“

„Příliš to přeceňujete.“

„Dovolte, abych vám vyprávěl jednu krátkou historku. Smím?“ A na přikývnutí vedoucího osobního oddělení Girin pokračoval: „Vy víte, že už v minulém století vědci archeologové vykopávali v Egyptě Tel-Amarnu, zříceniny hlavního města faraóna Echinatona, reformátora náboženství a veřejného života. Našli obrovský archív, tisíce papyrusů nebo čeho, na čem se tehdy psalo, dohromady několik tisíc listin, knih, zápisů, celou knihovnu faraónova paláce. Učenci se na ni vrhli jako supi, knihovna z půldruhého tisíce roků před naším letopočtem, a k tomu z doby reforem! Tady je klíč k celé historii, k vědě a k náboženství starého Egypta. Pracná luštění hieroglyfů se protáhla do dvacátých letech našeho století. A výsledek? Žádné údaje o vědě, o životě ani o náboženství. Tisíce pomluv! Nevím, jestli si to pamatuju přesně, ale zdá se, že v procentech to vypadá asi tak: šedesát procent udání, čtyřicet procent ponížených proseb o to, co se tenkrát dávalo patolízalům, o půdu, o obilí a už nevím oč ještě. Tak tomu bylo před půlčtvrtým tisícem let! Ale dnes, v prvním socialistickém státě světa, by po něčem takovém nemělo být ani stopy.“

„Výborně!“ přikývl mu Medveděv. „Jestli jste vždycky tak jizlivý vůči kolegům, pak se nedivím, že někteří napsali.“

„Důležité není, že píší, důležité je, aby . . .“

„Dobrá, rozumím. Ale přesto mi povězte, co to vlastně bylo za případ.“

Girin začal lhostejným tónem:

„Ještě před válkou, když jsem pracoval v krajské nemocnici ...“ A v mysli mu už vytanuly všechny podrobnosti jeho „zločinu“.

. . . Byl na konzultaci v okrese a na zpáteční cestě přenocoval v neveliké vesnici na krajské silnici. Asi o jedné hodině v noci ho probudily dvě děti ze sousední vsi, které tam přiběhly v naději, že některý cestující jim pomůže.

„Tatínek se rozstonal, víte, moc, hrůza se na něho podívat,“ vykládala celá udýchaná světlovlasá holčička, zatímco dvanáctiletý chlapec, její bratr, vyděšeně a s dětskou důvěrou hleděl zpod obočí na ospalého Girina. Vyptáváním Girin zjistil, že se večer u otce z ničeho nic na rameni ukázala červená skvrna, že měl velikou bolest, takže zdravý čtyřicetiletý muž chvílemi „hrozně řval“. A skvrna byla červená jako řeřavé uhlí a nebylo vůbec možné se na to dívat. . .

„Proč to nebylo možné?“ naléhal marně Girin a připomínal si všechno, co věděl o nádorech, o snětích a o jiných hnisavých onemocněních.

„A víš ty, co je to nežit?“ vyptával se holčičky, a ona dobře věděla, co je to nežit, a ujišťovala, že to nežit není. Když se Girin dověděl, že se otec neporanil a že se vůbec cítil skvěle, pochopil, že se setkal s jakýmsi zvláštním druhem nemoci.

„Honem, strýčku doktore, on se hrozně trápí,“ pobízela holčička, zatímco se Girin oblékal a prohlížel svůj lékařský kufřík, v kterém vždycky vozil všechno, čeho bylo třeba pro první pomoc. A pojednou Girina něco napadlo, jeho znamenitá paměť ho nezklamala ani tentokrát.

„Poslechni,“ zadržel holčičku, která už skočila ke dveřím, „nevím, proč není možné dívat se na tu skvrnu. Poslouchej, že ona zapáchá?“

„Ach ta smrdí, všecko se v člověku obrací.“

„Potom je to melanosarcoma, zhoubný pigmentonový nádor, barvivová rakovina, jedna z mála nemocí, s níž se lékař neodborník setká jednou v životě, anebo také vůbec nesetká . . .,“ uvažoval Girin, který klopýtal ve tmě a dbal, aby ho čiperné děti moc nepředběhly. Musel se pokusit vzpomenout si na všechno, co o tomto onemocnění věděl. Melanosarkom, „černý nádor“, začíná obyčejně tam, kde je nějaké mateřské

znaménko. K onemocnění jsou náchylná nehluboká mateřská znaménka, která sedí na tenké základně, „nožce“. Prudký zánět soustředěný do malého místa vytvoří nádor jasně červené barvy, od kterého se táhnou paprskovitě metastázy, a živá tkáň se rozpadá v nesnesitelně páchnoucí tekutinu. Doslovně před očima se může rozpadnout veliká část těla a obnažit kosti. Někdy nemoc probíhá nesnesitelně bolestivě, jindy se naopak projevuje snížená citlivost. Girin se snažil vzpomenout si na vyléčení melanosarkomu, ale marně. Pouze když chirurg včas a úplně vyřízl zasaženou tkáň i co největší její okolí, byla naděje, že strašná nemoc zanechá svou oběť zmrzačenou, ale živou.

A jestli na Girina opravdu čeká melanosarkom, co může dělat? Tehdy se ještě nezabýval chirurgií kromě jednoduchých otvírání vředů, léčení zlomeniny, vytahování zadře-ných třísek, celého toho souboru obyčejných zranění, s nimiž musí mít co dělat každý praktický lékař.

V pěkné, čisté chalupě ho přivítala na smrt vyděšená žena. Její muž se zmítal na posteli a vydával chvílemi tlumené, chvílemi hlasité stony. Na levé straně shrnutá košile byla propocená, stejně jako ručník přehozený přes rameno. Kapky potu mu vystupovaly také na čele pod zcuchanými a zvlhlými vlasy. Malé hluboko zapadlé oči pohlédly na Girina s takovou nadějí, že se Girin pokusil zakrýt rozpaky bodrými slovy: „No, hned se na to podíváme.“ Zápach byl strašlivý. Girin se snažil raději nedýchat, ale zápach mu, zadýchanému po rychlé chůzi, vnikal přesto do chřípí. Ano, všechno bylo takové, jak se obával. Černá bulka vystupovala nad jasně červený nádor, který neztmavěl, a metastázy se rozbíhaly jako krátké omezené odnože. Girin se zeptal, zda na tom místě bylo mateřské znaménko. Nemocný to potvrdil, lékařova znalost ho.viditelně povzbudila. Nádor byl vpředu, nad vnitřní stranou ramenního kloubu, a největší metastáza se už dostala nad okraj důlku nad klíční kostí, protínala kůži jako úzká brázda, na jejímž spodku matně prosvítala kost. Stačila chvilka prohlídky, aby se člověk přesvědčil, že k vyříznutí melanosarkomu je zapotřebí operace, kterou jistě spolehlivě provede chirurg okresní nemocnice. Ale než nemocného dovezou do nemocnice, nádor se velice rozšíří, a potom bude

třeba *zařízení* a rentgenu krajské kliniky. Než nemocného dovezou na kliniku . . . Girin si uvědomil, že nemá kdy na úvahy. Aby nemocný byl zachráněn, bylo třeba buď ho ihned odvézt do nemocnice, nebo . . . nebo zpomalit rozšíření nádoru. Odvézt nemocného ihned nebylo možné, zbývalo tedy jediné: zpomalit! Jak? Přeříznout všechnu tkáň okolo zasaženého místa? Ale do jaké hloubky jdou metastázy? A jaká je záruka, že se nerozšíří za řezy?

Girin si sedl, zapálil si a zamyslel se. Celá rodina stála v koutech světnice v tichém strnuti, ba i nemocný přestal sténat a pozoroval lékaře.

A lékař napínal všechny své duševní síly a snažil se najít správné řešení. Protože si Girin nebyl příliš jist, požádal o horkou vodu a o čisté prostěradlo, otevřel kufřík a vzal stříkačku ze sterilizovaného pouzdra. A v téže chvíli, kdy pouzdro otevřel, sebou náhle trhl. Co kdybych místo přeříznutí tkáně obstřikl nádor novokainem? Možná že je lepší něco na způsob novokainové blokády? I když je to melano-sarkom, je to virus, zánět nesmí tak jako tak probíhat bez nervové regulace. A je-li tomu tak, novokain zabrzdí proces právě natolik, aby nemocný přišel včas do operačního sálu. Nejhorší je, že se neví, jak hluboko nádor je. Překážka z anestezované tkáně se přece musí udělat také pod nádorem.

Nejistota z Girina spadla. Začal dávat příkazy. Zapřáhnout koně a čekat na něho, na Girina, a na nemocného. Běžet na silnici a zastavit tam první projíždějící auto čímkoliv, úpěnlivými prosbami, penězi, hrozbami, celá věc záležela v tom, aby se auto naskytlo ihned, a ne až přestane působit lék. S jistotou se pustil do anestézie, krok za krokem nasycoval tkáň. Bledý kruh jako umrtvený necitlivý váleček brzy obklíčil nádor. Nemocný se přestal zmítat, usmál se a poprosil o mléko.

Všechno probíhalo šťastně. Auto zastavili, i rychle přivezli nemocného, i dojeli před svítáním do nemocnice, i chirurg byl připraven provést operaci, ale . . . nemocny zemřel na kolaps asi za půl hodiny po příjezdu do nemocnice. Proto ani Girin nemohl zjistit, co se vlastně stalo, měl-li nemocný alergii, byl-li přecitlivělý proti novokainu nebo jestli se novo-

kain dostal nějak do krevního oběhu a nemocný takové množství anestetických prostředků nesnesl. Ale nejdůležitější bylo, že se nádor po obstřiku nejen nezvětšoval, nýbrž se dokonce zmenšil natolik, že chirurg i primář odepřeli potvrdit diagnózu melanosarkomu! Byla z toho veliká nepříjemnost. Jako by se Girin zmýlil v diagnóze a otrávil nemocného zbytečně velikým množstvím novokainu, a kromě toho vstřiknutého nešikovně! Girin dokázal svou nevinu v krajské nemocnici tím, že provedl rozbor nádoru a vysvětlil svůj zákrok, přesto však pochybnosti zůstaly a táhly se za ním. Ani lékaři, kteří ho obviňovali, ani lékaři, kteří ho hájili, se dosud s melanosarkomem nesetkali. Všechny úvahy byly teoretické, přesvědčivé důkazy nebyly . . .

Oba ministerští pracovníci vyslechli pozorně Girinovo vyprávění a mlčky se na sebe podívali. Medveděv se s úsměškem zeptal:

„A je to pravda, že jste, ještě jako student, léčil někoho revolverem?“

„Ne revolverem, ale metodou Astvacaturovovou,“ bránil se nakvašeně Girin, „podívejme se, vy víte i tohle?“

„Přece jste se s tím nikdy netajil?“

„Netajil, to se rozumí. Jenomže všecko to se stalo skoro před třiceti lety!“

Nikdo se na vyzývavost, která zněla v Girinových slovech, neozval.

„Tak,“ řekl po krátké přestávce vedoucí osobního oddělení. „Vědomosti i schopnosti nesporně máte, a mohli by vás potřebovat ve výzkumných ústavech, a tak . . .“ Vedoucí se odmlčel.

„A tak?“ vybízel ho Girin.

„Vy víte, kam asi mířím. Co říkáte vy, profesore?“

„Já myslím, že by měl jít do té fyziologické laboratoře, o které jsem vám říkal. Budete pomocným pracovníkem srovnávací zrakové fyziologie?“ obrátil se na Girina.

„Půjdu. Než bude zřízen zvláštní psychofyziologický Ústav.“

„Dobře, dobře,“ skončil vedoucí osobního oddělení.

„Zatím se mi v Moskvě moc nevede," uvažoval Girin, když si prohlížel svůj pokoj s jakýms takýms nábytkem, vším, co se mu podařilo narychlo opatřit. „Pracovat v ústavu, o který jsem stál, se mi nepodařilo. Protože nemám dost peněz, nebudu moci Anninu sochu obnovit a zavézt na výstavu, umělci řekli, že ji vystaví, když uhradím všecka vydání. Ale co, každý začátek je těžký."

Nazítří se Girin odebral do geologického ústavu, kde pracovala skoro polovina geologů, jimž Sovětský svaz vděčí za rudy i za naftu, za uhlí i za diamanty, za bauxit i za cement. Girin šel po tmavých chodbách zastavených skříněmi, četl na dveřích jména známá z novin a přitom byl rozhořčen nad nedostatkem místa v zastaralé budově z třicátých let. Geolog Andrejev ho uvítal v pracovně přepažené skříněmi. Girin si pomyslel, že ta úzká skulina se příliš nehodí pro člověka, jehož život probíhal v nekonečné kazašské stepi, v obrovské sibiřské tajze, na vrcholech Altaje a Tchien-šanu. Geolog pravděpodobně četl jeho myšlenky, protože se trochu usmál a řekl:

„To není žádné neštěstí, po tajze je dobře sedět trochu smáčknutý. Víte, člověk se unaví, když je půl roku beze stěn, těžko se soustředí."

„Vy jste pořád stejný," odpověděl přívětivě Girin.

Nechtěl zdržovat přítele, zaměstnaného prací, a ihned mu vysvětlil, oč mu jde.

„Jde o maličkost, půjčte mi tři sta rublů, jenomže je to trochu složitější, tak na pět měsíců."

„To nevadí! Budu je potřebovat až ke konci roku. Všichni geologové dělají větší nákupy na podzim, když se vrátí z výprav, to je dlouholetý zvyk. Od mládí na jaře vždycky bez groše, ale z tajgy s plnou kapsou. Jak jinak? Nejlepší bude, když k nám přijdete dnes večer. Napijeme se čaje, pravého, silného ... V Moskvě lidé degenerovali, dokonce i geologové pijí místo čaje jakési bylinkové odvary."

Girinovi se velice líbila Andrejevova žena Jekatěrina Alexej evna, dokonalý opak svého muže. Geolog, spíše menší živý pořízek, a žena velká, tělnatá, vznešená jako bojarka, byli

skvělá dvojice. Ladná, ruská krása Jekatěriny Alexejevny, trochu váhavé, pevné její pohyby, upřený a pronikavý pohled jejích světlých očí, hluboký prsní hlas. Girin si opravdu myslel, že by se zcela jistě zamiloval do přítelovy ženy, kdyby nebyla tak monumentálně veliká. Ale rád chodil občas na návštěvu do jejich bytu, zaplněného knihami, pro pocit útulnosti a klidu v tomto domě, zařízeném pro práci i pro odpočinek. Energickou, ostrou řeč Andrejevovu přiváděl do rovnováhy pomalý způsob mluvy jeho ženy, rodačky ze starobylého velikého Roštová.

Tentokrát byl Andrejev sám, žena odjela a dcera studentka „běhala kdesi po kamarádkách“, jak říkal. Přesto však čaj, tmavý jako smola, byl na stole ve chvilce.

„Tak čekám na vaše vyprávění,“ řekl krátce Andrejev a naléval druhou číšku z tenkého průsvitného porcelánu.

„Zatím není co vyprávět,“ odpověděl rozmrzele Girin.

„Jak to?“ vyletěl geolog. „Můj dávný přítel, který dosáhl jistých úspěchů ve svém lékařském povolání, se znenadání objeví v Moskvě, kde nemá, kam by hlavu složil. Kromě toho si musí vypůjčovat peníze. Člověk nemusí být mudrc, aby pochopil, že se s ním něco děje. A je nad slunce jasné, že to nějak souvisí s návratem do oblasti teoretické vědy. A ještě něco: dosud se neoženil. Ženatý člověk bude, řekněme, rozumný. Bude se starat především o stálý plat, o byt a o vyhlídky do budoucnosti. Co mi povíte o svém novém zaměstnání? Podařilo se vám zorganizovat... jak se to jmenuje, co jste chtěl dávno, fyziologickou psychologii?“

„Vy si to pamatujete? Vždyť jsem vám o tom psal před sedmi lety!“

„Pamatuju, protože je to zajímavé, a také proto, že jste mi o tom psal s pocitem zoufalství. Nemusíte se mračit, já se vám neposmívám. A teď jste přijel znovu, abyste se toho domáhal už tady, v hlavním městě?“

„Teď ano! A pocit zoufalství nemám. Dosud jsem sice nic neudělal, spíš mám zatím neúspěch, ale věřím si.“

„Chápu proč. Myslíte si, že ta vaše psychofyziologie se musí stát nejdůležitějším odvětvím biologie a lékařství . . .“

„Ano, určitě! Nový život vytvoří nové potřeby, nové stroje vyžadují nové lidi, kteří dovedou vládnout svým duševním

životem . . ., ano, také duševní život se musí cvičit, posilňovat, školit. Ale nám, materialistům, je jasné, že duševní život se opírá o fyziologii, vzniká a roste z ní, proto je nutné především zkoumat jejich vzájemný vztah."

„Stačí, rozumím," zvedl Andrejev žertovně ruce. „Abych nezapomněl, to tady je váš článek?" Geolog zvedl se stolu věděckopopulární časopis.

„Můj," přisvědčil trochu ostýchavě Girin. Geolog se na něho podíval jako na neznámého:

„Mhm! Jak měl pravdu Lenin, když říkal, že fantazie je vlastnost nejcennější! Já bych uděloval hodnosti fantasty první a druhé třídy." Geolog potřásl časopisem. „Rozumí se, pro takovouto fantazii. Počkejte," zarazil Girina, který chtěl promluvit, „povězte mi, jak jste na to ‚kápl', jak říkáte."

„Velice jednoduše," pokrčil Girin rameny. „Četl jsem v časopise Příroda článek našeho známého paleontologa o dinosaurech. V článku se přesvědčivě vysvětlovalo, že ti ohromní ještěři, největší živočichové na zemi, nebyli velicí proto, že měli vyvinutou velikou hypofýzu, žlázu vnitřní sekrece, která podněcovala mimo jiné jejich růst, ale hypofýzu měli velikou proto, aby podněcovala jejich rychlý růst, a tak se přizpůsobili okolí. Logické, že ano? Je-li živočich velký, musí rychle růst, jinak zahyne, žije-li v podmínkách, v nichž je velikost nutností. Ihned jsem si vzpomněl na velryby. Velrybí mládě roste nikoli po dni, ale hodinu za hodinou a přibývá na váze bezmála metrák denně. Velrybí hypofýza je jistě dost veliká, a při lovu je žádoucí zužitkovat ji k získání hormonu hypo-fýzy, nejdůležitější žlázy vnitřní sekrece."

„Je pravda, že na kilogram hormonu je . . ." : „ . . . zapotřebí čtyři sta tisíc prasat? Ano, je. Tento hormon ovšem získáváme při porážce na jatkách, ale najít nový pramen by bylo přesto dobré. Proto jsem napsal článek, že musíme získávat hypofýzu z velryb, hlavně z mladých. . ."

„A tím jste postavil most od dávno vymřelých dinosaurů k dnešnímu lékařskému průmyslu."

„Příliš mi lichotíte. Ty mosty jsou všude, jenomže my je vždycky nevidíme. Nic naplat, sice se mi s vámi dobře sedí, ale teď už je pozdě. Ještě dopiju čaj a budu muset jít. Ted mám plno peněz, a zítra musím splnit jednu povinnost."

Kapitola 3

BLEDÉ STĚNY

Girin vešel do dlouhého sálu a rozhlížel se. Ano, tam na samém konci je socha Anny. Očištěná od mnohaletého prachu, se zacelenými prasklinami, znovu vyleštěná, a proto tak zářící na pozadí bledě šedých stěn. Teprve teď Girin pochopil, proč Pronin udělal sochu v nadživotní velikosti. Odtud, ze vzdálenosti několika desítek metrů, se nezdála tak veliká, ale působila zvláštním dojmem. Nikoli svou monumentalitou, ne, byla udělána úplně jinak. Nejprostěji by se dalo říci, že sochař udělal sochu jako živou. Ale její rozměry diváka nutily, aby na ni soustředil pozornost a vnímal její krásu.

Na výstavě bylo dopoledne málo lidí. Girin šel sálem přímo k vysokému krychlovému podstavci sochy. Stál tam, opíraje se rukou o roh podstavce, hubený, trochu nachýlený muž s brýlemi, upřeně se díval na sochu a chvílemi k ní tak přibližoval tvář, že se skoro dotýkal jejích kolen svým špičatým nosem. Když uviděl přicházejícího Girina, zřejmě se zaradoval ze společníka.

„Viděl jste to? Viděl jste takovou práci?“ ukázal neznámý muž vítězně na její kolenní ohyb.

Girin se usmíval a souhlasil, že je to práce velmi dobrá. Neznámý muž se odtrhl od sochy, podíval se na Girina:

„Nemám rád každou sochu, ale mám rád to, jak je udělán její povrch. Podívejte se.“ A neznámý muž se dotkl hlazené ho dřeva tak něžně jako tváře milovaného člověka. „Přejeďte po ní prstem, a ucítíte, že není hladká, že jsou na ní stov ky drobounkých hrbolků a dolíčků. A tak vzniká zrakový dojem živého těla.“

„Copak není na každé soše . . .“

„Ovšemže ne. Dnes už tak nikdo nepracuje, dnes se tomu říká stará škola.“

Girin mlčel. Neznámý viděl v jeho očích zájem a pokračoval: „Takové zachycení těla vyžaduje ohromný vkus, pochopení, zkušenost, a především mistrovství. Je prakticky nedo-

sažitelné pro řemeslničení, a v tom je hlavní příčina domnělé zastaralosti této metody. Dokonalá krása, ať se na ni dívá každý jen trochu kulturní člověk z kterékoliv strany a v jakékoliv náladě, bude vždycky krásná, a taková je tato Proninova socha ženy.“

Muž s brýlemi, nepochybně znalec umění, mluvil nahlas. Rozhovor přilákal několik návštěvníků.

„Dovolte, občane,“ obrátil se k znalci sochařského umění muž z kruhu posluchačů, „vy mluvíte o dokonalé krásе. A jestli jsem vám dobře rozuměl, tuto sochu dáváte za příklad?“

„Ano!“

„Ale podle mého prostého rozumu nejenom vystavovat, ale i dělat takové sochy nemá žádný smysl.“

Znalec se podíval na mluvčího pozorně zpod brýlí a nechápavě a rozpačitě se usmál. Mluvčí naklonil umíněně hlavu, tím se mu na špatně oholené bradě utvořily rýhy, a pozoroval svého protivníka neklidným pohledem hluboko zapadlých očí.

„To je vaše věc,“ pokrčil znalec rameny. „Naštěstí obrovské většině lidí dává krása lidského těla radost a duševní požitek.“

„Známe ten duševní požitek! Jenom kazit mládež, svádět ji k nemravnosti. Pro mě osobně zpodobení děvčete nebo ženy neztrácí ani dost málo, když jsou nepřístojná místa zakryta podprsenkou a plavkami.“

Na znalcově tváři se objevil výraz překvapení a bezradnosti. V tu chvíli zasáhl Girin. Znal takové lidi, jako odborník klasifikoval mluvčího jako útočný paranoický typ.

„To, co tady říkáte, vážený občane, je, nezlobte se, hloupost. Možná že to vyplývá z nějakého vašeho životního nezdaru. Jenom si vzpomeňte, ale proč byste si vzpomínal, skcro bych na to přísahal, že je ve vás dosud živá rána, kterou jste utrpěl v životě, nějaká trhlina ve vztazích k ženě, kterou jste miloval.“

Útočník zrudl, prudce se otočil ke Girinovi a zlobně vysunul dolní ret:

„Vy umíte hádat? To jste se učil u cikánky?“

„Ne.u cikánky, je věda, která se jmenuje psychologie.

Přij-

dte ke mně do ordinace, a já vám vysvětlím, proč máte tak podivné názory na umělecké dílo. Opravdu bude nejlépe, když si je necháte pro sebe! Když se díváte na krásu nahé ženy, vidíte především její pohlavní znaky a přitom požadujete, aby byly zakryty, znamená to, že dosud nejste v tomto směru úplně zralý člověk.“

Posluchači přivítali Girinovu poznámku hlasitým smíchem. Zaražený odpůrce, který se ještě víc rozzlobil, se začal přibližovat ke Girinovi a čímsi mu vyhrožoval.

Ale Girin se na něho upřeně podíval a uražený moralista se zarazil. Po chvilce couvl a schoval se za hloučkem lidí, kteří vycházeli z vedlejšího sálu. Nenucené posuňky a velmi klidná prohlídka vystavených prací prozrazovaly, že to jsou patrně umělci z povolání.

„Nechápu, proč z ničeho nic vystavili Proninovu sochu?“ zeptala se nahlas hubená žena s úzkou tváří, když šla okolo sochy Anny. „Není pěkná, nemá to myšlenku, je to moc primitivní . . .“

„Souhlasím s vámi, nemělo smysl to vystavovat,“ odpověděl ještě hlasitěji tlustý, dobře oblečený muž, který šel vzadu. „Co bylo, to bylo, naše doba musí objevovat krásu jiného druhu.“

Girin, který vyslechl tento rozhovor, všiml si dívky střední postavy stojící před velikým obrazem. Její rovné a zároveň nenucené držení těla svědčilo o jejím dlouhém přátelství se sportem, tělocvikem nebo tancem. Jednoduché světle modré šaty pevně stažené šedým páskem neskrývaly postavu, která se tak shodovala s Girinovou představou krásy, že se mu zatajil dech. Její velké šedé oči, které vypadaly od jasného bělma tmavé, jako to bývá u dětí, se pojednou střetly s Giri-novým pohledem. Dívka se pousmála a zatřásla krátkými černými vlasy. Girinovi tento pohled připadl jako výzva k odpovědi.

„Slyšel jsem váš výrok o soše,“ otočil se k tělnatému hodně prošedivělému umělci, patrně vedoucímu této skupiny. „Mohl byste mi vysvětlit, co rozumíte krásou? Vaše spolubojovnice v umění,“ Girin kývl směrem k hubené umělkyni, „prohlásila, že ta socha není krásná, ale mně se zdá velice krásná. Znamená to tedy, že tady něčemu nerozumím.“

Vedoucí skupiny se na Girina podíval se shovívavým politováním.

„Musí se rozlišovat mezi krásou a líbivostí," řekl poučně. „Líbivost považují za krásu lidé beze smyslu pro vkus, ale opravdová krása . . ." Vedoucí se významně odmlčel.

„A to je všechno?"

„Jak bych to řekl jasněji. . ." Umělec se přesto, že byl sebevědomý, zarazil. „Je to . . . je to umělcův vztah k životu. Je-li jeho vztah k životu jasný, věří-li ve štěstí, je blízký k lidu, proniká-li hluboko do života, tehdy vzniká opravdová krása . . ."

„V umělcových dílech?"

„Určitě!"

„Proto se neptám. Je-li opravdová krása nebo strojená krása v přírodě, mimo umělce, ponechme stranou. Tvrdí-li se však, že krása vzniká pouze tím, že ji vytvoří umělci, je to podle mého mínění idealistický nesmysl."

Návštěvníci, přivábeni sporem, přistoupili blíž.

„To se rozumí, že opravdová krása ve světě existuje. Ale abychom ji chápali, na to musí být vytříbený vkus, umělecký cit. A umělcovou povinností je objevovat krásu a ukazovat ji lidem."

„Konečně jsme u toho! Opravdová krása je tedy mimo nás, jako objektivní skutečnost, jak říkají filosofové. A je-li tomu tak, jaká měřítka máte pro určení opravdové krásy?"

„Na tuto otázku není snadná odpověď," zamumlal umělec, který se už na Girina rozhodně nedíval nadřazeně.

„Zkusíme to tedy na příkladě. Vaše kolegyně umělkyně .. ." Girin se tázavě podíval na přísnou kritičku.

„Soudružka Semibratovová je grafická."

Girin se uklonil.

„Soudružka Semibratovová řekla, že ta socha není krásná. Proč? Vysvětlete mi, jaké je vaše měřítko pro tak rozhodný úsudek. Podívejte se," a Girin ukázal na stále rostoucí hlouček posluchačů, „mně se zdá, že většina návštěvníků považuje tuto sochu za krásnou."

Umělkyně stiskla tenké rty:

„Podoba ženy, dokonalá a čistá, nemá zdůrazňovat zvláštnosti jejího pohlaví."

„Proč? Je to přece její pohlaví?“

„Jestli mi budete skákat do řeči, nebudu už mluvit. Žena se bude v novém životě podobat muži, bude útlá, ztepilá jak jinoch, aby byla ve všem mužovým druhem a průvodcem, aby mohla vykonávat jakoukoli práci. A tady, podívejte se na ty široké a pevné kyčle. Aby zachoval úměrnost, musel sochař zesílit, udělat silnější lýtkové svaly i oblouky svalů nad koleny. Kolik je v tom živočišné, zbytečné síly. A krom toho nejen fyzické síly, ale síly pohlaví, síly smyslné.“

„Mhm . . . mhm. Ted aspoň rozumím vašemu myšlenkovému postupu.“ Girin se podíval na výtvarnici se zájmem. „Jestli vám dobře rozumím, považujete za krásu to, co odpovídá vašim představám o krásnu.“

„Ano, správně.“

„Ale potom se přece ukazuje znovu, že krása je něco, co vzniká ve vás, z vašich představ a myšlenek o tom, jací mají být lidé a jaké mají být věci. Znamená to, že přicházíme znovu k tomu, že krása neexistuje mimo umělce, a není proto objektivní skutečností? Odkud umělec bere různé formy krásy, jenom ze sebe? Objevovat estetické zákonitosti v té nesmírné rozmanitosti věcí a lidí, to je postup dialektického materialisty.“

„Mně se zdá, že trochu chytračíte,“ rozzlobila se Semibratovová. „Mohla jsem přece zvolit takový druh krásy, která se mně líbí, s jakou jsem se opravdu potkala.“

„Vůbec nechytračím. Nevím skoro nic, a tím jste vinni vy, umělci: kolik je knih, které by nás, obyčejné lidi, vaše diváky, poučily? Nicméně, vy jste potkala takový druh krásy, který se vám líbí, protože je v souhlase s vašimi představami. A já jsem potkal takový druh, který se líbí mně, a to je tato.“ Girin ukázal na sochu. „Je přesto objektivní měřítko, kdo z nás má pravdu? Co o tom říkají umělecké kapacity?“

„Málo! No ovšem, anatomická správnost. . .“

„To jste řekla dobře: anatomická správnost. Ale co to je? Kdo si to troufá říct?“ řekl ostře Girin mlčícím výtvarníkům. „Či je to podle vašeho mínění jenom empiricky zjištěný vzájemný poměr částí těla?“

„Možná že nám odhalíte to tajemství vy,“ zavrčel jizlivě vedoucí skupiny, „když už jste takový znalec.“

„Nejsem znalec, jsem jenom lékař, ale mnoho jsem o anatomii přemýšlel. Když zjednodušíme definici, která je ve skutečnosti mnohem složitější, jako je složitější vůbec všechno na světě, musíme vyjít z toho, že krása existuje jako objektivní skutečnost a nevzniká v lidském myšlení a v lidských citech. Je načase zbavit se idealismu, zastřeného i zjevného, v umění i v teorii o umění. Je načase přeložit umělecké pojmy do srozumitelné řeči a užívat vědeckých definicí. Budeme-li mluvit touto srozumitelnou řečí, je krása nejvyšší stupeň harmonického vztahu a souladu protikladných složek v každém ústrojí, v každé věci, v každém organismu."

Umělci hleděli překvapeně na nenadálého řečníka, který o sobě řekl, že je obyčejný lékař.

„Vy tedy máte za to," pravila Semibratovová, „že tato socha . . ."

„Je krása prvního druhu, že je to krása dokonalá," přisvědčil Girin.

Výtvarnice pokrčila rameny a podívala se na kolegy. Tělnatý prošedivělý umělec přikročil ke Girinovi a podal mu ruku. Girin se představil.

„Těší mě! Myslím, že jste nás všechny zaujal. Ale nečekejte, že s vámi budeme hned souhlasit. Přesto je to zajímavé. Poslechněte, nemohl byste nám udělat lékařskou přednášku na toto téma? Jistě jste hodně přemýšlel o těchto věcech, o kterých přírodovědci obyčejně nepřemýšlejí. Řekněme třeba na téma krása jako biologická účelnost. Jestli jsem vám dobře rozuměl, zabýváte se touto problematikou soustavně."

Girin chvilku přemýšlel:

„Proč ne? Řekněte kdy a kde. V sudé dny mohu od rána do tří hodin, v liché pouze večer."

Dohodli se, že debatní večer bude v jednom sále Domu umělců. Návštěvníci, kteří stáli okolo, zahlučeli a žádali, aby si směli poslechnout ukončení zajímavé rozpravy. Měli štěstí, prošedivělý umělec byl členem rady Domu umělců a pozval všechny na chystanou přednášku.

Girin se rozloučil s nedávnými odpůrci a začal hledat očima dívku v světle modrých šatech. Spatřil ji na témže místě u velikého obrazu a pomalu za ní šel v obavě, že zmizí

ve vedlejším sále. Dívka mu vyšla vstříc. Girin se na ni usmál, její tvář však zůstala vážná.

„Splnil jsem vaše naděje? Je to ode mne trochu odvážné, ale představte si, měl jsem dojem, že mne váš pohled vyzval k odpovědi."

„Nechci vám lichotit, ale líbilo se mi to. Všecko, o čem jsem přemýšlela, se mi stalo jasnější, mluvil jste mi z duše."

„To jsem opravdu rád, že máte stejné názory."

„Jen zčásti. A na vaši přednášku přijdu," řekla tónem, jako by se zpolovice ptala a zpolovice ujišťovala.

„Přijďte jistě! Ale snad bychom se mohli seznámit už ted." Girin řekl své jméno a vyčkávavě se na dívku podíval.

„Mně říkají Sima . . ., Serafima Jurjevna Metalinová. Jsem učitelka tělesné výchovy na nižší průmyslovce, no, a při tom pěstuju sport. To je všecko. S uměním nemám co dělat.

„Možná že je to tak dobře. Někdy to bývá s odborníky těžké. Jsou příliš předpojatí. .. Ale vy jste chtěla ještě něco říct?"

„Chtěla jsem se vás ještě na něco zeptat, ale vy asi pospícháte. A já už taky musím na večerní cvičení. . ."

„Tak pojďte. Doprovodím vás, když dovolíte."

V šatně se Girin znovu podíval s netajeným uspokojením na dívku, když odešla k zrcadlu, aby si upravila vlasy. Třebaže to udělala velmi rychle, dva pohyby hřebenem, lehký dotyk prsty, a jakési vady, které Girin neviděl, byly pryč. Líbily se mu klidné a přitom rychlé Siminy pohyby, bez ostýchavé stísněnosti, její nádherné držení těla a upřímný pohled.

Sima si oblékla plášť a baret, v kterém vypadala jako chlapec, a oba vyšli do tlačenice na Kuzněckém mostě.

Útočící nápory větru je oddělovaly od sebe a rozhovor vázl. Aby byl k dívce blíž, vzal ji Girin v podpaží. Sima se snadno přizpůsobila jeho chůzi a šla dlouhým tanečním krokem. Girin by se byl také bezděčně rád vpravil do této taneční chůze. Udělal krok a snažil se klást a vytáčet chodidlo při chůzi tak, jak to dělala Sima, nechal toho a zasmál se. V odpověď na dívčinu němou otázku se Girin přiznal k svému směšnému pokusu. Sima se trochu začervenala, zamračila se, a ke Girinovu rozladění šla obyčejným drobným krokem, jakým chodí ženy na vysokých podpatcích. Teprve nyní si Girin

všiml, že její střevíčky mají vysoké „jehly“, a že je tedy Sima o něco menší, než si myslel. Dívka chvilku mlčela a potom řekla:

„Já tak chodím vždycky, když mám radost.“

„Tančíte?“ zeptal se, aby si potvrdil svou domněnku.

„Strašně ráda. A vy?“

„Málokdy. Jsem pohodlný postarší čahoun.“

Sima se hlasitě rozesmála, zaklánějíc hlavu dozadu.

„Bojíte se, že vás pozvu na rock-and-roll?“

„Copak vy umíte něco takového?“

„Neumím. Ale někdy člověk zatouží po něčem temperamentnějším. Zvlášť když je dobrý tanečník.“

Girina se trochu dotkla tato podmínka, nemohl se ani dost málo považovat za dobrého tanečníka.

„Máte pravdu.“

„Aha, vy jste doktor, a pokládáte to za správné!“

„Člověk musí střídat období klidu nebo nepohyblivosti s energickým pohybem, a tance v hudebním rytmu mají velice důležitý fyziologický základ,“ pokračoval Girin, „je to nutnost, a ne rozmar. A vůbec nejlepší ze všeho pro mládež je tělocvik, hlavně umělecká gymnastika pro dívky.“

Sima, celá rozzářená, se na Girina usmála:

„Jsem ráda, že jsem se s vámi seznámila. Já něco cítím, o něčem přemýšlím, a vy o tom začnete mluvit, a přitom tak prostě a jasně! A vůbec . . .“ Dívka zmlkla.

„A vůbec?“ zeptal se Girin.

„A vůbec je mi s vámi dobře. Ale často se stává, že . ..' Sima umlkla. Girin stiskl opatrně dvěma prsty dívčino štíhlé zápěstí:

„Rozumím. Ale co se dá dělat? Lidé jsou různí, často ještě špatně vychovaní.“

„Ano, ano. Ani netušíte, kolik mužů si myslí, že stačí pár hloupostí k získání neznámého děvčete, které potkali na ulici.. . Někdy je tím člověk tak unavený, zvlášť v létě, když chodí . . .“

„Lehce oblečená, to je jasné. A když nesplníte jejich očekávání, změní se jejich zájem obratem v nenávist.“

„Jak to všechno znáte? Nejste přece žena.“

,,Na to je psychiatrie. Jednou vám snad budu moci vypra-

vovat o tom, co řídí lidské chování, všechno se dá vysvětlit.“

„Budu vám vděčná. Už jsem doma. Moc vám děkuju. A na shledanou u výtvarníků.“

„Ještě chviličku!“ Girin vytrhl ze zápisníku lístek, napsal na něj číslo svého telefonu a podal jej dívce. „Snad se vám to někdy hodí. Známost s lékařem, a tím spíše s chirurgem, je užitečná. A pak, co kdybychom se v Domě umělců náhodou neviděli. . .“

Sima se na něho podívala po očku:

„A proč se neptáte na číslo mého telefonu nebo na mou adresu?“

„Abyste byla volná . . . Když budete chtít, zatelefonujte mi sama, a když ne, tak ne. Mohl bych zazvonit nebo přijít nevhod, mohlo by vás to obtěžovat.“

„A nejste přespříliš skromný, moudrý psychiatre?“ Dívka se náhle dotkla svou teplou dlaní jeho skráně a usmála se.

Tento projev přízně byl tak nenadálý, že Girin se později ptal sám sebe, jestli se mu to nezdálo. Sima se obrátila a zmizela mezi neforemnými betonovými sloupy za vraty školní zahrady. Girin postál a dlouho se za ní díval.

„Pro dnešek dost!“ Girin vypnul encefalograf. Široký pás milimetrového papíru lezoucí pomalu po stole přístroje se zastavil. Péra, která kreslila řady klikatých čar, záznamů o činnostních proudech různých částí mozku, se přestala kmitat. Laborantka Věra stiskla masivní páku a otevřela silné dveře komory chráněné od světla, od zvuku, od elektrických kmitů a magnetických vlivů. Seděl v ní v hlubokém křesle student, který se dobrovolně podroboval pokusu. Laborantka rozepnula přesku napjaté gumové pásky držící na hlavě zkušební síťku s dvaceti elektrodami, od nichž vedl svazek různobarevných vodičů stěnou komory do obrovského encefalografu. Student s úlevou vyskočil z křesla. Omluvil se a blaženě se protáhl.

„Sláva, konec! Upřímně řečeno, mám toho po krk! Kolikátý je to dnes pokus, Věročko?“

„Pětistý čtyřiasedmdesátý,“ odpověděla laborantka.

„A kolik jich ještě bude, Ivane Rodionoviči?“ „Jistě okolo sedmi set. Jak určí profesor.“ „A nevadí vám, že to nakonec k ničemu nevede?“ „Jak to, že ne? 1 negativní výsledek má přece význam.“ „To je pravda,“ přitakal sklesle student. „A přece by člověk chtěl něco ohromujícího, úplně nový objev. A co nejrychleji. V naší vědě je přece ještě tolik nevyšlapaných cestiček. A vy, jak vidím, znáte mnoho věcí, o nichž jsme se ani na biologické fakultě nic nedověděli. A musíme dělat jednotvárnou práci, protože náš starý trčí celý v minulosti!“

„Už jsem vám říkal,“ ozval se Girin, „že ve vědě mohou být dvě cesty. Cesta odvážných hypotéz s ústupy, s prohrami a se zklamáními. A pak cesta pomalého systematického postupu, při kterém se jde kupředu pomalu, krok za krokem. Obě jsou užitečné, jedna nemůže být bez druhé. Ani bez takových tahounů vědy, kteří táhnou velikánský vůz přesných faktů, jako náš profesor. Važte si jich, Serjožko, jsou to spolehlivé opěrné kameny!“

Zazvonil telefon a laborantka podala sluchátko Girinovi. „Ivane Rodionoviči, to jsem rád, že jsem vás zastihl,“ uslyšel Girin zvučný hlas Leonida Andrejeva. „Velmi s vámi potřebuji mluvit. Nemohl byste přijet? Jeden kolega (An-drejev řekl jméno známého geofyzika) se musí nutně poradit s dobrým lékařem. Neoficiálně, abych tak řekl, jako vědec s vědcem. Mohl byste být tak laskav?“

Girinovi se po jedenácti hodinách práce příliš nechtělo, ale Andrejevovi nemohl odříci.

A zanedlouho v známém hlubokém křesle u kuřáckého stolku z Koreje vyslechl otřesnou zprávu o tragickém osudu geofyzikova syna. Nebylo nadanějšího matematika ani v jednom ročníku inženýrskofyzikálního ústavu. A pojednou pěkný a zdravý hoch, nadaný hudebník a šachista, onemocněl. Ochablost, únava při sebemenší námaze a bolesti v pravém boku byly rychle vystřídány poruchou chůze, špatnou sladěností pohybů rukou a prudkými bolestmi hlavy. Dlouho hledali příčinu, hoch byl už v třetí nemocnici, a bylo mu čím dál tím hůře . . . Ale ted . . .

„Počkejte chvilku. Zjistilo se hned na začátku, že nejde o zděděnou příjici? Ani o mozkový nádor?“

Profesor geofyziky mlčky kývl.

„Dobrá. A nařídili udělat rozbor moči na kovové sloučeniny a našli. . .“

„Ano, ano, samozřejmě měd! '

„Je to tedy Wilsonova nemoc.“ Girin se nepokoušel vypadat optimisticky.

„Správně. Nebudu se vás ptát, jak jste na to přišel, Leonid mi o vás už vyprávěl.“

Geofyzik vstal, prošel se po pokoji a znenadání přistoupil rázně ke Girinovi. Girinovi bylo jasné, že nyní přijde především otázka, pro kterou ho prosili, aby přijel.

„Jak se dostane Wilsonova nemoc? Je dědičná?“

„Zavinuje ji pouze dědičnost. Ale nejde tu o dědičnost, jak se obvykle chápe, o nemoci rodičů nebo některých předků. Nejde tu o zděděnou nemoc nebo dispozici, nýbrž o nevhodnou kombinaci v organismech. Pár molekul nesplyne v celek rodičovských buněk a v novém organismu se ztratí nepatrná součástka. To, že tato součástka chybí, se nemusí projevit hned, dítě vyrůstá jako úplně normální, a najednou . . . Ostatně, promiňte, to vás ovšem nemůže utěšit.“

„Ba ne, velice nás to utěší! Nedovedete si představit, jakou tíhu jste sňal ze mě a z mojí ženy, je zoufalá, myslí si totiž, že chlapcovým neštěstím je ona vinna. Snažně vás prosím, Ivane Rodionoviči, vysvětlete to všechno Nataše, mojí ženě. Já jí hned zatelefonuju, ona přijede. Nedovedete si představit, jak je to důležité, jistě jí to aspoň trochu pomůže.“

Co mohl Girin dělat? Za dvacet minut opakoval svůj výklad a zdrcená, ještě ne tak stará žena mu pozorně naslouchala.

Girin přesvědčil usouzenou matku o její úplné „nevině“ za strašný osud jejího syna. Vykládal jí, jak málo je třeba, aby organismus byl nenapravitelně poškozen. Náš organismus, jako biologický stroj, pracuje ve velmi úzkých mezích, a my jako bychom po celý život udržovali rovnováhu na ostří břitvy. O maličko více cukru v krvi znamená ztrátu vědomí, a nezlepší-li se tento stav, znamená smrt; o maličko méně cukru znamená ztrátu vědomí, kolaps a smrt. Obecně známé úpaly byly objasněny teprve nedávno. Je to nepatrný úbytek obsahu soli v krvi, protože za vedra uniká z organismu s po-

tem mnoho soli. Dávka soli před namáhavou prací nebo před chůzí za vedra může ve většině případů onemocnění zabránit.

Náš život se tedy vlastně pořád potácí na hranici smrti, a přece žijeme, děláme obrovské věci, konáme neuvěřitelná hrdinství, zázraky tělesné vytrvalosti a hory duševní práce. Jak dobře je regulován a koordinován celý ten mnohotvárný souhrn pochodů životní činnosti! Není divu, že k přivedení nového organismu na svět, k zdědění nejenom nejsložitějších struktur, ale i pudů je třeba ohromně složitých dědičných mechanismů. Ve dvou rodičovských buňkách, malinkých, viditelných pouze drobnohledem, jsou dvojité závity. Řetízky molekul obsahujících veškerou informaci a veškerou osnovu, podle které bude znovu stvořen člověk. Není divu, že nejmenší, naší dnešní technikou nezměřitelné nepřesnosti při splynutí molekul se zcela jistě projeví jako stejně malé nepřesnosti v organismu.

„Totéž se stalo s vaším hochem," řekl Girin. „Ještě nedovedeme říci přesně, proč tomu tak je, ale víme, že nemocný má v krvi malou koncentraci ceruloplasminy, obsahující měď bílkových molekul. V krvi je málo mědi, ale značné množství je jí v moči. Proto se neudrží v organismu, je vypuzována. Málo i mnoho, to jsou ovšem pojmy relativní, jedná se o pouhé tisíciny gramů. A toto malé množství mědi vede pomalu, ale jistě k přeměně jater a malého mozku . . . Nevíme jak, ale i to ukazuje, že za tím za vším je ještě jeden nebo více vývojových stupňů složitých chemických změn, které dosud neznáme."

Girin ještě ani neskončil výklad, a matka už mu položila otázku, kterou čekal: „Bylo by možné nemocného zachránit, kdyby mu dávali v nějaké formě měď?"

„Ne," odpověděl. „Ty tisíciny gramu, které potřeboval, dostával v jídle stejně. Ale organismus je nemohl udržet. A my nevíme, který ferment, enzym nebo hormon je za to odpovědný . . ."

„Ale doktore, možná že ještě není pozdě. Možná že vy . . .," nejúpěnlivější prosící oči na světě, oči matky nemocného dítěte, hleděly na Girina, „kdybyste se na něho podíval ... Je v nemocnici teprv krátce!"

A opět lékař v Girinovi nebyl s to odmítnout, vysvětlit, že

nemoc je naprosto nevyléčitelná a že už stejně postoupila nejspíše tak daleko, že jeho cesta by byla zbytečná. Ale jako psycholog věděl, že nesmí opomenout ani nejmenší možnost na zmírnění matčina zoufalství. Musí matce ponechat aspoň pocit, že pro svého umírajícího syna udělala všechno, co mohla.

Do nemocnice jeli taxíkem. Jak už tomu bývá, nezvaný konzultant byl nemocničními lékaři přivítán chladně, a to ještě zesílilo stísněnost, kterou Girin cítil pokaždé, když musel do něčeho zasáhnout proti své vůli.

Hoch ležel u okna v pěkném pokoji s třemi lůžky. Byl v bezvědomí. Girin odvedl ošetřujícího lékaře stranou a polohlasně se mu omlouval, že pouze vyhověl rodičům, ačkoli ví, co je to Wilsonova nemoc. Lékař mu právě tak tiše řekl, že dovolí, aby nemocného prohlédlo třebas deset jiných lékařů, jenom když to uleví rodičům v jejich těžké zkoušce. Girin mu pevně stiskl ruku a šel k nemocnému, odhodil přikrývku a sedl si na židli ve chvíli, kdy rodiče v navlečených bílých pláštích rozpačitě přešlapovali u prázdného sousedního lůžka.

Pěkný, dobře rostlý hoch ležel úplně nehybně. Oteklá víčka měl křečovitě zavřená, a to dodávalo jeho tváři výraz mučivé námahy. Na vysokém čele mu vystupovaly sotva znatelné kapky potu, zbledlé rty ztuhly. Girin si všiml pěkné, čisté pokožky nemocného, na které byly dosud stopy loňského opalování, ohmatal chodidla i ruce, proti očekávání horké a suché. Cosi v celém zevnějšku nemocného Girinovi signalizovalo, že pacientův stav neodpovídá tak zhoubné chorobě. Hochův stav mu připomínal spíše stav těžké hysterie než hluboké bezvědomí těžké nemoci. Ne, ještě nemohl dělat žádné závěry. Prohmatal opatrně svaly nohou i rukou. Svaly byly kupodivu tuhé a pružné, vůbec ne tak ochablé, jak by měly být při Wilsonově nemoci.

Jiskra nepatrné naděje způsobila, že Girin téměř přestal dýchat napětím. Hluboce se zamyslil, ani si nevšiml, že ošetřující lékař odešel. Tichý hlas z lůžka u druhé stěny ho přinutil, aby se vzpamatoval. Starý muž s řídkou bradkou, podle všeho Kazach, se nadzvedl na loktech:

„Takový pěkný, mladý, a tak nemocný. To je člověku líto,

srdce ho bolí. Po celý den leží jak mrtvý, a v noci, když vstane...“

„Vstane!“ Girin vyskočil tak prudce, že starý Kazach uraženě stiskl rty.

„Povídám vstane, proč ses polekal? Jsem tady týden, a on po dvakrát vstával. Mlčí, jak kdyby spal, jenom rychle dýchá jak uštvaný kůň. Vstane a hned zas padne na lůžko, zas vstane, a to udělá několikrát. Potom mu to v krku zachrčí, zabub-lá, a on bác zpátky a celý se našponuje, je jak trám. Jdu k němu a odšoupnu ho, aby nespadl. . .“

„A řekl jste to doktorům?“

„Proč bych jim to říkal? Ptal se mě někdo na něco? Doktor ví, co a jak. Náš primář, ten něco umí.“

„Rachmat, aksakal!“ Girin mu poděkoval kazašsky, několik slov kazašsky uměl, byl v Kirgizii i v Kazachstánu. „Kup džachsy!“

„Co je? Co říká? Myslíte, že je nějaká naděje?“ Trhaná matčina řeč svědčila o velikém nervovém napětí, které se mohlo proměnit v hysterický záchvat.

„Odvedte ji domů. Hned!“ nařídil Girin potichu profesorovi. „Pokud možno s ní o nemoci nemluvte. Kdybyste v ní vzbudil naději a ta se pak nesplnila, mohlo by to vaši ženu zabít.“ Girin se usmál na starého Kazacha a šel vyhledat ošetřujícího lékaře. Profesor zbledl a vyběhl za ním na chodbu:

„Jenom slovíčko, je opravdu nějaká naděje?“

„Nepatrná, nepravděpodobná, ale je. Ale ted[1] už jděte, rychle, a pamatujte si, co jsem vám říkal. Mohl byste přijít o syna i o ženu.“

Za ošetřujícím lékařem a Girinem přišla vedoucí lékařka oddělení. Ošetřující lékař jí představil Girina a stručně jí vysvětlil jeho názor. Vedoucí lékařka se podívala na příchozího nedůvěřivě.

„Bojím se, že vám budu muset odporovat,“ řekla pevně a zamávala rukou, aby rozehnala tabákový kouř. „Soňo, otevřte okno!“ zvolala na zdravotní sestru, která se točila okolo chladničky.

„Co vlastně riskujete při pokusu zachránit umírajícího?“ zeptal se nevrle Girin.

„Co riskuje lékař, když jeho léčení bude považováno za nevhodné? A když příbuzní, kteří lékařství nerozumějí ani za mák, zahájí řízení pro zmařený život? Copak neznáte takové případy?“

„Znám, příliš dobře znám,“ usmál se zahořkle Girin. „Ale v tomto případě vám nic nehrozí. Po diagnóze Wilsonovy nemoci nám nikdo nemůže nic vytknout. A pak, rodiče jsou inteligentní a rozumní lidé, vědí, že naděje na záchranu je jenom teoretická. A jestli myslíte, že to nestačí, uděláme něco jiného. Rodiče vezmou zítra syna od vás na revers.“

„A když chlapec umře ...“

„Zemřel by tak jako tak a vy to víte. Nezkusit poslední možnost, nechat nemoci volný průběh by bylo neodpustitelné. A představte si, že by pak pitva ukázala chybnou diagnózu!“

Lékařka se kousla do rtů, ale přikývla.

„Dobrá. Máte pravdu, horší to být nemůže. Co navrhujete?“

A Girin začal vypravovat o svých pochybnostech. Říkal, že psychiatři znají mnoho chorob, které vznikají výhradně z duševních příčin. Může vzniknout dokonce kornatění mozku, které nelze vůbec rozeznat od kornatění stárnutím. Množství onemocnění vzniklých z duševních příčin roste prudce v době epidemií, válek, hladu, teroru, jako například ve středověku. To svědčí o tom, že hlavní příčinou těchto nemocí je hysterie. Často je to duševní konflikt v podvědomí, ale v podstatě je to prohlubující a zvětšující se odloučení vědomí od podvědomí pro nějaké vleklé působení těžkých životních podmínek nemocného nebo pro vleklé potlačování silných citů. Člověk se bezděčně pokouší uniknout z životní situace, která ho tíží a je nesnesitelná pro jeho slabé nebo oslabené duševní síly. Ve středověku byl takový únik invaliditou, kterou si člověk sám vsugeroval: množství ochrnutých nejrůznějšího stáří bylo úžasné proti tehdy nevelikému počtu obyvatel. Právě tak neobyčejně veliké bylo množství uzdravení, která začasté podporovala náboženství a pozvedala autoritu církve. Když se veliká hysterie stává chorobou, která je často přivoděna autosugescí, dělá člověka zároveň velice citlivým na sugesci, a zejména hysterická onemocnění

dávají tatáž náhlá a jakoby zázračná uzdravení, na která si tak potrpí přívrženci náboženství. Jsou také extrémní případy, kdy například stehenní svaly zlomí při křečovité hysterii snadno vlastní stehenní kost. To se jmenuje samočinná zlomenina.

Velmi mnoho podobných onemocnění bylo v obou světových válkách. Lékaři bohužel dovedou dosud málo rozlišovat hysterický, lépe řečeno duševní původ řady onemocnění. Ještě méně se dělá pro to, aby se jim předešlo.

„Myslíte na speciální nemocnice?“ zeptala se vedoucí lékařka.

„Docela správně. Ani ne tak na nemocnice, jako na jakési společné domovy, kde by se unavený člověk, který je na pokraji onemocnění, mohl zabývat jednoduchou prací, hlavně prací tělesnou, a pobýt tam dva tři roky, někdy méně, do obnovení svých sil. Ostatně kláštery lákaly za starých časů mnohé lidi zejména proto, že si v nich mohli odpočinout od konfliktu se životem, od duševního rozporu. Přicházelo do nich hodně lidí, nestávali se však mnichy, vykonávali určitou práci za klášterní celu a za stravu. Uchylovali se tam také boháči, ti, rozumí se, za pobyt museli dobře zaplatit. Ale to je jiná otázka. Vraťme se k našemu nemocnému. Já jsem skoro přesvědčený, že má těžkou hysterii s kataleptickými tran-sy...

„Ale měd v moči je spolehlivý příznak Wilsonovy nemoci, ne? A všechny ostatní příznaky ...“

„Zkusíme být dialektiky. Nedostatek enzymu má za následek ztrátu mědi, a tato ztráta vede k poškození určitých partií mozku. Obraťme situaci. Onemocnění neboli duševní sklíčenost těchže částí vede k změně biochemie organismu, k ztrátě téhož enzymu a k vyloučení mědi. Vezměte Gravovu nemoc nebo nemoc Basedowovu, copak u nich nejde o vážné porušení hormonální biochemické rovnováhy?“

„Co tedy máme dělat?“ zeptala se nyní už mnohem mírně-ji. „Myslím, že musíme především přezkoušet vaši domněnku. Poprosím doktora Sinicyna, aby hned ted zatelefonoval Mísovým rodičům a vyptal se jich, co s ním bylo před onemocněním, neměl-li nějaké duševní deprese.“

Ošetřující lékař odešel k telefonu.

„Výborně!“ zvolal Girin. „Ale potom se bude pravděpodobně muset začít s tlumičem. S těmi slunečníky, které chrání mozek před všelijakými otřesy: niamid, nebo jestli se dostane mellaril, ten je náramně silný.“

„Slunečník, to je trefný název,“ rozesmála se vedoucí lékařka, „biochemici jsou hotoví básníci. Zkouším si představit ten veliký slunečník, rozevřený nad obnaženým mozkem nemocného.“

„A vlastně to tak je. Všechny ty příbuzné tlumiče, atropiny, a také kurare, účinkují znamenitě i při padoucnici. Proto dáme mellaril nebo toridazin v dvojnásobné dávce.“

„A potom?“

„Poradíme se s profesorem Rogačevem o hypnóze. Podle mého mínění stačí dobrá sugesce, a celá Wilsonova nemoc zmizí. To si vezmu na starost já, a vy slunečník. Platí?“

Vedoucí lékařka kývla a zadívala se na konec chodby, odkud přicházel ošetřující lékař.

„Zjistil jste něco?“

„Nic zvláštního. Chlapec byl před onemocněním velice nevrlý, nemluvil, ale nepřiznával se rodičům k ničemu, nepotvrdil ani jednu matčinu domněnku, nešťastnou lásku, špatnou společnost nebo tajnou nemoc.“

„To se vysvětlí potom, ted to vypadá jako deprese, ať ji způsobilo cokoli. A neřekli, jak dlouho ten stav trval?“

„Řekli. Asi rok.“

„To úplně stačí. Ach ti rodiče! Hned příliš zasahují, kazí život i duševní život dětí, hned zas jim nechávají svobodu tam, kde ji nechávat nemají...“

Vedoucí lékařka a ošetřující lékař vyprovodili Girina až ke schodišti a jejich loučení vypadalo docela jinak než uvítání.

Kapitola 4

„KRÁLOVNA UŽOVEK“

Sima ležela na pohovce, ruce založené pod hlavou, a pokoušela se přijít do stavu tělesného i duševního uvolnění, který pomáhá sportovci uniknout nervovému přepětí. Ani milovníci sportu, choreografie, cirkusového umění nebo hudby nevědí vždycky, kolik nadaných lidí nemohlo dosáhnout úspěchu proto, že jejich nervová soustava jako by v rozhodujícím okamžiku ztuhla, ztrácela ono harmonické vyladění.

Nezřídka se stává, že dlouhé cvičení vypracovalo přesnou sladěnost pohybů, svaly jsou vypěstované a plné nashromážděné síly, srdce se stalo neúnavným motorem ochotným přečerpat ty tuny krve, které jím projdou při sportovním závodění nebo při uměleckém vystoupení. A náhle cosi jako nějaký záhadný jed zasahuje mozek. Nečekaná předtucha neštěstí, úrazu nebo strachu, snad nějaké duševní působení, něco jako hypnóza od bůhvíproč nepřejících nebo pochybovačných diváků; pak se u lidí duševně vratkých objevuje autosugesce, těžká tréma, a dlouhou prací dosažená samočinnost výkonů převedených z vědomí do podvědomí se vrací pod správu vědomí, už otráveného náhodnou sugescí. A je konec! Celá velkolepá sladěnost se porušuje, svaly strnulé vyděšeným vědomím dělají místo plavných pohybů pohyby trhané, nekoordinované. A nadlouho, ne-li navždycky se v duši umělce nebo sportovce usazuje hrůza z vystoupení, nejednoho nakonec i přinutí, aby se rozloučil s oblíbeným zaměstnáním.

Proto je duševní cvičení člověka, který má svým tělem sloužit umění nebo sportu, stejně důležité jako každé jiné. To je jeden z důvodů, proč například baletní školy začínají s učením od dětství. Ale u mnohých sportovců, kteří se dostali k sportu zčistajasna, jsou doba cvičení a učení mnohem kratší, a jsou tedy prostředky duševní výchovy kromobyčejně důležité.

Sima pomalu vysvobodila ruku zpod hlavy a podívala se na hodinky. Rita přijde za půl hodiny, aby jí pomohla nacvičit

novou hudební skladbu, a ona se ještě nepřevlekla! Dnes má zvláštní náladu, nemůže se ani za nic soustředit a promyslit druhou, pomalou část svého vystoupení. Myšlenky se vrací k nedávnému setkání na výstavě moskevských umělců. Simě se vybavil v mysli znovu, už po několikáté, tento výjev: Hlouček lidí u podstavce veliké dřevěné sochy, a mezi nimi stojí s mírně nakloněnou hlavou on, tento zajímavý lékař estetik, Ivan Girin. Takové typické ruské křestní jméno a celý zjev, taková zvláštní ukázněnost a přesnost všech pohybů a myšlenek, zdrženlivá řeč, hluboký hlas — je jistě básník.

Stalo se docela prostě, nějak samozřejmě, že se seznámili, šli spolu a mluvili stejně upřímně a prostě o všem, co je oba zajímalo. Podivuhodná šíře Girinových znalostí Simu okouzlovala. Poprvé za svého krátkého života se setkala s člověkem, pro něhož celá rozmanitost současné vědy byla otevřenou knihou, a jeho zásluhou byla srozumitelná také Simě, přiměřeně vzdělané, obyčejné ženě, které se radost z pěstovaného, pružného a pevného těla, proč to neříci, zdála najednou stejně cenná jako mnohé důležité knihy...

Díky jemu, Girínovi, Sima jako by odhrnula záclonu všednosti. Před jejím duševním zrakem se objevil nový, obrovský, neobyčejně zajímavý svět.

Lehké zaklepání na dveře přetrhlo její myšlenky. Na prahu se objevila Rita Andrejevová, vysoké děvče s pihami na sympatickém chlapeckém obličeji.

„Ó veliký a moudrý kalife! Přicházím k tobě jako pokorný hudebník a zastihuju Tvoje Veličenstvo prostoupené východním opojením. Přikážeš svému vezírovi, aby čekal? Či snad Hárun-al-Rašíd, nedopusť Alláh, onemocněl?!“

Sima se smíchem vyskočila, dala přítelkyni polibek a veliký pomeranč a začala si oblékat sportovní trikot. Rita byla opravdu jejím „velikým vezírem“. Spřátelily se, třebaže nebyly stejně staré, ještě když Rita byla posluchačkou prvního ročníku Ústavu tělesné výchovy, a vymyslily tuto zpolovice hru, zpolovice vážnou činnost, která pokračovala v Timurově tradici, vštípené jim ve škole. Přítelkyně se věnovaly „umělecké tvořivosti“. Tak jako romantický kalif arabských pohádek obcházel s velikým vezírem každý večer v přestrojení za prostého člověka město a vyhledával ubožáky, kteří po-

třebovali pomoci, tak dostala také Sima jméno Hárun-al-Rašíd.

„Zahřej něco na rozcvičku," řekla Sima.

Rita si důkladně otřela prsty od pomerančové šťávy, sedla si k pianinu a naplnila pokoj veselou gavotou. Sima začala rozcvičku a dívala se do velikého zrcadla, které zabíralo celou stěnu nuzně zařízeného prostorného pokoje.

„Mohu s tebou mluvit, než začneš tančit?" zeptala se Rita. „Jde o jednu vážnou, hárun-al-rašídskou věc, ale o tom jindy. Zatím . . ., ty víš, že ráda klábosím a nechce se mi sedět se zavřenou pusou."

„To se rozumí, ale já budu odpovídat stručně, abych neztratila rytmus dýchání."

„Vím, vím. Já jsem si právě vzpomněla, jaks vykládala o své vychovatelce. Už je to dávno, když jsem poprvé přišla k tobě a divila jsem se, že svobodná holka má tak veliký pokoj a taky pianino. To ses naučila od ní anglicky a rozumět umem?

„Ano, vychovávala mě i učila. A dala si tolik práce, abych byla nej-nejvzdělanější. Ale já sama jsem to nedokázala." Sima zakroužila, udělala několik skoků a přemet, a octla se na pohovce. „Ted si dáme pět minut odpočinku a potom začneme se skladbou. Tu část hudby, kterou je třeba vynechat, jsem označila. Ty už jsi to adagio z Egle dobře zahrála."

Sima se soustředila. Postavila se před zrcadlo v strnulém postoji, vystrčila pravé rameno dopředu a zkřížila napjaté spuštěné paže.

„Začnu rovnou s pomalou větou, ano?" zeptala se Rita.

Sima přikývla. Rita začala hrát, snažila se sledovat noty a zároveň nespustila oko z přítelkyně, jejíž obraz se odrážel v zrcadle.

Skladba, kterou Sima vymyslela, byla originální. Odměřený sled akordů se projevoval v poněkud ostřejších pohybech tanečnice, v pohybech s nenadálými přestávkami, které by vypadaly nesouvislé, kdyby se nebyly střídaly s plavnými, jakoby zpomalenými přechody. Rita si uvědomila, že provedení vymyšlené Simou bylo velice obtížné. Tanečnice chtěla vyjádřit tancem životní filosofii člověka, která by se shodo-

vála s tempem dnešního života a zrcadlila častá nervní střídání dojmů.

„Mám hrát finále?“ ptala se Rita nepřestávajíc hrát.

„Ano, ano!“

„Ještě jednou finále!“ žádala úsečně Sima, když hudba dozněla.

„Odpočiň si!“

„Ne, ještě jednou. Nejsem unavená.“

Rita hrála znovu a znovu, dokud ji Sima sama nepožádala o přestávku. Rita se otočila na šroubové sedačce a upřeně hleděla na přítelkyni.

„Ty jsi krásná! Přímo nestydatě krásná!“ vykřikla. „Muži by tě měli na rukou nosit.“

„Taky mě rádi nosí, jenomže mě zase rychle upouštějí,“ rozesmála se Sima. „Jako třeba můj bývalý muž.“

„A jiní? A vůbec — taky se svět nezbořil. Pro jedno kvítí . ..“

„Nezbořil, vůbec se nezbořil.“

Sima se v duchu vrátila k tomu, co se stalo předevčírem. Dívala se nepřítomně před sebe, dokud jí Rita nezatřásla.

„Co je to s tebou, ó nešťastníce? Ach kalife, snad ses nezamiloval do nějaké otrokyně z daleké země?“

„Ne, našel jsem ale přítelkyni. Ona je tá-ák veliká a o hodně starší než já.“

„To je něco nového, Simo! A ty věříš v opravdové přátelství mezi mužem a ženou?“

„Ano, ale myslím si, že čisté přátelství mezi mužem a ženou je výjimka, poměrně vzácná věc.“

„Řekni mi, ó mocný kalife, něco o své otrokyni.“

„Jindy. Ted ne. Dáme si čaj ... A co ví nového vezír?“

Rita pak vyprávěla o události, která se stala senzací internátu. Nadá, jedna z jejích žaček, se zamilovala do sympatického a na první pohled mírného letce. Nakonec z toho byla svatba, a dokonce se podařilo vyšetřit pro mladé novomanžele v internátě pokojík. Svatba byla skromná, ale veselá. Zato svatební noc skončila skandálem. Po půlnoci se dveře rozletěly a ženich, zřejmě narychlo, nepořádně oblečený, z nich vyběhl s kufrem v ruce a sprostě nadával. Vůbec mu nevadilo, že se vzbudí půlka domu, naopak si to patrně přál. Pak

práskl dveřmi a odešel. Nadu našly kamarádky zhroucenou na podlaze a z jejího nesouvislého vyprávění vyšlo najevo — že už byla jednou vdaná. Že to byla taková krátká epizoda. Letce opravdu milovala, bála se mu to říci, ale o svatební noci už nevydržela mlčet a s pláčem se k tomu přiznala. Le-tec nebyl na žádné dlouhé vysvětlování zvědav, a jakmile pochopil, co vlastně Nadá říká, proměnil se z laskavého novomanžela v zuřivce. Jistě, Naďa mu to měla říct dřív, nikdo ji v tomhle nemůže hájit. Ale o to ted nejde, jde o to, co bude dál. Nadá se totiž nervově zhroutila, stal se z ní jiný člověk a všichni mají o ni obavu. Dříve veselé, zdravé děvče je ted jen stínem člověka. Sedává o samotě potmě dlouhé hodiny, s pohledem upřeným do prázdna, její, nic ji nezajímá, nikdo ji neumí z její těžké letargie vytrhnout.

„Tohle byl tedy takový krajní případ," řekla Sima. „Ale v životě je vůbec v tomhle nerovnoprávnost. Jaksi se už předpokládá, že muž měl před svatbou několik žen, i když o tom se svou nastávající nemluví. Ale skoro každý z nich chce mít pannu a nese to jako osobní urážku, když tomu tak není nebo když se to doví až po delší známosti. Jak si to vlastně představují? To má takové děvče hlásit už při představování: .Poslušně hlásím, už nejsem panna, račte sdělit, zda máte zásadní námitky? Račte se laskavě rozhodnout, zda jste případně ochoten se do mne zamilovat, či zda je to ze zásadních důvodů předem vyloučeno?"

Rita pokrčila rameny.

„Máš pravdu. Ale málo platné, zatajit první manželství, to už je zase něco jiného. Jenže — co dál? Jde mi ted o Nadin zdravotní stav. Víš, obáváme se dokonce toho nejhoršího."

„Tak víš co, Rito? Já mu zatelefonuju. Nemysli si, že v něm vidím všemocného pámbička, ale myslím, že zrovna tenhle případ by ho zajímal, že by to bylo něco pro něho."

A tak se nakonec znova dostali ke Girinovi a Sima musela o něm vypravovat. Zarazil ji teprve chápavý, maličko ironický úsměv a začervenala se.

„Poslyš, Rito, ale ne aby sis myslela ..."

„A co bych si vlastně měla myslet?" ptala se jakoby udiveně a obě se rozesmály.

Profesor geofyziky naléhal na Andrejeva, chtěl se dovědět Girinovu adresu. Andrejev se zapřísahal, že se dosud nedověděl, kde jeho přítel bydlí, a že také adresní informační kancelář mu nemůže pomoci, Girin se právě přestěhoval. Geofyzik lomil rukama.

„Nataša mě zabije, jestli se vrátím bez té adresy. Říká, že nikdy a k nikomu předtím necítila takovou vděčnost."

„Ale Girin by řekl, že to je následek přepětí a deprese duševního života. Poradil by jí prostě léčení."

„Troufni si to říct Nataše, až syn vstane. Několik dávek léků, dvě hypnózy, a stal se zázrak!" zvolal geofyzik.

Chvíli se ještě dohadovali, když se Andrejev rozpomněl:

„Ale vždyť vlastně ... Že mě to nenapadlo hned. Zatelefonuj mu do ústavu, náhodou mám tady jeho číslo, nemusíme ani hledat v seznamu. Jenomže, namouduši, nemusí to vůbec být."

„Aspoň kvůli Nataše ... Ne, to bych lhal, taky kvůli sobě," přiznal se geofyzik.

„Věruško, vemte si bonbón, nějaký veliký. Na zakončení bychom si mohli taky dát pusu. Ale radši ne, má zlého ženicha," mrkl na Girina jeho veselý pomocník. „A co ted, Ivane Rodionoviči? Co kdybychom se pustili do té vaší věci?"

„Pustíme se. Připravili jsme pro našeho profesora tolik materiálu, že mu to stačí na zkoumání a na přemýšlení skoro na tři měsíce. Podle dohody mohu ted používat laboratoře... a také vy můžete pracovat se mnou, budete-li chtít."

„Proč ne! Vy jste mluvil o eidetismu?"

„Uhodl jste. Právě tím se budeme zabývat. Jsou vybráni zajímaví lidé."

„A co je to, Ivane Rodionoviči?" zeptala se laborantka.

„Někteří lidé mají neobyčejně silnou zrakovou představivost. Jsou to v duchu viděné obrazy, překvapivě jasné a živé, podobné zrakovým halucinacím. Dáme-li před takového člověka promítací plochu, třebas veliký bílý papír, ten člověk vypravuje, jako by na něj promítal svoje představy, a to tak, jako by se „díval oknem na to, co se děje ve skutečnosti."

„A obraz, který takto vznikne, zůstává?"

„Zpravidla ano. Ale někdy se stává, že se člověku postupně vybavuje řada obrazů, zřejmě sledující vývoj domnělé události.“

„Ach, to je ohromné! Já bych takovou schopnost chtěla mít.“

„A možná, že jste ji měla. Eidetická představivost není ani tak vzácná, má ji mnoho dětí, které později tuto schopnost ztrácejí.“

Girin mnoho přemýšlel o budoucích pokusech. Celá podstata úkolu, který si dal, záležela v tom, že eidetická obrazivost dětí poskytovala někdy více informací, než mohli získat všemi jim přístupnými způsoby od vnějšího světa. Idealisté vysvětlovali tyto nadbytečné informace jednoduše. Bud tím, že existuje jakýsi svět nehmotných duševních vjemů, odkud může dětská duše dostat nejpodivnější zprávy, nebo, častěji, jako vzpomínku na minulý život, přidsžujeme-Ii se učení o stěhování duši putujících po smrti z těla do těla. Rozumí se, že věda nemohla přijmout toto idealistické „vysvětlení“, ale pak se musela pokusit formulovat správné vědecké stanovisko. S rozvojem kybernetiky začaly mnohé nepochopitelné pochody myšlení a vědomí nabývat zjevně hmotných rysů. Girin se ted mohl pustit do pokusů. Musel najít dospělé lidi, kteří měli sklony k eidetismu, lidi, kteří by se mohli dobrovolné podrobit pokusům a dovedli by popsat své pocity... Takoví lidé se našli; studentka, inženýr, malíř a elektromontér. Všichni souhlasili, potřebovalo to volný čas a ještě víc — volnou laboratoř. Ted byla tedy vhodná doba.

„To je pro vás, Ivane Rodionoviči!“ zavolala jeho laborant-ka z druhého kouta laboratoře a podala Girinovi telefonní sluchátko.

Girin hned nepochopil, komu patří ten tichý hlas a zvonivý smích. Už podle hlasu vytušil, že i ta, která mu telefonovala, nehovořila zcela lhostejně, a potěšilo ho to. Řekl, že by nejraději přišel dnes, protože zítra začínají pokusy, a dostal souhlas. Postál u telefonu a rozvrhoval si čas. Při tom ho zastihl student, který mezitím sebral všechny „odpadky“ dřívější práce: záznamy, nákresy, obrazce zrakových polí, načrtnuté zápisy o pokusech.

„Začneme zítra, Ivane Rodionoviči?“

„Určitě. Elektromontér pracuje ve večerní směně, proto ho vezmeme ráno. Já mu zavolám.“

„A co mám připravit? Promítací plátno, tužky a všeobecnou lékařskou soupravu?“

„Ano, ale ať Věra přichystá taky encefalograf. Ten velký. Elektrody budeme dávat jenom na zadní polovici hlavy, jedenáct kusů. Léky přinesu, stříkačku taky, jsem zvyklý na svou.“

„Copak se nebude lizerginová kyselina užívat vnitřně?“

„Bude. Ale může se stát ledacos. Ano, to je dobře, že o tom mluvíme, pro strýčka Příhodu přichystejte i kyslík. Láhev i masku, polštáře ne.“

A na tázavý výraz pokračoval:

„Pokus se bude dělat s člověkem, a třebaže nehrozí nebezpečí, nesmí se nic zanedbat,“ řekl netrpělivě Girin. „Ale já už musím jít. Skončete taky, zítra nám přijde vhod, když budeme svěží. Jděte na procházku, do kina, zavezte Věročku parníkem domů. Večer je velmi teplý. Na shledanou.“

Student a laborantka, kteří zůstali sami, se na sebe podívali:

„Dneska že je teplý večer? Vždyť je hromská zima, bez svrchníku se nedá jít,“ pravil překvapeně student. •

Věročka se tak významně usmála, že se Sergej zarazil:

„Ze by telefonovala ‚ona'?“

„To se ví. Jak jste, Serjožo, ještě naivní!“

„Tomu nevěřím. Copak takový kyberneticky myslící stroj, jako je náš Ivan Rodionovič, si vůbec všímá žen? Dám na to hlavu, že to byl další pokusný králík!“

„Jestli tu hlavu moc nepotřebujete, tak můžete. Já na vašem místě bych nevsadila ani prst.“

„Když myslíte! A jaká je ... podle hlasu?“

„Jaká je, nevím, ale hlas má příjemný, mluví zdvořile a klidně.“

„Hm. Jak je stará, když už tak dobře všechno víte?“

,-,Ale, jak bych to řekla. .. Hlas má, zdá se, dost mladý. Ted už ale dost toho klábosení. Seberme se a pojdme. Splňte rozkaz a zavezte mě domů parníkem.“

Girin se vrátil domů pozdě, k překvapení sousedů, kteří už byli zvyklí na jeho pravidelný časový rozvrh.

Dlouho se toulali se Simou krásným lipovým stromořadím na Vrabčí silnici. Vypravovala mu o „kalifovi“ a o nešťastné Nadě. Girin se však zřejmě vůbec nehodlal vypravit do internátu a — jak Sima skoro s jistotou očekávala — začít hned s léčením těžké Nadiny deprese. Řekl jí, že nejvíc záleží na pomoci jejích přítelkyň, aby jí vytvořily srdečné, přátelské prostředí, a že víc než všechny léky musí pomoci čas. Slíbil také Simě, že po přednášce, která se měla konat již za dva dny, ji zavede do knihovny a tam jí ukáže knihu, která měla lví podíl na tom, že zbytečně a v nevýslovných mukách zahynuly ve všech evropských zemích desetitisíce nevinných žen. Tato kniha je už dávno jen pochmurným historickým dokumentem, ale dávné předsudky se udržují dodnes, i když už ne v tak primitivní a hrůzné formě.

Girin doprovodil Simu na trolejbus a sám šel domů pěšky. Myslel na poslední dny a — jako už kolikrát — vrátil se ve vzpomínkách daleko zpátky. Jako by konfrontoval setkání se Simou s jiným setkáním. Sám sobě se vysmíval, že se nemohl zbavit sentimentality, několikrát byl přesvědčen, že někdejší hluboký bolestný zážitek se už stal jen dávno zasutou historií, a přece když to nejméně čekal, když byl zavalen novými událostmi a starostmi, přestala být vzpomínka jen vzpomínkou, a Tona znovu vstoupila do jeho života.

„Toňo, Toňo,“ neubránil se povzdechu a vzápětí se zastyděl za svou slabost.

A přece sotva doma svlekl svrchník, sedl si ke stolu a vytáhl ze zásuvky barevnou reprodukci pastelové kresby pod-lepenou lepenkou. Bylo na ní děvče v bílém kostýmu pierotky. Sedělo na kraji stolu, v ruce drželo růži. Dobře známý obličej byl zakryt poloviční škraboškou, přesto bylo vidět, že se dívka usmívá. Tenká látka spíše podtrhovala než zakrývala půvabné linie zdravého mladého těla, krátká sukně vysoko odhalovala pěkně modelované nohy. Z celého obrázku vyvěrala životní energie.

Girinovi cosi sevřelo hrud. Zamračil se. A to jsi prosím psycholog, pokáral se. Věděl přece — a nejen z učebnic —, že paměť je věc velmi ošidná. Kolika mladým lidem sám vštěpoval myšlenku, že se nemá věřit vzpomínkám na minulost. Čím delší doba uplyne od událostí, tím je paměť nespolehli-

vější a vidí události a tehdejší vztahy jinak. Nevěřte na slovo vyprávění starších lidí, učil je. Paměť si sama vybírá jednotlivé události, s lety nabývají na významu, který ve své době ani neměly. To, co bylo o málo důležitější, stává se jedině důležité, protože ostatní vzpomínky jsou potlačeny a zvolna mizí. O čem člověk ještě ani před deseti lety nevěděl, jak se vlastně přesně co stalo, dostalo ve vzpomínkách nové formy, z pochybností se stala jistota, příběh dostal nové detaily, kterým vyprávějící sám nakonec věří. Navíc jsou tyto vzpomínky podloženy vědomou nebo podvědomou lítostí nad ztraceným mládím. Nad oním věkem, kdy se málo odpočívá, lehce usíná a dobře spi, kdy je v člověku zdánlivě nevyčerpatelné množství energie a kdy si ani nepřipustí, že tomu tak nebude vždycky.

Kapitola 5

DVA STUPNĚ KE KRÁSE

Neveliký sál v Kropotkinově ulici byl mimo očekávání naplněn převážně mládeží. V prvních řadách sedělo několik starších umělců.

Girin přehlédl sál pozorným okem přírodovědce a zkušeného pozorovatele. V šesté radě uviděl Simu, s vysoko zdviženou, kulatou, pevnou bradou, aby viděla přes ty, kdo seděli před ní. Sima tady sedí v šatech kávové barvy, nevidí ho, ale její přítomnost je pro něho čímsi důležitější než všechno ostatní.

Girin zatajil úsměv, vystoupil na pódium a pořád se díval na Simu. Její tvář se ozářila upřímnou radostí.

Předsedající oznámil, že přednáška začíná.

„Já bych nenazval své vystoupení přednáškou," řekl pomalu a zřetelně Girin. „Když jsem se procházel po sále, slyšel jsem některé výroky o sobě a o svém chystaném projevu. Někteří z těch nejmladších říkali, že si s radostí poslechnou, jak dostanou náfukové nařezáno. Jiní, ti starší, přesvědčivě prohlašovali, že s rozkoší rozdrtí doktůrka, který si zamanul

poučovat umělce. Mohu vás ujistit, že jsem sem nepřišel, abych poučoval, řezal nebo byl řezán.

Myslím, že tady není soudní síň ani stadión. Chci zde společně s rozumnými lidmi uvažovat o otázkách lidské přirozenosti. Snad poprvé za celou lidskou historii se věda tyto otázky pokouší řešit opravdu vědecky."

Posluchači, zaujati úvodem, ztichli. Girin pokračoval:

„V roce 1908 našli potápěči na dně Egejského moře, poblíž ostrova Tenos, zbytky starořecké lodi z prvního století našeho letopočtu nebo z prvního století před naším letopočtem, to není přesně zjištěno. Z lodi vytáhli, kromě jiných předmětů, podivný bronzový mechanismus, složitou spleť ozubených kol, trochu se podobající mechanismu hodin se závažím. Po půlstoletí se učencům nedařilo rozlouštit tajemství tohoto mechanismu. Teprve ted se zjistilo, že je to počítací stroj k vypočítávání pohybů oběžnic, pohybů velmi důležitých pro tehdejší hvězdopravecká předpovídání. Ale nejde o stroj, nýbrž o to, že jsme nebyli s to pochopit jeho účel, dokud jsme sami nesestrojili obdobné stroje, ovšem mnohem dokonalejší. A po mnoho tisíciletí stojíme nikoli před primitivním strojem, ale před největší a nejsložitější dokonalostí biologických mechanismů, řízených stejnými zákony fyziky, chemie, historického zdokonalování jako kterékoli námi zhotovené stroje. Až v nejnovější době, mezi čtyřicátými a padesátými lety našeho století, se uskutečnil nebývalý, prudký rozmach vědy, nesmírné rozšíření jejích obzorů. Celé lidstvo se přesvědčilo o její moci, zdali v prospěch zla, nebo dobra, to záleží na nás.

Rozmach vědy nám dává sílu pustit se do studia nejsložitějšího díla přírody, člověka. Obírali jsme se jím také dříve, nemohli jsme však řešit otázky, k jejichž pochopení byly nezbytné kvantové mikroskopy, elektronové analyzátory a počítací stroje. Biologie mohla prozkoumat některé zvláštnosti organismu...

Mozek, to je příroda a vesmír, ale vesmír nikoli pouze daného okamžiku, nýbrž celé milióny let staré historie vesmíru. Mozková zkušenost je odrazem netoliko nekonečné šíře, ale taky proměnlivosti přírodních pochodů. Dialektická logika je projevem existence tohoto mozku.

Základy našeho pocitu krásy, naší estetiky a morálky vycházejí z hloubi podvědomí, mají při myšlení spojení s vědomím, přecházejí v uvědomělé chápání, stávají se skutečnou podstatou vnějšího světa, která se odráží v duševním životě .. . Promiňte, vím, že je to nesnadné, já však to neumím jinak vysvětlit. Ale tím už taky mohu uzavřít úvod, který se protáhl. Nyní zbývá říci, že všechen náš pocit krásy, estetický požitek a dobrý vkus, to všechno je životní zkušenost statisíců předcházejících pokolení získaná podvědomím a směřující k volbě toho nejdokonaleji uspořádaného, všestranného a prospěšného boje o existenci a o zachování druhu.

Z čeho obecně vycházíme, dojdeme-li k úsudku, že ten či onen člověk je krásný? Svěží, hladká a pevná kůže, husté vlasy, jasné, čisté oči, výrazné rty. Ale to jsou přece zřejmé znaky celkového zdraví, správné výměny látek, dobře fungujících životních pochodů. Krásné je rovné držení těla, napřímená ramena, pozorný pohled, držení hlavy, kterému říkáme hrdé. To jsou známky aktivity, energie správně vyvinutého těla, které je v ustavičné činnosti nebo tréninku, je alertní, jak by řekli fyziologové. Ne nadarmo zvlášť vyučují herce, zejména filmové herečky, tanečnice, manekýnky, všechny, pro něž je důležitý jejich ženský nebo mužský půvab, jak mají chodit, stát nebo sedět při alertním, v obyčejné řeči řekneme, při pozorném držení těla. Ne nadarmo vynikají vojáci příznivě nad nás civilisty — nesportovce držením těla. Řeknu víc. Všimli jste si, v jakých postojích jsou zvířata, psi, koně, kočky, zvlášť krásná? V okamžiku největší alertnosti, když zvíře například vysoko zvedne přední nohy, nastraží uši, všechny svaly. Proč? Protože v těchto okamžicích nejostřeji vynikají známky aktivní tělesné energie!

Ale to je pouze první stupeň krásy, třebaže základní. Půjdeme dál. Co je u člověka docela jistě krásné, nepřihlížíme-li k jakýmkoli nánosům osobních zálib, kultury nebo rasových odchylek? Jsou to vefké oči posazené daleko od sebe, ne příliš vypouklé, ne přespříliš vpadlé. Čím větší oči, tím větší je povrch sítnice, tím lepší je zrak. Čím jsou oči dál od sebe, tím plastičtější vidění, tím větší je hloubka záběrů. Postavení očí v očnicích svědčí o stavu okolních tkání i o přesnosti hormonální regulace organismu. Je zřejmé, že postavení očí

uprostřed očnic je nejlepší. Krásné jsou pravidelné, husté zuby, které tvoří dokonalý oblouk, a takový zubní oblouk má zároveň největší mechanickou pevnost při kousání potravy. Krásné jsou dlouhé řasy, ty nejlépe chrání oko. Nám se zdají půvabnější, jsou-li ohrnuté nahoru, a zase to není jen otázka estetická, protože konečky ohrnuté nahoru nedovolí řasám, aby se slepily.

Náš anatomický cit je velice jemný. Podvědomě rázem rozlišujeme a vnímáme jako krásu rysy, které jsou protikladné pro různá pohlaví, ale nikdy se nemýlíme, co které pohlaví má mít. Výrazné, silně pod kůží vystupující svaly jsou krásné u muže, ale u ženy to nepovažujeme za přednost. Proč? Protože správně rostlá zdravá žena má vždycky větší tukovou vrstvu než muž. To je dobře známé, ale kolik lidí ví, že je to pouze výpomocná měsíční zásoba potravy pro nenadálý hlad, kdy žena donáší nebo krmí dítě? Zároveň si všimněte, kde jsou v ženském těle tyto podkožní potravinové zásoby rozloženy. Ve spodní části břicha a v pánevní krajině, protože tato „železná rezerva“ slouží současně jako tepelná a proti-nárazová ochrana pro dítě, které žena nosí v lůně. A přitom tvoří tato podkožní vrstva měkké linie ženského těla, tohoto nejkrásnějšího díla přírody.

Ještě jeden příklad. Štíhlá dlouhá šíje nemálo přispívá k ženské kráse, ale u muže se na ni díváme úplně jinak, spíše jako na něco trochu chorobného. Mužův krk má být prostředně dlouhý, aby pevně nesl hlavu v boji, aby nosil břemena. Žena je podle své odvěké přirozenosti strážce a její dlouhá šíje jí umožňuje velikou pružnost a rychlost při pohybování hlavou, estetický cit opět splývá s účelností. Nakonec jeden z hlavních protikladů pohlaví: široké kyčle jsou přímo ošklivé u muže, ale jsou jedním z nejkrásnějších rysů ženského těla.“

„To platilo zastará, ted je všechno jiné, a to dokazuje, že nemáte pravdu. Nejsou věčné kánony krásy!“ přerušila Girina žena s pomalými pohyby i slovy.

„Podobné námitky jsem čekal. V dějinách bylo opravdu dost období, kdy zdravé ideály krásy byly dočasně nahrazeny nezdravými. Podtrhuji, že mám na zřeteli pouze správný ideál, kánon, říkejte tomu jak chcete, v přírodě žádný jiný

ideál být nemohl. A také ve všech kulturách v době jejich největšího rozkvětu a blahobytu bylo ideálem krásy zdravé, podle dnešního názoru možná až přespříliš zdravé tělo . . .“

„Máte zkrátka staromódní vkus!“ poznamenala jizlivě tatáž žena.

„Já nemluvím o svém vkusu a nemohu posoudit, zda je správný, nebo nesprávný. To, že je čím dále tím více žen, které vypadají městsky, které nikdy necvičily a nikdy dlouho a těžce nepracovaly, může jistě nakonec ovlivnit názory na vkus naší doby. Ale můžeme říci, že jsou nesprávné z hlediska dneška? Pokud jde o vkus, asi sotva. Jsou však nesprávné z hlediska zdraví, výkonnosti a energie, na kterou je, abych tak řekl, člověk zařízen . .. Podívejte se na postavy baletek, gymnastek, krasobruslařek a konečně prostě na všechna zdravá vesnická děvčata, zvyklá rozmanité práci, a uvidíte, že také u nich náš estetický cit správně oceňuje největší účelnost.

Tak jsme probrali druhý hlavní stupeň krásy, harmonický soulad zdánlivě neslučitelných protikladů, soulad, který vyúsťuje v jedině dokonalé možnosti, která se jako kompasová střelka v nepatrných výkyvech chvěje mezi protiklady. A naše poznávání krásy, její hledání, všude a kdekoliv vede k hledání oné jemné čáry, která se utvořila za dlouhé tisíciletí a která znamená dokonalost v určení a v mnohostranném překonávání největších překážek existence živé myslící bytosti, člověka...“

Ulice je přivítala deštivým větrem. Sima šla proti větru s trochu nakloněnou hlavou a po očku se dívala na Girina. Chvílemi krčila malý nos, protože ji šimraly dešťové kapky. Vodní krůpěje se třpytily jako skleněné perličky v jejích hustých, silně se vlnících vlasech nad čelem.

„A přece, řekněte mi, nepolekaly vás ty dva stupně krásy? Jedna krásná dáma .. .“

„Všimla jsem si. Dívala se na vás jak na Mefistofela, nebo přinejmenším jak věřící na kacíře. Ale já jsem se polekala taky, že toho tolik víte. V tom je něco, co nahání strach.“

Girin se rozesmál tak srdečně, že se Sima začervenala.

„Vím, že jsem se správně nevyjádřila," řekla potichu. „Vy těžko pochopíte, jaký je to pocit, když si člověk uvědomí, že nemá vzdělání, že tak málo rozumí světu a životu. A hlavně, když jsem si uvědomila, jak jste mě zbavoval nejrozmanitějších pochyb, a zdánlivě docela lehce vyložil záhady, které jsem považovala za neřešitelné. . . Víte, koho jste mi připomněl?" Sima náhle dala své tiché řeči žertovný přízvuk. „Ale nesmíte se zlobit."

Girin slíbil, že nebude.

„Veliké zvíře, medvěda obklíčeného psy. Jeden zaútočí, bleskurychlý obrat, cvakot tesáků, a pes letí stranou, zaútočí druhý, a znovu totéž ..."

A Girin se usmíval.

„Máte ráda zvířata?" zeptal se náhle. „Všechna, nebo jenom psy?"

„Mám zvířata velice ráda, ale psy ne. Přestala jsem je mít ráda po fašistických ukrutnostech, po válce, po koncentračních táborech. Je to hnusné. Zuřiví psi, kteří pronásledovali, vyčenichávali, trhali lidi. A co je dobrého na těch zuřivých psiskách v některých vilách u Moskvy? Potvory, které se dáví vztekem za plotem!"

Girin zvědavě poslouchal její rozhodnou řeč. Sima, jak bylo vidět, když byla o něčem přesvědčená, mluvila úsečně a ostře.

„Pojďme někdy do zoologické zahrady. Já se tam rád toulám, pozoruju zvířata a přemýšlím o biologických zákonech."

„Ale ano, půjdeme. Já mám taky velice ráda zvířata. Škoda že je špatné počasí, jinak bychom tam mohli hned, sedli bychom na trolejbus a po pěti zástavkách bychom byli v Kud-rinské ulici. Asi ještě Moskvu moc neznáte, že?"

„Aby se člověk dobře vyznal v tak ohromném městě, na to potřebuje aspoň pět let. Stále jsem ještě příliš zvyklý na pravoúhlý půdorys Leningradu."

Sima se zamyšleně dívala do dálky Sadové ulice, zamlžené mrholícím deštěm a přecpané nákladními automobily.

„Nechcete jít ke mně? Dám vám čaj, za jakost ručím. Moje nevlastní matka byla znalkyně čaje a milovala jej, od ní jsem se dověděla všelijaká tajemství, jak čaj vařit."

„Byla?“ Girin zdůraznil toto slovo.

„Umřela v šestapadesátém roce.“

„Kolik vám bylo tehdy let?“

„Dvaadvacet. Narodila jsem se v roce devět set čtyřiatřicet.“

„To bych si nebyl nikdy pomyslil! Mně se zdálo, že je vám dvaadvacet třiadvacet ted, a jako odborník se málokdy mýlím.“

„Nedá se nic dělat, je mi osmadvacet.“

„Jste vdaná?“

Sima byla touto otázkou zřejmě překvapena.

„Myslíte, že by se vdaná žena s vámi procházela po ulicích, sotva se s vámi seznámila? A dokonce vás pozvala na čaj?“

„Co je na tom?“

„Podle mě nic. Proto vás taky zvu. Ale já jsem sama. Představte si však muže vychovaného podle všech pravidel maloměšťáckých názorů, že mezi mužem a mezi ženou není možné přátelství, že když po ulici jde dvojice, potom jenom za zcela určitým cílem.“

„Máte pravdu,“ přitakal po chvilce mlčení Girin. „Jsem špatný psycholog.“

„Psycholog jste jistě dobrý, ale je škoda, že se ta vaše věda tak málo zabývá morálkou, etikou.“

„Zas máte pravdu, Simo, ani nevíte jak. A jak to bude s tím

v . *nií*

čajem?

„Pojdme tedy. Bydlím kousek odtud, tamta ulička vpravo a potom vlevo.“

Šli mlčky celou zbývající cestu, chvílemi se jejich oči setkávaly. A pokaždé si Girin říkal, jak je dobře, že v tomto dosud pro něho trochu cizím obrovském městě žije tato podivuhodná dívka a že se mu poštěstilo ji potkat. Podivuhodná — čím? Její veliké šedé oči? Vždyť není tak málo dívek s velikýma očima, a dokonce s takovýma, jako má Sima, to není taková vzácnost. Dokonalá postava? Podle dnešní módy snad ani není tak dokonalá. Souhra černých vlasů, šedých očí a velmi hladké snědé pleti? Ne, tím to není. Girin se usmál.

„Na něco jste si vzpomněl?“ zeptala se dívka bez zvláštního zájmu.

„Přemýšlel jsem o vás, o půvabu vůbec, a zejména o vašem.“

„Jakýpak půvab, když je směšný?“

„Směšný jsem já, a ne půvab. A usmívat se neznamená vysmívat se.“

Sima pokrčila rameny. Přišli k starému nevelikému jednopatrovému rodinnému domku, který stál v úzkém dvorku s několika ubohými stromky. Červeně hnědá barva už hodně oprýskala, tu a tam opadala také omítka a odhalila polozetle-lé šikmé laťkové mřížoví. Malý dům, podle všeho odsouzený k zbourání v blízké budoucnosti, nebyl jistě ve veliké vážnosti podniku bytového hospodářství.

„Tudy,“ řekla rozpačitě Sima a zamířila k vnějšímu železnému schodišti, které vedlo k části patra obrácené do dvora. Vedla Girina úzkým průchodem k druhým schůdkům s několika stupni a odemkla svým klíčem dveře potažené starým černým voskovým plátnem.

„Dům je ošklivý, ale zato prakticky bydlím v samostatném bytě. Svlečte si kabát tady.“ Sima rozsvítila a Girin viděl, že je v předsíni veliké jako skříň. „Prakticky samostatný byt“, to byl pokoj pod samou střechou. Část pokoje oddělili a proměnili v kuchyňku se sprchou v koutě oddělenou pažením. Přesto však Sima bydlela, podle moskevských měřítek, pohodlně, její pokoj byl větší než Girinův.

Posadila hosta na pohovku a zmizela v kuchyni. Girin se zvědavě rozhlížel. Nic tak neprozrazuje povahu člověka jako jeho byt. Široká tachta, orientální pohovka, těžký stolek ze starého tmavého dubu, vysoký koberec na podlaze, to všechno bylo náležitě opotřebované, třebaže přitom dokonale čisté. Čistota Girina příjemně překvapila, protože podle prohnuté podlahy a podle velkých skvrn na stropě byla střecha špatná, a jistě nebylo snadné udržovat pokoj v takovém pořádku.

Veliké zrcadlo a kulatá tyč přišroubovaná na zed v prázdné části pokoje bezmála Girina překvapily, dokud si nevzpomněl na gymnastiku. Jedinou víceméně cennou věcí bylo otevřené pianino s notami na stojánku. Na stěnách visely dva zasklené obrazy, reprodukce Borisova-Musatova a fantastický barevný obraz krajiny daleké oběžnice od Andreje Sokolova.

Zjevná chudoba a prostota zařízení pojednou Girina, který

byl sparťan, pokud šlo o věci, dojaly. Vstal, šel k pianinu a prohlížel si noty. Rachmaninovova Elegie je křehká, zvonivá věc. Aniž si to uvědomil, začal se probírat klávesami. Pršely přehršle vysokých tónů, padaly jako prudké vodopády a utichaly.

Když vycítil, že se Sima vrátila, obrátil se. Dívka se na něho dívala s radostným překvapením, kterým jí oči ztmavěly, byly ještě větší a dodaly jí jakýsi nadpozemský výraz princezny z Marsu nebo z Venuše, který pořád tak vábí romantická srdce čtenářů kosmických románů.

„Mám Rachmaninova nejraději," řekl Girin a přestal hrát.

„To není moje, to je Ritino," odpověděla Sima. „Připravuje si k vystoupení Elegii. Hodí se dobře k jejím plavým a jako vlnivým pohybům svou zpěvností a záplavou zvuků."

„Rita je vaše přítelkyně? Jak je možné, že jsem si to hned neuvědomil, Rita Andrejevová! Vždyť ji znám už dávno, totiž ne ji, ale jejího otce."

„Ale jděte! Rita je moje nejlepší kamarádka."

„Svět je opravdu malý. A jakou hudbu chystáte pro sebe?"

„Adagio z baletu Egle, královna užovek."

„To jsem nikdy neviděl ani neslyšel."

„Je to nová věc litevského skladatele Balsise. Jestli chcete, zahraju to, ale až později, aby čaj nevystydl. Sedněte si tady. Myslím si, že jistě máte rád silný čaj."

„To jste uhodla, třebaže to není typické pro člověka, který nebyl cestovatelem."

„Všichni lidé vaší generace zažili příliš veliké cestování. Válku."

„A zas máte pravdu."

Sima nalila čaj do pěkných barevných šálků a přisedla si na tachtu u Girmovy židle. Opravdu si jen přisedla. Přestože seděla nenucené a klidně, se Girinovi zdálo, že užuž vstane, lehce, rychle a náhle. Dělalo to dojem dobře maskované pohotovosti, síly a pozornosti.

„Položte je na poličku, prosím vás." Dívka mu podala dvě malé nevázané knížky. „Stačí se jenom otočit."

V rohu za Girinovými zády visela polička z nenatřeného dřeva plná knih. Girin se na poličku podíval koutkem oka a všiml si: „Ani jedny sebrané spisy, to se mi moc líbí."

Sima pojednou zpozorněla, vstala z tachty a hbitě prošla okolo rohu stolu. Také Girin zaslechl rychlé kroky, spíše běh po schodišti. Sima otevřela dveře, ozval se zvučný polibek a před hostitelkou vešla do pokoje se sebevědomím denního návštěvníka vysoká rusovlasá dívka se sympatickou tváří nezbedného hocha posetou množstvím pih. Když spatřila hosta, překvapením se zastavila:

„Co se to děje, Ivane Rodionoviči? Vy jste tady, u Simy? Co tu děláte?“

„Rito, ty se divíš, jako kdybys u mne našla na návštěvě Marťana. Seznamovat vás tedy nemusím, ostatně jsme o tobě už mluvili. A netvař se už tak vyjeveně a posad se.“

„Víš, to je tím, že mi tatínek o Ivanu Rodionoviči vykládal, jak je moudrý a přetížený prací, zkrátka výjimečný, a co všechno ještě si o něm s maminkou povídali. A můj otec, jak víš, chválou spíš šetří. A tak když se Ivan Rodionovič u nás občas ukázal, dívala jsem se na něho jako na poloboha a — snažila jsem se co nejrychleji zmizet. A najednou se s ním setkám tady, u tebe. Tak už se na mne tak nedívej a dej mi taky trochu čaje. Přiběhla jsem na skok. Jela nás celá parta pomáhat na stavbu, a já jsem se tam strašně pohádala. Ještě ted se ve mně všecko vaří! Já si čaj udělám sama, věnuj se Ivanu Rodionovičovi, beztak jsem vás vyrušila.“ Rita popadla čajník a odběhla do kuchyně.

Girin se podíval na hodinky.

„Pospícháte?“ Girin vycítil v jejím hlase lítost a potěšilo ho to.

„Za jak dlouho se může člověk dostat odsud na Leninovu třídu?“

„Ale kam? Leninova třída je velice dlouhá.“

„Třetí ulice budovatelů.“

„Asi za čtyřicet minut.“

„Tak to je dobře, mám ještě takových dvacet minut času. Slíbila jste, že mi zahrajete Egle, královnu užovek.“

„Proč vás tak zajímá?“

„Chci se dovědět, co jste si vybrala pro své příští vystoupení.

Sima si poslušné sedla k pianinu . ..

Kapitola 6

STÍNY ZUŘIVÝCH FANATIKŮ

Girin se setkal se Simou nazítří na hlavním schodišti Leninovy knihovny a společně šli do Knižního muzea. Nemají tam zvláštní středověký pokoj, „Faustovu pracovnu“, s gotickými klenbami, s úzkým oknem a s těžkým pochmurným nábytkem, jaký překvapuje návštěvníky v leningradské Veřejné knihovně. Ale i tak moderní místnost působila ponuře obrovskými knihami v silných kožených vazbách, se stopami železného kování z dávných časů, kdy se knihy přikovávaly těžkými řetězy, jako se přikovávali vězňové v oněch temných stoletích. Sima se mimoděk schoulila a šla, jako by se bála nějaké léčky. Polohlasně pozdravili Girinova známého, kustoda středověkých prvotisků. Ten je zavedl k zvláštnímu stolu, na kterém ležela hodně opotřebovaná kniha, přes půl metru silná, v hladké vazbě z bělavé kůže.

„To je ona?“ zeptal se stručně Girin.

„To je Kladivo. Asi páté vydání z konce patnáctého století.“

„Kolik vydání má ta proklatá kniha?“

„Devětadvacet, poslední je z roku 1669, první z roku 1437. Je to neslýchané množství na ta nevzdělaná století!“

Girin poděkoval, kustod udělal rukou vybízející posuněk a vzdálil se. Girin přistoupil pomalu ke stolu, hleděl na knihu a stál před ní dlouho, jako by zapomněl na všechno na světě. Sima se zvědavě dívala, jak se změnila jeho přívětivá a pozorná tvář, která jí už byla blízká. Ted byla přísná.

Aniž se obrátil ke své společnici, otevřel mlčky vazbu, tvrdou jako dřevo. Sima spatřila veliká malovaná písmena titulního listu s jeho hrubou zřetelností. Ale latinským slovům, psaným gotickým písmem, ani trochu nerozuměla a podívala se tázavě na Girina. Letmý posuněk ošklivosti znetvořil pěkně výrazné rty lékaře, který potichu četl název tajemné knihy. Vzpamatoval se teprve, když se dívka dotkla prsty jeho rukávu.

„Co je to s vámi?“ zeptala se dívka.

„Odpusťte mi, Simo,“ narovnal se Girin. „Moje nenávist

k té hanbě lidstva je příliš veliká. Zdá se mi, že se sám stávám účastníkem zločinů a že jsem za ně odpovědný. Tak třebas kniha, která leží tak klidně před vámi, je obluda, která umučila nesčíslné množství lidí, hlavně žen. Hnusí se mi dotýkat jejích stran, ještě ted z nich kape krev. Je to Kladivo na čarodějnice, Malleus maleficarum, sepsané dvěma nejučenějšími mnichy středověkého Německa, Sprengrem a Instito-riem. Je to návod, jak objevovat čarodějnice, útrpně je vyslýchat a vymáhat z nich přiznání."

„Copak se týkalo jenom žen? A co čarodějníci?"

„Těch bylo mnohem méně. Vždyť sám název Malleus maleficarum to říká." Girin začal číst latinsky a jeho zvučná, zřetelná slova byla jako hřebíky zatloukané do Simina duševního světa: „Malleus maleficarum: consequenter heresis decenda est non maleficorum, sed maleficarum ut a pociori fiat denominatio." („Kladivo na ženy zločinné, protože toto kacířství nedělají zločinci, nýbrž ženy zločinné, proto se tak také jmenuje.") Girin obrátil několik stran a pokračoval, rovnou už překládaje z latiny: „ .Kdyby nebylo ženské zvrhlosti, svět by byl osvobozen od mnohých nebezpečenství. Ženy velice předčí muže v pověrčivosti, v pomstychtivosti, v ctižádosti, ve lhaní, v náruživosti a v nenasytné smyslnosti. Zena je při své duševní nicotnosti vždycky slabší ve víře než muž. Proto se mnohem snadněji také víry zříká, na čemž se zakládá celá sekta čarodějnic...' A tady je polovice stran věnována vypočítávání hanebností ženského pohlaví, vzatých u starokřesťanských spisovatelů, jako jsou Hieronymus, Lac-tantius, Jan Zlatoústý, a také u římských a starořeckých, jako je Sokrates. Stačí?"

„A co dál?" zvolala Sima. „Přece není hrůza této knihy jenom v hloupém nadávání na ženy?"

„Ovšemže ne! To všechno je, abych tak řekl, příprava k zatvrzení srdcí mužských soudců."

„A pak?"

„Dál následují přímé pokyny. Například." A Girin otevřel hodně ohmatanou stranu:

„ .Neobvyklost a tajemnost těchto zcela výjimečných věcí vede k bezradnosti obyčejného soudního řízení. Důkazy tvoří bud vlastní přiznání nebo výpovědi spoluviníků. Zásada he-

retius hereticuím accusat — kacíř viní kacíře — musí být vzata za základ. Zkušenost ukazuje, že přiznáni a jména spoluviníků se získávají jedině nejkrutějším a bezohledným užitím práva útrpného. Singularitas istius casus exposit tormenta singularia,' tady vidíte, řádka je napsána rumělkou, jakoby zaschlou krví, to jest: .Zvláštnost těchto případů vyžaduje zvláštní mučivé výslechy. Vzdát se mučení by znamenalo potlačit a pohřbít celou věc ve prospěch ďábla, neboť zde se vede zápas nikoli s člověkem, nýbrž se samým ďáblem, který kacíře ovládá.'

Celá zbývající část knihy je věnována líčení muk, toho, jak jich použít, a způsobů výslechu, protože dosáhnout přiznání děj se co děj, to byl jediný úkol takových vyšetřování.“

„Což se nenašel ani jeden rozumný, vzdělaný člověk, který by povstal na obranu, když už ne s mečem, tedy aspoň s perem v ruce?“

„Našli se! Třebas známý učený bohoslovec Weier, slavný odpůrce inkvizice. Dokazoval, že všechny procesy s čarodějnicemi jsou uskoky samého ďábla, jím zosnované. Tak psal, pamatuju si skoro doslova překlad jednoho z našich nejlepších badatelů v historii čarodějnic Nikolaje Speranského:

.Zástup stojí a dívá se, jak na voze pohodného vezou čarodějnice na popraviště. Všechny jejich údy jsou často rozervány mučivými výslechy, ňadra jim visí jako cáry; jedna má zpřerážené ruce, druhá polámané holeně, jako ti lotři na kříži; nemohou ani stát, ani jít, protože jejich nohy jsou rozdrceny kleštěmi. Ted je kati přivazují ke kůlům obloženým dřevem. Zeny žalostně naříkají a kvílí pro to, jak byly mučeny. Jedna prosí úpěnlivě Boha, druhá vyzývá ďábla a rouhá se. A zástup, v kterém jsou i významné osoby i chudina i mládež i starší lidé, se na to všechno dívá, nezřídka se nešťastným odsouzenkyním posmívá a zasypává je nadávkami

Girin se odmlčel, když zpozoroval, jak jeho slova zapůsobila na Simu.

„Myslím, že to stačí. Jenom ještě dodám, že nelze vinit z těchto hrozných zločinů jenom katolickou církev. Protestanti, kalvinisté a luteráni asi sotva s menší krutostí pronásledovali domnělé zločinné ženy a nezůstávali za katolíky v nestvůrné vynalézavosti strašných muk. A kniha, která leží

před vámi, to není začátek, nýbrž výsledek dávných pokusů v mučírnách a jejich promýšlení v klášterních celách!“

„To je strašné!“ zašeptala Sima. „A já jsem o tom tak málo věděla.“

„Je načase udělat přestávku, Ivane Rodionoviči!“ vybuchla Věra, když dostala rozkaz, aby jela pro novou dávku léků. To znamenalo, že se bude pokračovat v pokusech, které trvaly už druhý týden bez zvláštního úspěchu. „Zjistili jsme zajímavá fakta,“ přiznával se Girin, „ale to pořád není to, co hledám. Pořád to není to.“ A čím méně pokusy slibovaly, tím zuřivěji pracovali všichni jejich účastníci. Girin dokonce nocoval v pokojíčku sousedícím s laboratoří, aby se nevy-trhoval. Sergej také zůstával dlouho do noci a Věra byla jediná, která obstarávala všechno, co bylo třeba obstarat mimo ústav. Pouze tři lidé z navržených zbyli ještě nevyšetřeni. Halda zápisů, těsnopisných záznamů ústních výpovědí nebo podivných kreseb vyšetřovaných lidí, věcí zhotovených ve chvílích jejich halucinací a uměle vzbuzené schizofrenie svědčily o vykonané práci. Oba, Sergej i Ivan Rodionovič, zchřadli, pobledli, a ženské srdce laborantky nemohlo snést, že o sebe tak nedbají.

„Zbytečně se trápíte, Věročko.“ Girinova slova zněla úplně něžně. „Nic se Sergejovi nestane, a já jsem otužilý. My se pořád příliš bojíme, že přetížíme mozek; nesmysl, mozek je schopný zvládnout mnoho, mnohem víc, než mu ukládáme. Jen ho umět využívat. Je radno osvojit si pravidlo, že je nutné i možné podrobovat mozek i celý organismus pracovním přetížením, ale potom zase umět odpočívat. Tak jsme uzpůsobeni, takoví jsme dlouhotrvajícím vývojem, a s tím se musí počítat.“

„Ne, Ivane Rodionoviči, přes veškerou vaši autoritu s vámi nesouhlasím. Kolik nemocí je z přetížení prací, to se nedá spočítat!“

„Nemáte pravdu. Jde o to, jaké je to přetížení. Jestli jde o vyrovnané zatížení, vznikne veliký duševní vzmach, který učiní celý organismus odolným nejenom proti únavě, ale také proti nemocem. Vezměte válku. Jak zřídka jsou lidé

nemocní ve válce, a přece horší podmínky nenajdeš, a přetížení je při tom nejhroznější ve všech směrech. Všichni vědci, konstruktéři, umělci, pokud jsou zabráni do práce, málokdy podléhají nemoci. Osmdesát procent našich nemocí je duševních, to znamená, že záleží v oslabení duševního života, za nímž následuje oslabení hlavních .biochemických os' organismu. Člověk nabyl proti živočichům mohutné myšlení a obrazotvornost. Živočichové jsou automatizováni mnohem více než člověk. Proto u nich všechny duševní činnosti proběhnou a mizí velice rychle, ale u člověka trvají dlouho a mohou být příčinou nemoci. Avšak to, že člověk má mnohem větší duševní sílu, má za následek pevnost a otužilost jeho organismu, odolnost proti smrti a proti nemoci mnohem větší, než mají i mohutní živočichové ...“

„Nestačím na to, abych se s vámi přela, Ivane Rodionoviči,“ vzdala se laborantka, „a přece ...“

„A přece jděte do správy lékáren. A já hned zatelefonuju naší další oběti...“

Takřka jako na Girinova slova zazvonil telefon.

„Ivane Rodionoviči, máte hned jít na ředitelství,“ ohlásila Věra, která skočila k telefonu. „Nebude nějaká změna programu?“

„Ne. Jen jeďte. Já zatelefonuju dalšímu dobrovolníkovi. Kdo je na řadě?“

„Žena. Taťána Pavlovna Solovjevová,“ ozval se Sergej.

„Já jí zatelefonuju, jakmile se vrátím. Ona o tom ví, ale budeme mít asi tříhodinovou přestávku. Jděte na procházku, Serjožo. Nebo si zajedte domů. Nebo jděte s Věročkou do kina. Pracovat budeme celý večer, dlouho do noci.“

Když Girin procházel úzkými chodbami a tmavými kouty, které oddělovaly dobře izolovanou laboratoř od hlavní budovy ústavu, zlobil se na nečekaný vpád do svého samotář-ství. Zlost se proměnila v neklid, jakmile vstoupil na široké světlem zaplavené schodiště. Jako by se veřejně odhalovalo a vystavovalo nějaké jeho tajemství. S tímto podivným pocitem vstoupil do ředitelovy pracovny. Hubený, neduživý ředitel rozmrzele vstal a přivítal ho. Vedle ředitele trůnil malý tlustý profesor. Girin ho znal jako jednoho ze správců laboratoří. Podle tváří obou mohl tušit nepříjemnou rozmluvu.

„Vy pracujete u Volfsona?“ zeptal se ředitel Girina. „Jako odborný asistent?“

„Ano, u profesora Volfsona, jako odborný asistent.“

„A co u něho děláte?“

„Nevím, zda by bylo vhodné, abych já mluvil o profesorově práci. Profesor ostatně dokončuje doma svou zprávu a jistě vám dá podrobné vysvětlení.“

„To je pěkné, tajnosti!“

„Žádné tajnosti. Základní pravidlo podřízenosti.“

Girin pokrčil mlčky rameny. Ředitel sevřel rty. Profesor, který seděl vedle něho, zasáhl:

„Vy jste nám dobře nerozuměl, soudruhu Girine. Byl jste tázán nikoli na práci vašeho vedoucího, ale na práci svou.“

„Promiňte, já zatím nemám samostatnou práci, dělám jenom to, co mi uloží profesor Volfson. V plánu ústavu se o mně nic neříká.“

„Nic se neříká!“ odsekl ředitel. „Vy však děláte nějakou svou práci, používáte laboratoře ústavu, a ředitelství o tom nic neví. Považujete to za správné?“

„Vůbec ne. Dělám řadu psychofyziologických pokusů podle dohody s profesorem Volfsonem. Ted nastala v jeho plánovaných pokusech přestávka. Myslel jsem, že vás o tom profesor uvědomil. A to tím spíše, že tato práce nemá nic společného s plánem ústavu, že ji dělám za své peníze a používám jenom místnosti ústavu a dobrovolné práce studentů, mých žáků.“

„Co je to vlastně za pokusy?“

„Pokus objasnit přebytečnou informaci u lidí obdařených eidetismem.“

„Mhm! To je moc vzdálené našemu oboru. Vy byste měl pracovat u Kaščenka. No, a jak děláte to objasnění? Můžete mi to říci?“

„Eidetik dostane dávku LSD-25. Zmenšuje vylučování fosforu z organismu, tlumí účinek hormonu hypofýzy. Tím se porušuje nejdůležitější pituitarno-adrenalinová duševní osa vnitřní sekrece organismu a vzniká umělá psychóza typu vysoké hysterie nebo schizofrenie. Na tři čtyři hodiny.“

„A nač to potřebujete?“

„Abych rozpojil obvykle vyvážené vědomí, oddělením vě-

domého pochodu myšlení od podvědomého, a tak odhalil vědomím utlumené studnice přebytečné informace. Domnívám se, že se v nich ukládá paměť dřívějších pokolení, která se obyčejně ukazuje jenom u člověka na nižších stupních nervové činnosti a je mnohem silnější u živočichů, s jejich složitými pudy a bezděčnými činy.“

„Ale to je přece nesmysl! Nějaká mystika!“

„To se musí prověřit pokusy. Kybernetiku také považovali, není tomu dávno, za nesmysl... a hlavně kybernetika nám poprvé umožnila, že jsme dostali vědeckou představu o činnosti mozku. Totéž bude také s pamětí.“

„Vaše práce je nebezpečná!“ vybuchl náhle ředitel. Girin se na něho užasle podíval.

„Ano, nebezpečná a neodpovědná. Přemýšlel jste o tom, co se může stát s některým z vašich .morčat? Za to bude muset odpovídat ústav.“

„Dovolte, já vám nerozumím. Kdo může především soudit o nebezpečnosti nebo bezpečnosti, když ne ti, kdo na tom pracují? A kdo, když ne já, jako lékař, odpovídá především? Mnohem více než vy, protože celá vaše odpovědnost v této věci je spíše domnělá.“

„Vy jste drzý!“

„Proč? Pro přesnost ve vyjadřování? My jsme tady přece vědci, a ne angličtí šlechtici,“ odrážel Girin chladnokrevně útok.

„Dost! Doufám, že jste pochopil, že se tou věcí chci zabývat. Kdo vám dovolil používat ústavní laboratoře pro vaše pokusy? Děkuju profesorovi Cibulskému,“ ředitel kývl směrem k muži, který seděl vedle něho, „jinak bych nevěděl nic, dokud by k něčemu nedošlo.“

Girin chtěl něco namítnout, ale pouze mávl rukou.

„Mohlo by se myslet, že jste nezištný zastánce vědy,“ vmísil se pojednou pichlavě Cibulskij. „Ale co je toto?“ A zamával listem papíru, který vzal s ředitelova stolu.

„Ano, ano, vysvětlete to, budte tak laskav,“ vyletěl ředitel. „Provozujete soukromou praxi?“

„Nejsem vám povinen nic vysvětlovat, protože takové otázky nepatří do vaší pravomoci, a ať vás ani nenapadne mě vyslýchat. Ale jestli si přejete, abych vám něco sdělil, pak

prosím. Žádnou soukromou praxi nemám a také jsem neměl od chvíle, kdy jsem dostal lékařský diplom. Ovšem když bylo třeba pomoci, samozřejmě nikdy a nikomu jsem ji neodepřel.“

„A potom píší vaši pacienti nadšené dopisy nám do ústavu a dokazují, jaký jste znamenitý člověk,“ řekl jizlivě Cibul-skij.

„Nechápu, jak jste na to přišel! Přestaňte hrát komedii, profesore, to vám nepřidává na vážnosti.“

„Jakže? A vám přidává to, že jste donutil . . . ,“ Cibulskij řekl jméno geofyzika, „matku a otce, kterým prý jste zachránil syna, aby nám napsali o vašich skvělých vlastnostech, a dal jste jim adresu našeho ústavu?“

„Ted jsem pochopil všechno. Co vám mám říct?“ Girin se zarazil a pokračoval: „Jakou to musí mít člověk psychologii, aby tak chápal i přirozenou matčinu vděčnost a tak ocenil můj podíl. .. Škoda že dosud nebyly vymyšleny stroje na čištění mozků od smetí, a hlavně mozků vědců! Odpusťte, soudruhu řediteli, nechcete mi říct už nic jiného? Potom dovolte, abych se poroučel.“

A Girin opustil oba vedoucí ústavu a pomalu sestupoval po hlavním schodišti, zalitém sluncem.

„Viděl jste, jak jsme ho přitiskli? Až ke zdi!“ zvolal Cibulskij, jakmile se dveře pracovny za Girinem zavřely. „Nezbylo mu, než aby utekl.“

„To ne,“ namítl zamyšleně ředitel, „jeho odchod se nepodobal útěku. Mám ted spis dojem, že jsem udělal chybu. Můžete jít,“ propustil Cibulského, nespokojeného s nečekaným obratem.

Girin šel do laboratoře nekonečnými podzemními chodbami a klidně přemýšlel o tom, co se stalo. Životní zkušenost a znalost psychologie ho naučily nermoutit se pro podobné srážky se zkostnatělostí, s odporností nebo s neporozuměním. „Proto jsou lidé, jako je Cibulskij, aby se skutečný vědec stal pevnější, přesvědčenější.“ Požádá ovšem o pomoc stranickou organizaci, aby ředitelství přesvědčila a aby mu laboratoř zůstala, ale... ale sám není ještě jistý, jsou-li jeho výzkumy správné. Dosud nezískal aspoň trochu přesvědčivé poznatky. Ale ať už budou jeho pokusy zdařilé, nebo nezda-

řilé, jsou pouze malým zlomkem rozsáhlých výzkumů, které zamýšlel pro nejbližší roky!

Věra a Sergej se vrátili za půldruhé hodiny a zastihli Girina hluboce zamyšleného nad jednou kresbou elektrotechnického inženýra: bílou květinou na dokonale černém pozadí, ovinutou modrou závitnicí. Oba mladí lidé cítili, že něco není v pořádku, protože všechny věci a přístroje byly uklizeny, ba i šňůry elektrického vedení encefalografu byly pečlivě svinuty.

„Stalo se něco, Ivane Rodionoviči?“ zeptala se polekaně Věra.

„To, nač jste naléhali: malá přestávka v práci.“

„Víme!“ zvolala laborantka. „To jsou oni... oni se už dávno na vás dívali skrz prsty... vy, takový vědec, jste jen odborný asistent, a z ničeho nic jakési pokusy. Ó já je znám!“

„To nestojí za to, abyste se zlobila, Věročko,“ přerušil ji vesele Girin. „Víte, že ...“ Ale laborantka ho nenechala dopovědět, co si myslil.

„Ivane Rodionoviči, jestli bude dnes přestávka, tak vám to řeknu, slíbila jsem to!“

„Go jste slíbila, a komu?“

„Jí, telefonovala, sotva jste odešel. Ptala se mě, jestli máte moc práce, a já jsem věděla, že když vás zavolali k řediteli, že nebudete moct dnes pracovat... a já jsem jí řekla, že pravděpodobně ne moc.“

„A oč vlastně jde?“

„Tak ona mě prosila, jestli se dovím, že nebudete mít moc práce, abych vám vyřídila, že dnes v devět patnáct má vystoupeni. Bude to vysílání podle druhého pořadu, umělecká gymnastika.“

„To je výborné! Rád se podívám. Jenom abych byl v tu dobu u televizoru. Rozutečeme se, badatelé?“

„Ivane Rodionoviči,“ začal student, „jestli chcete .. . můžete jít ke mně, my máme pěkný televizor Rekord.“

„Děkuju vám, Serjožo. Moji sousedi mají Rubín, a nemusím daleko chodit. Na shledanou zítra, moji věrní pomocníci!“

Mladí lidé zůstali sami a chvíli uklízeli lístky a desky na spisy. Věra začala náhle žalostně naříkat.

„Co se stalo?“ přiběhl k ní vyděšený Sergej.

„Já jsem ta nejhloupější ženská na světě. Zapomněla jsem se Ivana Rodionoviče na něco zeptat. Ted už se nedá nic dělat.“

„To je toho! Zatelefonuješ mu večer.“

„To už mi nepomůže. Já bych ji byla tak ráda konečně viděla ... a řekla jsem si, že se budu dívat na televizi, i kdyby sídla padala. Ale on začal nějak pospíchat, a já jsem se ho zapomněla zeptat, jak se jmenuje. Vystupuje jich tam mnoho, tak jak ji poznám? To jsem ale hloupá.“

Sergej se s úlevou rozesmál:

„Zvědavá Evina dcera byla zaslouženě potrestaná. Ale Vaše Milost podceňuje moje skromné schopnosti. Ručím za to, že ji hned uhodnu, jenom se budete muset dívat na televizi u mě. Upřímně řečeno, já už se taky nemohu dočkat, jak je to s tím naším velezajímavým Girinem, napíná mě, jaký má vkus.“

„Umíš se pěkně vytahovat! Já jsem přesvědčená, že ji neuhodneš. Já to možná ženskou intuicí spíš dokážu,“ ozvala se Věra.

„Tak žádné vykrucování, půjdeme ke mně. Projdeme se, najíme se a potom určíme majitelku příjemného hlasu.“

V hloubce televizní obrazovky pochodovaly ve dvojicích dívky v černých sportovních trikotech, rozcházely se a mizely ze zorného pole. Sergej a Věra se do nich vpili očima, snažili se uhodnout, najít „ji“, podmanitelku srdce jejich podivuhodného představeného, zdálo by se, že tak vzdáleného lásce.

„Myslím,“ zašeptal Sergej, „že je to ta druhá zprava, ta vysoká blondýnka, taková štíhlá a rovná. Ta je pěkná!“

„Všecky jsou přece báječné,“ odpověděla Věra.

Jako by odpovídala na studentovo přání, vystoupila vysoká blondýnka dopředu.

„Mistryně sportu Margarita Andrejevová,“ ohlásila vedoucí. „Rito, nechtěla byste říct divákům něco o sobě?“

Dívka vyprávěla krátce a živě o svém studiu, o své lásce k sportu, o své přípravě. Potom následovalo její skvělé cvi-

cení s obručemi a se stuhami, tak půvabné, krásné a přesné, že věčně se škorpící Girinovi pomocníci ji sledovali, aniž promluvili jediné slovo. Šum potlesku se přehnal sálem **a** blondýnka zmizela z obrazovky.

„Tak co, neměl jsem pravdu?“ zvolal sebevědomě Sergej. „To je ona! Závidím Ivanu Rodionovičovi, má znamenitý vkus.“

Věra zavrtěla umíněně hlavou:

„Je hezká, ale myslím, že to není ona. Nezapomínej, že jsem s ní mluvila dvakrát, a ty jenom jednou. To není ten hlas. A vůbec, pro Ivana Rodionoviče jí něco chybí, nevím, **jak** to říct, možná že originálnost.“

„Zato on má originálnosti za dva. Snad to tak má být.“

„To bývá často, a přece . ..“ Věra nedomluvila. Dívky vystupovaly jedna po druhé, a těžko bylo rozhodnout, která má lepší provedení nebo která má pěknější postavu nebo která má oboje zároveň.

„No jo,“ protáhl rozpačitě Sergej. „Dnes jsou všechny jako z udělání samé mistryně nebo sportovkyně první výkonnostní třídy.“

„Mistryně sportu Serafima Metalinová vystoupí se svou novou volnou sestavou,“ ozval se hlas za obrazovkou.

Černovlasá osmahlá dívka prostřední postavy vyběhla doprostřed sálu a vedoucí jí hned přinesla mikrofon. Kamera se přiblížila, dívčina tvář zabrala celou obrazovku, a neobyčejně velké oči, které vypadaly tmavé, se dívaly upřímně na diváky. Pevnou malou bradu měla vyzývavě zdviženou, a srdečný úsměv získával dívce sympatie.

„Všechny vyprávíme o tom, jak jsme se staly gymnastkami, a bezděčně to vypadá tak, jako bychom byly něco zvláštního,“ začala dívka.

Věra na pohovce až poskočila:

„To je ona, to je ona!“

„Počkej, neruš!“ odsekl Sergej. „Já tedy ještě o tom přesvědčen nejsem.“

„Každá z vás, kdo se na nás díváte, může v sobě objevit talent bud pro rytmiku, nebo pro sílu, pro obratnost, pro rovnováhu. Nemůže být každá z vás reprezentantkou a nemusíte být zrovna mistryní sportu. Jde o to, nepodceňovat

tělesnou kulturu, najít si pro ni čas. Odstraňovat následky nedostatku pohybu nebo jednostranných pohybů v zaměstnání. Cvičte a vedte k tomu své děti. Vyplatí se to.“

Dívka se na okamžik odmlčela a v rozpacích skončila: „Tak to bude dobré!“

Kamera ukázala sál. Černovlasá zastánkyně tělocviku stála už v pozadí. Zvedla hlavu, odhazujíc zastřižené vlasy s čela. Zazněly první akordy adagia z Egle.

Girinovi pomocníci se dívali na dívku, o níž se domnívali, že je láskou jejich představeného, a od minuty k minutě v nich sílilo přesvědčení, že je to opravdu ona. Imponovala jim nejen vybroušeným uměním bezpečně ovládat všechny svaly, ve vystoupení Serafimy Metalinové bylo cosi až poetického v umění spojovat rytmus hudby s harmonií pohybu.

„No, dobře si vybral ten náš Ivan Rodionovič,“ prohlásil nadšeně Sergej, když skončil sportovní přenos. „Vybral si ze všech tu nej . .. , nevím, jak bych to řekl.“

„Nejoriginálnější!“ řekla Věra.

„V tom to není! Originální, to je taková, která se líbí jen někomu, možná jenom jednomu, jako například ty mně. Ale tahle se přece musí líbit všem!“

„Nešpičkuj, Sergeji, myslím to vážně. Má, jak bych ti to řekla, opravdu ženskou postavu. Není moc vysoká a v kabátě by sis jí možná ani nevšiml, oblečená je docela nenápadná. Ale vědátory našeho ústavu nadchnou spíš namalované a nápadně oblečené blqndýnky.“

„Taky na to doplácejí!“ prohlásil slavnostně a vážně student a pokusil se Věru obejmout. „Ale já jsem chytřejší, líbíš se mi, ačkoli blondýnka nejsi a nápadné šaty nemáš.“

„To bude tím, Sergeji, že ještě nejsi tenhleten vědec,“ odrazila ho Věra.

Televizor svítil také v bytě Andrejevových, tam však před ním seděla celá společnost. Jekatěrina Alexej evna, která se vrátila z Leningradu, se pohodlně usadila v křesle a vzala si další cigaretu.

„Už zase kouříš!“ vyčítal jí její muž, ačkoli jí zároveň zapaloval.

„Rozčilená matka se nemá kárat," bránila se klidně Jekatěrina Alexejevna. „Radši se dívej, to jsou děvčata! Nechvěje se ti srdíčko, Léno?"

„Nechvěje. Dívky jsou to dokonce moc hezké, ale jen si představ, jak by to bylo hloupé, kdybych se v svém stáří zamiloval třebas do té nejhezčí. Umíš si to představit, u mě nebo třeba u našeho veleučeného Girina?"

„Víš, s tebou jsem si jistá, ale Girin, myslím, ten by mohl. Ostatně, Rita mi něco o něm a o své přítelkyni nejasně naznačila.

„Ale to je přece hloupost, Katuško! To jsou mi nápady."

V předsíni zazněl slabě zvonek a brzy nato se ozval radostný výkřik hostitelův. Jekatěrina Alexejevna spěchala naproti přicházejícím: vysokému mohutnému muži a mladému děvčeti se silnými rusými copy, s tváří zalitou ruměncem.

„Seznamte se!" zvolal vesele Andrejev. „Inokentij Jefimyč Selezněv s dcerou Irinou. Můj starý kamarád od řeky Tungi-ry, lovec a pán celého kraje!"

Stálý Andrejevův společník na cestách geolog Turiščov také pospíchal k Selezněvovi, aby se octl v jeho medvědím objetí. Dávno uplynulé dny ožily okamžitě v Andrejevově i v Turiščovově mysli.

Vzpomněli si na dobu dalekých pochodů malých, skrovně vybavených geologických oddílů, kdy všechno záviselo na zdraví, na schopnostech a vytrvalosti každého účastníka výpravy. Cesty tajgou po jejích nekonečných lesních bažinách, nesčetných kopcích, holých skálách a kamenitých rozsypech, přechody brodem přes křišťálově čisté a ledově studené řeky, přes vztekle řvoucí peřeje na chatrných lodkách a na nespolehlivých karbasech, velikých lodicích s vysokými okraji. Pochody dýmem požárů tajgy, po horkých spáleništích, po vysokých hrbolatinách, po zaplavených údolích, za nesnesitelného letního vedra i za třeskutých zimních mrazů v oblacích hučících mušek v létě, ve vlhkém podzimním mrholení nebo v mrazivé mlze, pěšky, na koni nebo na křehkých sobích saních . ..

Přátelé na sebe pouze mrkli se sotva znatelným úsměvem, ale vtom úsměvu bylo všechno.

Při jedné cestě na východosibiřské řece Tungiře se André-

jev a Turiščov potkali s Inokentijem, zajímavým člověkem, s nímž potom uskutečnili nejednu výpravu do nejhůře přístupných míst Olekmo-Vitimské náhorní roviny.

Dva bratři Selezněvové, Inokentij a Ilarion, bydleli v důkladném domě na vysokém břehu Tungiry, asi tři sta kilometrů od nejbližšího obydlí, a jediná cesta k nim vedla podle této neklidné klikaté řeky. Lovili, rybařili, připravovali podle úmluv pro doly borůvky bažinné a medvědí česnek. Starší bratr Ilarion byl vdovec a měl dvě dcery, Nasťu a Mášu, mladší bratr Inokentij byl přibližně stejně starý jako Andre-jev. Ženskou stránku domácnosti spravovala jejich sestra Jevdokije, mladá vdova, která také vychovávala obě neteře.

Tato neobyčejně svorná rodina byla tak pohostinná a milá, že kdykoli jel Andrejev okolo, vždycky se u ní zastavil, a hleděl zařídit svůj odpočinek tak, aby ji mohl navštívit.

Selezněvové, kteří neznali jiný život než život v tajze a větší část času trávili v přírodě, vynikali silou a zdravím i mezi Sibiřany. Takové rodiny vídával Andrejev mezi altajskými starověrci, mezi obyvateli Severního pomoří nebo mezi obyvateli závolžských stepí. Muži zamračení a dobří, velicí, velmi otužilí a silní jako medvědi, ženy pevné, jako ulité, o málo slabší než muži, vždycky veselé, čilé a náchylné k smíchu. Sedmnáctiletá Nasťa a o rok mladší Máša se klidně, jako za něčím obyčejným, vypravovaly na daleký lov do tajgy, střílely soby, medvědy i rysy. Na účtu sestry Jevdokije bylo zapsáno šest medvědů, u Nasti dva, u Máši jeden, zato tak obrovský samec, že se na jeho černou kůži s úctou dívali i zkušení lovci medvědů.

Bratři byli přes svůj odloučený způsob života zvídaví a vzdělaní, měli poměrně velkou knihovnu, sami byli učiteli svých dcer. Klidné večerní besedy s těmito lidmi pronikavého rozumu, pozorovacího talentu a zdravého humoru poskytovaly opravdový požitek. Každoročně se nová směna mladých sběratelů Andrejevových a Turiščovových výprav najisto zamilovávala do Selezněvových děvčat. A opravdu, lovkyně s dlouhými copy si mohly podmanit každého svou odvahou, která překvapovala obyvatele měst, i svým uměním poradit si v každé situaci a svým nevyčerpatelným zápalem a veselím.

Dívky provázely Andrejeva na jedné vedlejší výpravě podél přítoků Tungiry, a Andrejev mohl ocenit jejich umění chodit, veslovat, vázat vory, rybařit, zapalovat hranice. Každá obvykle navrhovala svému novému obdivovateli, aby s ní zápasil, a jak si Andrejev pamatuje, pouze jednou skončil žertovný zápas Nastinou porážkou. Tehdy byl mezi jeho sběrateli student Proško, napůl Čerkes, napůl Ukrajinec, černý, věčně zachmuřený a velmi silný. Aby se mu pomstily, Nasťa a Máša ho pozvaly, aby se šel s nimi vykoupat. Kdo ví, že řeky ve východní Sibiři tečou po věčně zmrzlé půdě a jsou velice studené i za nejparnějšího léta, může posoudit zákeřnost těchto děvčat. Když slunce nejvíc -pražilo, zavedla chrabrého Proška ke karbasu zakotvenému na hlubokém místě. Přiměly ho, aby se obrátil a čekal na jejich znamení, naskákaly do vody, zavolaly na něho a plavaly. Student se v okamžiku svlekl a skočil za nimi. Nad řekou se vzneslo muže nedůstojné zakvílení a Proško vyskočil na břeh jako opařený. Šestistupňová voda po třicetistupňové teplotě vzduchu! Proško se potom přiznával: „Bylo mi, jako kdyby mě někdo praštil klackem po hlavě, v očích se mi zatmělo, a já jsem byl jak v bezvědomí. A ještě horší bylo, že ty zatracené potvory si plavou jako nic!“

Ale chrabrý Proško přesto požádal Nasťu o ruku. Zdálo se, že děvče samo nic nenamítá, otec však byl rozhodně proti. Je to dítě, musí ještě tři roky růst, potom může myslet na vdávání.

Na Proškův návrh, že počká, starší Selezněv pouze zavrtěl hlavou: „Tobě je ted devatenáct, a za tři roky budeš stejně pořád štěně, pro Nasťu se nehodíš. Správný ženich má být aspoň o sedm, ne-li o deset let starší než nevěsta. Tak se na to díváme my Sibiřané. To u vás v Rusku je zvykem, že se žení štěňata, ale z toho nejsou k ničemu ani domácnost, ani potomci.“ Selezněv jistě netušil, že vykládá sňatkové zásady, které platily v staré Heladě.

Uražený Proško odjel ještě zamračenější. Také Nasťa truchlila. Ale v příštím roce, když se Andrejev náhodou potkal se Selezněvem cestou z dolu Kalar, smála se Nasťa právě tak vesele a nakažlivě jako dříve. Na Andrejevovu otázku se starší Selezněv vážně a spokojeně usmál: „Zatím od nich

ještě tu hloupost odháním.- Jestli nadlouho, to nevím, jsou to moc samostatné holky, rostou bez mámy.“

„A co Jevdokije Jefimovna? Ta je pro ně jak matka?“

„Co se týče starosti o ně, to je jak matka. Ale blůzky nosí všechny tři stejné!“

Andrejev, který ho hned nepochopil, si prohlížel zrozpačitělou Jevdokiji, která bratrovi pohrozila a vyběhla ven.

Když však zpozoroval na Jevdokijiných prsou záplaty, pochopil smysl Selezněvových slov. Jako špalíčky tvrdá ňadra rychle prodírala látku jak u třicetileté vdovy, tak u obou děvčat, stejně plných zdraví.

Při téže návštěvě u Selezněvových byl Andrejev svědkem ještě jedněch námluv. Tentokrát „začalo vyvádět“, jak se vyjádřil Inokentij, starší pokolení.

Turiščov, věrný Andrejevův přítel, dávno pokukoval po Jevdokiji. Andrejev věděl, že přítel žije s manželkou v nesouladu, ale všechno bylo jako dříve, až do loňska.

Jevdokije se tehdy právě vrátila z Usť-Tungiru, za tři dny ušla pěšky dvě stě kilometrů. Toto hrdinství mladé ženy Turiščova překvapilo, a hned jí vyznal lásku a dostal košem. Ted dostal byronovský vzhled; geologové však nejsou sběratelé a nechodí pohromadě, ale vždycky se rozdělují, aby prozkoumali různé části kraje. Proto nemohl Andrejev vidět, jak těžká byla kamarádova srdeční muka.

Teprve na konci výpravy, když se oba kochali oslňujícím světlem, teplem a ostatním pohodlím spacího vagónu v sibiřském expresu, pohodlím zvlášť mile pociťovaném po drsných skoro osmi měsících prožitých na výpravě, Turiščov vykládal, jak ho Jevdokije odmítla.

Na všechna jeho přesvědčování prostě a moudře namítla: „Ty jsi vědec a nedovedeš žít pořád venku. Já jiný život neznám a znát nechci. Vidíš, nic z toho nebude: když povolím, budu trpět já, dokud mě stesk nezdolá, a když povolíš ty, bude to totéž. Vědec bez města a já bez tajgy, to by nebyl život.“

Na Turiščovovo horlivé přesvědčování, že žít samotná, jako ona, je smutné, mladá žena klidně odpověděla, že ať někoho najde nebo nenajde, její osud je zde.

Když si Andrejev vzpomínal na všechny tyto události, kte-

ré se zběhly skoro před třiceti lety, hleděl na dojatou Turiščovovu tvář a cítil, že starý kamarád také znovu prožívá všechno to minulé. Naposledy se s Inokentijem viděli v roce 1935. Za chvilku se vysvětlilo, že Nasťa se vdala a odjela, a Jevdokije že je také vdaná a že se odstěhovala na jeden njukžinský důl. Inokentij byl po celou válku na vojně, byl v Mandžusku, už před válkou se oženil, má syna a dceru a je předsedou velkého loveckého družstva, žije na peřejo-vitém úseku řeky Olekmy u Enjuků, kam se k němu z Tungi-ra přestěhoval také jeho starší bratr Ilarin s Mášou a s jejím mužem. Inokentijova dcera Irina vychodila školu v kudukelském internátě a lesnické kursy a ted ji otec vzal s sebou, aby se podívala na Moskvu, v které se sám octl doopravdy poprvé.

Zatímco se jeden druhého vyptávali, Jekatěrina Alexejevna už prostřela stůl, který bohatě zaplnila nejrozmanitějšími jídly.

Andrejev posadil Inokentije proti sobě a ze staré známosti mu nalil plnou sklenici vodky. Ale tento ohromný muž ji rázně od sebe odstrčil.

„Ani se neptáš, proč jsem přijel?“ Inokentij se pozorně podíval na geologa a pohladil si pečlivě přistřižený silně prošedivělý plnovous.

„To mi přece řekneš sám! Myslel jsem, že ses jen tak přijel podívat na nás a na Moskvu, ukázat se.“

„Jenom, tak bych nepřijel. Mám ted hodně práce.“

„Tak tedy mluv.“

„Víš, ted ne. Až se najíme, tak se dovíš, proč nepiju vodku, ačkoliv... ani předtím mě to k ní moc netáhlo.“

Jekatěrina Alexejevna začala mluvit o něčem jiném. Při tom rozhodli, že se Selezněvové ubytují u Andrejevů. O Irinu se bude starat Rita, která co nevidět přijde z tělocvičného vystoupení.

Turiščov byl veselejší než jindy a pustil se do vzpomínek na bývalé výpravy. Selezněv jedl pomalu, chvílemi se usmíval, chvílemi posmutněl z toho, co všechno si zapamatoval Turiščov, skvělý vypravěč ...

A pak se Andrejev dověděl o podivných viděních, které lovec míval brzy po válce, sotvaže se zotavil ze zranění. Ty

obrazy byly tak jasné, že by je všechny dovedl nakreslit zpaměti, ale byly velice trhané, zmatené, někdy se několikrát opakovaly, někdy se úžasně rychle střídaly. Selezněv se polekal, že přichází o rozum, a zkusil léčit se parní lázní a vodkou, ale z vodky byla ta vidění jenom delší a nějak kalnější, zároveň děsivější. Selezněv se vydal na dlouhý lov, potom se zotavoval v darasunských lázních. Halucinace znenáhla přestaly a neobjevily se několik let.

Ale před rokem, po silném nastuzení, se znenadání vrátily, ještě silnější. Místní lékař, jeho přítel, jenom pokrčil rameny. Selezněv přišel do Čity, kde ho přemlouvali, aby si lehl na kliniku pro nervově nemocné, a čím víc ho přemlouvali, tím víc byl zneklidněný. V rodinné radě bylo rozhodnuto, že musí do Moskvy, a při té příležitosti se podívat na hlavní město a ukázat je Irině.

„Víš, tak se věci mají," potřásl Sibiřan smutně hlavou. „Můžeš mi něco poradit?"

„A představ si, že můžu! Kdybys byl přišel před rokem, asi bych ti nemohl nijak pomoci. Ale ted tady žije můj dlouholetý přítel doktor Ivan Girin. Zabývá se ted právě takovými případy, jako je tvůj. Jestli jsem mu dobře rozuměl, budeš pro něho právě takový poklad jako on pro tebe. Zítra mu zavolám. A vida, Rita přišla? Co jí říkáš?"

Selezněv se díval na půvabnou přítelovu dceru, která ihned něžně objala Irinu, a neřekl nic.

„Zdá se, že se k nám oběma osud v dcerách nezachoval macešsky," oddychl si spokojeně Andrejev.

DÍL DRUHÝ

ČERNÁ KORUNA

Kapitola 1

POBŘEŽÍ KOSTER

V Neapoli byl toho roku v lednu neobvykle drsný mráz. Rušné město odumřelo a zahalilo se modrým kouřem z tisíců komínů.

Malíř Césare Pirelli se sklonil v křesle a žmoulal zvlhlou cigaretu. Jeho tvář vypadala od neradostných myšlenek starší; přehoz přes kolena mu dodával vzezření nemocného člověka.

„Už dost, Césare, nebo přestanu věřit, že je ti šestadvacet! ozval se zvučný hlas. Spousta županů a přikrývek na široké pohovce se pohnula. Doprostřed pokoje vkročila mladá žena, rychle přešla po pokoji, zabalila se do jedné přikrývky, sedla si proti Pirellimu a požádala ho o cigaretu.

„Dříve jsi byl jiný," řekla, přimhuřujíc oči před kouřem, „nebo se mi to jenom zdálo? Od té doby, co ses vrátil z Říma ... Pravda, nedóstals větší objednávku, já tě chápu. Ale do jara vydržíme."

„Vydržíme do jara, a co potom?"

„Na jaře se vždycky něco stane, najde se východisko taky tentokrát. Vezmi si příklad ze mě."

„Z čeho? Z tvé lehkomyslnosti?"

„Caro mio, je načase, áby sis našel zaměstnání. Třebas jako tajemník některého profesora, nebo ještě lépe, nějakého archeologa, který přijede do Itálie. To je přece tak snadné, zvláště když se naučíš kreslit lebky. Je to malý, zato jistý výdělek. Za deset let si koupíš dva pokojíky, fiatku tisíc-sto, a můžeš se oženit."

„S tebou?“

„Drahoušku, mně je dvaadvacet, a já ještě nebažím po tichém štěstí. Vrátím se k tobě až tak za patnáct dvacet let!“

„Kreslit lebky! Leo, ty jsi zkrátka hloupá holka. Musím konečně přece udělat něco většího, solidního! A já to dovedu! Už mám dost těch reklamních prospektů s krásnými Italkami ... To je škoda, že už jsi vyšla z módy!“

Lea vyskočila a vyzývavě se napřímila:

„Jestli je někdo z nás hloupý, potom jsi to ty, Césare! Já se taky trochu vyznám v umění. Chceš udělat něco velkého, ohromné! Ale kde najdeš bossa, který ti zadá takovou práci? A dělat jen pro sebe, bez objednávky? Budeš muset dělat asi třicet let to, čemu říkáš hlouposti, a potom žít skoro o hladu, abys přežil ty roky, kdy budeš moci zkusit udělat něco, jak říkáš, velkého. Jestli tě ovšem dřív neodvezou do nemocnice nebo na hřbitov.“

Malíř se podíval na Leu s údivem. Dal oharek do popelníku, odhodil přehoz, padl k jejím nohám a zalomil rukama. Lea překvapením vykřikla, dala se do smíchu a pohladila mu skloněnou hlavu:

„To bude to nejlepší, hochu. Zatím maluj obrázky. A až bude teplo, uvidíme, já mám nějaké plány. Ale napřed pojedeme do Kalábrie, k Jónskému moři. Strávili jsme tam báječné měsíce, když jsi mě učil plavat ve skafandru!“

Lea se posadila do křesla a vytáhla z pomačkaného balíčku cigaretu. Skučení studeného větru za okny působilo skličujícím dojmem.

Césare si sedl na opěradlo křesla a vzal Leu okolo ramen. Lea mlčky kouřila a zahleděla se do tmavého okna.

„Netrap se, carissima,“ řekl potichu, dotýkaje se rty jejích vonících vlasů.

„Jen mě, drahoušku, nelituj,“ rozesmála se náhle Lea. „Já se netrápím, jen jsem se zamyslila. Víš, právě mě něco napadlo!“

„Když tebe něco napadne, tak to jistě bude stát za to,“ odpověděl malíř a vstal. „Povídej, já se při tom projdu, je mi zima!“

„Byla jsem nedávno u tvojí tety ...“

Césare posměšně vyprskl.

„Počkej, nesměj se, když nevíš, co chci říct. Mlč a zapal mi! Byl tam starý námořník, tvůj vzdálený příbuzný."

„Aglauco Callegari, ten? Co ho přivedlo do pobožné rodiny?"

„To nevím. Nebyl jistě ve své kůži. Nakonec jsem s ním odešla do předsíně, kouřili jsme a on mi vykládal o Pobřeží koster, mamma mia, to bylo zajímavé!"

„Proč jsi mi nic neřekla?"

„Zapomněla jsem. Promrzla jsem skrznaskrz, zřejmě mi zamrznul i mozek. Ale o to nejde, že to bylo zajímavé, jde o věc samu!"

„Zatím ti nerozumím!"

„Tak už konečně mlč! Pobřeží koster je v jižní Africe, je to bývalá německá kolonie, kterou shrábla Jihoafrická republika. Námořníci pojmenovali to místo tak proto, že tam mnoho lodí ztroskotává, že je tam poušť a vůbec je to tam nebezpečné, všude je otevřený břeh a strašný příboj. A není tam sladká voda, na pět set mil je písčina a nízké kopce. A je to zakázaná země, protože na břehu jsou diamanty, a Jihoafričané nedovolí, aby se těžily, aby neklesla jejich monopolní cena. Ale v poušti nemohou mít řetěz stráží, patrolují tam jen hlídky. Tu a tam se najdou odvážlivci, kteří se tam dostanou a stačí se za několik dní zabezpečit na celý život... Myslela jsem si..."

„Jet tam? To je ti podobné! A strýček Aglauco neříkal, kolik jich policie pochytala?"

„Césare," řeklo děvče výhružně, „začínám tě mít dost! Jsi snad nemocný, nebo co? Po kom jsi taková baba, po tetičce?"

„No tak tedy mluv," usmál se smířlivě malíř.

„Tak se podívej, kapitán Callegari se v Angole spřátelil s jedním portugalským námořníkem. Ten se dal najmout do oceánografické výpravy, ale ukázalo se, že to byla prostě společnost lovců diamantů. Ti odvážlivci se vylodili na Pobřeží koster a pobyli tam týden. Ale náhle se objevila policie. Celý oddíl na velbloudech. Jeden průzkumník, ten hlavní, kterého policie těžce poranila, se vrhl do příboje, nějak dokázal ten příboj přeplavat, ale začal se topit. Tehdy ten námořník skočil z jachty do moře a zachránil ho. Vlastně

ho nezachránil, protože ten hledač od těch ran umřel. Ale než umřel, řekl tomu námořníkovi, který ho vytáhl, že narazili na místo s velkými diamanty. Před policií se jim podařilo zatajit i to místo, i diamanty, které našli. Umírající nakreslil plán toho místa a dal ho tomu námořníkovi, a ten dal udělat kopii kapitánovi Callegarimu, pro každý případ, protože sám nedoufal, že se tam ještě někdy dostane."

„A proč myslíš, že ten plán je pravý?" zeptal se zaujatý Césare. „Takových plánů diamantových nalezišť jsou i v Anglii i v jižní Africe v každém přístavu pro lehkověrné hlupáky celé stovky."

Lea se vítězně usmála.

„Proto, že se ten Portugalec nesnažil ten plán prodat a nepřemlouval kapitána, aby tam jel. Dal ho zadarmo, z přátelství, nic za něj nechtěl, a proto to vypadá dost pravděpodobně. Ostatně to není tak důležité!"

„Zase si hraješ s tajemstvím?"

„Vůbec ne! Myslela jsem, že by se tam měli vydat se skafandry, potopit se do příboje, vystoupit na kterémkoliv místě na břeh a hned pláchnout do moře, jakmile se jenom policisté ukážou v dálce."

„To má logiku, fakt. A řeklas to kapitánovi?"

„To se rozumí. Jak jsem se mohla udržet? Vyskočil, začal rozhazovat rukama a litoval, že nezná nikoho, kdo by se odvážil financovat takovou plavbu, on že by se toho docela jistě účastnil."

„To je všecko zajímavé, ale co to má co dělat s námi, s tebou a se mnou?"

„Včera jsi mě seznámil se svým znamenitým přítelem, s kterým jsi přijel z Říma. Copak jsi zapomněl, že nás pozval na cestu na své jachtě? Zítra s ním budeme obědvat."

„A ty opravdu myslíš ... Ale ano vlastně, u sta hromů, všecko se může stát! Ivo si mi celou cestu stěžoval, že jeho kariéra skončila, že je vedle. A opravdu, nemá-li angažmá celý rok, je to špatné! Přihrnou se věřitelé, a sbohem jachto, sbohem vilo! Chce před věřiteli utéct na moře."

„Můžeme přijmout jeho pozvání. A až se to bude hodit, přemluvit ho, aby plul k Pobřeží koster... se strýčkem Callegarim jako neplaceným kapitánem."

„Děvče zlaté, to už je hotový plán! Tys mě převezla! Sjedu dolů a zatelefonuju starému Aglaucovi. Jestli nás večer přijme, budeme muset sáhnout do kapsy na taxíka a na něco k pití. Ale nevadí, zítra zaplatí oběd Flaiano, na to ještě má!“

Počasí se nezlepšilo ani příštího večera, kdy Césare a Lea seděli u stolu v restauraci se starým kapitánem Callegarim. Ivo Flaiano se trochu opozdil, a ted spěchal sálem, vysoký krasavec, který na sebe obracel všeobecnou pozornost. Šla s ním mladá dáma ve velmi dekoltovaných večerních šatech.

Její krátce zastřižené vlasy hrály mědí a vlnily se jako opravdové vlny. Snědost jejích nahých ramen měla také nádech mědi a shodovala se se šikmýma očima pod ostrým černým obočím. Přívětivě se usmála na muže, kteří jí byli představeni, prohlédla si zkoumavým pohledem malířovu přítelkyni a pomalu si sedla na přistavenou židli. Ivo se šel radit s vrchním číšníkem, měl jako každá filmová hvězda všude známé.

„Tak vy jste Lea,“ řekla nenucené dáma, „a já jsem Sandra. Slyšela jsem o vás od Iva mnoho hezkého.“

„Ale on mě přece viděl včera poprvé!“

„Tak mu to tedy říkal váš . .. Césare.“

„Co vás napadá, jeho tajná a bezmezná láska je Zizi Gianmerová!“

„Kdes to vzala?“ zvolal Césare.

„To je jasné, ted jsou v módě lehčí děvčata,“ zesmutněla naoko Lea, „já jsem pro tebe byla vždycky příliš ctnostná. Proto máš rád její podobizny.“

Sandra se mile rozesmála. Ozbrojená neutralita žen se změnila ve vzájemnou náklonnost. Začaly mluvit o posledních římských novinkách. Kapitán, v rozpacích z přítomnosti dvou krásných žen a filmové osobnosti, mlčel. Ale výtečné víno stařečka brzy rozehřálo. Na stole se objevil ohmataný kousek kalikového průhledného plátna. Rozpálená Lea ze sebe vysypala historii o neúspěšných diamantových dravcích a svůj plán. Sandra se naklonila dopředu a její pohled, až dosud snivý a roztržitý, byl najednou nevyzpytatelný a tvrdý. Ivo si zapaloval už třetí cigaretu. Nakonec

se tento majitel jachty odrazil na zadní opěradlo židle a začal pomalu, jako by se bál nepředloženého slova:

„Kdo ví, možná že to stojí za pokus. Se skafandry není nebezpečí tak veliké. V Angole je zas nějaká patálie, jejich zpravodajská služba jaksepatří nepracuje, a my stačíme něco udělat, když se náhodou neukáže hlídka. Horší je, že ta výprava byla už v šestačtyřicátém roce, před patnácti lety. Z těch diamantů tam asi nezůstalo nic."

„S těmi nemusíme počítat," vmísila se Lea. „Známe místo, kde hledat. V tom máme ohromnou výhodu před všemi ostatními, kteří jdou nazdařbůh. Musíme svůj plán uskutečnit co nejrychleji, potápěčů přibývá, a jiní mohou být taky tak chytří. A když se Jenhle trik moc rozšíří, budou se ti jihoafričtí krkouni umět připravit."

„Jestli se už nepřipravili," přitakal Flaiano. „Ale to se dovíme, až to zkusíme, dřív ne."

„Řeknou nám to jejich policejní samopaly," rozesmál se Césare a Lea zrudla zlostí. Její obavy však byly zbytečné, filmový herec už byl unesen hrou s nebezpečím, a hlavně představou úžasného bohatství.

Ivo se naklonil k Sandře:

„Promluv ty! Chtěli jsme přece jet do Nového Orleansu na šestý březen, na jejich slavný masopustní úterek. A ted to vypadá tak, že musíme odjet hned, dokud je na jižní polokouli ještě léto."

„Do háje s masopustním úterkem," odpověděla Sandra hlubokým hlasem, chraptivým z rozčilení. „Platí, zkusíme štěstí." Vstala a podala ruce kapitánovi a Césarovi: „Pojedeme co nejdřív, než začne padat sníh. Vzhůru na jih, do tropických moří!"

Všichni vstali a tiskli si navzájem ruce. Ivo se dotkl kapitánova ramene a řekl:

„Dovolte, abych vám všem představil velitele jachty Aquila!"

Starý námořník zčervenal a uklonil se, ostatní zatleskali.

Césare vzal Ivu a Leu pod paždím a slavnostně pronesl:

„A já vám představuju tři potápěče výpravy na diamanty. Vlastně, možná že budou čtyři. Jak je to s vámi, Sandro?"

„Já ne! Já se budu muset starat o kuchyň. Ale ne o nádobí.

Nádobí si budou muset vzít na starost všichni, nebo vypukne vzpoura na širém moři!“

Kapitán Callegari si odkašlal a obřadně řekl:

„Chci vás na něco upozornit, panstvo. Muži to jistě chápou, ale vy, dámy, dovedete udržet jazyk za zuby, než odplujeme? Nikomu ani slovo! Zpráva letěla i dříve světem rychleji než nejrychlejší lod, a dnes už je jak blesk. A naše cesta by tak mohla ztroskotat ještě dřív, než zvedneme kotvy.“

„Nikomu, nikde, nic!“ Veselé a nadšené tváře žen zvážněly.

„Ještě jedna otázka,“ pokračoval námořník. „O jachtě vím, ale kdo bude lodní mužstvo?“

„Samí našinci. Strojníky budou můj starý přítel inženýr a můj řidič, námořníky dva mně oddaní mládenci z Kalábrie, kteří taky ted opatrují jachtu, kormidelníkem poručík italského lodstva ve výslužbě, dohromady s vámi nás bude deset.“

„Budou se taky podílet na zisku?“

„Zatím ne. Plují přece na výlet. Pojedeme do Kapského Města, na Cejlon, do Japonska ...“

„Kapskému Městu bude lip se vyhnout. Když se tam dovědí, že jsme pluli okolo Pobřeží koster, mohou u nás udělat náhlou prohlídku. Ale o tom všem máme dost času uvažovat na cestě. Ještě něco: do Gibraltaru a potom až k Zelenému mysu nás čeká dost mořských bouří.“

„Och!“ zatvářila se pohrdavě Sandra.

„Opravdu, signorino, plavba nebude snadná,“ upozorňoval vážně kapitán.

Ale ani kapitán Callegari, nikdo ze společnosti odvážných mladých lidí si nedovedl představit všechny svízele tohoto fantastického podniku.

Pobřeží koster, tak nazvali námořníci Caoco, pobřeží pouště Namib v jihozápadní Africe mezi Velrybím zálivem a mezi Alexandrovým přístavem v Angole. V řeči domorodých kočovníků se nazývá Gerero, což znamená Pobřeží samoty, ale hledači diamantů ho pojmenovali Pobřeží diamantů a smrti. V prostoře od Angoly do Velrybího zálivu je skoro bezvodá a neobydlená poušť, která sa táhne osm set kilometrů podél moře a na dvě stě kilometrů do hloubky pevniny. To je vý-

hodné pro Jihoafrickou republiku, která dostala mandát nad tímto územím dřívějších německých kolonií a „pečuje“ o toto území tím, že zakázala každému, aby na ně vstupoval bez povolení, které lze velmi těžko dostat. Tajemství je velice jednoduché. Na jih od pouště Namib, na pobřeží Namalandu, je velmi mnoho diamantů. Celá tato oblast byla prohlášena za zakázané území, je obehnána drátem s vysokým elektrickým napětím a střežena stálou stráží. Toho, kdo chce z Namalandu, přesněji z jeho zakázaného území odejít, i když je příslušník policie, prosvěcují a teprve potom mu dají propustku. To všechno jsou opatření mající zabránit znehodnocení diamantů, které jsou (správněji: byly, do otevření diamantových trychtýřů v sovětské Sibiři) světovým monopolem, a zajišťují obrovské zisky vlastníkům kimberleyských polí. Diamanty se v Caocu netěžily, ale vláda Jihoafrické republiky se důvodně domnívá, že tam jsou. Proto svěřené mandátní území mělo zůstat pouští.

Pobřeží koster je, naštěstí pro hledače diamantů, příliš veliké a pusté. Ale to štěstí má svůj rub, protože překonávání nesnází Caoca je smrtelně nebezpečné pro jednotlivé hledače a velké organizované výpravy se dají velmi těžko utajit.

Bohatství střeží rychlé hlídky na jízdních velbloudech, kteří zde nahrazují vrtulníky. Ale hlavní hlídkou je oceán, jenž sem přináší ozvěny antarktických bouří v podobě mocného příboje, který ustavičně bije o břeh. Možná že diamantů je v těch písčinách méně než zbytků lodí a kostí námořníků ze starodávných galér, válečných veslových lodí, i z dnešních parníků.

Pobřeží koster je okraj dávné africké vyvýšeniny zemské kůry, která se zvedá už milióny let. Proto jsou zde odplaveny všechny horní nerostné vrstvy až po nejstarší horniny základu zemské kůry. Geologové odhadli zcela nedávno stáří těchto hornin na pět miliard let, to znamená, že jejich stáří je blízké stáří celé naší Mléčné dráhy. Tady vystupují zemské útroby, těžké břidlicové eklogity, hlubinná hrubozmná hornina rozložená pod žulovou korou. Odtud se trhlinami a tenkými úseky zemské kůry prodírají obrovskou silou na povrch proudy rozžhavených plynů, které s sebou kromě rozpadlých eklogitů unášejí také drahocenné diamanty. Jiho-

africká pevnina je celá provrtána diamantovými trychtýři, stejně jako pevnina uprostřed Sibiře.

Africká pevnina se zvedá a její břeh neustále útočí na moře, jako by je odrážel, odstrkoval. Stále se mění hloubky, z moře neočekávaně vyrůstají podmořské útesy, mysy se prodlužují hřebeny mořských skal. A písek Coaca, snad nejzrádnějšího pobřeží světa, se plní lidskými kostrami.

Hledači diamantů rozkopali kdysi kopec písku sedmnáct kilometrů od břehu a našli v něm starou portugalskou válečnou plachetnici. Příbojem vyhlazené oblázky se táhnou jako pruhy deset kilometrů od břehu a ukazují, že se zde kdysi rozlévaly vlny Atlantického oceánu.

Uprostřed minulého stpletí objevili námořníci v malém zálivu na jih od mysu Frio starou dlážděnou cestu, která vedla do nitra pevniny.

Roku 1909 na sever od Caoca ztroskotal německý osobní parník Eduard Bohlen. Ted trčí na souši, kilometr od pobřeží, se zachovanými stožáry a se zachovaným komínkem, obklopený křovinami. V horkém oparu pouště se zdá, že tento obrovský parník pluje velebně nízkým houštím. Nedaleko je měděný důl a jeho dělníci pořádají na parníku své schůze a zábavy. Noční světla v kulatých okénkách v jeho boku oživují mrtvou lod.

V roce 1924 narazil anglický osobní parník Dundinská hvězda v noci na skálu, která nedlouho předtím vyvstala z moře, a byl vyvržen na Pobřeží koster asi uprostřed mezi Angolou a Velrybím zálivem u městečka Walvis Bay. Část cestujících, většinou ženy, děti a nemocní, přestáli příboj na záchranných člunech a vystoupili z nich na písečnou pláž. To byla chyba, která div nezahubila celou skupinu. Lidé, kteří zůstali na lodi, pevně usazené v pobřežních skalách, byli snadno zachráněni příštího dne lodmi, které k nim připluly, ale všechno úsilí odvézt cestující z písečné pláže bylo marné. Záchranné čluny se roztříštily a třiašedesát cestujících zůstalo na břehu s nepatrnou zásobou vody a potravin. Pokusy přepravit příbojem prámy s vodou a potravinami se nezdařily. Na pomoc vyplul mořský vlečný parník a torpédoborec. Z nejbližšího železničního města Windhuku byly ihned poslány dvě sku-

piny nákladních automobilů s rozkazem, aby jely pouští ve dne v noci. Vedeny dobrovolníky a Křováky, dojely automobily s neuvěřitelnými nesnázemi na místo neštěstí až za dva týdny místo za předpokládaných sedm dní. Naštěstí **dva** bombardovací letouny mohly zásobovat tábor bezradných cestujících nejnutnějšími potravinami a vodou. Letci přistáli se svými letouny na úzkém hřbítku, jediném pevném místě, z kterého se dalo vzlétnout, a začali odvážet děti **a** ženy. Startovací dráha bombardérů byla asi tisíc metrů, délka celého hřbítku neměřila však ani osm set metrů. Letci vyhodili, co se dalo, a třikrát vzlétli a přistáli. Jeden letoun beznadějně uvázl v písčině a byl později vyproštěn skupinou nákladních automobilů, nakonec se však přece jenom rozbil. Vlečný parník, který se neopatrně přiblížil k příboji, byl zničen, posádka byla zachráněna. Ukvapené vystoupení na hrozné Pobřeží koster stálo stát sto tisíc liber šterlinků. Dva lidé přišli o život. A to všechno proto, že několik desítek cestujících přešlo osudnou čáru příboje, přirozenou zed Caoca.

Záhadnou moc pobřeží koster naši mladí Italové neznali. Přesvědčeni o svém úspěchu, hnali se k hroznému Caocu jako k zaslíbené zemi. Ale lednové moře bylo velmi nepřívětivé. Pocuchaná bouřemi, umořená kymácením jachty, prosáklá kouřem Dieselových motorů, zastavila se společnost hledačů diamantů na ostrovech Zeleného mysu. Bylo zapotřebí prohlédnout motory, ledacos opravit, a co hlavního, připravit se na potápění. Povětrnostní zprávy slibovaly stálé klidné počasí. Trojice potápěčů, se Sandrou a poručíkem jako pomocníky, začala zkoušet potápěčskou výstroj. Na jihozápad od přístavu Praia našli malou osamělou pláž příkře spadající do mořské hlubiny. Zde, stejně jako u celého západního pobřeží severní Afriky, bylo moře dokonale průzračné. Voda pod motorovým člunem připomínala průhledný světle modrý křišťál, zdálo se, že člun se vznáší ve vzduchu. Lea, Césare a Flaiano se vynořili po půlhodinovém plavání pod vodou.

„Bože, to je krása!“ vykřikl Césare, trhl širokými rameny a třpytivé kapky mořské vody se mu kutálely s kůže jako perličky. „Ted si zakouříme!“

Sandra vstala z lavičky a podala mu zapalovač a cigaretu. Malíř se na ni díval s netajeným nadšením.

„Bikiny zdvojnásobují váš půvab, a to nebývá často. Nyní budu přemýšlet o tom, komu jste podobná: Gee v Ara pacis, Oltáři světa."

„To je pochybná poklona: Gea s tolika dětmi! Uctivě děkuju!"

„Vy znáte Oltář světa!" podivil se malíř.

„Dovolte, abych se představila ještě jednou: odbornice na antickou kulturu Sandra Cittiová. Protože jsem bez místa, tedy toho času průvodkyně po římských památkách. Dvě stě lir za houf. Pastýři si vydělají víc!"

„Chudáčku! Já vás chápu, taky jsem ted šťastný, že už nemusím poslouchat poučování svého poameričtělého bossa."

„O čem vás poučoval?"

„Jak mám malovat ženy pro reklamu! A to poučoval mne!"

„Promiňte," zasáhl do rozhovoru poručík, „chci říct, že pokud jde o Geu, nesouhlasím. Myslím, že jste mnohem krásnější!"

Césare se rozplynul v úsměvu a mrkl na Leu, ale Ivo šťouchl poručíka povzbudivě do boku:

„Námořníci se vyznali v ženách vždycky lip než malíři. Sandra je jedinečná! Její vitals je 96—56—96. .. je velice sexual, kam se hrabe nějaká Gea!"

„Nemám ráda hollywoodskou hantýrku," vybuchla Sandra, „bezcitnou, hrubou, nelidskou! Už po druhé větě si každý režisér, kameraman, o producentovi ani nemluvě, myslí, že má právo zeptat se: .Mimochodem, jaký máte vitals, rozměry životně důležitých částí těla?' „

Poručík poslouchal Sandru s upřímným potěšením. Žil dosud v přesvědčení, že každá krásná dívka je zcela jistě lovkyně mužů, „gold-digger". A Sandra se svým nenuceným, vybraným chováním podobala hollywoodské „tygřici". Začal nyní uvažovat o tom, že zřejmě existují výjimky.

„Já vám velice dobře rozumím, Sandro!" zvolal Césare. „Bůh je můj svědek, že vím, co je to krása. Rodin, když už byl starý, pojednou prohlásil: .Věřím, že nebudeme nikdy přesně vědět, proč je nějaká věc nebo bytost krásná.' Ale myslím, že krásu nestačí chápat jenom citem, krása má i své

přesné zákony, a kdyby lidé tyto zákony znali, měli by vytříbenější estetické cítění a vkus.“

„Césare, co to, že kážeš?“ vstala zároveň s ním Lea. „Tohle je přece krása!“ A dívka ukázala na křišťálové modré moře a na řetěz litinově šedých hor v dálce, ověnčených řídkou řadou bílých oblaků.

„A jaká! Jistě by se našel nějaký dobrák, který by nám vědecky zdůvodnil proč. Ale kdo krásu nevidí, tomu rozbor nepomůže.“

„Ano, to je krása!“ vykřikl malíř. „Chtěl bych umět místo tisíců melouchů namalovat tento pohled tak, aby tam bylo modré nebe i oblaky, všechny ty pastelové barvy, a přece to nebyl děsný kýč.“

Spustili motor a člun plul po spoustách vln jako s kopce na kopec.

„Zajímalo by mě, jestli náš milý Callegari vzal s sebou dost čerstvého ovoce,“ pomyslil si nahlas Césare.

„Doplujeme i bez ovoce!“ prohodila Sandra.

„To přece pro vás, drahé dámy, pro vaše skvělé postavy.“

„Máte vlastně pravdu,“ odpavěděla Sandra. „Pokud jde o jídlo, je náš kulturní člověk stejný divoch, jako byl jeho jeskynní předek.“

„Zachovávejte dietu, jinak nemusíte dělat nic, a budete štíhlá,“ ušklíbla se Lea, „jenom se podívejte na ty vyzáblé kočky s vrásčitými krky a tenounkýma nohama!“

„Jen počkej,“ odporoval líně Césare. „Uvidíme, jakou budeš zpívat, až ti bude přes pětatřicet.“

„Možná,“ přiznala pokorně Lea. „Ale teď na to nemyslím a myslet nechci. My vůbec příliš mnoho přemýšlíme o stáří, a proto stárneme 6d mládí!“

„Ukončete to filosofování, jsme v přístavu,“ řekl Flaiano. „Teď budeme obědvat jak divoši, já mám vždycky po potápění náramnou chuť k jídlu.“

Kapitola 2

AFRICKÉ POKLADY

V malé společenské místnosti na Aquile se sešlo všech deset lidí její posádky. Sandra a Lea připravily ohromný koláč. Láhve červeného vína opletené slámou pomáhaly zdolávat sváteční jídlo. Jachta se chystala opustiť přístav Praia a odplout tři tisíce mil na jih. Kapitán rozhodl, že nebude stavět v žádném přístavu, a naplnil palivem všechno, kam jenom mohl umístit sud nebo kanystr. Tím se také mohl lépe utajit cíl plavby a mohlo se využít „momentu překvapení“, řečeno vojensky.

Dva ventilátory nebyly s to vypudit tabákový kouř otevřenými dveřmi a kulatými okénky v boku jachty, ale kapitán bez přestání cucal velikou lulku. Svou hranatou tváří připomínal římského vojáka Gaia Julia Caesara.

„Dlouhodobá povětrnostní předpověď nám přeje,“ řekl, „cestu urazíme rychle. Pěkné počasí nám usnadňuje určovat zeměpisnou polohu, ale přesto budeme muset najít jediné určité malé místo na pětisetmílovém pobřeží, a najít je za plavby není lehké. Ale mám, jako vždycky, štěstí: náš poručík je výborný navigátor. Na něm v mnohém závisí úspěch.“

„Poručíku, já vám pro štěstí uvážu svou šálu pro tuto plavbu. Či dáte snad přednost Sandřiným bikinám?“ špičkovala Lea.

Poručík přišel do rozpaků a něco zamumlal. Ale kapitán vůbec nehodlal zakončit svou krátkou řeč žertem a zamračil se.

„Vy jste mladí a velice veselí lidé,“ začal, „a plavit se s vámi je docela příjemné. Příjemné, jenže nebezpečné!“

„Co tím chcete říct?“ přerušil ho s nádechem odporu Ivo Flaiano.

„To vám hned vysvětlím, signore Flaiano. Čím se liší děti od dospělých? Děti myslí, že svět je stvořen pro ně a že to tak bude pořád. **Čím** se liší mládí od starších a starých? Mladí už znají život, ale myslí si, že pro ně, pro každého, bude všechno jiné, že zákony životní hry se týkají někoho jiného,

ale ne jich. A mnozí si, stejně jako děti, myslí, že všechno vždycky zůstane pořád takové, jak bylo. Vědí, že tomu tak nemůže být, ale ještě se s tím nesmířili. Neradi berou na vědomí, že život se nevyhnutelně mění, i když nenápadně.“

Lea šťouchla do Césara a zašeptala: „Oho, náš kapitán je jak se zdá, filosof!“

„Nevím, kam míříte, milý Aglauco,“ zasáhl do rozhovoru inženýr.

„Hned, hned! My starší lidé jsme vždycky připraveni na to, že každá radost se může kdykoli proměnit v žalost, a žalost v radost. Proto si bez výstrahy osudu nabrousíme nůž nebo si dáme do kapsy lék.“

„Ale co když se stane něco nepředvídaného, to jest něco, co nemůže být napřed promyšleno?“ namítl s důrazem Ivo.

„To se stává! Ale při něčem nepředvídaném bývá vždycky něco z toho, co jste předtím promyslel. A potom budete jednat s jistotou, jako zkušený člověk, tak jako by se vám to už stalo.“

„Navrhujete tedy, abychom včas promysleli možné nesnáz a pohromy, které se nám mohou naskytnout?“ zeptal se Flaiano. „To je jistě moudré. Jak to ale udělat?“

„Jednoduše: Ať si každý rozmyslí, kde bude a co bude dělat, když ztroskotáme o podmořské útesy Caoca nebo když naše kamarády sebere hlídka nebo když budeme zadrženi válečnou lodí, prohledáni a odvedeni do Kapského Města nebo do Walvis Bay nebo když se poškodí motory nebo... ani nedovedu všechna ta ‚nebo' tak naráz vypočítat.“

„A co potom? My si to promyslíme, a co z toho, když každý bude dělat, co ho napadne?“

„To jsem neřekl. Sejdeme se, pohovoříme, třebas několikrát, a přitom určíme, kde bude čí místo v kterém případě.“

Mládež kapitánův návrh svorně schválila, pouze inženýr pochybovačně poznamenal:

„Nechci popírat vaše životní zkušenosti. Ale pokud jde o případné ztroskotání, jsou lodě tak zdokonalené, že námořníkem může být každý kluk. Nic se nestane těm desítkám tisíc lodí, které plují v dalekých mořích jako my. Vždyť srážky v mlze, jako se stalo našemu parníku Andrea Doria, nebo bouře už vůbec lidi neohrožují.“

„Máte pravdu jenom v tom, že námořnictví není už tak fyzicky namáhavé, lodi jsou rychlejší a povětrnostní přepovědi velmi usnadnily práci. Ale bouře jsou dosud hrozbou, kterou nemůžeme podceňovat.“

„Například?“

„Nečetl jsem zprávy Lloydu už pět let, takže neznám poslední případy. Ale příklady vám řeknu: před několika lety,“ kapitán se odmlčel, nacpal si lulku, vypustil dva kotouče dýmu a pokračoval, „osobní parník, který jezdil mezi Anglií a mezi Austrálií, jeho jméno si nepamatuju, zmizel beze stopy ve vodách, do kterých míříme my. Lod byla vybavena všemi dnešními technickými přístroji, o nichž mluvíte, a přesto nebyla zachycena ani jedna výzva rádiem, nebyly nalezeny trosky, neobjevil se nikdo z cestujících nebo z lodního mužstva.“

„To je strašné!“ zachvěla se hrůzou Sandra. „Kdy to bylo?“

„V roce tisíc devět set pětapadesát.“

„Co se s tou lodí stalo?“ zeptala se Sandra.

„To neví nikdo. Námořní soud, který hádal ze vzduchu, rozhodl, že lod se zlomila vpůli při silném vlnobití a okamžitě se potopila.“

„Ale to je přece ojedinělý případ,“ poznamenal inženýr.

„Kéž by tomu tak bylo! Za rok v zimě zmizel anglický nákladní parník Severní hvězda, který měl sedm tisíc tun, v severním Atlantském oceánu. Sedmadvacátého prosince poslal své společnosti obvyklý radiogram, že je všechno v pořádku. A to bylo všecko. Pravda, kapitán parníku Královna Alžběta oznámil, že v prostoru, kde Severní hvězda zmizela, viděl vlny vysoké sedmdesát osmdesát stop.“

„To je asi pětadvacet metrů. Nikdy jsem neslyšel o takových vlnách v Atlantském oceánu,“ zvolal poručík.

„Všechno je možné!“ potvrdil klidně kapitán a rozšroubovával svou masivní lulku. „V tomtéž Atlantiku nemizí lodi tak zřídka, a to nemluvím o rybářských nebo pobřežních lodích, ale o velikých parnících a o motorových lodích. Za jedné silné vichřice zmizí daleko od břehů několik pořádných parníků. Ne, přátelé, moře, to je vážná věc.“

„Jak to, že vy námořníci se nebojíte?“ zeptala se prostomyslně Lea.

„Bát se, to nejde, to je lepší neplout," odpověděl kapitán, „ale také lehkomyslnost, neodpovědnost, není při naší práci lepší než bázlivost."

Poručík si zapálil cigare.tu a díval se na modrý kouř, který se pomalu ztrácel v otevřených dveřích kajuty.

„Ale já se, nevím proč, potopených lodí bojím," řekla zamyšleně.

„To je divné!" zvolala Lea. „Mne zas lodi na dně vždycky přitahovaly. To je přece zajímavé; zdá se, že je v nich ukryto nějaké tajemství nebo že v nich jistě je něco zajímavého!"

„Mně je mořská hloubka něčím nepříjemná, třebaže moře z celého srdce miluju ..., ale jeho hladinu. A lodi, ano, v nich je tajemství, ale přitom také hrůza zkázy, přervané životy, ztracené naděje i ztracená úsilí...

Vloni mě vzali námořní letci na let vrtulníkem na ostrov Sfakteria. Letěli jsme docela nízko za jasného a klidného dne nad Navarinským zálivem. Moře je u západního Peloponésu skoro vždycky průzračné, jako tady nebo u nás v jižní Itálii. A pojednou jsem uviděl v hloubce aspoň padesáti metrů mnoho potopených starých lodí. Úplně zřetelně ještě nyní, s tím nádechem neskutečnosti, který věcem dává i ta nejprůzračnější voda. Požádal jsem, abychom se zastavili, a tak jsme zůstali chvilku viset nad zálivem a dívali jsme se na ponuré přízraky bitvy, přízraky se zpřeráženými stožáry, přízraky, které ležely všelijak. Na boku, na vztyčeném kýlu, jeden přes druhý, vzhůru dnem... U jedné větší lodi zůstaly stožáry neporušené, jenom ráhna byla zpřerážená, a dolní zohýbaná ráhna dosud vzdorovala času i osudu. Díval jsem se a myslel jsem na ty, jejichž kosti leží tam, na palubách pro děla a v podpalubí, pod lesknoucími se slunečnými vlnami Jónského moře, obklopeného kamenitými, žárem tmavomodrými břehy řecké země, staré a věčně mladé a jako dříve plné života a snů ..."

„Můj bože, vy jste básník, poručíku," usmál se Flaiano. „Láska k ženám a poezie se k sobě nehodí, nebudete mít v životě úspěch ..."

„O jaké bitvě jste to mluvili?" přerušila ho Lea.

„O navarinské, kdy spojené rusko-anglo-francouzské lodstvo potopilo celé turecké lodstvo."

„To se tedy stalo asi před dvěma sty lety, přesně si rok nepamatuju," řekla Sandra. „A jak to, že se ty lodi tak uchovaly?"

„Mezi oběma mysy Pyloského moře je v hloubce vždycky klid, a proto vlny lodě nezničily. A když nejsou vlny, dubové lodní trupy pod vodou podléhají zkáze velice pomalu."

„Švédové právě vyzvedli svoji Vasu, lod o půldruhém tisíci tun, která se potopila v stockholmském přístavu před více než třemi sty lety," pravil kapitán.

„Proč ji vyzvedli?" zeptal se nechápavě Ivo.

„Jenom tak, jako národní památku, starobylou vzácnost. Dub, z kterého byla lod postavená, úplně zčernal, ale výborně se uchoval. Lod kotví v plovoucím doku, ale pořád ji polévají vodou, jinak by se dřevo rozdrolilo. Musí vysychat velice pomalu a dlouho, potom je dub znovu tvrdý, ještě tvrdší, než byl, to je tajemství dávno známé nábytkářům."

„A je ta lod zachovalá?"

„Velice, kromě poškození při vyzvedávání. I červená barva, kterou se natíraly paluby pro děla válečných lodí, byla místy nedotčená."

„To je divné. Proč natírali vnitřek lodi červenou barvou?"

„Na tom není nic divného, když si uvědomíte, nač lod byla. Tehdejší dělové koule a kartáčové náboje působily děsná zranění. Krev v bitvě tekla proudem. A tak, aby se lidi tolik nelekali při pohledu na krev, maskovali ji červeným nátěrem bojových prostor."

Sandra škubla nervózně rameny:

„Začali jsme bouřemi, přešli jsme na potopené lodi a ted jsme skončili krví. Vy ale umíte člověka povzbudit."

„Sandra má pravdu," rozesmál se kapitán. „Já jsem začal tento rozhovor, a proto taky navrhuju, abychom ho skončili. Poplujeme, přátelé, beze strachu, budeme připraveni na všechno, ale doufat budeme v to nejlepší."

Poslední kapitánova slova přehlušily výkřiky souhlasu a přání zapít tak pěkná slova vínem.

A za několik hodin vyplula Aquila na pětisetkilometrovou xjestu k břehům jižní Afriky a štiplavý slabý kouř výfuku Dieselových motorů se snášel na klidnou hladinu. Kapitán řídil svou nevelikou, ale rychlou lod podle všech pravidel

dálkové plavby, plul ve velkém oblouku daleko na západ od afrických břehů, které ubíhaly ostře na východ. Neměl v úmyslu zajet do angolských přístavů, protože se chtěl vyhnout možným zápletkám v této zemi, otřásané vnitřním bojem.

Hodlal se na patnáctém stupni jižní šířky obrátit přímo na východ a připlout k africkým břehům přibližně na hranicích Angoly a jihozápadní Afriky, k ústí řeky Kunene, zásobit se vodou a se zbytky paliva dojet do Velrybího zálivu.

Oceán, tropicky líný a horký, zvedal pomalu veliké povlovné vlny a kolébal jachtu do ospalé mírné únavy. Všichni účastníci trávili větši část v lenivé dřímotě, nataženi na palubě pod plátěným přístřeškem, a vstávali, jenom aby si vzali z chladničky pivo nebo aby se navzájem polévali palubní vodou, která však neosvěžovala rozpařená těla. Starý kapitán a Sandra se spolčili k popíjení horkého mate, paraguayského čaje. Starý námořník vozil jeho zásobu pořád s sebou, protože měl tento způsob boje s vedrem a nekonečným pocením za nejlepší. A opravdu, dba „Paraguayci“ byli čilejší než ostatní, a když byli syti pozorování moře, hráli chvílemi mah-jong, velmi komplikované čínské domino. Vedro působilo nejvíce na Ivu. Nápad s výpravou se mu zdál nesmyslný a zároveň nebezpečný, společníci nezajímaví, navíc měl pocit, že si ostatní jeho, vlastníka jachty, dost neváží. Když Césara přešla netečnost, chtěl malovat Sandru, byl však příkře odmítnut nikoli jí, nýbrž Ivem. Poručíkovi, který byl stále Sandřiným rytířem, uštědřil také jednou tvrdou výtku, a pouze poručíkova vojenská ukázněnost zabránila vážné hádce. Sandra se začala Ivovi vyhýbat a lnula ke kapitánovi, který o ni pečoval s dobromyslnou vlídností.

Pátého dne plavby projeli rovníkem. Uběhlo ještě třicet vleklých hodin skličujícího dusna, jednotvárného hřmotu Dieselových motorů a otupující zahálky. Náhle, jakoby mávnutím kouzelným proutkem, moře ztratilo svůj oslepující kovový lesk a obloha svůj nedobrý nádech olověného oparu. Čistá a hluboká nebeská klenba rozprostřela nekonečnou dálku nad blankytným oceánem a od jihu zadul vítr, který sílil hodinu od hodiny. Ještě nenastal čas pro nepřetržité jihovýchodní větry od mysu Dobré naděje, ale i tento vítr byl

dozníváním mocného koloběhu ovzduší u antarktické pevniny.

Po nehybném vedru se zdálo, že vítr přináší mrazivý chlad, třebaže teploměry neklesaly pod dvacet stupňů. Kabátce, svetry a kalhoty vystřídaly dřívější, na nejzazší hranici odlehčené oblečení.

Vlnobití sílilo. Jachta se zmítala, hned vyletěla nad zamlžený obzor, hned padala do temných hučících propadlin.

K noci foukal vítr dál s toutéž rozčilující úpornou vytrvalostí a dosáhl téměř síly vichřice. Na jachtu se začaly valit obrovské vlny. Kapitán sestoupil do strojovny, přivítán neklidnými pohledy obou mužů u Dieselových motorů, a nařídil, aby se jelo s jedním motorem a druhý aby byl stále v pohotovosti.

Kapitán se rozhlédl. Lodní stroj vlil do něho jako vždycky síly pro nastávající zápas s mořem. Dlouhá šedá tělesa Dieselových motorů, dokonale krytá chrániči, nijak neprozra-zovala zběsilé dostihy pístů a obrátek zalomených hřídelů. Prozrazovalo je pouze přidušené dunění pod nohama, otřesy celé jachty... a k tomu namodralý čadící kouř, který se vznášel nad spletí rour á elektrického vedení. Stoly s číselníky otáčkoměrů a olejových přístrojů na měření napětí plynu a s teploměry byly osvětleny mléčnými žárovkami, jejichž nažloutlé světlo vypadalo podomácku klidné proti zuřivému skučení větru ve větrácích a proti drtivému hučení vln za slabými stěnami jachty.

Kapitán si povzdechl, vystoupil po vedlejších schodech do uličky mezi kajutami a kráčel nehlučně po vysokém koberci mezi stěnami z leštěného mahagonu ozdobeného citronovníkovým dřevem. Stříbřité světlo bohatých stropů zdůrazňovalo nádheru ozdoby, vhodné možná pro obrovský osobní parník, ale zde, na malé jachtě, která zoufale bojovala s oceánem, se tato nádhera zdála starému námořníkovi vyzývavou a opovážlivou.

Sandra a Lea stály u dveří své kajuty zdánlivě klidně. Ale oči obou žen říkaly kapitánovi o jejich strachu. Všichni muži, kromě Flaiana, byli podle řádu platného při bouřce na svých místech, ve strojovně, v podpalubí, na zádi.

„Můžeme jít s vámi, kapitáne?“ poprosila plaše Sandra.

„Pojdme na můstek!“ souhlasil. „Jenom se mě držte, a to tak pevně, jak jste se ještě nikdy v životě nedržely!“

Kapitán je vyvedl na střechu kajutové nástavby, na jejíž přední části byl můstek z lehkých kovových trubek. Slabé kmitání červeného a zeleného světla palubních svítilen křepčilo po stěnách černé vody, které vyvstaly okolo lodi. Dlouhé ocasy pěny poletovaly nad svítilnami, a nad nimi plálo matné světlo stožáru do bezútěšné oblohy, jako by úpěnlivě prosilo o pomoc, a když nepřicházela, padalo dolů, sláblo a vzdávalo se boje. Paluba se děsivě ztrácela pod nohama a klesala pod velikánskou mořskou vlnou.

Na gumové rohožce můstku stál poručík a křečovitě se držel zábradlí.

Kapitán objal pevně obě dívky, přitáhl je k zábradlí a oddechl si.

„Přikryjte mě, kapitáne!“ křikl poručík. Oba námořníci se k sobě naklonili a poručíkovi se podařilo zapálit si cigaretu pod šosem nepromokavého pláště. Potom se oba naklonili nad ochranným krytem lodního kompasu. Sandra a Lea uviděly v slabém světle jejich mokré tváře, jejich oči, když si vyměňovali krátké neslyšné poznámky.

Poručík něco zvolal, ale nebylo mu rozumět. Kapitán posunul rukojeť strojního telegrafu a přiskočil k Lee. Sandra ucítila poručíkovu ruku, která ji stiskla jako železný kruh a přitlačila k zábradlí. A v téže chvíli, ztuhlá vědomím blízké záhuby, spatřila vlnu, která se zvedla nad jachtu tak vysoko, že se zdálo, že její vrchol je stejně vysoko jako světlo stožáru. Těžký náraz odhodil jachtu dozadu. Na můstku se utvořil proud vířící vody, shora se řítil celý vodopád. Oslepená a ohlušená Sandra taktak že stačila vdechnout silný proud dusícího větru, vtom však nový náraz přimáčkl jachtu, která klesla, a vodopád dopadl znovu na hlavy všech. Sandra se zoufale chytala mokrých a studených kovových trubek a čekala neodvratnou smrt. Ale motor se rozběhl znova a Aquila se dala do tance na vlnách s dřívější lehkostí.

„To vám stačí,“ řekl kapitán a táhl Leu a Sandru ke dveřím kormidelny. Tam panoval klid, bylo cítit tabák a motor. U kormidla stál obrovský námořník Kalábrijec.

Lea a Sandra klesly vysílením na lavici potaženou kůží

a kapitán shodil nepromokavý plášť a zapálil si lulku. Dveře se otevřely a do kormidelny vpadl Ivo Flaiano a nadával.

„Čekal jsem vás, pane.“ Kapitán vypustil kotouč vonného dýmu. „Máme jet pořád tímtéž směrem? Neměli bychom zahnout k africkým břehům?“

„Kam?“

„Pojedeme do Luandy. Paliva nebudeme mít tak jak tak dost, jestli se budeme probíjet bouří. A přitom riskujeme, že jachtu poškodíme.“

„K sakru, kde se vzala taková vichřice? Jak jste mi mohl říct, že do podzimních bouří budeme zas doma? Ted spálíme drahé palivo, a neví se, jestli v Angole nějaké dostaneme.“

„A copak je toto nějaká smršť, pane? To je obyčejná bouře. Vítr fouká pořád stejně, bez poryvů, jenom hodně zesílil. Co dělat, na moři se může vždycky stát něco, co člověk nečeká. Ani povětrnostní stanice ji nepředpověděly.“

„Aby je vzal hrom, ty vaše povětrnostní stanice! Celá jachta praská, v kajutové chodbě je voda. Zahněte kam chcete, třebas do Jižní Ameriky!“

Kapitán šel do kouta kormidelny, kde byla na stolku upevněna mapa, a chvilku nad ní něco čaroval, potom otevřel budku hovorové trubky a promluvil se strojovnou. Ta brzy odpověděla zesíleným chvěním jachty: spustili na plné obrátky druhý motor.

„Ten tah není bez rizika,“ řekl potichu Flaianovi, „vlnobití je příliš velké. Já musím být nahoře a ke kormidlu nastoupí poručík. Kdyby se se mnou něco stalo, jmenuji velitelem jachty poručíka Andreje Montuoviho!“

„Proč poručíka?“ vybuchl Flaiano. „Já bych nechtěl...“

„Proto, že jsem tak rozhodl já,“ odpověděl rozhodně kapitán. „V nebezpečí je na lodi jenom jeden pán, a tím jsem já. Kdyby mě nebylo, bude pánem poručík Montuovi, a podle námořních zákonů může postavit před soud i majitele jachty, když se neppdrobí. Rozumíte?“

Filmový herec zlostně zavrčel.

Kapitán vystoupil na můstek a z můstku sestoupil poručík. Rychle vtahuje kouř z cigarety, převzal od kalábrijského námořníka kormidlo a za deset minut se vpravil do chodu jachty.

„Připraven u kormidla?“ ozval se kapitánův hlas v hovorové trubce.

„Připraven, kapitáne!“ odpověděl jasně poručík, a jeho silné tělo nehybně ztuhlo.

Jachtou otřásaly oba motory, které pracovaly naplno. Poručík otočil opatrně kormidlo znovu, a na pravý bok Aquily se obořily jedna za druhou tři ohromné vlny. Jachta se prudce naklonila a padala pod náraz čtvrté vlny. Silné zrcadlové sklo ve stěně kormidelny bylo vymáčknuté, jako by bylo z papíru, zpěněná voda se začala hrnout do kormidelny zároveň se skučícím náporem větru.

Flaiano s nářkem skočil k poručíkovi a odstrkoval ho od kormidla:

„Dost, jedte zpátky, utopíme se!“

Poručík, poraněný střepinami, odstrčil vlastníka jachty ramenem.

Lod opisovala veliký kruh a vplouvala do polovičního větru. Skučení větru v kormidelně utichalo, ale každá veliká vlna nakláněla Aquilu stále víc a víc, a její výkyvy překročily červenou čáru sklonoměru.

„Rychleji! Ještě čtyři kompasové dílce! Ještě rychleji!“ rozléhaly se úsečné povely z můstku jachty, jejíž pravá strana se potápěla...

A znenadání přišla zázračná změna. Aquila se narovnala. Vlny ji přestaly svírat a potápět. Pravidelně ji nadhazovaly a pěnivé víry přestaly rejdit po palubě ... V kormidelně zavanul známý dusivý kouř motorů.

„Vzali jsme správný kurs!“ ozval se kapitánův povel. „Tak ho držte!“

Když kapitán vešel do kormidelny, Sandra obvazovala poručíka. Filmový herec nenápadně zmizel, zastyděl se za svou hysterii, Aquila se vyrovnala, už nebojovala s vlnami a rychle se blížila k břehům Afriky.

Ještě celý den a celou noc se prohánělo po oceánu zavilá, neústupná bouře, a na sklonku příštího dne se vlny znovu silně a odměřeně houpaly a obloha byla kouřově šedá a žhavá. Lod, která se vynořila na obzoru, plula napříč směru Aquily a nečekaně ji pozdravila její mateřskou vlajkou. Když k sobě připluly, italský velitel cisternové lodi se zeptal,

nepotřebuje-li jachta pomoc. Kapitána napadlo, aby požádal o pohonné látky. Jakmile se na cisterně dověděli, že jachta patří filmovému herci Flaianovi, nalili do její nádrže osm tun znamenitého solarového oleje zdarma. Námořníci cisternové lodi poprosili Iva, aby byl jejich hostem, pokud se přečerpává. Ivo se vrátil velice spokojený tím, jak ho přijali, znovu duševně okřál a byl pozorný ke svým společníkům, třebaže oceán sálal žárem a hodiny plavby ubíhaly pomalu a jednotvárně.

Lea, Sandra a Césare, k nimž se někdy připojil také poručík, si sedávali, když nastávala noc, na palubě a vedli nekonečné debaty pod sametově černým tropickým nebem. Jednou se přeli, div ne do svítání, o osudu žen, o rodině a o manželství, dokud debatou unavený Césare neřekl mrzutě:

„Nechtě toho! Já už jsem ze všech těch úvah zhloupl. Jste jak nějaký literární klub! Debatní vášeň se rozšířila na celém světě jako ve středověku. Slova, slova, starost o budoucnost. Ve jménu budoucnosti a příštích pokolení zesilujeme záření, znečisťujeme vody, ničíme lesy a půdu, závodíme ve vojenské síle a v nesmyslné početnosti lidí, jako bychom byli stádo, otravujeme duševní život a morálku lží a pomluvami. Tři sloupy našeho dnešního veřejného života jsou závist, žva-nění o všem možném a kupování spousty věcí. Rád bych věděl, co na to na všechno řeknou naši potomci!“

Pobřeží černého světadílu se táhlo jako rovná světle modrá čára po celé délce východního obzoru. Záliv hlavního angolského města Luandy byl neskutečně krásný. Lazurová voda zálivu objímala nádherným polokruhem pahorkovité břehy, zastavěné domy s červenými taškovými střechami, které všem tak připomínaly města jejich rodného Středomoří. Luanda, se svými dvěma sty tisíci obyvateli různých plemen, kteří se sešli doslova ze všech zemí světa, si dosud uchovala navenek vzhled přepychového hlavního města se skvělými hotely a s množstvím automobilů.

Ale hrozná bouře protikoloniálního boje, která zachvátila celou Afriku, se nevyhnula ani Angole, přestože je dost řídce obydlená. Angola se za starých časů jmenovala Černá matka otroctví. A nyní bojovaly ve všech jejích krajích po-

vstalecké oddíly, vyháněly přistěhovalé bílé osadníky ze své země. Ti, zničení a roztrpčení, se shromažďovali v Luandě a čekali na rázná opatření, ale slabost koloniální soustavy byla stále patrnější i pro nadšené optimisty.

Angola, dříve rajská země, protože v ní bylo hojně zvěře, byla vypleněna Evropany. Nemilosrdné vybíjení slonů vystřídalo právě tak ničemné vyhlazování zeber, které bílí řezníci hubili, aby dostali pár grošů za jejich kůži. Zvlášť strašnou škodu světu zvířat způsobilo, když se po druhé světové válce vyrojily terénní automobily, džípy, na kterých se lovci prohánělí po savanách. Na těchto vysokotravnatých lesostepích jsou dnes roztroušeny už jenom sluncem vybílené zvířecí lebky a kosti...

Přístav Luanda, dříve do posledního místečka přeplněný lodmi, ted hodně osiřel. Krásná jachta slavného filmového herce, pocuchaná bouří, vzbudila všeobecnou pozornost. Její námořníci ji začali opravovat a Ivo Flaiano s dvěma společnicemi byl hned pozván k vlivným osobám města. Hostitelé se nezastřeně vyhýbali rozhovorům o angolských poměrech a mluvili převážně o sportu a lovu. Hosté se dověděli, že nedávno, před šesti lety, tu byl zabit největší slon na světě, pět metrů vysoký, vážící pět tun. Vycpaný slon je vystaven ve Washingtone. Dosud je zde hodně hrochů dlouhých čtyři metry. Sandra a Lea zahořely touhou podívat se aspoň na chvilku do angolské divočiny.

Vysoký důstojník, okouzlený Sandrou, jim slíbil let do nitra země vojenským vrtulníkem, a slib splnil. Ivo, Césare, Sandra a Lea byli cestujícími vrčícího letadla, které se odlepilo od zaprášeného letiště, vzneslo se nad krásné město a pomalu, jako by se mu nechtělo, pustilo se na jihozápad. Zamířilo k divokým a málo obydleným místům v údolí řeky Kunene, kde byl podle posledních zpráv ještě klid. Po třech hodinách se vrtulník snesl a letěl docela nízko nad savanou, tady sušší a kamenitější než v jiných krajích. Zvolna míjely dole, přímo pod nohama, ostrůvky zploštělých stromů a hustého křoví, nízko se větrem skláněla vysoká, suchá, sluncem pozlacená tráva, kterou dosud nevystřídal svěží podzimní porost.

Místo bylo vybráno odborně. Dole se probíhala neveliká

stáda antilop, buvoli, tři žirafy se procházely opodál, potřásajíce dlouhými krky. Vrtulník přistál na široké rovině, a čtyři Evropané, kteří se poprvé octli v divokých krajích Afriky, pocítili ten podivuhodný příval sil a zaostření smyslů, jež působí podnebí suchých oblastí Afriky mladým a zdravým lidem. Sandra se později přiznala, že vzduch se jí zdál nabitý elektřinou. V podivné svěžesti horkého větru, v zápachu žáru stepi spálené sluncem a v rychlém běhu krásných zvířat pocítila žhavou radost ze života a ze svobody, dávno zapomenutou v civilizovaném městském životě. A přitom to byl docela cizí svět, nepochopitelný, pro který se hodili pouze otužilí lidé se zdravým srdcem a silným tělem.

Vzlétli znovu, letěli nad vesnicí kmene Kuvale, v které byli pouze ženy a starci. Sběhli se na náves a dívali se na letící vrtulník, který taktak že se nedotýkal svými koly kuželovi-tých vršků chýší. Všímavá Sandra rozeznala dokonce destičky s různobarevnými skleněnými perlami, připevněné na záda nahých robátek přivázaných na hřbety matek. „To je proto, aby se jím nezkřivila páteř," vysvětlili jí zkušení společníci. A vskutku, chůze černošských obyvatel vesnice byla přímo vznešená.

Vrtulník se přiblížil k cíli cesty, k řece Kunene, a přistál na písčité nížině u jejího břehu. Odtud se muselo jít několik kilometrů, aby člověk uviděl obrovské hrochy a krokodýly.

Nejsilnějším dojmem z celého letu bylo pro Italy setkání na břehu řeky Kunene. Maličký průvod skoro nahých děvčat kmene Ngumbi nesl na hlavách nádoby z obrovských tykví a ubíral se pro vodu; šel proti Evropanům, kteří se vraceli k vrtulníku. Sandra a Lea se oddělily od svého průvodce a vlekly se v pekelném slunci, rozpařené, v šatech skrznaskrz propocených, v řídkém rákosu a v třímetrových tenkých větvičkách pichlavých křovín. Děvče, které šlo v čele průvodu, narazilo na obě Italky, zastavilo se, pozdravilo je úsměvem, který ukázal řadu překrásných zubů s prostředními řezáky spilovanými do trojúhelníku. Ngumbijská děvčata se jistě líbila každému. Pravidelný ovál obličeje, velké oči, rovné nosy, třebaže, z evropského hlediska, s příliš širokým chří-pím. Modravě černé krátké vlasy měly ozdobené světle modrými skleněnými perlami, které lemovaly čistá široká čela.

Silné šíje některých děvčat ovíjely šňůry jasně žlutých skleněných perel, které ostře vynikaly na tmavohnědé kůži s šeříkovým nádechem.

Nejpěknější byla hbitá a ztepilá těla Afričanek, jejich hladká, rovná ramena, ruce jako vysoustruhované, kulatá, nízko posazená ňadra. Sandra, která se na několika místech poškrábala a potrhala si blůzu o pichlavé větvičky, téměř s úžasem viděla, jak se v křoví míhaly tmavé nahé postavy a vůbec si nepoškodily nápadně hladkou kůži. První děvče bylo až u Sandry, a Sandra se dívala se zatajeným dechem na tvrdou větvičku s dlouhými velice ostrými trny, které se dotýkaly dívčiných ňader. Když děvče zpozorovalo Sandřin pohled a pochopilo jej, obrátilo se svižně celým tělem, a trny, aniž mu ublížily, mu sklouzly po kůži, která byla, jak bylo vidět, tak pružná, že si to Evropan ani neuměl představit. Sandra tiše vzdychla a podávala Afričance ruku, ale vtom klení, praskot větviček a těžké kroky zvěstovaly, že přichází muž. Děvčata chviličku nepohnutě postála, potom se všechna jako na povel rázem otočila nalevo a zmizela v křovinách. Césare, Ivo a jeden z pilotů znehybněli a dívali se za nim'.

„Panno Marie!“ zvolal malíř. „V tom slunci, v té žluti trav vypadají jako sošky vyřezané z černého dřeva!“

„To jsou ony, opravdové poklady Afriky!“ řekla Lea a odhazovala dozadu vlasy, které se jí přilepily na čelo. „Vzpomínáš si, Césare, na moji teorii? Copak to není její pOtVr-zeni?

Malíř přikývl a pilot dodal s dobromyslným úsměvem svou špatnou franštinou, že ti Ngumbiové nic zvláštního nejsou, že je to zkrátka zdravé plemeno, které se trochu zabývá chovem dobytka.

„Ano, ta první,“ povzdychl si Flaiano, „ta by měla úspěch! Má vitals jako americké krasavice, myslím, že 94—63—89, při výšce 166 ...“

„Copak se celé tvoje pojetí krásy soustředuje na ta hloupá čísla?“ zeptala se Sandra.

„Víš přece, že umím ocenit taky mnoho jiného,“ ušklíbl se drze Flaiano.

Sandra se jen kousla do rtů.

Neveliká oprava Aquily už skončila, když se Ivo, Sandra,

Lea a Césare vrátili. Její námořníci se skamarádili s přístavními mistry, a ti čtyři, kteří se vrátili ze savany, našli celou tuto společnost v malebných postojích pod plátěným přístřeškem na palubě, jak nacvičuje za doprovodu dvou kytar smutnou portugalskou píseň Fado, Touha po domově.

Ivo hned po návratu na lod odešel do své kajuty, odkud vyšel až kvečeru, hodně opilý. Pitky se zúčastnili oba kalábrijští námořníci, Flaianovi tělesní strážci a věrní přátelé „dieselisté“. Lea a Sandra zmizely v kajutě a kapitán s malířem a poručíkem se pustili v kormidelně do hry v mah-jong. Césare proti zvyku své generace nemiloval alkohol, a třebaže je to divné, kapitán i poručík s ním byli zajedno. Kapitán tvrdil, že pořádní lidé pijí málokdy, ale jaksepatří a jenom po nějakém zvláštním duševním otřesu a že ťukání sklenkami při ledajaké hlouposti nevede k ničemu dobrému.

Naštěstí se nic zlého nestalo, třebaže Ivo vyhledával různice hned s poručíkem a hned zase s malířem.

Třetího dne se vzpamatoval, a když uviděl účty za přístavní poplatky, které mu poslali, nařídil, aby se ihned vyplulo na moře.

Šest set mil bylo do Foz de Kunene, malé osady a strážní hlídky v ústí řeky Kunene, a odtud začínalo zakázané území jihozápadní Afriky. Kapitán a poručík se rozhodli, že poplují trochu dál od břehů Luandy a že budou ždímat z motorů všechno, co mohou dát, a že až bude třeba, ostře zabočí k břehu. Proto i když zvědové v Angole oznámili pobřežním hlídkám, že Aquila vyplula, nebudou ji čekat tak brzy. Otřásajíc celým trupem, hnala se jachta k příšernému Pobřeží koster. Kapitán i poručík vypočítávali a zpřesňovali stále její polohu a prověřovali ji všemi možnými způsoby, protože na přesnosti připlutí záviselo všechno, i osobní bezpečnost lovců štěstí.

Z Foz de Kunene do Tygřího zálivu a potom ke Skalnatému mysu bylo celkem sto osmaosmdesát mil. Na jih od Skalnatého mysu až do Palgrave se táhl v délce sto mil přímočarý jednotvárný břeh. Především zde, na jih od mysu Frio, byl na mapě vyznačen bezejmenný zálivek, spíše jen výmol.

Očekávání toho, co přijde, zneklidňovalo celou posádku Aquily, ale každý reagoval na blížící se zkoušku jinak. Faiano

chodil ustavičně po horní palubě, po střeše kajut, chvílemi si prozpěvoval, chvílemi se mračil. Césare a Lea připravovali potápěčské obleky, protože bylo stále jasnější, že jejich boss není ve formě a že úkol potápěčů průzkumníků budou muset plnit oni dva. Sandra se snažila vařit mužům co nejlépe, a když neměla co dělat, usadila se do rohu kožené pohovky v kormidelně a povídala si s kapitánem anebo s poručíkem.

Po celé délce kormidelnického stolu byla rozložena mapa hrozného pobřeží, na které byla vyznačená zelená stopa, čára plavby Aquily, nápadně se prodlužující s každou směnou jachetní hlídky.

Sandra se roztomile dívala na záhadné místo označené červenou čárkou. K rovné čáře břehu sahaly tmavomodré skvrny mořských hloubek. Na jižním konci mapy zřetelně vynikal tupě zaokrouhlený mys.

„To je už blízko Kapského Města?“ zeptala se.

„Kdepak!“ usmál se poručík. „To je jenom mys Cross, osmdesát mil na jih od Palgrave. Odtud je ještě osmdesát mil do Velrybího, zálivu, to je městečko a přístav, středisko kraje, jediné obydlené místo tady. Stojí na pilířích.“

„Proč?“

„Zátopy. Zdejší suchá řečiště se dešti náhle plní a mění se v prudké potoky, které se řítí do moře.“

„A jak daleko je z Velrybího zálivu do Kapského Města?“

„Jak je vidět,, nemůžete se dočkat, až tam přijedeme,“ zažertoval kapitán.

„Ano, nemohu,“ doznala vážně Sandra.

„Když je tomu tak,“ poručík vytáhl podrobnou mapu a roztáhl ji, „vidíte?“

„Ach, je to daleko?“

„Asi sedm až osm set mil. Jestli chcete, řeknu vám to hned přesně.“

„Nač? Vidím taky, že jsou to tři dny plavby. A kde je to úplně zakázané území, kde jsou ty diamanty?“

„Podívejte se. Z Velrybího zálivu do mysu Conception je asi padesát mil a to území se táhne až k ústí řeky Oranje.“

„Kolik je to mil?“

„Z mysu Conception do Liideritzu,“ poručíkův nehet uka-

zoval ta místa na mapě, „je sto šedesát mil a odtud k řece Oranje asi taky tak.“

„Tedy asi šest set kilometrů, které by mohly zásobit diamanty celý svět! A nikdo se o to nestará!“

Oceán barvy matné litiny byl úplně klidný, když růžově žluté světlo začalo stoupat jako rozevřený vějíř nad vzdáleným černým pobřežím. Kapitán stál na můstku a pozoroval poručíka, který se vykláněl nad příd a snažil se rozpoznat, jsou-li někde mělčina nebo podmořský útes nevyznačený na mapě. Stále výš svítil růžový vějíř za dalekými horami, stále blíž připlouvala Aquila k pobřeží.

Písčina na břehu ve tmě šedla, široký bílý pruh příboje zřetelně vynikl na rozhraní oceánu a pevniny. Všichni, kromě dozorčího mechanika, byli na palubě. Ivo stál vedle kapitána a u očí držel veliký námořní dalekohled. Césare a Lea byli v koupacích pláštích u přichystaných potápěčských obleků. Jak také Césare předvídal, Ivo prohlásil, že na předběžný průzkum nepůjde.

Vzdálený hluboký hukot zpěněných pobřežních vln, který každým okamžikem sílil, se proměnil ve veliký rachot a nakonec v ohlušující burácení. Nelze popřít, že příroda střežila poklady jižní Afriky spolehlivě.

Sandra se mračila a kousala se do rtů, vždycky velice střídmá v kouření, ted kouřila cigaretu za cigaretou.

„Kormidlo doprava, osm dílců!“ Kapitánův povel způsobil, že se všichni zachvěli. Jachta se otočila tak, že plula rovnoběžně s břehem na jih. Kapitán si vzal jiný dalekohled. Vynořilo se oslňující slunce. Příboj zpíval svou jednotvárnou pravidelnou píseň, plnou hrozby. Uplynula asi hodina. Flaia-no pokrčil několikrát okázale rameny a pohazoval dalekohledem na náprsním řemínku.

Zazněl strojní telegraf. Ivo chytil křečovitě kapitána za rameno a bystrozraká Lea přiskočila k okraji paluby s výkřikem: „Podívejte se!“

Telegraf zazněl znovu, motory ztichly. Kapitán a poručík se na sebe podívali a kapitán nechal jachtu pomalu unášet proudem k břehu. Starý námořník se chtěl přiblížit co nejvíce k nebezpečnému pásmu příboje. Už se docela jasně objevovalo suché řečiště rozdělené tmavým pahorkem a vlevo

byl kopec bílé hlíny netknutý, jako před patnácti lety. Všichni, kdo byli na palubě, pátrali po stopách policejní hlídky. Ale písčité přesypy a svahy s řídkým porostem ubohých rostlin za bílou pěnou rachotícího příboje byly pusté jako při stvoření světa.

„Kotvu!“ zazněl dlouho očekávaný povel. Řetěz zařinčel, jachta sebou škubla a všichni se nárazem zapotáceli.

Kapitán sestoupil z můstku a přidal se ke skupině, která obklopovala Césara a Leu.

Césare se naklonil přes zábradlí a pozoroval příboj. Hory vody se zvedaly z oceánu, který útočil na břeh, rostly a řítily se dopředu, lomcujíce mořem i pevninou. Příboj napíral na břeh jako obyčejně trochu šikmo, pod velmi ostrým úhlem, ale byl napříč přerušovaný a měl dvojí rytmus. Příbojová vlna se začala znenáhla na vnějším okraji příbojového pásma vzdouvat, potom se její pohyb zpomalil a měnil se v tlačenici prudkých vln. Blíž k břehu od tohoto pásma se jako prudké škubnutí zvedal druhý proud vln a s děsící nenadálostí vzlétl do veliké výšky a vymršťoval vodotrysky krůpějí a pěny. Stejně rychle jeho vlny se lámaly, padaly na břeh a přidávaly svůj rachot k burácení vln vnějšího pásma.

Nikdo nespouštěl oči z potápěčů, kteří znepokojeně, zamračeně, ale bez známky strachu pozorovali příboj. Přišel Ivo, uhýbaje pohledem, a Sandra se od svého bossa odvrátila se zdůrazněným pohrdáním.

„Nebylo by dobré obléct si skafandry?“ zeptal se jemně kapitán. „Zdá se, že výběžek břehu, o který se příboj rozbíjí, má dva stupně ..., kdyby se něco stalo, aspoň se člověk míň odře o kameny!“

Malíř zavrtěl odmítavě hlavou:

„Musíme myslet nejenom na moře, ale taky na břeh. Hlavní je, aby se člověk mohl volně pohybovat, rychle chodit. Dva stupně, to je pravda. Zdá se, že první stupeň, který je dál od břehu, je ve větší hloubce, asi patnáct dvacet metrů, ale druhý ...“

„Je v hloubce tři čtyři metry, sotva víc,“ řekla Lea, „ale mně se zdá, že je tam ještě třetí stupeň, tam, kde vlny narážejí, a ten je v hloubce asi dva metry, tak to je ...“

„Já poplavu první, prohlédnu si aspoň ten druhý stupínek,“

navrhl Césare a šel k potápěčskému obleku. Několik rukou se k němu natáhlo, aby mu pomohlo se obléci a upevnit řemeny. Lea ho posuňkem zastavila:

„První poplavu já, a ty dávej pozor. Jestli se se mnou něco stane, pomůžeš mi, protože víš, jak na to, já to nedovedu. Nekruť hlavou, přemýšlej, to bude rozumnější!“

Césare se díval ještě chvíli na příboj a souhlasil.

Lea si nasadila černou přílbu a na ni si navlékla masku. Césare jí pečlivě utáhl lehký potápěčský oblek a připravil se také. Lea šla k lanovému žebříku, spuštěnému na levém okraji paluby, otočila se a zvedla ruku na pozdrav těm, kdo zůstávali na jachtě. Sandra stála jako přikovaná, dokonce zapomněla přítelkyni před jejím potopením políbit. Ale možná, že obvyklá ženská něha se k této odvaze mladé ženy nehodila. Sandra připadala sama sobě vůči ní nicotná. Ano, Lea je pravá kamarádka mužova, je to dnešní žena, která s ním statečně sdílí nebezpečné podniky, a pouze v síle se mu nevyrovná.

Lea, která se stala středem napjaté pozornosti, zrozpačitěla, a aby to zakryla, udělala několik tanečních kroků, poklonila se a začala sestupovat po žebříku.

„Leo,“ zvolal na ni malíř, „dej pozor, miláčku, nedělej žádné kumšty!“

Lea se usmála a natáhla si masku přes obličej. Ještě okamžik, a vklouzla do tmavé vody a zmizela v hloubce. Césare se prudce naklonil přes zábradlí a z tohoto jediného pohybu Sandra poznala, jak se o Leu bojí.

Nikdo na jachtě neřekl ani slovo. Příboj rachotil, vzdychal a burácel jako dříve, zářilo oslňující slunce. Vlny se stejnoměrně zvedaly a vzdalovaly se od jachty. Přestože moře hučelo, rozléhalo se řinčení kotevního řetězu, který se třel o průvlačnici. Minuty ubíhaly, čekání bylo stále napjatější.

„Ach jé! Tamhle je to čertovo děvče!“ zařval pojednou inženýr, až se Sandra zachvěla. V šumící pěně se mihla černá postavička a zase zmizela. Ale Lea už byla za příbojem, na mělčině. Césare se pustil zábradlí a začal si mnout zdřevěnělé, křečovitě stažené prsty. Kapitán vyklepal vychladlou lulku a Flaiano požádal o potápěčský oblek:

„Poplaveme spolu.“

Césare neodtrhával oči od pásma za zpěněnou pobřežní vlnou. Tam už šla s námahou, po pás ve vodě, Lea. Ted vkročila na suchý písek, vypadala z dálky jako skřítek z pohádky. Nesvlekla si potápěčský oblek a začala dávat Césarovi rukama znamení. Ted udělala vodorovnou čáru: příchod k příboji. Potom následoval svislý pohyb potopení, pak se otočila, šla rovnoběžně s břehem, prudce vyskočila, a znovu potopení. Potom opsala rukou rychle několik kruhů, tím naznačovala, jak to s ní točilo, ale naštěstí už nad stupněm," protože následovala pouze jedna vodorovná čára.

„Nesvléká skafandr, čeká, připravená jít na pomoc," zašeptal starý kapitán Sandře, která mu nervózně tiskla ruku.

Flaiano už měl na sobě potápěčský oblek, a Césare se vrhl do vody a ani se neohlédl. Chvilka ticha, a Césare uvázl nad tmavou propastí ztrácející se v neznámé hlubině, voda se tam zdála tmavá, možná že oproti zářícímu pásmu příboje.

Viditelný proud táhl Césara k břehu. Césare se rozhlédl, když mu hloubkoměr na ruce ukázal čtrnáct metrů. Ivo plaval prudkými tempy za ním na hladině, a bylo ho v rozptýleném nazelenalém světle dobře vidět. Césare na něho kývl a plavali vedle sebe. Pojednou ucítil, že ho strhuje nějaká prudká síla. Začal se rychle ztrácet v hloubce. Plavat rovnoběžně s příbojem, jak ukazovala Lea, se mu nedařilo, voda ho zatvrzele tlačila k svislé černé stěně, která se nejasně rýsovala před ním. Bránit se tomu bylo marné, a Césare se poslušně dal unášet přímo na skály prvního stupně, doufaje v odražený proud. Tak se také stalo. Prudký náraz ho odhodil zpátky a obrátil ho hlavou dolů. Začal zoufale pracovat rukama i nohama a vyletěl vzhůru a zároveň s vodní spoustou se šťastně překulil přes stupeň. Ted bylo húř. Pohled na nakloněné dno, po kterém se valily veliké kameny, ho naplnil hrůzou. Voda se zvedala a při tom ho tiskla k sklonu, a on si uvědomil, co ho čeká, kdyby se dostal do hlubokého koryta druhého stupně. Nárazy kamenů o sebe byly jako krupobití a silně se odrážely v ušních .bubíncích. Ohlédl se na Ivu, taktak že pod jeho maskou poznal jeho vyděšenou tvář, a ukázal mu rukou: Nahoru! Nahoru! Voda je oba přestala táhnout, plavali podél břehu, znenáhla se k němu přibližovali a opatrně vyplouvali na povrch. Nastal rozho-

dující okamžik posledního skoku. Césare se zastavil a chvíli se snažil nehýbat se ve vodě, která se neklidně převracela.

Světlo, tupý, chvějivý hukot, vzlet do výšky čtyř metrů, a Césare dělal kotrmelce v burácející vodě. Omráčeného ho to odnášelo nepřekonatelnou silou zpět. Vynořil se a očekával svůj neodvratný konec, jakmile ho zpáteční vlna strhne s břehu. Ale pravidelný rytmus příboje mu přišel na pomoc. Druhá vlna ho vrhla k břehu a znovu ho odtáhla zpátky. Síla vody byla pokaždé slabší a slabší, Césare se posunoval k písčité pláži a brzy poznal, že už je mimo nebezpečí. Nyní šlo o prosté plavání v příboji, které často zažil.

Pevná maličká postavička mu spěchala naproti a proti slunci se odrážela jako stínový obrázek. Po kolena ve vodní pěně, pomalu přešlapuje nejistýma nohama, přiblížil se k ní, svlékaje při chůzi masku i přílbu, do které se nabral písek. Za nimi bylo slyšet Flaianův povzdech úlevy:

„Santa Maria, to byl ale nebezpečný podnik! Kdybych to byl věděl, nikdy bych do toho nešel! Nechcete hlt koňaku?“ A Flaiano odepjal od opasku neprodyšně uzavřenou láhev.

„Koňak neodmítnu,“ řekl Césare, „já jsem si vzal jenom vodu a lopatu.“

Když si trochu odpočinuli, šli po pláži, která naříkala pod nárazy vln. Vědomí, že vtrhli do zakázaného území, že na sta mil kolem dokola je pouze mrtvá suchá poušť, že zde skoro nikdy nejsou lidé, kromě policejní hlídky, to všechno zesilovalo dojem opuštěnosti, odloučenosti od celého světa, od jachty, která zůstala za přehradou příboje. Hluk zpěněných pobřežních vln se vzdálil a byl přitlumený, ale sku-čení silného větru, který neutichal, bylo skličující. Tento vítr, nazvaný domorodci huu-uup-ua, tajemně a bezútěšně vzdychal nad kopečky písečných přesypů a odlétal do pouště.

Tvrdá hlína na okraji vyschlého řečiště rázem usnadnila cestu. Dobrodruzi vystoupili na nízký kopec bez rostlinstva, se skvrnami smolně černých čmouh. Ano, všechno je tak, jak je to nakresleno na plánku, a tady, u vrcholku tohoto kopce, má být na severní straně zahrabán hadr s diamanty.

Na hladkém, jakoby čistým cementem politém povrchu kopce však nebyla ani jáma, ani vyvýšenina. Pouze husté

brázdičky dešťových stružek se rozbíhaly jako poledníky na zeměkouli.

„Já půjdu hledat za kopec," řekla Lea. „Než jsme vypluli, přečetla jsem všecky knihy, které jsem mohla dostat, o tom, jak se hledají a nalézají diamanty."

„Půjdu s tebou," ozval se Césare, „jenomže máme jenom jednu lopatu." A Césare se podíval na Ivu.

Ten odšrouboval svůj dlouhý potápěčský nůž.

„Tak vy hledejte tam a já tady."

Lea se pustila do práce, jako by po celý život nedělala nic jiného, než hledala diamanty. Udělala nožem v písku dlouhé pruhy. Když je nakreslila, vyznačila v nich jámy.

Slunce vystoupilo vysoko a nemilosrdně pálilo. Vedro poněkud zmírňoval vítr, který v tuto podzimní dobu už nepřinášel horký dech pouště Kalahari. Přesto však se pot řinul po osmahlé pokožce, když se Lea konečně dohrabala do vrstvy hnědé písčité hlíny. Césare jí několikrát navrhoval, že jí pomůže, ale ona teprve ted mu dala lopatu, aby hrabal na druhém konci. Lea rozrýpávala hnědou hlínu nožem a důkladně prohlížela všechny kamínky. Vzdychla si a šla k Césarovi. Ten ležel na břiše a horlivě rýpal nožem kamenitou horninu. Lea ho pozorovala a byla spokojená s důkladností, s kterou prohlížel každý kamínek, vzala lopatu a hloubila třetí jámu.

Césare začal čtvrtou. Pracovali mlčky, skoro neodpočívali, a nezpozorovali Flaiana, který přišel od kopce. Byl celý zpocený a ztěžka dýchal. Sedl si vedle Césara, zapálil si cigaretu, kterou rozemnul třesoucími se prsty.

„Jak se vede?" zeptal se ho Césare a drtil horninu.

„Přehrabal jsem všecko, všecičko, pracoval jsem jako kůň, a nikde nic."

„Nemělo by se hledat na úpatí?" navrhla Lea, která k nim přišla.

„Prohledal jsem taky úpatí."

„Proč jste tak pospíchal?"

„Mně se pořád zdálo, že po nás pase policie. Že se užuž ozve hrozný výkřik: ‚Stůj, darebáku!' Na mě, na Ivu Flaiana!"

„Jste možná příliš nervózní...," začala Lea, ale Césarovo zvolání ji přimělo, aby skočila k jeho jámě.

Césare zdvihl v prstech sevřených do špetky svítící kámen.

Lea spustila vítězoslavný pokřik. Diamant byl dost veliký, čistší než voda, snad trochu namodralý.

„Budeme hrabat na této straně, „ rozhodla, „budeme hrabat, dokud nepadneme. Ted vím, jak takový diamant vypadá, „ zakončila a vytřepávala z pytlíku své dřívější nálezy.

„To je škoda, že je nás tak málo a že máme jenom jednu lopatu, „ zamračil se Flaiano. „Co kdybychom si přibrali ještě dva?“

„To je skvělý nápad!“ přitakal Césare. „Ale jenom ne ty vaše kalábrijské námořníky. Nechci vidět, co by dělali, až uvidí diamanty.“

„Nemějte strach,“ přerušil ho Flaiano. „Jsou to úplně spolehliví mládenci.“

Lea odmítla vrátit se na jachtu. Zmocnila se jí diamantová horečka, poprvé v životě se účastnila uchvacující honby za štěstím. Césare a Ivo se vydali zpět sami. Jak malíř předpokládal, probíjet se proti příboji bylo mnohem snazší.

Diamant, který našel Césare, způsobil na jachtě radostné nadšení. Ale kapitán se vážně rozzlobil, že nenašli poklady zakopané na kopci.

Ivo zmizel ve své kajutě a za chvilku přivedl na palubu jednoho z kalábrijských námořníků, který byl ochotný plavat na břeh. Druhým dobrovolníkem byl k překvapení Césara a Sandry poručík Andrea.

Poručíkovu nezkušenost vyvažovala jeho odvaha. Brzy pět lidí s lopatami, se zásobou vody a jídla hloubilo s nadšením za kopcem. Ale výsledky nesplnily naděje posádky Aquily: Kvečeru se jí podařilo najít pouze tři diamanty, mnohem menší, než byl ten první. Unaveni si sedli na kopec, aby pojedli, zakouřili si a promysleli, co dělat dál.

„Budeme muset plavat na jachtu,“ řekl Flaiano, lenivě se protahuje, „v noci je chladno, a do rána bychom tu zmrzli.“

„To je pravda, ale co kdybychom rozdělali oheň,“ navrhl skleslý Césare.

„Ani nápad! Ani nápad!“ zakřičel zděšeně Ivo.

Poručík, který potichu rýpal bílou hlínu, pojednou navrhl:

„Vraťte se vy tři hlavní plavci. Vy mnohem snadněji pře-

konáte příboj. A my s Pietrem zůstaneme tady přes noc a budeme hrabat až do diamantonosné vrstvy. Ráno přinesete vodu a pustíte se do hlíny. A my se vyspíme, odpočineme si, a večer budeme všecko opakovat!“

„To je ohromný návrh! Sláva poručíkovi Montuovimu!“ Lea vyskočila a políbila ho na tvář. Také Flaiano musel přiznat, že tento návrh je rozumný.

„Dobrá, nebudeme ztrácet čas.“ Césare vstal a ukázal na slunce, které stálo nízko nad oceánem. Pochmurný olověný písek břehu pouště v jeho paprscích zrůžověl. Vál vítr, kterému všichni už dávno při plavbě tropickým oceánem odvykli.

„Honem na jachtu, Leo, zuřivá amazonko!“ řekl Flaiano. „Sandra vám ted jinak neříká! Ona je přece odbornice na antiku, ta vaše Sandra.“

Večer, když Sandra ležela s přítelkyní na palubě, vyprávěla jí o svém úmyslu napsat knihu o amazonkách.

„Tomuto cíli zasvětím zbytek svého života.“

Když Lea uslyšela z úst čtyřiadvacetileté krasavice o „zbytku života“, bezděčně se rozesmála, a tím se Sandry trochu dotkla.

„Jste ještě úplná holčička, Leo,“ a Sandra stáhla své výrazné obočí, „vy ještě neznáte pocit, že život je nesmyslný. Ale já ano. Naše dětství je velmi dlouhé, skoro dvacet let, a stejně dlouhé bude také nudné stáří, tím delší, že my ženy ted •žijeme déle než muži. Když na to pomyslím, dělá se mi špat-

V *tt*

ne.

„Zatím si nemůžete na nic stěžovat.“ Lea přelétla Sandru pohledem.

„Zatím, mi život přinesl mnohem více neštěstí než štěstí,“ poznamenala smutně Sandra.

„Pokud jde o dětství, máte pravdu,“ pospíšila si říci Lea, „ve skutečnosti se dosud v těch letech velice podobáme živočichům. Nevím, jaké kdo má vzpomínky z dětství, ale nejvýraznější vzpomínky mi zůstaly na dobré jídlo.“

„Mně taky. A krom toho čistě hmotný pocit světa, vůně, hmat. Například jsem si velice dobře, nevím proč, zapamatovala, jak mě vozili do mořského vodoléčebného ústavu. Vzpomínám si na pocit chladných a mokrých dlaždic z různobarevného umělého kamene pod bosýma nohama, na vůni

jehličí a moře v teplé vaně. A ještě tisíce podobných jiskřiček vzpomínek na pocity!“

„Tak to je, Sandro! Já jsem vnímala svět zrovna tak. A všechno se ve mně změnilo až po prvním velikém zklamání, po prvních ztrátách. Já jsem pociťovala život nikoli jako pro mě rozestřený pestrý koberec, ale jako zmatek odporujících si citů a také ...“

„Jako nastávající zkoušku?“

„Ano. Ne, ne docela tak, ale tak nějak.“

„Děvčata, nechtě filosofování,“ ozval se ze tmy Césarův hlas. „Zítra brzy vstáváme a za svítání odplujeme, bude to rozhodující den. Máme štěstí, že se počasí drží, za bouře bychom ten příboj nepřekonali.“

Lea vstala a řekla odměřeně a dost nazlobeně:

„Pojdme spát, ta mužská žárlivost mě ničí.“

Kapitola 3

ČERNÁ KORUNA

Sotva naši plavci vystoupili k ránu na břeh, objevil se na bílém kopci poručík Andrea a přivolával je máváním. Potápěči utíkali a za chvilku stáli nad jámou, z které poručík vybral čtyři neobyčejné diamanty. Tři hodiny všech pět zuřivě vyhrabávalo písek, zvětšovalo jámu. V štěrkovité tvrdé hlíně, která vyplnila nevelikou brázdu v původních pevných horninách, se objevila drúza diamantů, která je přiměla, aby zapomněli na žízeň, na jídlo i na spánek. Úplně vyčerpaní se pak svalili na písek a dlouho mlčky leželi. Krátký odpočinek, a hloubení začalo znovu, ale nalezené místo už bylo vyčerpáno, přibyly pouze dva maličké diamanty. Námořníci, kteří hloubili v noci, si na chvíli lehli, aby si odpočinuli, jejich směna začala zpracovávat připravené jámy. Tu a tam se objevily neveliké diamanty. Spánek nepřicházel a poručík i ka-lábrijský námořník se pustili do práce. Poručík hloubil soustředěně, jako by tušil dobrý nález. Náhle se narovnal, utřel si pot s čela, zapálil si a potichu zavolal:

„Signore Flaiano!“

Poručík mu podal na dlani veliký diamant a Ivo vykřikl nadšením. Diamant byl opravdu největší ze všech, které našli, a měl jistě cenu několika tisíc liber šterlinků. Osmihran-ný krystal s mírně zaoblenými hranami vypadal jako svazek oslňujících paprsků afrického slunce. V nastalém tichu bylo slyšet pouze těžké oddychování lidí, jejichž nervy byly napjaté k prasknutí.

„Tento diamant patří jenom vám, signore Flaiano,“ řekl poručík usmívaje se, „hlavě celého podniku a majiteli jachty.

Flaiano spustil diamant do koženého váčku s klíči od sejfu.

„A tento je pro Sandru,“ ozval se výkřik z jámy. Lea našla další diamant, o málo menší, než byl Flaianův, ale nějak zvlášť čistý, a čistota tohoto krystalu, velikého jako višně, zvětšovala jeho čirost.

„Dejte mi ho!“ natáhl Flaiano ruku.

„A nemohu ho dát Sandře sama?“

„Můžete, můžete,“ souhlasil nerad Flaiano. „Ještě tři takové dny, jako je dnešní, a všichni budeme boháči!“

Zvučný výstřel návěstního kanónu se rozlehl nad mořem. Všichni vyskočili. Poručík vyběhl na kopec a upřeně se díval na jachtu, z jejíhož můstku dávali znamení praporky.

„Letecký poplach!“ vykřikl námořník a rozhlížel se. Vítr přinesl vzdálený rachot motoru.

„Rychle sem,“ poručík ukázal na podemletí suchého řečiště, kde byl hluboký večerní stín. Rachot motoru se přibližoval, nebyl silný a nedrnčel, dalo se podle něho spolehlivě usoudit, že je to lehký a pomalý hlídkový letoun.

„Panno Marie, jsme ztraceni!“ zašeptal námořník.

„Nesmysl! Přistát nemůže, nás nevidí, a vůbec celá jeho pozornost je upřena na jachtu. Ted začne kroužit, vypálí jednu nebo dvě rakety, a náš kapitán vztyčí vlajku.“

Všechno se zběhlo, jak to předpověděl poručík. Po druhém nalétávání odletěl letoun k jihu.

„Utíkejme co nejrychleji,“ vyskočil Flaiano z úkrytu.

„Chvilku tu ještě zůstaneme, signore,“ odpověděl poručík, „musíme zasypat naše jámy, co kdyby přišla hlídka na velbloudech?“

„Dobře, já poplavu na jachtu," řekl Flaiano, „musíme se připravit, poradit se s kapitánem. A vy všichni zasypávejte."

Dvě hodiny zuřivé práce, a všechny stopy po jámách zmizely. Lopaty vhodili do moře, a čtyři vysílení potápěči se stěží dostali na jachtu.

Tam je uvítali netrpělivými výkřiky. Kapitánovi napadlo, aby zvedli kotvy a odpluli několik mil na sever. Letoun, rozumí se, nemohl udat úplně přesnou polohu jachty. Proto také pobřežní hlídka, kdyby přišla k místu, kde jachta kotvila, nebude moci vůbec nic zjistit, a hlavní podezření, že byli na břehu, se nebude moci uplatnit.

„Proč neodjet nadobro?" zeptala se Lea.

„Doženou nás, a bude to vypadat jako útěk." Kapitán pokrčil rameny, jako by zdůrazňoval, že tato otázka je nevhodná.

„Stačí sedm mil?" ptal se kapitána poručík, který se už převlekl a prostudoval mapu.

„Stačí!"

„Podívejte se, sedm mil na sever je zakreslena podmořská mělčina, dost velká."

„Výborně. A ještě něco: Mapu s poznámkami musíte dobře uschovat, signore Flaiano. A vy, poručíku, si běžte odpočinout."

„A jak vysvětlíme naši zastávku?" zeptal se Flaiano.

„Čímkoli, třebas poruchou motoru. Hned jeden rozebereme!"

Poručík už zamířil k východu z kormidelny, ale zastavil se:

„A nemůžeme říct, že jsme podmořští archeologové amatéři? Že hledáme potopené lodě? A cestou do Kapského Města jsme se zastavili tady, protože na tomto místě se potopilo pět starých portugalských galeonů, jak nám vyprávěli námořníci v Luandě."

„Andreo, vy jste opravdu geniální, ani příboj neměl vliv na pronikavost vašeho rozumu!" zvolal posměšně Flaiano.

Aquila se klaněla vlnám a řinčela řetězem v noční tmě, když silný světlomet oslepil jejího strážného. Ten zavolal kapitána. Následovala prudká hádka v angličtině. Hlídková lod žádala, aby jachta přijala člun s policejními dozorci. Kapitán odpovídal, že jachta kotví velice blízko příbojového

pásma a on za bezpečnost jejich člunu v noci nemůže odpovídat. Není naspěch, ať počkají do rána, jachta nikam neuteče.

Hlídka odpověděla jachtě, aby vyplula z příbojového pásma a připlula k nim. Kapitán nakvašeně křičel, že do svítání se nikam nehne, protože nepovažuje za nutné vystavovat jachtu nebezpečí. Policie začala vyhrožovat, že bude střílet. Kapitán prohlásil, že odpoví také střelbou a oznámí rádiem SOS o pirátském útoku na pokojně zakotvenou soukromnou projížďkovou lod.

Hádka skončila vítězstvím kapitánovým. Hlídková lod připlula blíž k jachtě a spustila kotvu. Chvílemi vzplanul světlomet a ohmatával jachtu.

Sotva se rozednilo, snaživí policisté už byli na jachtě. Flaiano, který po celou noc nezahmouřil oko, mistrně zahrál ospalého a nic nechápajícího velmože. Přijal velitele hlídky ve své přepychové kajutě, dlouho mu objasňoval, proč jachta zakotvila, a rozhořčoval se nad hanebným podezřením. Velitel vypil kávu, vykouřil sváteční doutník a řekl, že musí na jachtě udělat prohlídku. Flaiano se rozchechtal:

„Namouduši, inspektore, vy jste špatný diplomat. Copak já nevím, že zatímco vy tady vykládáte o právech a povinnostech, vašich pět tajných se už dávno ze všech sil snaží najít něco podezřelého?! Až přijedeme do Kapského Města, budu protestovat! Co je mé lodi do nějakých pitomých diamantů? Zkuste to sám, dostat se na břeh přes ten zatracený příboj, potom uznám vaše právo na podezření.“

Policista se dopálil, že majetník jachty má vlastně pravdu.

„Co se týče toho břehu, to brzo uvidíme,“ zabručel, „a co se týče pátrání po potopených lodích, na to musí být přece taky povolení. Kde je máte?“

„Přestaňte, inspektore! Já vím taky něco o mezinárodních zákonech. Bez povolení se nesmí nic podnikat, ale pátrat se v žádné civilizované zemi nezakazuje.“

„To je jedno, ale vy jste v třímílovém pásmu, a tím jste překročil naši hranici!“

„Jak jistě víte, v tomto směru soukromé jachty, které mají výletní cíl, požívají výsady ... v civilizovaných zemích.“

„Snad! Děkuji za kávu. Ale ted musím na palubu.“

Nahoře zazněly kytary. Kalábrijci prozpěvovali neapolské přístavní písně, bujaré a neslušné. Dva ozbrojení námořníci z hlídkové lodi, kteří měli službu na palubě, se vesele usmívali, ale slovům nerozuměli.

Velitel hlídky přijal hlášení svých pomocníků, znovu si prohlédl lodní denník a všechny doklady jachty, dlouho si podrobně prohlížel mapu, na které kapitán už vyznačil místo, kde jsou domnělé potopené galeony. Houkačka z hlídkové lodi volala na vrchního dozorce na horní můstek.

„Hlídka na velbloudech se blíží, sir!“ zvolal do zesilovače strážní důstojník. „Právě jsme přijali radiogram z HA--151...“

Na palubu přišli Césare a Lea, osvěžení hlubokým spánkem, a začali hrát své úlohy. Prohlédli potápěčské obleky, a obklopeni jako vždycky dobrovolnými pomocníky, začali je oblékat. Přišli Flaiano a Sandra, oslňující v černožlutých koupačkách a s jehlovými podpatky. Ve vrchním dozorci se zatajil dech, přesto však se nedovedl ovládnout, aby nepoznamenal:

„Nemohu, sir, dovolit, aby šli do vody, aniž bych u nich udělal osobní prohlídku. Ale na prohlídku dámy nemáme nikoho, proto musí zůstat tady.“

Lea se na něho podívala nechápavě: uměla špatně anglicky. Poručík jí to přeložil. Lea zrudla, svlékla potápěčský oblek a hodila jej vrchnímu dozorci k nohám.

„Přeložte mu to: Ať mě jeho špiclové prohlédnou. Potom svleču svoje koupačky a hodím mu je taky, a Sandra mi obleče skafandr a já půjdu do vody nahá.“

Ted bylo na dozorci, aby zrudl on:

„Nač takové krajnosti? Prohlédnu skafandr a váš pas. Věřte, milé děvče, že je mi to velice nepříjemné, ale já odpovídám za to, že se z jachty nic neodnese.“

„Tak se tedy hrabejte se svými pomocníky v jachtě, ale mně dejte pokoj. A nejsem pro vás žádné milé děvče, rozumíte?“

Poručík moudře nepřekládal její prudká slova, ale dozorce vycítil jejich pohrdavé zabarvení, úmyslně pomalu prohlížel její potápěčskou výzbroj a dva jeho pomocníci rychle a zručně prohledávali malíře. Lea se okázale odvrátila od policis-

tů, pod jejichž dozorem jí oblekli těžký potápěčský oblek s velikou zásobou vzduchu. Hloubka kotviště byla po celé mělčině od pětatřiceti do pětapadesáti metrů.

Policisté a námořníci hlídkové lodi zvědavě pozoroyali, jak se oba potápěči potápějí.

Ve vodě prostoupené sluncem bylo možno dlouhé vidět dvě postavy, které se nakonec rozplynuly v temnějící hloubce.

„To je ale odvážná mládež!“ pokýval hlavou velitel, který začal roztávat. „Ta rusalka je velice zlá.“

Sandra změřila policistu opovržlivým pohledem a odešla do kajuty. Velitel hlídky svolal své lidi, radil se s nimi a potom začal netrpělivě přecházet po palubě. Prohlídka lodi je obtížná a zdlouhavá práce, povrchní prohlídka není k ničemu. Aby lod byla zadržena, k tomu musí být vážné důvody, a ty dozorce neměl.

Posádka se shromáždila ve společenské místnosti k přesnídávce. Policisty nepozvali; seděli zakaboněni na palubě a hleděli na pomalé vlny, pod nimiž kdesi dole byla dvojice potápěčů. Strážný, který seděl u lanového žebříku, také pozoroval moře a snažil se velitele si nevšímat.

Na můstek vystoupil kapitán. Nikdy předtím nešel tak pyšně. Flaiano a poručík, kteří šli za ním, se jenom spokojeně usmívali.

Na hlídkové lodi zavyla píšťala. Vrchní dozorce se rozběhl na můstek. Na vysokých přesypech u břehu se v oparu zahřátého vzduchu objevily nejasné šedé obrysy jezdců na vysokých velbloudech. Dva jezdci se oddělili, sjeli na pláž a přiblížili se k vodě.

„Co to signalizují?“ zeptal se Flaiano kapitána.

„Nevím, je to nějaká šifra. Jistě je všechno v pořádku, podívejte se na našeho policejního důstojníka.“

„Pozemní hlídka potvrdila, že nenašla stopy, že byste byli vystoupili na břeh,“ řekl nahlas velitel hlídky, „nebudu jachtu prohlížet. Ale nemohu dovolit, abyste tady kotvili bez zvláštního povolení úřadů. Nejlepší bude, pojedete-li dál do Kapského Města a tam se obrátíte na správu mandátního území.“

Strážný u lanového žebříku zvolal, že spatřil potápěče

Jejich mlhavé, rozmazané obrysy bylo vidět desetimetrovou vodní vrstvou. Pohybovali se v stejné výšce, chvílemi postupovali k přídi jachty a chytali se kotevního řetězu, který se ztrácel šikmo v hloubce. Césare a Lea měli zůstat nějakou dobu pod vodou, aby dusík, který za většího tlaku nasytil jejich krev, se mohl uvolnit a oni se uvarovali bolestivé kesonové nemoci.

„Podívejte se, mají málo vzduchu. Lea nechává Césara dýchat ze svého skafandru!“

„Dejte mi skafandr,“ rozkázal Flaiano, „a taky jeden náhradní. Spustím se dolů a vyměním jim je celé.“

Flaiano skočil přímo z paluby, masku držel v ruce, aby ji úderem o vodu nepoškodil. Vyměnil potápěčský oblek Césarovi a svůj dal Lee. Následovala čilá řeč posuňků. Všichni tři dali hlavy k sobě, pomalu hýbali do taktu dlouhými ploutvemi a chvílemi se chytali kotevního řetězu. Nakonec vzal Ivo do zubů pytlík z Césarova opasku, zavěsil si druhý potápěčský oblek a Flaiano vystoupil na palubu, rychle si strhávaje masku. Trochu popadal dech a oči mu vzrušením zářily. Jako nějaký kouzelník vytáhl z Césarova pytlíku černý předmět podivného tvaru a zvedl ho před sebe. Nebylo možno hned poznat ze záhybů černého kovu, jaká je to ozdoba hlavy: čelenka, či koruna?

Na úzké kulaté obruči z černého kovu, na prst silné, byly zasazeny tenké zakulacené a na koncích rozšířené jetelové trojlístky ohrnuté navenek. Ve třech z nich, trochu větších, vyznačujících čelní stranu koruny, jasně zářily veliké červené kameny, podle všeho rubíny. Nad trojlístkem byly dovnitř zahnuté proužky z téhož černého kovu zakončené ostrými zubci, které trčely vzhůru. Po straně, na místě, kde by koruna ležela na spáncích, byly na obou stranách do proužků zasazeny zlaté kotouče. Uprostřed každého kotouče čněly kameny podivné šedé barvy, které vypadaly jako krátké sloupečky s konci naplocho obroušenými. Oslnivě se leskly v slunečních paprscích, zastiňujíce ponurý plamen rubínů. Stejné sloupečkovité kameny byly zasazeny do zadních proužků, které byly spojené a tvořily dva obloučky tam, kde je na hlavě temeno a zátylek.

Pozorné oko mohlo postřehnout, že zvláštní lesk šedých

krystalů vycházel z obláčků nejdrobnějších zrníček s kovovým zrcadlovým nádechem rozptýlených uvnitř.

„Zaklínám se Jupiterem!“ policejní dozorce ztratil všechen svůj klid. „To je něco nevídanéhoF Jistě moc veliká vzácnost.“

„Možná,“ podíval se na něho úkosem nedůvěřivě kapitán. „Ale signore Flaiano nám o tom nic neříká.“

„Co já mohu říkat; sám nic nevím. Musíme počkat na naše potápěče. Zbývá jim už málo času, asi dvacet minut.“

Když Lea a Césare vystoupili na palubu, byli celí namodrale bledí. Z jejich mdlých pohybů se dalo tušit, jak v studené hloubce prokřehli. Ale doušek koňaku, suchý oblek a vysoké polední slunce jim velmi brzy vrátily obvyklou italskou živost.

Césare přinesl arch papíru a rázně nakreslil plán, který doplňoval jeho vyprávění. Přímo pod jachtou bylo v hloubce sto pěti stop, podle náramkového hloubkoměru, ploché dno zanesené pískem. Východněji k břehu se dno zvedalo a bylo z velikých balvanů poněkud chlazených mořem. K moři se svažoval neveliký skalnatý hřbet osmdesát stop vysoký a za ním začínal sráz do tmavé vody neznámé hloubky. I hřbet i písečné dno znenáhla klesaly k jihu, a k severu, pokud bylo vidět, táhl se stejný úzký pruh písčitého dna.

První lodě, které Césare a Lea našli, ležely jako jednolitá hromada zanesená pískem a pokrytá tmavým škraloupem ztvrdlého bahna. Že jsou to lodě, se mohlo soudit jedině podle obrysů vystupujících z písku a ostře se odlišujících svou pravidelností od všeho ostatního. Lodě byly maličké a nízké, snad bárky, nákladní vlečné čluny nebo galéry, válečné veslové lodě, asi patnáct metrů dlouhé nebo o málo delší, beze stop po stožárech nebo po palubních nástavbách. Cosi v jejich celkovém vzhledu svědčilo o jejich starobylosti. Césare si vzpomněl na nálezy antických lodí na dně Středozemního moře. Zde, na jižním konci africké pevniny, se odnikud nemohly vzít řecké nebo římské lodě, a Césare usoudil, že jeho přirovnání je nesprávné.

Lodě se rýsovaly v písčitém pásmu všude, pod jachtou a dál k jihu, místy sražené v nesnadno rozluštitelné hromady, místy roztroušené každá zvlášť. Césare a Lea se pokusili

najít nějaké věci, a kupodivu narazili na nádoby velmi podobné hliněným amforám, které se tak často nacházely ve Středozemním moři.

Dlouho plavali nad shlukem potopených lodí, rýpali písek a ztvrdlé bahno potápěčskými noži, ale nenašli nic, co by pomohlo zjistit, čí lodě to byly a kdy se potopily. Písčitý stupeň, na němž ležely, klesal k jihu velmi zvolna. Potápěči, uchváceni svým objevem, hned nepozorovali, že že potopili pětačtyřicet metrů. Voda okolo nebyla studená, ale jaksi mrtvá. Nebyly tam ani koraly ani mořské sasanky, ani chaluhy neobalovaly hrubozmný povrch kamenů. Dlouhé ryby nepříjemného, smrtelně bledého zbarvení se vznášely vysoko a míhaly se v řídkých hejnech. Vysoko nade dnem viselo množství medúz. Velicí žraloci zde neměli co dělat, a tato voda, chudá na život, nebyla člověku nebezpečná.

Tma nad světlým písčitým dnem, klesajícím k jihu, houstla. V ní se neurčitě rozeznávaly obrysy druhé skupiny lodí. Lea se rozhodla, že doplave k nejbližší lodi, doufajíc, že najde něco zajímavého. Césare jí zaťukal varovně prstem na rameno a ukázal na hloubkoměr. Lea přiložila prosebně ruce na prsa. Malíř se vzdal, a když plavali ještě asi dvě stě metrů, našli kupolovité skalisko^ o které se podlg všeho rozlomila veliká lod. Obrysy její zádi a přídi v písku a ve vrstvě bahna byly skoro dvakrát větší než obrysy lodí, které viděli předtím. Celá její prostřední část, tam, kde byla lod rozlomená, zmizela, zničena časem nebo proudem. Zde byla naděje, že se najdou věci vypadlé z lodi a pohřbené v tenké vrstvě písku na skále. Lea rozrýpávala horlivě potápěčským nožem písek, zvedajíc mráčky kalu a zhoršujíc už i tak slabé osvětlení. Dýchání bylo čím dál tím obtížnější, tlak ve vzduchových balónech klesal a s námahou se bojovalo s velikou hloubkou. Lea udělala znenadání prudký pohyb, naklonila se ke dnu a zatřepala nohama. Polekaný Césare ji uchopil, bál se hloubkového opojení, smrtelně nebezpečného okamžiku, kdy krev obohacená kyslíkem při větším tlaku otravuje mozek tak, že ztrácí schopnost správně myslet. Člověku je všechno jedno, se smíchem si strhává potápěčský oblek, kroutí se ve vodě jako veselý delfín, a není-li vedle něho silný a zkušený kamarád, umírá.

Ale strach Césarův se ihned rozptýlil, když jásající Lea ukázala veliký kulatý předmět polepený mazlavým bahnem a pískem. Malíř ho Lee vzal a rychle plavali zpátky, ke kotvě Aquily. Zde, v hloubce sedmadvaceti metrů, začali nález umývat a čistit. Sotva se zpod škraloupu zaleskly zářící kameny, jejichž barvu nemohli přesně určit, uvědomili si cenu svého náhodného nálezu. Malíř čistil dál korunu bahnem a měkkou kůží potápěčské brašny. Když už měli stoupat nahoru, podivná černá koruna byla úplně očištěná. Tenký vápenný povlak nepřilnul pevně k povrchu kovu, to je vlastnost zlata... Černý kov najisto patřil k vzácným kovům, které se ani věky nemění.

„Tento nález je lepší než diamanty, které hledá pan inspektor," prohlásil chvástavě Césare. „Ted se naše výprava stane slavnou po celém světě."

„To je všechno hezké, ale váš člun," vzchopil se Flaiano, „je už dlouho u naší jachty, pane policejní důstojníku. Taky vaši pomocníci na vás už čekají... A myslím, že vaše řízení s námi skončilo."

„To dřívější skončilo, ale je tu nové." Velitel hlídky zvedl ruku. „Jsem povinen zabavit váš nález, protože má nepochybně značnou cenu a byl nalezen bez povolení k hledání ve výsostných vodách Jihoafrické republiky!"

Na několik minut zavládlo ticho. Potom se Flaiano vzpamatoval, zaťal pěsti a pustil se do dozorce.

„Co je moc, to je moc. Ani mě nenapadne, abych vám tu korunu dal. Už ať jste odsud pryč, vy ..."

Kapitán stiskl jako kleštěmi rameno vlastníka jachty a vrchní dozorce mrkl na své pomocníky. Dva policisté, ohromní Búrové, se postavili vedle filmového herce, a třetí, se silnou čelistí a s bělavýma hluboko posazenýma očičkama, v okamžiku vytrhl Flaianovi korunu z rukou. Flaiano zkrotí a zbledl bezmocným vztekem.

„Nedá se nic dělat," řekl klidně kapitán, „moc je na jejich straně. Ale my budeme proti jejich postupu protestovat v Kapském Městě."

„Nikoli jenom moc, ale také zákon," opravil kapitána dozorce. „Váž nález pošlu úřadům, bude oceněn znalci a uložen do sejfu. Jakmile dostanete povolení k výzkumu lodí, které

jste našli, potom vám bude koruna vrácena ..., až zaplatíte stanovený díl její ceny vládě republiky. Nebo vláda uzná za vhodné vyplatit vám váš díl, a korunu si nechá ..."

„Rozuměl jsem vám, dobře jsem vám rozuměl!" procedil Flaiano, který se sotva ovládal. „Ale ted nás konečně necháte na pokoji?"

„S podmínkou, že se nebudete už potápět a že ihned odplujete. Potom si jedte, kam je vám libo."

Velitel vzal korunu z rukou svého pomocníka a zamířil k lanovému žebříku. Césare ho zastavil pohybem ruky:

„Poručíku, budte tak laskav, přeložte mu to... Prosím, aby si Lea na chvilku dala tu korunu na hlavu, a já ji vyfotografuji. Koneckonců našla ji ona s nasazením vlastního života!"

Velitel hlídky chvilku přemýšlel a potom svolil; Césare přinesl z kajuty barevným filmem nabitý Nikon, svůj hlavní poklad, a napřed odhadl dobu osvitu a zaostření. Velitel podal korunu Lee, která si ji rozpačitě a neobratně posadila na hlavu, a Sandra ji přiměla, aby si obula střevíce s vysokými podpatky. Na veliteli bylo znát, že je netrpělivý.

Konečně bylo všechno hotovo. Césare udělal několik snímku, byl nespokojený s osvětlením, a proto zavedl Leu na slunce, k pravému mořskému okraji paluby. Dívka se obrátila tváří k slunci, šedé kameny v černém kovu zahořely. Césarův přístroj sotva slyšitelně cvakl, jednou, podruhé, potřetí ... Césare začal měnit osvit, vtom však Lea zavrávorala. Sandra varovně vykřikla a skočila k přítelkyni, ale Lea zvedla ruku k očím, zakymácela se dopředu, padla a udeřila se hlavou o zábradlí štítnice. Černá koruna jí sklouzla s hlavy, a v mžiku zmizela v útočících vlnách.

Pisklavé dozorcovo zakvílení přerušilo strnulé ticho. Dozorce skočil k Césarovi, ten však ho ze vší síly odstrčil a zdvihl bezvědomou Leu.

„Ke mně," zařval policista, „zadržte je oba, sehráli komedii!"

„Vzpamatujte se, jste důstojník!" ozval se ostrý Sandřin hlas. „Do této chvíle jste představoval zákon, a my jsme se vám podřizovali. Ale ted se chováte jak... Copak nevidíte, že se stalo neštěstí? Vzpamatujte se, je to hanba!"

Velitel strnul, jako by ho někdo polil studenou vodou.

„Podívám se," zabručel nevrle a pokynul svým pomocníkům, aby odešli, „co je s ní."

„Myslíte s miss Leou Midovou?"

„Ano, ano, ovšem."

„Možná že je to mdloba, protože se hluboko potopila..., možná že je to úpal, byla na slunci, když vyšla ze studené vody. Uvidíme. Už přichází k sobě . . ."

Lea otevřela zeširoka nechápavé oči, zdvihla ruku, aby si utřela tvář postříkanou vodou. Césare ji zanesl do stínu palubního přístřešku, kde poručík už rozestřel žíněnku a na ni dal podušku. Lea se rozhlédla okolo sebe, zřejmě nikoho nepoznávala.

„Césare, miláčku," malířovo srdce se zachvělo, jeho Lea ho poznala, „kdo jsou ti lidé? Proč jsme tady? Stalo se něco se mnou?"

„Nic se nestalo, drahoušku! Klidně lež, to je z toho, žes byla dlouho pod vodou! Našli jsme lodě ..."

„Jaké lodě? Ano, už si vzpomínám, amfory u Cotrone?"

Césare ztuhl a bezradně se podíval na přátele, kteří ho obklopovali.

„Uklidněte se, Césare! Odneseme Leu do kajuty, dáme jí prášek pro spaní, vyspí se a vzpamatuje se. Zdvihněte ji," obrátila se Sandra k poručíkovi a inženýrovi, a ti vzali Leu poslušně na ruce.

„Kdo je to? Proč mě nesou?" ptala se, a její hlásek, který byl dětsky slabý a tenký, se vryl Césarovi do duše.

Velitel policejní hlídky se díval s nedůvěrou na to, jak Leu odnášeli.

„Nejsem docela přesvědčen, že to není divadlo."

Kapitán ho nenechal domluvit:

„Dost, sire! Hned zvedneme kotvy a poplujeme do Kapského Města. Je možné, že budeme muset vyhledat odborné lékaře, hluboká potápění mívají někdy těžké následky. Jak chcete vůči nám dál postupovat? Předpokládejte, že koruna, nebo ať je to cokoli, se nenašla. My jsme ji našli, my jsme ji taky znovu uložili na místo, kde vaše vláda, opatruj ji Bůh, si ji vezme, bude-li to považovat za nutné. Všechno zůstalo, jak to bylo do našeho příjemného setkání."

„Vaše ironie je nemístná, sire. Já vypadám jako hlupák, napálený jak kluk!“

„Nikdo vás nechtěl napálit! Byla to náhoda, pane veliteli. Ale přijměte upřímnou radu: objevení lodí je senzace, která přitáhne stovky zpravodajů; a jestli se dovědí, že velitel policejní hlídky si nepočínal zcela tak, jak to odpovídá předpisům, promiňte, neslyšel jsem dobře vaše jméno, sir...“

„Van Collen. Ale já bych rád, abychom se rozešli v dobrém. Možná že některý z vašich potápěčů se pokusí spustit se a vynést tu korunu. Jistě leží na písku pod jachtou a je ji vidět. Potom bude mezi námi všechno dobré.“

V tu chvíli se ve dveřích společenské místnosti objevil César;

„Já se tam podívám! Byla to moje chyba, a pokusím se ji napravit. V tomto skafandru je ještě dost vzduchu.“

Poručík přeložil malířova slova a dozorcova tvář se rozjasnila.

„Drahý strýčku,“ otočil se César ke kapitánovi, oslovuje ho z ničeho nic neúředně, „vy máte, zdá se mi, jeden takový milý kamínek, víte, takový kulatý, dvoumetrákový.“ Malíř mluvil šišlavým jihoitalským nářečím.

„Ještě jeden mi zůstal.“

„Hodte ho rusalkám dřív, než se potopím. A dejte na něj přivázat nejstrakatější plovák. Ale z levého okraje paluby.“

Plamínek radostného pochopení se zableskl v kapitánových očích. Spěchal dát rozkaz. Posádka začala vytahovat žernov z podpalubí. César se s pomocí Iva pomalu lopotil s prohlídkou potápěčského obleku, až hlučné šplouchnutí u levého okraje paluby mu řeklo, že jeho žádost byla splněna.

„Co jste to vyhodili a proč?“ zneklidnil dozorce.

„My, hledači potopených lodí, používáme takových znamení na mořském dně, které ani nejprudší proud nemůže odvalit. A příští výprava tak najde *to* správné místo,“ vysvětloval ochotně kapitán.

César se potopil. Svíravá obava mu ležela na srdci, když se potápěl houběji a houběji do tmavé vody. S Leou se stalo něco nepochopitelného. To nemohlo být od hlubokého potopení nebo od příliš rychlého výstupu, César vždycky bed-

livě dbal, aby se tato pravidla zachovávala, protože se bál, aby Lea nepřišla o život. Možná že až do těchto neklidných chvil, ba ani tenkrát, kdy šla poprvé do příboje, sám netušil, jak silný cit ho k ní poutá. Jak byla pojednou dětsky bezradná a bezmocná se svým slabým hláskem a se svýma udivenýma očima ...

Césare se nemohl zbavit dojmu, že je jakási souvislost mezi černou korunou, kterou si Lea nasadila, a mezi její neobvyklou mdlobou a ztrátou paměti, ano, Lea jistě zapomněla, že je na Flaianově jachtě, a ne v Itálii. A malíř se rozhodl stůj co stůj korunu najít, ale neodevzdat ji, nýbrž schovat ji někde blízko na dně. Aby to místo poznal, potřeboval směrník, a tím měl být žernov kapitána Callegariho. Možná že k léčení bude třeba prozkoumat korunu. Bude dobře, bude-li dána do muzea, ale co když ji prodají v dražbě?

Podmořská písčina s množstvím potopených lodí, bledě šedá, světlejší než vrstva tmavé vody vznášející se nad ní, se zdála Césarovi zlověstným místem. Cosi velmi ponurého a nedobrého vycházelo z té písečné roviny.

Césare plaval naznak a hledal očima jachtu. Proud ho zanesl na sever a Césare se vrátil. Koruna tam ležela neporušená, lehce zabořená do písku.

Vzal ji a plaval blíž ke břehu, kde se dosud neusadil kal způsobený pádem žernovu. Drátěné lano se octlo pod žernovem, ale pestrý plovák se kolébal tři metry nade dnem.

Césare napínal svou pozornost a svou obrovskou zrakovou paměť malíře, rozhlížel se, vštěpoval si všechno do paměti a zároveň hledal nenápadné místo.

Uplynulo nemálo času, než našel v oblé skále podobné mexickému klobouku a rozložené přímo na východ od žernovu dutinu ucpanou bahnem. Dutina byla na rozhraní „hlavy“ a „střechy“ klobouku. Vyčistil dutinu nožem, strčil do ní korunu a zbývající místo vyplnil mazlavou bahnitqu hmotou, kterou vyhrabal zpod skály. Když práci ukončil, vyplaval výš a několik minut se vznášel nade dnem, vštěpoval si to místo do paměti a potom začal rychle vyplouvat.

Vynucená zahálka, zatímco Césare „napravoval svou chybu“, byla věcností. Když však konečně vystoupil na palubu, ukázalo se, že se zdržel pod vodou pouze půl hodiny.

Jeho zpráva, že koruna pravděpodobně spadla daleko od břehu skalnatého hřbetu a skutálela se do hlubiny, byla přijata s obecným mlčením. Dozorce kouřil, mračil se, a nakonec si vyžádal, aby byl pořízen protokol. Flaiano ochotně souhlasil, protokol zároveň potvrzoval, že jachta byla prohlédnuta policejní hlídkou Pobřeží koster. Zápis podepsali velitel hlídky, Flaiano a kapitán Aquily, který si kromě toho vyžádal, aby v lodním deníku velitel potvrdil, že jachta byla zadržena.

Nezvaní hosté odjeli domů a jachta rychle odplula.

Devět dobrodruhů, rozechvělých událostmi posledních dnů, bez přestání uvažovalo o tom, co se stalo, kouřilo a uklidňovalo napjaté nervy pitím. Lea, která se už zotavila ze slabosti, seděla mlčky v křesle kajuty. Občasné stažení obličeje mučivou nejistotou znetvořovalo její mladou tvář, a Césarovo srdce div že nepuklo žalem. Lea jistě nechápala, jak se ocitla na jachtě u břehů jižní Afriky. Všechny události jejího dřívějšího života, i se zimou v Neapoli, se jí uchovaly v paměti. Velkolepý podnik s diamanty, třebaže se zrodil z jejího podnětu, vypadl nadobro z jejího vědomí. Vyděšena svým nepochopitelným stavem, upadla do sklíčenosti.

Za dřívějších slabých větrů uplynul den, uplynul druhý. Aquila plula už dávno rychlostí křižníku a zanechala Velrybí záliv stovky mil za sebou. Pluli ve výši Luderitzu, ale nepřiblížili se k břehu, zvlášť nehostinnému zde, v zakázaném území Namalandu.

Flaiano a kapitán se rozhodli, že znovu důkladně prohlédnou schované sbírky diamantů a že diamanty rozdělí. Kapitán odhadl nález na třicet tisíc liber šterlinků, a tak dělal podíl každého asi tři tisíce. Flaiano chtěl, aby pět potápěčů, kteří s ním dali v sázku nejvíce, dostalo větší podíl. Poručík a Césare za Leu tento návrh zamítli.

Flaiano jako vlastník jachty a jako člověk, který platil výdaje celé plavby, dostal navíc diamant nalezený poručíkem.

Kapitán měl za to, že ten diamant stojí sám aspoň sedm tisíc liber, to znamená, že má cenu přepychového automobilu. Flaiano měl strach o diamant, který našla Lea. Poručík Andrea ho vytáhl z kapsy a řekl, že mu jej dala Lea do

úschovy. Když na jachtu vtrhla policie, vhodil jej do kabinky na člunu, který byl na palubě jachty, a byl rád, když viděl, jak policejní hlídka v prudkém slunci přešlapuje u samého pokladu.

„Copak jste mohl tak riskovat," rozhořčoval se Flaiano, „to je přece dětinství!"

„Vůbec ne. Věřte mi, že by ho tam nenašel ani čert, já jsem §e s tím mořil dvě hodiny, než jsem ten diamant znovu dostal, a proklínal jsem se za ten příliš mazaný úkryt."

„Počkejte," řekl potichu Césare, „já ji zavolám. Andreo, dejte mi ten diamant."

Césare vzal diamant, šel k Lee, která přebírala noty v koutě u pianina ve společenské místnosti, vzal ji za ruku a zvedl třpytící se diamant k světlu stojací lampy.

„Ten je krásný," oživla Lea, „je to pravý diamant?"

„Leo," zvolal zoufale Césare, „tys přece tento diamant našla a chtělas ho darovat Sandře!"

Bolestná vráska rozpaků rozryla znovu dívčino čelo. Stiskla ruce tak, že jí prsty zapraskaly:

„Když to říkáš ty, drahoušku, tak jsem to chtěla..., ale já se na to nepamatuju, nepamatuju se na nic..." Slzy jí začaly kanout po opálených tvářích.

„Césare, já už to nesnesu!" vmísila se náhle Sandra. „Netrapte ji!"

Césare políbil Leu na čelo a šel k Sandře. Ruce se mu chvěly, když jí diamant podával:

„Vezměte si ho, Lea si to přála, věděla, že budete mít radost..."

„Ona je sama poklad, ta vaše Lea! A toto," Sandra položila lhostejně diamant na stůl, „dáme na společnou hromádku, „ať zvětší podíl každého o několik liber šterlinků..."

„Ne o několik liber šterlinků, ale o několik set liber..." Poručík se podíval na Sandru s neskrývaným obdivem.

„To je jedno, já chci stejný podíl jako ostatní. Já jsem jenom lodní kuchařka, a ještě špatná!"

„Sandro, nedělej hlouposti," rozzlobil se Flaiano, „peníze přece potřebuješ!"

„Jako všichni."

„Radím všem, ne, neradím: rozkazuju!" řekl kapitán.

„V Kapském Městě ať nikdo nic s diamanty nepodniká. Musíme vědět, kde a komu je nabídnout, jinak se dostaneme do pastí, a potom se hned dovědí, odkud má posádka Aquily diamanty. Prodej diamantů musíme odložit na Cejlon, do Colomba, příštího velikého přístavu na naší cestě. A ještě lepší by bylo počkat s ním do Evropy."

„Nemohu čekat tak dlouho!" řekl rozčileně Césare. „Jsem ochoten přenechat svůj podíl komukoli, když dostanu peníze hned. Musím léčit Leu. Snad byste mi mohl dát peníze vy, když vám dám svoje diamanty do zástavy?" obrátil se na Flaiana.

„Mohu je od vás koupit. Ovšem odhad může být přemrštěný, dále je tu riziko prodeje..., zkrátka, chcete tisíc liber šterlinků? Ne, počkejte, řekněme půldruhého?"

„Souhlasím. Djete mi peníze a vezměte si můj podíl."

„To nedělejte!" vybafl kapitán. „Neukvapuj se, Césare. Já ti půjčím, co mám s sebou, asi čtyři sta liber. Kromě toho navrhuj u, abychom se všichni složili, kolik kdo může, složíme se na léčení, jsme Lee přece všichni zavázáni."

Když diamanty rozdělili na hromádky, kapitán rozkázal, aby zastavili motor a upevnili kormidlo. Celou posádku svolali k losování, a jestliže někdo byl zkrácen, mohl z toho vinit pouze náhodu. Kapitán dal Césarovi čtyři sta liber a rozhodně odmítl vzít si od něho diamanty do zástavy. Kromě toho mu dal ještě dvě stě liber vybraných mezi kamarády. Ať se malíř sebevíc zdráhal, kapitán nevzal sebrané peníze zpátky. Navrhl tvrdohlavci, aby kamarády obešel a vrátil každému jeho peníze sám. Césare se nemohl touto přátelskou pomocí urazit a dar přijal.

Jachta se blížila k mysu Búr a počasí bylo stále lepší. Podzim právě začínal, duben na jižní polokouli se shodoval s naším zářím. Příjemný vítr ovíval palubu, a posádka Aquily, otužená dlouhou plavbou, se znovu svlékla a užívala ve volných chvílích ve dne sluneční lázně a v noci lázně vzdušné.

Lea se vžila do svého stavu a nanovo se seznamovala s dřívějšími přáteli, kteří se k ní chovali s něžnou pozorností.

Filmový herec nápadně okřál a byl znovu tím bujarým a tu a tam ztřeštěným veselým Ivem Flaianem.

Všechna nebezpečí byla za nimi. Flaianův podíl ze společnéhp-ttélení mu umožní vykonat cestu do vytoužené Polynésie, zaplatit část dluhu a nehrát ve filmu ještě asi dva roky, to stačí, aby se zapomnělo na neúspěchy jeho posledních filmů. A v novinách se znovu objeví články o návratu miláčka obecenstva na filmové plátno po romantické cestě okolo světa.

Pouze Sandra ranila co chvíli jeho zhýčkanou ješitnost. Začala se mu vyhýbat. Ještě nedávno její vnější chladnost a bystrý rozum vzbuzovaly jeho obdiv, když nebyly namířeny proti němu. Nová společnost měla na ni špatný vliv. Obzvlášť poručík, který z ní nespustil oči. Zamiloval se do milenky, skoro manželky hostitelovy. Dětina! Kdyby nebylo rozhodného kapitánova požadavku, obešel by se bez kormidelníka. Bude se muset tohoto příliš ušlechtilého námořníka v Kapském Městě zbavit. A Sandra, budiž, také jí dá pocítit, že příliš vzdělané a pyšné dívky se nehodí pro její roli. .. Škoda! Sandra má lepší postavu než Sofia Lorenová, umí se chovat, zná řeči...

Přemýšleje o tom, procházel se vlastník jachty po můstku a žárlivě pozoroval Sandru a Andreu. Seděli na lehátkách vedle sebe a mlčky se dívali na zářící měsíc, který klestil širokou dráhu do mořské dálky.

„Měsíční kouzlo ... Bez přestání lidé o něm mluví, zpívají, píší a malují je, a nikdo neví proč," řekla potichu Sandra.

„Japonci například jsou přesvědčeni, že měsíc mění svůj vliv podle roční doby. Pokud si vzpomínám, považuje se za nejlepší pro přemýšlení a pro lásku měsíc v srpnu," odpověděl poručík.

„Jak je to divné: láska a přemýšlení. Zdálo by se, že se navzájem vylučují..."

„A já myslím, že opravdová láska přichází jenom po přemýšlení," namítl Andrea.

Sandra se posměvačně usmála. Poručík si zapálil a řekl:

„Jistě ti, kdo jsou blíž přírodě, vědí o vlivu měsíce víc než našinec."

Sandra dlouho mlčela, takže poručík se naklonil a zadíval se jí zespodu do tváře. Ona mu položila pomalu a důrazně ruku na rameno:

„Někde jsem Četla, že muži přes všechnu svou dovednost a sílu nejsou nikdy docela zralí. A posláním ženy je střežit je a vést je, a tak je ochraňovat před ztroskotáním jejich nadějí a před pošetilými činy.“

„Ó jak bych si přál, aby mě ochránily hlavně před ztroskotáním mých nadějí! To se mně stává příliš často...“

„Ach já nedovedu nikoho chránit, protože sama dosud čekám na něco, co se nesplní.“

„A možná, že se splní.“ \“Milý Andreo, nestudovala jsem antiku kvůli zbytečnému diplomu, ale proto, že mě k ní něco táhlo. A to mi umožnilo, že chápu mnohé z toho, co se děje dnes. Dalo mi také jakousi sílu dívat se na dnešní život jako z dávných časů. Obdivuji odvahu předků, jejich hledání krásy a jejich dych-tění po plném životě. A kromě toho lze z tohoto aspektu vidět lež a chyby, uprostřed kterých žijeme. Ty nepochopí, kdo se neumí podívat do minulosti.“

„Co jste tedy hlavně pochopila?“

„Že myšlenka o prvotním ráji, která prostupuje všechny naše touhy, všechna náboženství, ba i nejvážnější vědecké výzkumy..., že tato myšlenka je základní chyba, kterou člověk kdysi udělal ve svém náboženství a ve své filosofii a která se stále houževnatě udržuje. Už je tomu pět tisíc let, co my Evropané vstřebáváme do sebe z židovských náboženských zkazek pohádku o ráji, který dal člověku bůh jenom tak, za nic, zadarmo ... a potom mu byl vzat za dědičný hřích matky všeho zla: ženy! To vešlo pevně do křesťanství, do vášnivého Rousseauova nadšení pro primitivní život, do německé idealistické filosofie.“

„A jak je tomu doopravdy?“

„Nikdy žádný ráj nebyl, vždycky byl těžký a krutý boj, v kterém hynuli slabí a naživu zůstávali silní, protože ve světě se nic nedává a nikdy se nedávalo zadarmo. V přírodě nebo ve společnosti, to je jedno. A nějaký pošetilý básník nebo kněz vytvořil legendu o takovém čase a místě, kde člověk dostával odjakživa všechno bez vlastního přičinění, obětí a boje, bez jakýchkoli povinností!“

„Sandro, v tom s vámi nesouhlasím! Byly přece vždycky zámořské země, například Polynésie. Co jsem se o ní na-

snil! Tam vedli lidé primitivní způsob života a ten vždycky lákal Evropany, kteří k nim připlouvali.“

„Ti všichni, když se dostali z drsné feudálně náboženské Evropy, přeplněné lidmi, chudobou a nemocemi, by^ bez sebe nadšením, když se octli na tropických ostrovech, kde půda sama rodila potravu, kde nebyly drsné zimy a kde se jim zdálo, že teplé moře navždycky spláchlo lidská strádání. A oni, přistěhovalci ze severních zemí, tam žili jako hosté a plnili své deníky a dopisy chválami, a blouzniví evropští filosofové se namáhali, div se nepřetrhli, aby nám dokázali všechnu tu nádheru rajských ostrovů.“

„Noa?“ /

„A potom jcestovatelé, jako například Kolumbus, viděli, že milí primitivní muži drží ve zvláštních domech ženy, jejichž úkolem je rodit děti na vykrmení a sněžení, takové lidské stádo. Na mnohých požehnaných ostrovech Tichého oceánu kvetlo dokonalé lidojedství, a přitom s jemným la-bužnictvím. Chytili děvče o něco mladší než Lea, zpřeráželi jí všechny kosti v kloubech, svázali ji a naložili ji živou na tři dny do studené vody v potoce, aby maso dostalo zvláštní chuť.“

„Ale v Polynésii přece nebylo lidojedství?! Mám na mysli veliké skupiny ostrovů, třebas ty, kde se filmoval Poslední ráj.“

„Tam nejedí lidi. Ale před sto lety je jedli. Jestlipak víte o zvyku zabíjet novorozeňata, který byl rozšířen dříve na mnoha ostrovech? To je také přirozené. Kousíčky úrodné půdy mohly dát potravu jenom omezenému množství lidí, a bylo nutno přebytečné lidi bud sníst, nebo je zabíjet!“

„Sandro, vy chcete zabít můj sen! Nemohu s vámi souhlasit... Vypadá to tak, že všude byl dříve jakýsi primitivní fašismus!“

„Ale všude tomu tak nebylo. V zemích hlavního směru vývoje lidstva při střídání rozličných forem společnosti tomu tak nebylo. Tam byl od nepaměti boj kočovníka a zemědělce. A rajská zátiší, to jsou útočiště pro něco starodávného, co úplně nezničily mladší národy, co zůstalo naživu, protože žilo odděleně od ostatních v příznivém podnebí, ale co také na to doplácí.“

„A co Australané, ti nejsou lidojedi, jsou velice staří a žili odděleně...“

„Ale na celém světadílu! Ostatně u australských praobyvatelů jsou tak složité obřady dospívání a manželství, lovu a pohřbívání, takové obavy před přírodními jevy a tak příšerné pověsti, že tito praobyvatelé jistě nejsou tak úplně primitivní divoši, jak to dříve líčili někteří vědci. Jsou pozůstatky čehosi neuvěřitelně starobylého, jakési vyspělé kultury doby kamenné, kultury, která se zachovala na tomto kdysi nepřístupném světadílu, kam se dostali kdoví jak, když se zachraňovali. Podobné prastaré kmeny jsou také v Africe. Křováci a drobné lesní kmeny. A my jsme je mylně považovali za divochy a chtěli jsme usuzovat o jejich primitivním způsobu života podle jejich obřadů a náboženství. A vznikl dokonalý zmatek: člověk, vítěz nad přírodou, se před námi objevil jako ubohý a jejími silami zastrašený tvor, nehodný ráje, ve kterém žije. Z toho začala rozličná pátrání po primitivních pudech v duši dnešního člověka. Ve skutečnosti je domnělá primitivnost jenom odplata za rajský život.“

„Vidíte, já jsem si nemyslel, že jste tak vzdělaná. Jistě se s námi nudíte, my všichni toho víme tak málo!“

„Nebudte ironický. Víte, hodně jsem o tom přemýšlela, a hlavně četla. Už tenkrát, když jsem doufala, že budu slavnou archeoložkou, a když jsem byla ošklivá dlouhonohá holka s vlasy věčně rozcuchanými jako vrabčí hnízdo.“

Andrea se hlasitě zasmál:

„Vy že jste někdy byla ošklivá? To vám nevěřím!“

Flaiano řekl z můstku:

„Poručíku, musíte za pět minut do služby, a zatím si tu klábosíte s krásnou dámou. Lodí se objevuje pořád víc, bude třeba dávat dobrý pozor! Ráno jsme v Kapském Městě!“

Brzký podzim v jižní Africe přináší často stejné křišťálové dny jako Středomoří. Dubnové ráno přimělo lehkou mlhu, aby ustoupila k horám. Mlha potáhla šeříkovým oparem obrovskou cihlu Stolové hory a ostré vrchy Ďábla. Znovu, jako v Luandě, se jako půlměsíc zařízl do pevniny rozlehlý záliv s ohromným městem v pozadí.

Kapitán vplul sebevědomě, bez lodivoda, do zálivu, a po krátkém vyjednávání dostal maličké místo až na konci druhého osobního přístaviště. Ještě několik minut křižování, zpětný pohyb, stát, a tenká uvazovací lana Aquily se bezpečně zachytila za půltunová pacholata, kůly na uvazování lan, určené pro oceánské velikány.

Ještě ani neskončily obvyklé úřední úkony, lékař, celní prohlídka, pasová prohlídka a očkování proti bahenní zimnici, a na jachtu přišel vysoký světlovlasý muž, jehož občanský oblek nezastřel vojenské držení těla.

„Chtěl bych mluvit s majitelem jachty a s kapitánem, dříve než dostanete povolení vystoupit na břeh," prohlásil a představil se jako vládní zmocněnec.

Flaiano a kapitán zavedli nezvaného hosta do kajuty. Zmocněnec je požádal, aby mu pověděli do všech podrobností historii nálezu potopených lodí a černé koruny.

„Děkuju vám," řekl, když vyslechl kapitánův stručný výklad, doplněný poznámkami filmového herce, „ted je mi všechno jasné. Víte, dostali jsme hlášeni důstojníka van Collena, ale/ nemohli jsme se rozhodnout, máme-li nález prohlásit zaí tajný, nebo ho zveřejnit. Zprávy o nálezu potápěčů z italské j-achtyjse nějak dostaly už do novin a reportéři už na vás číhají. Proto jsem se s vámi setkal dříve než oni. Myslím, že brzo přijde řada žádostí o povolení na podmořské výzkumy, a my jsme museli napřed vědět, jak na ně odpovědět. ■ Ještě něco: budete se ucházet o povolení k výzku-mu?

„Ne, pěkně děkuju," odpověděl zamračeně Flaiano. „Mně stačí jedno setkání s vaší policií."

„Sotva si můžete na ni naříkat," usmál se zdrženlivě úředník. „Měl jste štěstí, že jste se dostal do ruky slušnému důstojníkovi, který si o vás nechtěl myslet, že jste byli na břehu, a neprohledal celou jachtu od kýlu až do špiček stožárů!"

Flaiano prudce vstal a tím dal najevo, že považuje rozhovor za skončený.

Dozorčí policista u lanového žebříku odešel společně s úředníky. Naši Italové se ještě nevzpamatovali, a na jachtu už vtrhli čtyři reportéři, každý se svým fotografem. Nejlépe

zpraveným a nejdotěrnějším byl zástupce Kapského strážce. Fotografovali všechny bez výjimky, hlavně Leu a Césara, a ovšem i Sandru s Flaianem.

„Už je toho dost!“ zvolal na konec Ivo, který zuřivě poskakoval po palubě, „postavte, proboha, Pietra a Julia k žebříku, ai už sem nikoho nepouštějí. Nebo nás nenechají ani se převléknout do města! Césare, ty už jdeš? Chceš nás opustit?“ ptal se s neupřímnou lítostí.

„Musíme zjistit, co s Leou vlastně je. Ale jestli se to s ní protáhne, tak na nás nebudete moci čekat, že?“

„Bohužel ne. Přístavní poplatky jsou vysoké a neměl jsem v úmyslu být tady déle než tři čtyři dny.“

„No ovšem,“ řekl malíř, přesvědčený o Flaianově srdečném přátelství.

„Já půjdu s vámi, Césare.“ Poručík vystoupil ze stínu palubního přístřešku. „Slíbil jsem vám dávno, že budu vaším tlumočníkem.“

„Poručíku, na slovíčko.“ Flaiano se zamračil a spustil rychle a ostře. „Doslechl jsem se, že jste vyslovil přání opustit jachtu v Kapském Městě ...“

„Dovolte!“

„Nemohu vás nutit, abyste zůstal. Služeb, které jste nám prokázal, si velice vážíme, bez vás by plavba nebyla tak zdařilá. Ale ted do Cejlonu a dál nelze nic zvláštního čekat, a já jsem přesvědčený, že kapitán Callegari na to všechno stačí sám.“

Starý kapitán zrudl:

„Nemohu, pane, zůstat bez kormidelníka a druhého důstojníka na lodi. Brzy začnou podzimní bouře ...“

„Druhým důstojníkem budu já, a Pietro mi pomůže. Ale kdyby vám to přišlo zatěžko, potom můžete Aquilu opustit v Colombu. Tam hodlám strávit asi měsíc a opatřím si za vás náhradu! Ale tady nemáte právo jachtu opustit!“

Flaiano se otočil a zmizel v kajutové chodbě. Kapitán, němý rozhořčením, se díval strnule za ním. Vtom ucítil na rameni poručíkovu ruku.

„Nebudeme se rozčilovat, kapitáne Callegari. Koneckonců signore Flaiano je majitel jachty a ví nejlépe, jak hospodařit se svými penězi. Co se dá dělat? Budu vždycky rád vzpo-

mínat na plavbu s vámi. A dovolte, abych v naší známosti pokračoval ve vlasti.“

„Neodejdete přece hned ted?“ zazněl Sandřin hlas.

„Ne, ovšemže ne. Den dva se ještě zdržím na jachtě, dokud se neusadím na břehu.“

„A potom?“

„Počkám na peníze, které si vyžádám dnes telegraficky. Objednám si lístek na letadlo Johannesburg—Káhira. V Káhiře pobudu nějakou dobu, a odtud domů. Můj sen o rajských ostrovech se nesplnil. Ostatně vy jste ten sen důkladně rozbila, a já vám za to jenom děkuju! Promiňte, Césare, že jsem vás zdržel...“

Kapitola 4

LOĎSTVO ALEXANDRA VELIKÉHO

Následujícího dne otiskly všechny kapské noviny různě veliké a senzačně přibarvené zprávy o připlutí italské jachty slavného filmového herce a o nálezu u břehů jižní Afriky. Nejvíce se Činil Kapský strážce.

„Černá korurla-neznámých panovníků padá s hlavy krásné dívky zpět do oceánu,“ oznamovaly řádky vysázené tučným písmem, „její muž se znovu potápí do hrozné hloubky, ale nenachází už nic . .., tak to prohlašuje policejnímu důstojníkovi, který byl tomu všemu přítomen. Ale je tomu tak opravdu? Či je možné, aby koruna byla ukryta na dně, na bezpečném místě, a pouze jeden člověk, italský malíř, aby znal tuto záhadu?“

V dalším interviewu to Césare Pirelli rozhodně popírá a vyslovuje domněnku, že koruna byla nějak otrávena a přivodila tajemné onemocnění jeho odvážné ženy. Byl by zcela jistě korunu vylovil, třebaže, jak se poctivě přiznal, by se mu příčilo odevzdat nález bezohledné policii naší země. Z hodnověrných pramenů se dozvídáme, že vláda sama míní podniknout zvláštní výpravu k potopeným lodím, nedávat však povolení soukromým osobám.“

Césare odhodil noviny a dal se do smíchu:

„To jsem věděl. Ostatně ty, Flaiano, můžeš žádat svou třetinu, jestli se najdou ještě nějaké cenné věci.“

„To se dovíš, těš se!“ zamumlal pochybovačně Flaiano.

„Sledujte tištěné práce archeologů. Za několik let, až to vytáhnou, prozkoumají, vytisknou ...“ Sandra větu nedokončila a zmlkla.

Kapitán Callegari vyšel ze své kajuty zavěšen do poručíka.

U lanového žebříku se oba námořníci objali a Andrea zvedl svůj šedý vojenský kufr.

„Ještě jednou sbohem, dámy a pánové.“ Andrea se obřadně uklonil a upřel na Sandru dlouhý a smutný pohled. Sandra natáhla obě ruce a Andrea je jednu po druhé políbil.

„Uvidíme se ve městě?“ zeptal se ho Césare.

„Jistě, budu zde ještě celý týden. Zatím jsem si najal pokoj jenom v Grand hotelu..., je drahý! Zatelefonujte mi na číslo šest set patnáct. A co budete dělat vy?“

„Já se s Leou kvečeru přestěhuju, uprázdní se laciný pokoj na třídě Vítězství. Neměl bych tam objednat pokoj taky pro vas?

„Výborně. Nemám nic proti tomu. A být blízko vás obou, co může být lepšího?“

Poručík vykročil dlouhými kroky po velikých dlaždicích nábřeží.

Po jeho odchodu zavládlo na palubě trapné ticho, jako by všichni, kdo zůstali, usvědčovali jeden druhého, že nejednali správně.

Sandra se nesnažila skrývat svou sklíčenost a vytrvale hleděla k moři. Flaiano ji pozoroval s trochu přimhouřenýma očima.

„Potřebuješ si odpočinout,“ řekl jí pánovitě, „na večer jsme pozváni na dobročinný ples, nahoře, v parku.“

Sandra neodpověděla.

Césare a Lea opustili jachtu.

V poněkud nízkém prostranném pokoji staromódního hotelu si Lea ulehčené oddychla:

„Tady je to jak doma. Nevím proč, ale malá kajuta mě v poslední době tísnila. Chtěla jsem být znovu na pevnině, jít, kam se mi zachce, myslet na květiny a na hudbu. Nena-

máhat se na něco si vzpomenout. Zdálo se mi o jakýchsi černých propastech s planoucími květinami na dně.“

Césare ji něžně přitáhl- k sobě:

„Ted půjde všechno rychle. Zítra zajdeme k doktoru Sandersovi, a na jeho doporučení nás přijme profesor van Hepen. A brzo pojedeme domů!“

„Mně se nechce vůbec domů. Vrátím se tam, kde všechno znám, ale ta černá propast zůstane. Myslím, že musím zůstat tady, nebo ještě někam jet,“ řekla provinile.

„No, uvidíme, co řeknou lékaři. Podle toho tady zůstaneme, nebo pojedeme, kam budeš chtít: Do zdejší přírodní rezervace, podívat se na africká zvířata, nebo pojedeme do Indie .. .“

„Do Indie! Do Indie!“ Strašná úzkost zahalila náhle její tvář: „Jenom, Césare, prosím tě, ať řeknou lékaři cokoli, nenechávej mě jim. Nemohu být v nemocnici. Ty mě přece znáš. Já bych tam umřela!“

„Přísahám ti!“

„Ale co Sandra, ta pojede dál? My se s ní rozloučíme? I s kapitánem Callegarim?“

„Ano, miláčku. Chtějí odjet pozítří. Uvidíme se s nimi za půl roku v Římě. Oni k nám ještě přijdou, bud klidná. Budeme se zatím zařizovat, ty umíš rychle udělat útulné prostředí.“

Sandra ležela, ale nespala, na široké posteli v ložnici kajuty oddělené těžkými závěsy. Zed přístavní hráze chránila jachtu před větrem, a přesto, že byla otevřena kulatá okénka v boku jachty, a přes veliký ventilátor, který se pomalu otáčel ve stropě, v tmavých leštěných stěnách a ve vysokých kobercích houstl těžký vzduch. Návrat ze skvělého plesu, plného mládeže, sem, do tmavé a tiché jachty, se Sandře zdál jako návrat do vězení. Už tu nebyli její dobří přátelé Césare a Lea, nebyl tu ani rytířský poručík. Kapitán už dávno spal ve své malé kajutě, těsně přiléhající k palubnímu přístřešku. Vzhůru byla pouze služba, nepřívětivý Pietro. V ospalém přístavišti bylo ticho, hluk noční práce sem zaléhal odkudsi zdaleka. Sandra poprvé pochopila, že dlouhá

plavba, prožité dojmy a prožitá dobrodružství a nebezpečí, rozjímavé besedy a hlasitá uvažování, všechno, čo ji sblížilo s mladými spolucestovateli, plnými života, mělo na ni veliký vliv.

Ona, která dvakrát prožila ztroskotání svého snu a svých nadějí na nezávislost, na právo na vlastní cestu, poprvé, když se chtěla stát vědeckou pracovnicí, a podruhé při pokusu stát se filmovou herečkou, získala trpkou zkušenost s velikou dávkou cynismu. Ale vrozená romantičnost v ní vždycky zvítězila, vzbuzovala předtuchu radosti, nového obratu v životě. Tento pocit krásné budoucnosti ji neopouštěl po celou dobu plavby. A náhle je po všem!

Společnost dobrých lidí se rozpadla a příští plavba s Flaia-nem už nic neslibovala. K dovršení všeho Flaiano, který cítil Sandřino odcizení, ji začal doslovně pronásledovat ná-ruživostí, pramenící nepochybně ze žárlivosti. Sandra chápala touhu svého milence potvrdit si své mužské právo, zdůraznit, že bezvýhradně patří jemu.

Také dnes vytušil Flaiano Sandřin stesk, jakmile se vrátili z plesu. Následoval výstup s vyhrůžkami a s výčitkami.

Sandra ležela nepohnutě, plna studu a stesku. Pohrdala sama sebou za svou nerozhodnost. Ano, má slabou vůli, nedovede bojovat. Vznětlivá a prudká Lea by na jejím místě jistě už změnila celý svůj život, ale ona ...

Na jachtě nerozbíjeli sklenky, ale Sandra uslyšela jejich rozbíjení ze sousední lodě. Jsou už dvě hodiny v noci, ale spánek nepřichází, naopak, nervy jsou napjaté jako před nějakou zkouškou ...

Flaiano přicházel, tiše kráčeje po koberci, odhrnul závěs a chtěl zjistit v matném růžovém světle noční lampy, jestli Sandra spí. Sandra zatajila dech a nehnula brvou. Ivo znovu zatáhl závěs, otevřel dveře na chodbu a potichu hvízdl.

Do kajuty vešel Pietro. Klika ve dveřích kajuty cvakla. Sandra uslyšela rychlý Flaianův šepot:

„Ted to jde! Vezmi je a přines mi je, ale ať tě nikdo nevidí. Zvol správný okamžik...“

„Ano, to mohu hned! Schoval jsem je dobře, vysypal jsem je pod izolaci lana v kormidelním sloupku. Ani čert.. .“

„Pssst! Tak je rychle přines.“

„Hned to bude. A co signora, spí?“

„Ano. Nikdo tě neuslyší!“

Znovu cvakla potichu klika. Sandra, která si myslela, že se mluví o diamantech Flaianova podílu, při posledních jeho slovech napjala pozornost.

Dveře se opatrně otevřely. Flaiano a Pietro si začali šeptat:

„Spočítejte je, pane.“

„Tiše, Pietro. Kolik jich bylo, pamatuješ se?“

„Osmapadesát. Přepočítejte je, přinesl jsem je všechny, ale nepočítal jsem je. Je jich pořádný pytlík...“

„Dobře, nežvaň zbytečně!“

„A co když to signora Sandra najednou pozná, pane? Jistě — že to pozná, když ne ted, tak později.“

„Vím, čím tu holku zastrašit. My dva ji už zkrotíme!“

Sandra se zachvěla. Nesmírně opatrně vstala a skulinkou mezi závěsem a mezi stěnou nahlédla do osvětlené kajuty. Ivo seděl u psacího stolu a zpolovice zakrýval svým tělem vysypané diamanty nejrozmanitějších velikostí a horlivě je přepočítával. Sandra ustoupila, lehla si do postele a pozorně naslouchala.

Škrtla zápalka, cvakl zámek sejfu.

„A co když přijde prohlídka, pane?“ zeptal se nedůvěřivě Pietro.

„Nepřijde, pozítří odplujeme. A kdyby přišli, neodcházej. Dokud jsem tady já, stačíme je schovat jinam.“

Flaiano se probudil pozdě a natáhl se k Sandře, která ležela s rukama založenýma pod hlavou. Její chladný pohled ho nepřivedl do rozpaků, vtom však Sandra prudce vyskočila a úplně rozhrnula závěs. Sedla si na okraj psacího stolu, a zalykajíc se rozčilením, řekla:

„Je čas, Ivo, aby mezi námi bylo jasno. Všechno v noci jsem slyšela! Ty jsi okradl přátele!“

Flaiano se jedním skokem octl před Sandrou, vycenil zuby a měřil ji nelítostným pohledem:

„Hm, tak ty jsi všechno slyšela! Možná že ses taky tajně dívala. Víš tedy, co bych udělal, kdyby — víš přece co. Mlč, zapomeň na to, a všechno bude při starém. Jinak...“

Flaiano se k ní začal pomalu přibližovat.

„Už je pozdě! Ještě v noci jsem mluvila s kapitánem...“

Flaiano vzteky zaskřípal zuby. Sandra se úplně ovládla a pomalu si zapálila cigaretu:

„Zatímco jsi spal, kapitán už promluvil s celou posádkou, a všichni tvoji přátelé, kromě těch, které sis pospíšil poslat na břeh, vědí o osmapadesáti diamantech, které jsi ukradl. Ať ti tedy ani nenapadne něco se mnou udělat... nebo s diamanty utéct. Uklidni se a poslouchej. Jestli během hodiny nesvoláš všechny do své kajuty a diamanty nerozdělíš, půjdu na policii a všechno tam řeknu, ať se mi za spoluvinu stane co chce. Spoluvinice diamantů načerno, to není to nejhorší, ale spoluvinicí podvodníka jsem nebyla a nebudu.“

Sandra se hnula ke dveřím. Ivo ji dostihl a chtěl ji udeřit. Sandra se uhnula a vyběhla na chodbu.

Neuplynulo ani čtvrt hodiny, a Flaiano svolal celou posádku, kterou kapitán už zpravil a která rozhořčeně čekala na hostitelovo ospravedlnění. Ivo Flaiano se změnil. Přívětivě se usmíval a vypravoval, jak na tom kopci našel ty dávno zahrabané diamanty a jak se rozhodl připravit všem překvapení, až nadobro pomine nebezpečí. Připravoval toto překvapení v noci, ale Sandra to nepochopila a všechno svou hysterií pokazila. Proto prosil všechny, aby se shromáždili v jeho kajutě, a ted je prosí, aby zatáhli závěsy a začali rozdělovat diamanty, které tenkrát našel.

Neopomněl poznamenat, že pro sebe čeká větší podíl, jako nálezce pokladu a také jako vlastník jachty.

Všichni se jenom jeden na druhého dívali a věřili i nevěřili. Podobalo se to pravdě, když Flaiano pečlivě zavřel dveře a vytáhl ze sejfu obyčejný pytlík a vysypal z něho na stůl několik desítek diamantů velkých jako zrnka hrachu. Dvanáct z nich, velkých jako třešně, to byl poklad získaný kdysi pekelnou prací a nebezpečím, poklad, který v poslední chvíli vyklouzl z rukou lidí, kteří ho našli, a který potom ještě patnáct let ležel v bílém pahorku na Pobřeží koster. Sandra se dívala na diamanty a přemýšlela o nesplněných nadějích neznámých odvážných hledačů, o šarvátce s policií, o výstřelech, o smrtích a o žaláři. S odporem si vzpomněla na noční výstup, na Flaianův horečný šepot a řekla si, že ode dneška nikdy nebude nosit briliantové šperky.

Ať se filmový herec sebevíc snažil vylíčit to, co se stalo, nedorozumění, nedůvěra a obava zaseté nepříjemnou událostí pevně zakotvily u posádky jachty, která už nebyla tou dřívější mladou, přátelskou společností, jež se vydala za dobrodružstvím. Vzácné dojmy dalekých cest byly vystřídány chamtivostí, závistí a podezříváním.

Kapitán převzal i podíl poručíkův, Césarův a Ley a pospíchal do své kajuty. Flaiano a Sandra zůstali ve své kajutě sami. Sandra vytáhla rychle kufr. Otevřela dokořán skříň na šaty, vyňala dvoje lehké šaty, hedvábnou blůzu a pestrou sukni, přidala k nim nepromokavý plášť a večerní střevíce. Ivo pozoroval jako u vytržení rychlé a přesné pohyby jejích rukou, lehké kroky jejích štíhlých nohou.

Ztrácel okouzlující milenku a myšlenka, že ona bude ještě někoho milovat, určitě toho zatraceného poručíka, byla pro něho nesnesitelná. Tvář mu polila červeň, dýchal rychle a přerývaně. Jeho ruce se zaťaly v pěsti. Sandra se na něho pozorně podívala v trojdílném zrcadle.

„Jen žádné scény, Flaiano." Její tón byl nesmírně cizí a chladný. „Bud aspoň nakonec tak vděčný, jako jsi byl ve svých některých rolích. Mimochodem, poprosila jsem kapitána a inženýra, aby počkali na chodbě, dokud nevyjdu."

„Odcházíš nadobro?"

„Navždycky. A doma se vynasnažím zařídit věci tak, aby se tvá přání nesplnila. V detektivních románech nemá oběť kdy uhodnouť gangsterovy úmysly a zabránit jim. Někdy se to tak stává i v životě, ale tentokrát tomu tak nebude: moji přátelé budou vědět všechno, a kdybych náhle zmizela, budou vědět proč. Ostatně jsi dost rozumný člověk a nepředpokládám, že by ses nechal unést nenávistí natolik, aby ses pustil do něčeho, co by ti zlomilo vaz." Sandra přešla na klidnější tón. „Vzala jsem si jenom to, co bylo moje, to, cos mi koupil, to tady zůstalo. Bude se ti to hodit. Náramek a hodinky jsou v zásuvce zrcadla. O diamantech, které na mě připadly z prvního dělení, nemluvím, doufám, že je prodáš ..." Ivův škodolibý úsměšek potvrdil Sandřmo přesvědčení. „Platím tím za svou cestu sem. Mysli si, že jsem si najala tvoji jachtu, a tebe s ní... do Kapského Města. Je to asi nejvýhodnější smlouva v tvém životě. Sbohem!"

Flaiano udělal prudký pohyb ke dveřím.

„Kapitáne!“ zavolala hlasitě Sandra.

Dveře se vzápětí otevřely dokořán a Callegari s inženýrem se beze slova chopili Sandřina kufru a její kabelky. Klika cvakla, Flaiano se vypoulenýma očima tupě zadíval na leštěné dřevo dveří, vyskočil, chytil za kliku, po chvilce ji zase pustil a začal rozzuřeně pobíhat po kajutě a brumlal nejošklivější slova o Sandře. Zpocený sebou praštil do křesla, zapnul větrák a otíral se kapesníkem. Tiché bzučení a proud svěžího vánku ho znenáhla uklidnily, dvě cigarety a sklenička koňaku mu vrátily ztracenou rovnováhu.

Otevřel sekretář, vytáhl tuhou obálku a arch stejného papíru, zamyslil se a začal psát:

„Policejnímu veliteli Kapského Města ... Musím Vás upozornit, že na palubě mé jachty byli mezi jinými spolucestujícími bývalá filmová herečka Sandra Cittiová a bývalý poručík italského válečného lodstva Andrea Montuovi. Dověděl jsem se, že obě jmenované osoby ihned po příjezdu do Kapského Města začaly tajně kupovat kradené diamanty, přičemž navázaly spojení s bandou přístavních zlodějů a podloudníků. Požádal jsem jmenované osoby, aby opustily mou jachtu, jelikož jsem nepokládal za možné pokračovat ve společné cestě s takovými spolucestujícími.

Protože jsem neměl důkazy, nemohl jsem Vás o tom ihned uvědomit, čehož lituji. Tímto dopisem se pokouším napraviti svou chybu a uklidnit své občanské svědomí. Domnívám se, že důkladná prohlídka věcí paní Cittiové a pana Montuoviho objeví diamanty, které je usvědčí z podloudnictví, a že oba pachatelé budou po zásluze potrestáni...“

Flaiano zamkl udání do sejfu a vyšel na palubu. Vítězoslavná škodolibá radost se usazovala v jeho duši.

Kapitán Callegari zatelefonoval poručíku Andreovi a zavezl Sandru do města. Ještě ani nepřešli Eggerliho ulici, a zářící Andrea už na ně mával z chodníku. Všichni tři šli na třídu Vítězství k Césarovi a Lee. Museli posedět v hotelové dvoraně asi půl hodiny, než se Lea a Césare vrátili od lékaře. Za tu dobu se Andrea dověděl příhodu se zatajeným

nálezem. Příhoda na něho neudělala očekávaný dojem. Nespouštěl oči ze Sandry. Dokonce sebou škubl, když kapitán radostně zvolal, vítaje Leu a Césara, jakmile vešli:

„Tak co, tak co, jak jste dopadli u doktorů?“

„Zatím nijak,“ odpověděl Césare. „Ostatně dnes to byla předběžná návštěva u asistenta. Hlavní konzultace bude pozítří, ve čtvrtek, u profesora.“

„Pošlete mi kabelogram do Colomba, jachta Aquila, o tom, jak to dopadlo. Slibujete mi to? Dnes se vidíme naposledy. Večer nabíráme vodu a palivo, za 'svítání odjíždíme.“

Césare se zapřísáhl a kapitán jako by už chtěl opakovat vyprávění o Flaianovi. Ale opatrný Césare je zavedl do pokoje, pečlivě prohlédl okna a záclony a zavřel dveře. Potom se kapitán úplně rozhorlil a vyprávěl o všem, co se ^řiho^. dilo.

„Můj ty bože! Kdo by si byl pomyslil, že Flaiano ... Já ho přece znám už dávno, ještě než měl ten ohromný úspěch... Kdy vlastně tak duševně upadl?“

„Já myslím, že skoro každý velký úspěch vede neodvratně k úpadku. Jenom lidé duševně silní a cílevědomí odolávají, jsou příliš zahloubáni, než aby se opájeli svým úspěchem, jak to dělá člověk mělký,“ řekla klidně Sandra.

„Přestaňte s tím teoretizováním,“ řekl Andrea, který teprve nyní pochopil smysl všeho, co se stalo, „já v tom vidím jen docela obyčejné hulvátství. Radši řekněte, co chcete dělat dál, Sandro!“

„Nemám ani penny. Prodám dva své prsteny a přívěsek s velkým pěkným smaragdem. To mi stačí na letadlo do Říma.“

„A potom?“

„Je jeden znamenitý švédský fotograf Runě Hassner, předseda fotografického sdružení Tio. Před dvěma lety mi navrhoval ...“

„Co s tím ted, Sandro,“ přerušil ji poručík. „Vaše diamanty vám přece umožní žít z nich deset let a přitom cestovat!“

„Vidíte! Na to jsem úplně zapomněla. Ne deset, ale jistojistě pět, můj podíl z první kořisti jsem mu nechala!“

„Každý vám dáme třetinu své kořisti, kterou mámě vaší

zásluhou. Kdyby nebylo vás, neměli bychom vůbec nic. A ted se cítím milionářem a patří mi celý svět!“ zvolal Césare.

„To ale dokazuje, že nebudete nikdy milionářem a že nemáte ponětí o skutečném bohatství! S radostí souhlasím s přátelskou pomocí, ale žít na účet přátel nemohu. Mám staromódní vychování! Souhlasím, když se někdo za mě vydává v nebezpečí, zachraňuje mě před neštěstím, před nemoci, před útokem, ale přijmout peníze, a vzít někomu řekněme polovici jeho pracovních plánů, klidného života, zamýšlených cest, ne, to udělat nemohu ani za nic. Každý má svůj osud, pokud jej s někým nespojí v jeden, jako vy s Leou .. . Ted máte ideální postavení jako malíř, můžete se věnovat tvůrčí práci několik let a nemyslet na nic jiného.“

„Césare, Césare!“ Lea se pověsila malíři okolo krku. „Má Sandra pravdu? Stalo se to, po čem jsme toužili v mrznoucí Neapoli?“

„Stalo se, ale ne docela. V našem životě se vždycky všecko stává jinak než v našich snech. Přijdou nové starosti, přikradou se nenadálá neštěstí.“

Poručík chtěl něco říci, ale mlčel.

Kapitán se chystal vstát a řekl:

„Tak ted jste pohromadě dobrá společnost. Ale já už musím jít. Ať mě vezme hrom, ale je mi velice líto, že se s vámi všemi musím rozloučit. Nějak jsem si na vás zvykl. ..“ Lea a Sandra byly v mžiku u opěradel jeho křesla a objímaly kapitána okolo krku.

„Na mou čest, to je obrázek, že by se člověk rozplakal!“ přimhouřil posměšně oči Césare. „Já na vašem místě bych nechal majitele jachty majitelem, víc vám neřeknu!“

„Musím, nemohu opustit nikoli Flaiana, ale Aquilu! Pusťte mě, děvčata, na chvilku, nebo se mi z vašich něžných rukou zatočí hlava...“

Sandra a Lea se smály a vrátily se na svou pohovku.

Kapitán si zapálil lulku:

„Tak jsem se na vás díval, a vzpomněl jsem si na Flaiana. Je těžké si jen představit, co si ten uličník může vymyslet. A vsadil bych se, že nějakou lumpárnu provedl. Je ke všemu ještě žárlivý. Už dávno jsem si všiml, jak špehoval .Sandru a Andreu. Dobře, dobře, nekruťte hlavou, my máme také

oči... Co kdyby nás udal policii? Ne, nejsem jasnovidec, zkusil jsem myslet v jeho stylu. Udělají u vás prohlídku, třebas v letadle, najdou u vás diamanty, a potom přijde žaloba pro podloudnictví a vězení. Flaiano, to se rozumí, bude mít ohromnou radost.“

„Ale tím by se přece sám taky vydával v podezření? A my ho u soudu usvědčíme,“ namítl poručík.

„Usvědčujte si ho jak chcete, až bude na tisíc mil odsud, v jiné zemi. Zatím čas uplyne, diamanty budou prodány, Xnáš milý hostitel bude vyvádět v Polynésii.“

„Matičko Boží, jak říká Lea! Vy, kapitáne, jste moudrý člověk! Co máme tedy dělat?“ Sandra se bezradně rozhlédla. „Poslat diamanty poštou, to nejde, a schovat je, není kde: Césare a Lea jsou ve stejném nebezpečí!“

„Možná, já jsem už chtěl svěřit svoje diamanty poručíkovi, protože se bojím Flaiana a jeho roztomilých společníků Piet-ra a Julia, ale ted vidím, že to nejde. Naopak, jestli chcete, dejte mi všechno, co máte, a já to schovám na jachtě. Tam nebude nikdo nic vědět, a v Colombu budu volný. V Colombu je velký klenotnický trh, a možná, že se vyplatí zajet do Indie, tam bude člověk nejjistější. Jestli mi věříte, já je schovám, a jestli chcete, tak je prodám. Myslím, že to dovedu lépe než vy.“

„Božínku, to je báječný plán!“ Sandra kapitána vroucně políbila. „Jenom aby to nebylo nebezpečné pro vás ...“

„Budu velice opatrný. Ted to není tak strašné,'když vím, s kým mám tu čest. Ovšem kdyby se s jachtou něco stalo, moře je moře...“

„To se nedá ani předvídat, ani se tomu nedá zabránit,“ odpověděl chladnokrevně Césare. „Potom na tom budeme tak, jak jsme na tom byli, než jsme vůbec vypluli, o nic lip, o nic hůř. Ne, hůř, jestli vás ztratíme.“

„A lip, protože jsem se spřátelili a mnohému se na této cestě naučili,“ dodala Sandra.

Kapitán vstal, pečlivě rozstrkal balíčky s diamanty po kapsách své veliké blůzy a odešel rovnou na jachtu. Čtyři mladí lidé posuzovali otřásající novinky. Lea se po obědě v laciné restauraci vrátila domů a Sandra s Césarem a s poručíkem šli prodávat smaragd a prsteny. Proti očekávání dostala pou-

ze za veliký smaragd na řetízku dvakrát tolik, než předpokládala, že dostane za všechny šperky. Jistě měl velikou cenu. Sandra nevěděla, že po vyčerpání uralských nalezišť se tak čisté a krásně zelené smaragdy staly neobyčejnou vzácností.

Sandra zůstala na noc v penziónu, v kterém bydleli Césare a Lea, a druhého dne dostala malý pokoj v nejvyšším patře hotelu s vyhlídkou na botanickou zahradu a na parkovou část města, která se rozkládala na svazích nevlídného krychlovitého masívu Stolové hory.

Poručík Andrea se také přestěhoval do nejvyššího poschodí téhož rána, kdy Aquila vyplula ze zálivu.

Profesor i van Hepen pozval Leu k dodatečné prohlídce. Césare byF pořád s Leou, a Sandra s poručíkem byli ponecháni sami sobě. Neúnavně se toulali po krásném městě, jezdili do okolí, vystupovali na Stolovou horu.

Sandra se od svého útěku z jachty změnila. Nyní v svých jednoduchých světle terakotových šatech se vzorkem z křivolakých zlatě žlutých blesků, s širokou sukní, vypadala jako mladá studentka, která vyletěla poprvé na dalekou cestu z rodného hnízda.

Koutky jejích výrazných úst se zvedaly jakoby v utajovaném úsměšku hodné holčičky, která nechce prozrazovat své city přísným dospělým. Na rovných, trochu vystupujících klíčních kostech ležel nedávno koupený laciný černošský náhrdelník, zdůrazňující půvab Sandřiny dlouhé šíje.

Ještě předtím, když se procházeli večerními ulicemi Kapského Města ve čtyřech, si poručík všiml, že obě Italky upoutávaly na sebe pozornost dam, které se bedlivě dívaly na jejich jednoduché šaty, ušité s neomylným vkusem, vrozeným dědičkám antického světa, a také pozornost mužů.

Poručík a Sandra přišli pěšky do hotelu a rozešli se do svých pokojů. Za několik minut se v Andreově pokoji ozval telefonní zvonek. Sandra Andreu prosila, aby k ní ihned přišel.

„Andreo, u mě byla prohlídka!“ přivítala ho rozčileně.

Poručík přelétl pohledem pokoj.

„Ó, udělali to dobře,“ uhodla Sandra jeho myšlenky. „Ale lístky v kapsičce kabelky, ty složili trošičku jinak. Nebo ná-

ušnice. Nosím je v pudřence, její víčko není ted otočené tak, jak jsem je otočila já. A dál... Zkrátka, všechno přehrabali, a dívali se dokonce i do lustru, naše pokojská ho, k jejich smůle, málokdy utírá, a vidíte sám to světlejší místo na okraji skla.“

„Přísahám při Panně Marii, vy byste měla pracovat v tajné službě!“

„Přestaňte žertovat, Andreo, to je vážná věc!“

„Vůbec ne. Velemoudrý strýček Callegari vás zbavil veliké

epří jemnosti. Poj dme do mého pokoje, uplatněte v něm 3vúj pozorovací talent.“

Poručíkova domněnka se potvrdila. Zápisník, který zanechal vzadu v prostřední zásuvce stolu, se přestěhoval trochu dopředu, a zásuvka nebyla zastrčena docela, to by Andrea nikdy neudělal.

„Něco je vyplašilo,“ pokýval hlavou, „asi jsme se vrátili, dřív než čekali. Tady mám nějaké záznamy o naší cestě, číslice výdajů, pravděpodobně si je opsali nebo ofotografovali. Seznámí se tak s mým rozpočtem, ale to jim sotva bude k něčemu.“

„A co Césare a Lea?“ vzpomněla si náhle Sandra. „Pojdme k nim, jistě se už vrátili. Jestli dělali prohlídku jenom u nás, potom máte vy a kapitán pravdu, je to Flaianova práce!“

Malíře našli v křesle, zatímco Lea se šplouchala a zpívala za dveřmi koupelny. Césarova malátná ospalost úplně zmizela, když se'dověděl o prohlídce. Vymrštil se jak natažené pružné péro a hezkou chvíli prohlížel kufry, stůl, skříň a zastavené kouty pokoje.

„U nás nic,“ řekl uklidněné. „Moje zraková paměť není horší než Sandřina, ale nevidím ani stopu po nějaké návštěvě. Flaiaňo to zřejmě zavařil jenom vám ...“ •

„Příteli Césare, dejte mi lístek se souřadnicemi boje. Já jsem ted v očích policie čistý a už mi dají pokoj. Možná, že ted přijdete na řadu vy.“

„To sotva. Vědí, že když udělali prohlídku u vás, že se tím prozradili, a my že budeme ted opatrní. Prohlídku měli udělat u všech najednou. Nebo si myslí, že jsme hlupáci?“

„Máte jistě pravdu: obětí podezření jsem jenom já a Sandra. Ale ať je to jak chce, dejte mi ten lístek, já ho budu nosit

při sobě a odvezu ho, já a Sandra odletíme přece dřív než vy!

„Kdo ví?“

Malířova tvář byla pojednou vážná a^znepokojená. „Něco u zdejších lékařů neklape. Nemohu... vidím, že ...“ Malíř se zarazil. Z koupelny vyšla v žlutém županu Lea. Nic na ní, kypící zdravím, nesvědčilo o nemoci. Jen velmi dobrý pozorovatel by si všiml, že v hloubce jejích očí je jakýsi zvláštní výraz, neurčitý, bud vylekaný, nebo napjatý, sotva postižitelný důkaz o porušení skvělého souladu zdravého těla a zdravého duševního života. Něco zasáhlo do nepochopitelně složité sítě vědomí a paměti. Lze to vyléčit? Obnovit dřívější rovnováhu, kterou si zdravý člověk ani neuvědomuje? Nebo bude dřívější nebojácná a vznětlivá Lea navždy stižena neblahou trhlinou ve vědomí, o které mluvila s takovým strachem?

„Dej mi cigaretu, Césare,“ žádala, když se políbila se Sandrou. „Dělám to, jak je to tady zvykem, všichni se líbají, při setkání, při loučení, na ulicích i v divadle, dokonce i s muži. Ale jenom tak, ze zdvořilosti!“ vysvětlila na šibalský Césarův úsměv. „Vy jste právě přišli? Poobědváme společně?“

„Ne, my jsme už po obědě, a ted znovu odcházíme,“ odpověděla Sandra. Podle tiché dohody se rozhodli neříkat jí nic o vpádu tajných policistů.

Césare šustil večerníky a náhle překvapen vykřikl:

„Zas je tu něco o našich lodích! Podívejte se, na druhé straně. Profesor Bootsurann, vynikající historik starověku ze stellenboschské university, tvrdí, že lodě objevené italskými potápěči u břehu jihozápadní Afriky nejsou nic jiného než potopené lodstvo Alexandra Velikého!“

„Co je to za výmysl?“ podivil se poručík.

„Ba ne, to je míněno vážně. Ten profesor, ať je to kdo chce, nemluví do větru. Poslouchejte:

.Historikové dávno zjistili, že krátce před smrtí Alexandra Velikého bylo na jeho rozkaz vystavěno lodstvo s ohromným počtem osmi set lodí. Několik desetitisíců mladých mužů a žen, řemeslníků a rolníků, bylo určeno pro řeckou kolonii v nových krajích, dobytých v Indii. Lodstvu velel jeden

z diadochů/ nejbližších přátel Alexandrových, Nearchos, který také vyplul s lodstvem do místa určení. V té době Alexandr náhle přerušil své úspěšné tažení v Indii (už překročil řeku Ind) a vrátil se znovu do svého nového sídla Babylónu, kde nějakou dobu stonal a zemřel. Při rozdělování krajů mezi diadochy dostal Nearches lodstvo se všemi lidmi a vojsky s tím, aby kraje, které dobyl, tvořily jeho vlastní říši.

Vědci se rozcházejí v domněnkách o osudu Alexandrova lodstva. Někteří znalci se domnívají, že lodstvo bylo soustředěno u břehů Levanty, a když je Nearchos opustil, aby byl u smrtelného lože vojevůdcova, lodstvo se rozptýlilo po přístavech Středozemního moře. Jiní, k nimž se připojuji i já, soudí, že lodstvo určené k podrobení Indie se nemohlo postavit ve Středozemním moři, ale stavělo se v Arabském zálivu Rudého moře a že čísla o osmi stech lodích se stopadesáti tisíci lidmi byla značně nadsazena v dalších vyprávěních. Odhaduji počet těchto lodí na tři sta a mám za to, že lodstvo pod Nearchovým velením proplulo Rudým mořem a vplulo do Perského zálivu, když jeho velitel dostal zprávu o těžké Alexandrově nemoci. Po dělení nevedl Nearchos svou armádu do Indie, ale rozhodl se, že obepluje Libyi (Afriku) a vpluje do Středozemního moře od západu, po dobytí nejbohatší země na jihozápad od Herkulových sloupů, které při své plavbě objevil Kartaglnec Hanno.

Historik Harold Glevin se domnívá, že Nearchos připlul do Indie, potom do Indonésie a dosáhl břehů Jižní Ameriky a že lidé určení pro kolonizaci nových zemí položili základy kultury Inků a Mayů. Tato domněnka je zcela neudržitelná. Tyto kultury nemají nic společného s kulturou helénskou, kterou Alexandr zanechal všude v Asii, a jednoduchý odhad trvání plavby ukazuje, že dřevěné lodě nemohly sloužit tak dlouho v tropických mořích, kde nechráněné dřevo rychle ničí šášně lodní. Mnohem pravděpodobnější je, že lodstvo Alexandrovo, správně Nearchovo, obeplulo Afriku a u břehů jihozápadní Afriky ztroskotalo beze stopy, což souhlasí s tím, že nemáme vůbec žádné historické zprávy o osudu tohoto lodstva a o osudu samého Nearcha. Malé řecké lodě se obyčejně zachraňovaly před bouřemi na pobřeží, ale právě u Pobřeží koster nemohly najít útočiště a potopily se

všechny, do poslední. A lidé, kteří se dostali na pevninu, neodvratně zahynuli v bezvodé pobřežní poušti.' „

Césare četl článek až do konce za napjaté pozornosti svých přátel.

„To je člověk, který hodně ví!“ skončil pochvalně. „Proto mi ty lodi byly nějak povědomé. Také ty amfory ...“

„Co to povídáš, Césare!“ žasla Lea. „Ty mluvíš, jako kdybys ty lodě našel! Ale celkem je to velice zajímavé!“

„A ještě je tu poznámka,“ vzpomněl si náhle Césare. „Jiný odborník, tentokrát geolog Cane z witwaterstrandské university v Johannesburgu, podporuje historika. Vyvrací hlavní námitku, jak se mohly lodi uchovat přes dva tisíce let v příbojovém pásmu. Geolog tvrdí, že lodě se potopily ve velké hloubce, kam vlnobití nezasahuje. Ale celkový zdvih pobřeží pouště Namib vyzvedl místo, kde se lodstvo potopilo, do hloubky dostupné potápěčům, a to teprve nedávno. Na celém pobřeží byly zjištěny podmořské útesy ve vodě, která byla předtím hluboká.“

„Správně!“ neovládl se Andrea. „Vzpomínáte si, Césare, že jste mluvil o podivné nepřirozenosti podmořských skal tam, kde jsou ty lodě, a celého toho mořského pásma...“

„To je zvláštní, vy jste jak spiklenci,“ zamračila se uraženě Lea. „Jako byste tam někde byli, a přede mnou to tajíte. Césare, nevím, proč najednou schováváš ty noviny. Co to má znamenat, tajemství, nebo překvapení?“

„Překvapení, drahoušku! To všechno je hloupé a zbytečné žertování. Já se jdu umýt a potom se půjde jíst. Sandra a Andrea už musí na koncert.“

Kapitola 5

PLAČTIVÉ VLAKY

Koncert, který vybrala Sandra, se konal v neveliké zahradě s vyhlídkou na moře. Podzimní noc, neobyčejně teplá, bez svitu měsíce, bezvětrná, dýchala klidem, který se neshodoval s divným pořadem koncertu. Někdo jej sestavil z tragických

děl, asi pro africké posluchače. Opravdu, Afričané, kteří v obecenstvu převládali a jsou skvělí posluchači, seděli nehybně, jako by je kouzlo hudby proměnilo v sochy z černého mramoru, z tmavého bronzu nebo ze světlé mědi.

Malý orchestr neobyčejně přesně a sladěně reagoval na každý pohyb černovlasého dirigenta Francouze.

Čajkovského Šestá symfonie padla na skloněné hlavy „barevných" posluchačů jako jejich život: prudká, zoufalá a nemilosrdná. A vzadu i po stranách žilo město svým večerním životem, v záři poutačů a výkladních skříní, v hluku uličního ruchu, jako by je hudba proměnila v pouhou okrasu pravé skutečnosti.

Po krátké přestávce hráli v druhé části Rachmaninovovy Symfonické tance. Bouřlivé, vzrušené výzvy přerušované pochmurným rytmickým burácením. Zběsilá jízda na koních po nočních stepích, zoufalé bloudění, tíha zajetí, stesk a bezmocnost ve výkřicích a v písni. Poslední bitva a beznadějný zánik.. .

Na západě, stranou od osvětleného oblouku zálivu a přístavní hráze, se černal oceán, splývající s oblohou v nekonečnou prázdnotu. Pouze světélka lodí a cizích, neznámých souhvězdí bojovala s dotírající tmou.

Poručík Andrea se často podíval na Sandru, osvětlenou skrovným odleskem rampy. Sandra seděla vzpřímeně a trochu křečovitě, s malounko pootevřenými rty, celá ponořená v hudbu. Její tváře, známé Andreovi do nejmenší čárčičky jejich linie, se mu zdály překrásné. Uvědomil si, že snad ještě není čas, že je brzy, aby mluvil o své lásce. Sandra o ní ostatně věděla. Má-li jí říci, že ji miluje, tedy tak, aby dostal odpověď. Ale nedovedl se ovládnout. Vzal opatrně její levou ruku, kterou měla v klíně, a zvedl ji ke rtům. Proti očekávání její ruka pevně stiskla jeho prsty.

Andrea přivinul opatrně Sandru k sobě, a Sandra se na okamžik přitiskla jemně k jeho rameni, ale potom se rázně odtáhla. Andrea se zmocnil její ruky a nepustil ji až do konce koncertu, něžně hladil a úkradkem líbal její jemné prsty.

Jakmile utichly poslední tóny houslí, Sandra vstala a beze slova zamířila k východu. Andrea šel za ní a nemohl nevidět pozorné mužské pohledy, které ji provázely.

Šli pomalu vedle sebe první ulicí, která se jím namanula.

Hovořili o koncertě a Sandra říkala, že skladby tohoto druhu miluje, ale zároveň se jich bojí, příliš na ni působí.

Andrea vyslovil svůj podiv. Přiznal se, že měl až dosud jiné mínění o herečkách. Když někoho hrají, umějí potlačovat své city a svůj charakter. Čím větší herečka, tím dokonaleji ovládá své pohnutí, ne?

Zastavila se a upřeně se na poručíka zadívala. Potom jí oči zjihly, a poručík v nich dokonce v ubohém světle řídkých pouličních svítilen uviděl něžné pousmání.

„Milý Andreo, přestaňte si hlavně myslet, že jsem velká herečka! Jsem celkem vzato dobrý typ, který hrál velmi prostředně, tak jak dovede hrát každá žena, když není zrovna, jak se říká, dřevo. Celá moje bytost se bránila herecké kariéře, byla to prostě chyba. Doplatila jsem na ni, ale aspoň jsem si to uvědomila včas."

Andrea se nedůvěřivě usmál. Sandra ho vzala pod paždím a zlehka se k němu přitiskla, snažila se přizpůsobit svou taneční chůzi jeho poněkud těžkým krokům námořníka.

„Možná že poděkujete osudu, že se ze mě herečka nestala!"

„Proč?"

„Jak bych to řekla . .." Sandra se na chvilku zarazila a pak rychle pokračovala. „Když člověk nemá výjimečné nadání, je cesta k vrcholům umění krušná a bolestná. Tak je tomu u nás, a jak se zdá, všude na světě. A když se žena, i nadaná, stane vynikající herečkou, ztrácí tolik lidského, že přestane být ženou a zůstane pouze herečkou."

Poručík se prudce zastavil. Šeptal její jméno, sevřel ji v pevných rukou. Sandra ho vzala kolem krku, rychle dýchala, dlouhé řasy jí zakryly oči. Vzpamatovali se teprve, když se na protější straně ulice objevil hlouček povykující mládeže.

„Můj ty bože, jsme to ale . . ." Sandra si upevnila vlasy. „V cizím městě! Ještě nás odvedou do vězení, protože si budou myslet, že jeden z nás je barevný a že svádí bílé neviňátko."

Andrea se na ni díval tak, že Sandra couvla a zavrtěla hlavou.

„Počkejte, všechno vám vysvětlím. Musíme si pohovořit.“

Šli pomalu tmavým stromořadím mezi spícími jednopatrovými domky. Kdesi vpravo a vpředu se rozléhal hluk elektrických vlaků na Simonstownu, porušující noc svými podivnými, plačtivými znameními, podobnými lidskému kvílení.

„A nebudete se za mne stydět, když půjdu bosá? Ráda bych šla daleko, a zvykla jsem si na to na moři, na palubě... Tady je tma, nikdo neuvidí, že vás kompromituji.“

Sandra si strhla střevíce. Její kroky na zaprášené ulici se Andreovi zdály neobyčejně lehké, téměř jako v letu. Nemohl se přemoci, objal ji, a ona se znovu vyprostila, tentokrát netrpělivěji.

„Já jsem to věděl,“ řekl hluše, „vy ho pořád ještě milujeté!

„Koho, Flaiana? Můj bože, to ne! Ale pochopte, Andreo, že nemohu jinak. Musím se teprve dostat ze všeho, stát se jinou Sandrou, Sandrou, kterou jsem kdysi chtěla být. A to chce čas. Pochopte to, Andreo!“

„Proč tedy odmítáte moji pomoc a lásku?“

„Copak je odmítám? Jenom je mi ted nějak těžko ...“

„Těžko přijmout lásku obyčejného, ničím nevynikajícího námořníka?“

„Že se nestydíte takhle mluvit! Copak ...“

„Jestli vám moje láska překáží, mohu odejít!“

„Andreo!“

Zamračený Andrea mlčel až do chvíle, než přišli na širokou silnici vroubenou dvojitou řadou dubů a platanů. Pláč elektrických vlaků zesílil a Sandru dráždil.

Otočila se rázně k Andreovi, aby mu znovu vysvětlila, jak je unavená ustavičným mužským pronásledováním, světem římských filmařů, unavená vším, co viděla a zažila za poslední čtyři roky. Aby mu řekla, co si myslí o jejich blízkém přátelství. Ale Andrea se obrátil k autu, které uhánělo po silnici, a dal mu rukou znamení. Sandře se zdálo, že se zaradoval, když se taxi objevilo.

„Cožpak jste, Andreo, tak zaslepený, že nic nevidíte?“ začala v autodrožce znovu. „Opravdu, na moři jste byl mnohem pozornější a jemnější, byl jste opravdový rytíř.“

Poručík ji přerušil posuňkem a nabídl jí cigaretu. Sandra

si zapálila, chtěla se mu podívat do tváře, ale uhnul jejím pozorným a neklidným očím. Oba mlčeli, napjatí a sobě vzdálení. Auto se hnalo už po ulicích středu města, zaplavených světlem, a před Sandrou byla jako předtím pustá tmavá silnice a plačtivé znamení vlaků.

Taxík zastavil před hotelem. Sandra z něho vyskočila a nechala poručíka, aby se vyrovnal s řidičem, popadla klíč u vrátného a vběhla do výtahu. Ve svém pokoji se vrhla na postel, celá se chvěla nervovým vyčerpáním. Slzy se dostavily až po chvíli. Sandra ležela a bezděčně naslouchala. Ale až do rána se neozvalo ani klepání na dveře, ani telefonní zvonek. Teprve za svítání tvrdě usnula.

Césare, skloněný nad vanou, zamyšleně pozoroval vodu, která z ní vytékala, a ani si nevšiml, když Lea znenadání vešla.

„Podívej se, všimla sis, jak vytéká ta voda? Točí se jak vír proti směru otáčení hodinových ručiček!“

„Uvažuješ tady nad špinavou vodou, a zatím se stala hrozná věc!“

„Co zas!“ polekal se malíř.

„Když se dnes ráno poručík s námi loučil, nebrali jsme to vážně, ale on opravdu zmizel. Do Johannesburgu.“

„A co Sandra?“

„Jdu rovnou od ní. Zavřela se ve svém pokoji, vůbec nejí, oči má červené. Já jí rozumím, Andrea byl zřejmě velice netrpělivý. Nepochopil, že jí musí ponechat trochu času, aby se se vším vyrovnala. Jak to vypadá, Andrea to zkazil, všecko se zhatilo.“

„Všecko ne,“ odpověděl Césare klidně, „on ještě přijde k rozumu. Pochopí, že milovat krasavice není tak snadné. Musí se umět čekat a leccos překousnout. Kolik jsem třeba já zkusil s tvým věčným zdráháním a trucováním.“

„Ty nactiutrhači! Ale mě poručík rozčaroval. Uteče jako kluk a pro nic za nic. Jsem uražená za Sandru!“

„Jenom se uklidni, amazonko! Sedni si a něco vymyslíme. Sandru nesmíme nechat samotnou. Cítí se ted jistě velmi opuštěná.“

„Jak jsi hodný, můj Césare! Chtěli jsme se dnes podívat do rezervace, přemluv ji, aby jela s námi.“

Od úpatí Winberského kopce vedla cesta vinicemi k velikým mýtinám mezi duby na jižním svahu Ďáblovy hory. Těžké hrozny se v zářícím slunci leskly tou čistou průsvitností, kterou mají ze všech zemských plodů pouze hrozny. Naši Italové se divili, když se dověděli, že zbyly jen pozdní druhy a že hlavní vinobraní skončilo v únoru, právě v době letošních sněhových vánic a tuhé zimy v Středozemním moři. A pocit nesmírné vzdálenosti od vlasti měli v tomto tichém podvečerním čase všichni tři. Hbité narezavělé gazely a zamračení oškliví pakoně přicházeli až k cestě, nebáli se automobilů. Nahoře na skalnatých výběžcích vyštěkovali vřeštivě a zlostně paviáni.

Sandra šla až k ohradě, natáhla ruku a přivolala antilopy. Sandra je vzácná žena, pomyslil si Césare, je krásná jak Benátčanka, bystrá jak Florenťanka, moudrá ... A proč se člověk vždycky bojí o všestranně dokonalé lidi? „Bohové nemilují lidskou dokonalost“, tato myšlenka byla známá už v dávné minulosti, a nejenom pokud jde o lidi, ale také pokud jde o umělecké předměty. Většinu vynikajících uměleckých děl postihla zkáza. Čínští mistři porcelánu, když se jim některá váza zvlášť podařila, ji schválně nešikovně ohlazovali a poleva se potáhja síťkou drobných trhlin. Výrobek přestal být dokonalý, a už mu nehrozila zkáza. Zkáza ze závisti bohů. Tak je tomu také s lidmi.

Lea zatahala Césara za rukáv a tiše řekla:

„Víš, já jsem si právě myslela, že člověk nemůže být příliš krásný á příliš šťastný.“

„Ty umíš číst myšlenky,“ žasl Césare, „právě jsem došel k názoru, jak je náš život dosud špatný, když spojení krásy tělesné a duševní, o němž tak snili v staré Heladě, je lidem smrtelně nebezpečné. A přitom na první pohled patrná jednostrannost, ba i nevzdělaná, fanatická úzká ohraničenost zájmů vede vyslovené paranoiky k úspěchům v životě a k nejvyšším stupňům ve společnosti. Sandra má pravdu, když říká, že v samých základech naší evropské civilizace je něco chorobně nesprávného!

Jaké máte další plány, Sandro?“ zeptal se mladé ženy Ce-

sare, když se vraceli do hotelu. Její klidný postoj a smutný úsměv ho přivedly k závěru, že ji tato otázka již nezabolí.

„Nevím, ráda bych brzy odjela, ale ne do Káhiry. Snad parníkem, třebaže se mi plavba znechutila. Zkrátka, ještě jsem se nerozhodla. Zatím počkám, co řekne váš profesor. Jde zítra Lea ke konzultaci? Doufám, že k poslední!“

„Já už v to ani nedoufám.“

Ve dvoraně hotelu podal vrátný Césarovi lístek. Malíř se rozpačitě podíval na jméno na lístku. Nerozuměl ničemu z krátkého sdělení v angličtině. Sandra mu pomohla.

„Telefonoval vám nějaký profesor. Chce se s vámi sejít dnes večer. Věc je prý naléhavá. Zatelefonuje v sedm hodin.“

„Profesor Wilfried Deragazi,“ četla Sandra. „Němec?“

„Spíš Turek s německým křestním jménem,“ mínila Lea, v které byla vzbuzena zvědavost. „Řekni nám, oč jde, Césare, ne abys měl před námi nějaké tajnosti!“

„Přísahám při tisíci římských kostelích, že jsem o tom pánovi nikdy neslyšel!“

Přesně v osm hodin večer zaklepal někdo na dveře Césarova pokoje. Vešel dost vysoký, pěkně urostlý muž oblečený do večerního obleku. V několika vteřinách si pozorně všechny tři prohlédl, vybraně se uklonil oběma dámám a oslovil Césara italsky:

„Wilfried Deragazi, profesor archeologie Britského archeologického ústavu v Ankaře. Jste malíř Césare Pirelli?“

Césare se také uklonil, představil profesora dámám a úkradkem zkoumal hosta. Výrazné rysy trochu hubené tváře, vysedlé lícní kosti, veliký nos, široká, silná, ale ne příliš velká brada. Tmavé vlasy, husté obočí, zapadlé, nehybné, ostré oči, jaké mají umělci. A vysedliny energických svalů okolo sevřených úzkých rtů velikých úst. Jakási tajemná síla vyzařovala z celého vzhledu tohoto muže, který nevypadal starší než něco přes třicet let. Mladý profesor se letmo podíval na Leu, utkvěl na Sandře, a jí se zdálo, že záhadný pohled neznámého se na ni upřel tak, že to pocítila fyzicky. Ale pouze okamžik. Potom se profesor usmál, blýskl zlatým zubem:

„Chtěl bych s vámi mluvit docela věcně. Přišel jsem vás požádat o malou laskavost. Zajímají mě všechny technické

podrobnosti vašeho nálezu do té míry, že jsem, jak vidíte, po zprávě Reuterovy agentury přiletěl z Ankary za vámi.“

„Sotva vám mohu povědět víc, než bylo v novinách,“ začal malíř.

„Ne, ne, prosím vás, neodmítejte mě. Někdy i docela malá podrobnost...“

Césare se neklidně ohlédl. Lea znovu bolestně vraštila čelo a známá úzkost jí změnila tvář, která byla ještě před chvilkou veselá a zajímavá. Profesor si všiml Césarových rozpaků.

„Náš rozhovor patrně dámy nezajímá. Ať mi odpustí, když vás na půl hodiny vytrhnu ...“

„Nevěděla jsem, že jste pracovníkem ankarského ústavu,“ řekla náhle Sandra.

„To je pochopitelné,“ odpověděl blahovolně host. „Byl jsem tam přidělen teprve nedávno. A koho vy tam znáte?“ Posměšek v otázce byl tak zahalen dabrodušným tónem, že pouze citlivá Sandra jej mohla rozpoznat a zlehka se začervenala:

„Především ředitele ústavu Setona Lloyda, dříve architekta, stavitele Nového Dillí.“

Profesor nehnul brvou, ale Sandra měla pocit, že se uvnitř celý přikrčil, jako kočka před skokem.

„Netušil jsem, že se setkám s kolegyní v osobě tak okouzlující dámy.“ Archeologova vlídnost byla mrazivá.

Sandra už chtěla odpovědět, ale zachytila Césarův prosebný pohled. Malíř ukazoval očima na Leu. Sandra porozuměla a vymyslela záminku, aby Leu odvedla do svého pokoje.

Profesor Deragazi se pohodlně usadil na pohovce a podal Césarovi pestrou krabičku naplněnou zvláštními dlouhými cigaretami s namodralým tabákem. Césare si všiml, že host má na prstě platinový prsten s plochým kamenem, na němž se rýsoval tmavý kříž.

„O alexandrijských cigaretách jsem jenom slyšel, ale neměl jsem příležitost, abych je ochutnal,“ řekl malíř a bral si opatrně vonnou cigaretu.

„To nejsou alexandrijské. To je nový druh, turecký, z jantarových tabáků Kara-Dengit.“

„Vy jste, jak vidím, znalec tabáku?“

„Kouření je moje slabá stránka. Zato vůbec neholduji al-

koholu. Ale nebudu protahovat svou návštěvu a zneužívat vaší laskavosti...“

Profesor položil Césarovi několik otázek, dělal si krátké poznámky do safiánového zápisníku. Byl lépe zpraven, než se Césare domníval. Noviny jistě otiskly interviewy s policejní stráží nebo s námořníky hlídkové lodi. Profesor věděl o boji, poznávacím znamení, ale když Césare vytáhl podobiznu Ley s korunou, podobiznu, kterou na radu lékařů před svou přítelkyní schovával, archeolog ztratil duševní rovnováhu.

„Dovolíte, abych si ten obrázek ofotografoval?“ zeptal se a už vytahoval fotografický přístroj veliký jako zapalovač.

Césare mu podobiznu podal a učenec se rozplýval vděčností.

Profesor schoval přístroj a zapálil si další namodralou cigaretu. Náhle se změnil. Naklonil se dopředu a upřel na malíře pronikavý pohled.' „Bud je psychiatr, nebo hypnotizér,“ pomyslil si Césare.

„Pane Pirelli, chci vám učinit úplně důvěrný návrh. Můžete se spolehnout, že zachováme naprosté tajemství!“

„Nemyslím, že by něco takového bylo zapotřebí.“

„Jsem přesvědčen, že koruna nespadla do mořské hlubiny, jak jste říkal úředníkům a novinářům. Vaše slova, že byste nález neodevzdal policii, ó, jak vám rozumím! ... Tato slova svědčí o jakési možnosti...“ Profesor udělal pauzu.

Césare mlčel.

„Dá-li se ta možnost uskutečnit, potom jsem ... potom jsme ochotni v zájmu vědy ke každé oběti. Jsem zmocněn, abych vám za tu korunu zaplatil deset tisíc liber šterlinků, to jest třicet tisíc dolarů, a přitom se nebudete muset ani sám potápět. Potápěči se najdou, opatříme i lod. Budete jenom dávat pozor a ukazovat. Šek dostanete na palubě, jakmile bude koruna vyzvednuta. A všechno zůstane v úplné tajnosti!“

Césara se zmocnilo vzrušení. Patrně má nález pro vědu velikou cenu, chtěj í-li za něj zaplatit tak obrovskou částku. Možná že je to poslední příležitost vyzvednout tu drahocennou památku, aby nebyla ztracena navždy. A potom by se možná podařilo zjistit příčinu nemoci. Césare zaváhal.

Nevysvětlitelná pochybnost ho varovala, aby souhlasil. Jen proto, že podivný profesor nevypadal podle Césarovy představy o vědcích. Strnulá nehybnost jeho tváře a skrytá vnitřní strohost se neshodovaly s nenucenou a přívětivou zdvořilostí dobře vychovaného člověka. A co když je ten archeolog policejní náhončí? Nebo dobrodruh, který slíbí třeba sto tisíc, a potom, až korunu vyzvednou, mu dá falešný šek, nebo ho jednoduše shodí v noci z lodi? Jak to může v několika minutách posoudit? Obyčejný člověk má pouze jednu zbraň, opatrnost!

Archeolog vycítil malířovo váhání.

„Mohli bychom zaplatit padesát tisíc dolarů," řekl významně.

Césare zavrtěl hlavou:

„Dal bych tu korunu vědě za mnohem menší částku — kdybych k ní mohl. Ale nemohu."

Vztek se kmitl v očích profesora Deragaziho. Jeho úzké rty sevřelo lehké škubnutí, které se v mžiku proměnilo v dobrodušný úsměv:

„Vidím, že mi nedůvěřujete. Na to máte právo; protože nejste archeolog, jak mě můžete znát? Ale já vám mohu nabídnout záruku, že smluvená částka by mohla být také odevzdána třetí osobě ..."

„Proč byste se nemohl pokusit najít korunu vy sám, myslím totiž váš ústav?" řekl Césare. „Za pět tisíc dolarů prošťouráte všechny ty potopené lodi a můžete se s lepší výstrojí spustit až do té propasti, kam koruna nejspíš spadla."

Archeolog vstal svižně jako sportovec, pomalu zavřel krabičku s cigaretami a zaťukal na její víčko.

„Signore Pirelli, kdybych nebyl přesvědčen, že jste tu korunu schoval, nebyl bych tady, ale tam, kde jste ji našli."

Césare pokrčil rameny.

„Doufám, že náš návrh ještě důkladně uvážíte. Budu zde ještě několik dní." Deragazi vytáhl navštívenku, napsal na ni jméno nejlepšího hotelu a telefonní číslo. „A rozumí se, že prosím," archeolog položil důraz na slovo prosím, „o naprostou diskrétnost. V Kapském Městě nikdo nemusí vědět o mém návrhu. Nejlépe bude, když se o něm nedoví ani vaše žena, ani její přítelkyně!"

Rozkazující profesorův tón Césara rozhořčil: -' „Dovolte, abych sám rozhodl o tom, co mám dělat s vašimi návrhy!“

„Zajisté, zajisté! Neporoučel jsem vám přece. Je to pouze rada. Ale musím mít nějakou jistotu o tom, že nejste, hm, ctižádostivý. A proto dovolte, abych vás předem upozornil, že dostane-li se náš rozhovor do novin, následovala by moje velice nepříjemná odpověd. Ujišťuji vás, že mám v tomto směru veliké možnosti...“

Sandra a Lea našly rozhněvaného Césara, jak chodí po pokoji z kouta do kouta.

„Jaký je to báječný tabák! Voní všemi vůněmi Orientu!“ zvolala Lea.

„Hosta bylo cítit mnohem víc,“ zavrčel Césare.

„Mně se hned nelíbil,“ řekla Sandra, „nevypadal jak archeolog. Už ty jeho španělské licousky! A byl nějak nápadně pěkně oblečený!“

„Nechápu, Césare, proč ses stal průvodcem po potopených lodích,“ řekla Lea.

„Přece jsem ti to vysvětlil, miláčku, že nastala motanice. Noviny přinesly zprávu o nějaké jiné italské jachtě, a vtom jsme přijeli do Kapského Města my, a redaktoři to popletli ...“

„Motanice, motanice,“ začala si zpívat Lea a šla k rozhlasovému přístroji.

„Byl tu kvůli té koruně, Césare?“ zašeptala Sandra.

Césare kývl a začal jí vyprávět o podivné návštěvě a pokukoval po Lee.

„Jaké to tam máte tajnosti se Sandrou?“ zeptala se Lea. „Slyšíte? Písnička o Alabamě, ale v té nesrozumitelné africké řeči. Zatančíme si? Tak co to máte za tajnosti?“

„Žádné tajnosti. Sandra se zajímala o mého hosta, udělal na ni dojem.“

„A na mě taky. Mluví krásně italsky, jenomže s tvrdým přízvukem, jako Španěl.“

„Na mě se podíval tak, že se ve mně něco hnulo,“ řekla Sandra.

„Pojdme do kina. Dva kroky odtud běží nový film Teruelští milenci, s ruskou filmovou hvězdou Ludmilou Čerinovou. Ať

Césare zapomene na svoji Zizi Giannmerovou. Čerinová hraje nějakou odalisku, viděla jsem ji na reklamě," posmívala se Lea, a Césare byl ochotný jít kamkoli, jenom aby udržel Leu v dobré míře a odvedl její myšlenky od podivné návštěvy tureckého archeologa.

Profesor van Hepen nezavolal, proti svému zvyku, dva své asistenty, ani nenavrhl nějaké nové vyšetření. Tento obrovský nevlídný Búr se špičatým plnovousem, s pomalými a přesnými pohyby, byl dnes neobyčejně laskavý. Přívětivě posadil Leu do měkkého křesla v hloubce své pracovny a Césarovi nabídl štiplavý doutník. Po takovém přijetí nečekal malíř nic dobrého a nezmýlil se.

„Vaše žena je těžký oříšek," začal profesor, „celý týden jsem se mořil, abych rozluštil její podivnou ztrátu paměti.

Obrazně řečeno, u ní jako by někdo vysekl neveliký kousek úplně zdravého mozku, aniž by porušil cokoli ostatního. Prostudoval jsem všechna v literatuře známá duševní onemocnění při hlubinném opojení, podobný případ jsem však nenašel. Je možné, že nahodilá vzduchová bublinka ucpala krevní cévu někde v zadní části polokoulí velkého mozku, ale jiné příznaky mluví proti tomu, a i takové ucpání už by muselo zmizet. Nic však tomu nenasvědčuje, a je prakticky vyloučeno, aby ucpání bylo tak nehybné. Zkrátka, nemohu zjistit podstatu onemocnění, a proto nemohu vaši ženu léčit."

Jedna ze zdravotních sester, poloviční Italka, která vždycky profesorovi při prohlédce pomáhala, pečlivě přeložila, co říkal.

Malíř nechal uhasnout ohavný doutník a zeptal se:

„Snad by nám mohl pan profesor poradit, na koho se můžeme obrátit v Evropě?"

„Zajisté, moji kolegové...," profesor řekl několik jmen, „já vám je napíšu. Ale neradím vám, abyste si od toho mnoho slibovali. Mám-li na zřeteli obecný stav dnešní vědy, mohu říci, že nezná podstatu takového onemocnění, a tím spíše ne jeho léčení. Kdybychom se na to podívali z úplně jiné stránky a použili kybernetiky... Nebo se obrátili docela jiným směrem, například k indické psychologii, k jogínům ...

Odpusťte mi, vím, že vám není do žertu. Ne, ne, honorář, rozumí se, nežádám. Promiňte! Přeji vaší půvabné ženě, aby se uzdravila. Bez nás, bez lékařů.“

Lea sestupovala poskokem po mramorovém schodišti ústavu a líbala Césara na každém odpočívadle.

„Z čeho máš radost, hlupáčku? Doktoři nás vyhnali. ..“

„Sláva Panně Marii! Poslechni, Césare, a co kdybychom jeli do Indie? Ať mě tedy opravdu léčí jogíni nebo tibetští lékaři. Říkala jsem ti přece už kolikrát, že nejsem nemocná, prostě mi vynechala paměť.“

„Do Indie je daleko a je to drahé.“

„Ale pošleme kabelogram kapitánovi Callegarimu, ať přijede do Indie. Má přece naše diamanty.“

„Ps-st! Mlč!“ Malíř se leknutím ohlédl. „Promyslím si všechno v hotelu, podíváme se na jízdní řády.“

„Césare, já jsem věděla, že budeš souhlasit.“ Lea se mu pověsila na krk k zjevné nelibosti naškrobené zdravotní sestry, která šla proti nim. Césare se ještě ani nevzpamatoval, a Lea už seběhla dolů, k Sandře, která na ně čekala ve dvoraně:

„Profesor nás vyhnal, hurá! A my pojedeme do Indie!“

Sandra se podívala rozpačitě nahoru na schody na Césara. Malíř se usmíval a pokrčil rameny.

„A Sandra pojede s námi!“ nepřestala Lea. „Hned zítra! Běžím na poštu poslat kabelogram Callegarimu.“

„Řekněte mi aspoň vy, Césare, co je,“ rozzlobila se Sandra. „Lea je přece taková ...“

„Bláznivá,“ dokončila Lea. „Profesor to potvrdil, a já ted mohu dělat, co chci. A nic se mi nestane. Ted zatahám za nos tam toho nafoukaného pána.“

„Nafoukaný pán“, který na někoho ve dvoraně čekal, se s neskrývaným zalíbením podíval na nezbednou, ruměncem hořící Leu a na krásnou Sandru.

„Pojedte s námi,“ navrhl Césare po chvíli Sandře a s rozpaky, které neměl v povaze, dodal: „já jsem k vám přilnul jako k sestře..., vezměte si cigaretu, uvažujte o tom a řekněte ano. *Já*, si musím zapálit! Po té strašné otravě, po tom profesorově doutníku, brr!“

Dojatá Sandra si zapálila, hned však cigaretu zahodila:

„Pojedu s vámi. Jste moc hodní. Děkuju vám.“

Lea se vrhla k přítelkyni, zlíbala ji a rozcuchala.

Sandra pevně stiskla malířovu ruku.

Do hotelu se vrátili až kvečeru. Sandra stála pod sprchou, když na dveře jejího pokoje prudce zaklepal Césare a poprosil ji, aby ho na chvilku pustila dovnitř. Sandra se zabalila do županu a s mokrými vlasy vyběhla z koupelny. Césare zamkl dveře a vedl ji k oknu zataženému záclonou.

,,U nás byla prohlídka!“ oznámil jí vzrušeně. „Je to zvláštní, že to udělali až ted.“

„Ztratilo se něco?“

„Ztratilo! Film s fotografiemi Ley s korunou a všechny snímky. Po nálezu tím zmizely všechny stopy. Je jenom v naší paměti.“

„Víte, Césare, já si myslím, že je to práce vašeho nového známého.“

„Profesora z Turecka? Nač by potřeboval film, když jsem mu dal pěkný snímek?“

„Asi potřebuje zvětšeniny. Těžko uhodnout jeho úmysly, když neznáme důvody. Sám jste říkal, že odešel s vyhrůžkou.“

„Dobrá, co se dá dělat? Je jasné, že odsud musíme zmizet, dokud jsme živí a zdraví. Diamanty, koruna, záhadní neznámí. Už abychom byli pryč! Člověk musí vždycky umět odejít včas. Počkáme na vás!“

„Jenom co se obleču.“

„Je pravidelná linka s pěknými parníky: Kapské Město — Bombaj, osm tisíc pět set kilometrů. Taky je možné dostat se přes Aden, to je taky linka,“ sdělila jim Sandra, když prohlédla nádherné prospekty a tlustý jízdní řád. „Jednou za čtrnáct dní. Naneštěstí předevčírem odplul parník na Bombaj. Ale tady je poznámka, že na podzim je linka do Adenu podle mimořádného jízdního řádu. Máme tady sedět ještě čtrnáct dnů?“

„A co letadlo?“

„S letadly je to tady komplikované. Musí se letět do Johannesburgu, odtud buď do Káhiry, nebo zas do Adenu a do Karáčí. To by stálo moc peněz . . .“

Lea se Sandry lehce dotkla rukou.

„Zkusíme štěstí, ano? Moje štěstí! Zavolám do přístavu.“ Vzala telefonní sluchátko a podala je Sandře.

Sandra vytočila číslo, položila otázku a dost dlouho čekala na odpověd. Obočí se jí překvapením zvedlo a znovu se ptala: „Zítra? Zítra?“ a zavěsila s poděkováním sluchátko.

„Co je?“ ptala se netrpělivě Lea.

„To je úžasné. V přístavu je francouzský parník, který jede do Bombaje. Odjíždí zítra časně ráno. Jsou v něm ještě místa i v levné turistické třídě.“ Sandra se podívala na hodinky. „Odjíždí za deset hodin. Pojedem s ním?“

Lea prudce souhlasila:

„Ano. Pojedeme hned!“

Cestující černobílého parníku Chalimand tvrdě spali, když lod opustila Kapské Město. Sandra, Lea a Césare stáli u zábradlí a choulili se před jitřním větrem a vytrvale se dívali na panoráma města, v němž tolik museli prožít v několika málo dnech.

„Nelitujete, že vás vlečeme s sebou do nejistoty?“ zeptal se Césare zamyšlené a smutné Sandry.

„Ne. Jsem vám tak vděčná. A nelituji ničeho, to mi věřte. Je mi s vámi dobře.“

Kapské Město zmizelo za pobřežním výběžkem. Vítr přivál na palubu kvílení elektrického vlaku a Sandra se zachvěla.

„Měli bychom jít do kajuty, vítr už není ani dost málo takový, s jakým jsme sem připluli na Aquile!“ zvolala Lea.

„Ani my už nejsme takoví, jací jsme byli,“ odpověděla Sandra.

DÍL TŘETÍ

TYGROVO VÍTĚZSTVÍ

Kapitola 1

Dar Altaje

„Přišel ti telegram.“

Mstislav roztrhl zalepený telegram a zaradoval se:

„Maminko, zítra přijede Leonid Kirilovič! Půjdu mu naproti. Snad ho přemluvím, aby zůstal u nás.“

„Posledně se ti to nepodařilo.“

„Říkal, že za ním chodí vždycky moc lidí, a on se bojí, že by tě to rušilo.“

„Ale to je hloupost, co ho to napadlo? Mě neruší. A jinak? Vždyť tu ostatně žijeme sami. Pořád sami...“

„Já ti rozumím! Nenašel jsem si manželku, nemám rodinu a takové věci!“

„Slávo, já to myslím vážně. Víš, dokonce jsem si říkala, že na nějaký čas odjedu. Do Simferopolu k starým přátelům. Když budeš sám, budeš se spíš věnovat sobě. Všichni tvoji vrstevníci jsou dávno ženatí a mají děti.“

„A kolik se jich už rozvedlo, protože se oženili při prvním rozmaru, bezhlavě?“

„Při prvním rozmaru? To jsou výjimky. Ostatně, geologové si většinou berou kolegyně. A rozvádějí se snad? Kolik jich znám, žijí spořádaně, tak jako jiní... To jen ty už máš takovou smůlu...“

„Víš, v čem to je? Já bych chtěl najít nějakou zvláštní.“

Mstislav se snažil uchopit matčinu ruku a položertem, polovážně ji chtěl políbit.

„Přestaneš už jednou být chlapcem? Jsi jako tvůj otec . . .“

Matka pohladila měkké světlé synovy vlasy, učesané ne-

moderně, s pěšinkou po straně, Mstislav ve všem napodoboval nebožtíka otce.

„Jdi, umyj se, já ti dám jíst.“ A matka zlehka odstrčila syna, odešla do kuchyně, která sloužila také jako jídelna / jejich malého bytu v nedávno přestavěném starém domě.

„Maminko, dnes jsem viděl Gleba,“ řekl syn při čaji, „zas ma něco!

„U tvého Sugorina se věčně něco děje. To je u mineralogů vždycky tak, či je to zvláštní výsada muzea Vysoké báňské školy?“

„To asi je, protože k nim tahají nálezy ze všech stran a ze-**mi.**

„A co je se Sugorinem?“

„Pozvali ho s jinými odborníky do Ermitáže. Víš, ve dvaa-čtyřicátém roce spadla do někdejší vily knížete Vitgenštajna puma. Výbuch rozbořil zed a objevil se v ní tajný sejf s klenoty. No a děvčata z místní protiletecké obrany klenoty sebrala a odnesla je do štábu, a odtud je zanesli do Ermitáže jako starožitnosti. V Ermitáži všechno odhadli a dali dál, ale několik starých ozdob si nechali. Mezi nimi byly nějaké zvláštní šedé kameny s kovovými jiskřičkami v jemném platinovém zasazení. Tenkrát nedovedl nikdo říct, jaké jsou to kameny, a proto je taky nedovedl ocenit, až ted si na to vzpomněli. Zavolali mineralogy, a ukázalo se, že je to nový nerost, o kterém věda nevěděla, který nebyl nikde popsán. Dají ho do muzea a rentgenem budou zjišťovat krystalovou mřížku. Ze je to zajímavé? Nové nerosty v starých klenotech, a ještě v tajném sejfu náhodou odhaleném pumou, na který se nemuselo přijít ani za staletí. Je to jak v románě o pokladech maharádžů!“

„To se ví, jako v tvojí milované Indii. Fakíři, tanečnice, podzemí a tygři, celá ta exotika minulého století. Brzo tě tam pošlou a tvoje dětská fantazie vyprchá. Bude to škoda. A mně se bude ovšem stýskat, to není na půl roku, ale na déle, na rok nebo na dva.“

„Na to jsi přece už zvyklá, žena geologa a matka geologa!“

„Ty můj hlupáčku, milující srdce si nezvykne nikdy. Naučí se jenom čekat a čekat.“

Mstislav Iverněv přišel včas na Moskevské nádraží, aby přivítal svého učitele profesora Andrejeva. Andrejev nepřijel. Iverněv dlouho chodil sem a tam po nástupišti, pozorně si prohlížel všechny, kdo vystupovali z vagónů, a zahlédl štíhlou dívku s kufrem v ruce, která se bezradně rozhlížela. Vlak osiřel, nejpomalejší cestující se liknavě táhli po nástupišti. Iverněv pokrčil v rozladění rameny a šel do nádražní budovy. Dívka s kufrem stála u jednoho z litinových sloupů, které nesly střechu nástupiště. V celé její ladné postavě bylo znát takovou bezmocnost, že Iverněva napadlo, že by jí snad měl nabídnout pomoc. Vtom se dívka sama otočila k němu, zrůžovělá rozpaky a trochu se zajíkajíc:

„Řekněte mi, prosím, není tady jiné místo, kde by mohli být ti, kteří na někoho čekají? Neminula jsem se s nimi?“

„Ne, bud na nástupišti, nebo na schodech za mřížovím. Jinde nikde. Můžete se ještě pro jistotu podívat do nádražní budovy, zajdeme tam, dejte mi svůj kufr.“

„Není těžký, ponesu ho sama.“

Čím více se Iverněv na neznámou díval, tím silněji rostl v jeho srdci zvláštní příjemný pocit. Iveměvovi se vždycky líbily tmavovlásky, ale tato dívka byla zlatě žlutá blondýnka. Její krátké vlasy byly husté a přiléhající, jako obvykle mají brunetky, s patkou sčesanou na stranu na široké a hladké čelo. Tmavé obočí měla protažené nahoru k spánkům nad jasnýma hnědýma očima a plné rty namalované růžovou rtěnkou. Na maličko pohublých tvářích byl zdrženlivý výraz a stopy únavy.

Dívka měla svůj fialově šedý italský plášť nikoli na ruce, ale přehozený přes rameno.

„Vy jste taky na někoho čekal?“ zeptala se, když přišli pod vysoký strop nádražní budovy.

„Ano, měl přijet můj učitel profesor. Nevím, co se s ním mohlo stát.“

„A já jsem přijela na prázdniny k tetě. Jsem poprvé v Leningradě. Ale teta na mě nečekala, to je ted už jasné. Musím se pokusit najít ji sama.“

„Máte její adresu?“

„Barmalejevova ulice, takové směšné jméno. Bydlí prý tam hrdina Čukovského povídky . . .“

„To je na Petrohradské straně. Pojedeme společně, já vás svezu. Jedu na Vasiljevský ostrov, máme stejnou cestu."

„Jestli máme společnou cestu, tak děkuju. To se mi velice hodí."

A dívka se pojednou usmála a vypadala docela jinak. Spadl z ní závoj uzavřenosti a před mladým mužem se objevila snivá, něžná a smutná dívka z obrazů Borisova-Musatova. Iverněv zavedl svou společnici napravo, k stanovišti autodro-žek.

„Proč se to hodí?" zeptal se, když si sedal a zavíral dveře auta.

Dívka se nečervenala, ale trochu růžověla, přicházela do rozpaků.

„Já bych sotva měla dost peněz na taxík."

„Vy jste studentka?" domyslil se Iverněv. „A čím budete?"

„Jen tou nejobyčejnější učitelkou."

„Když už jsme se tak seznámili, tak dovolte, abych se představil: Mstislav Maxmilianovič Iverněv, geolog původem, Leningraďan také původem. Můžete mi říkat jenom Mstislav, příjmení a jméno po otci mám takové škobrtavé."

„Natálie Pavlovna Černychová."

„Sibiřanka, že ano?"

„Z Altaje."

Oba ztichli a po očku se na sebe dívali a trochu zrozpačitěli.

Auto zahnulo z Velké třídy do úzké ulice a zastavilo se před dvoupatrovým domem s průjezdem do dvora, který vypadal jako jeskyně.

„Ano, tady je to, teta mi podrobně dům popsala. Byt má ve druhém patře, jsem tedy doma. Mockrát vám děkuji!" Dívka vyskočila hbitě z auta, vděčně a trochu smutně se usmála.

„Natálie Pavlovno, počkejte! Co když teta není doma nebo co když někam odjela? Proč vám nepřišla naproti? Co budete dělat se svým kufrem? Běžte nahoru bez něj, já počkám v autě!"

,|Máte pravdu, to by bylo zbytečné, jenže kam by mohla teta odjet? Ale proč dál uvažovat, já tam skočím . . ."

Dívka rychle zaklapala podpatky na nerovných dlaždicích chodníku a zmizela v úzkém hlavním vchodu. Iverněv ji

provázel pohledem a myslel si, že se s ní nemůže jenom tak rozejít. Zapálil si a nabídl cigaretu řidiči.

Dívka se vrátila se svěšenou hlavou. Skvrny ruměnce jí hořely na lících. Provinile se podívala na I věrně va a řekla zaraženě:

„Odpusťte, že jsem vás zdržela. Stala se nemilá věc. Někdo z tetinčiných příbuzných v Pskově onemocněl, já je neznám. Odjela k nim. Sousedé říkají, že mi poslala telegram a že byla přesvědčena, že nepřijedu. Telegram se asi ztratil, v internátě se to někdy stává . ..“

„Co budete dělat? Máte v Leningradě ještě někoho?“

„Nikoho. Půjdu do zdejšího učitelského ústavu, do internátu. Studenti vždycky pomohou. Přenocuj u tam, dostanu peníze a vrátím se do Moskvy .. . Budu muset nechat Leningrad na příští rok.“

„Ale vaše teta se přece někdy vrátí?“

„Ovšem. Ale já nevím, jestli za týden, nebo za měsíc. Děkuju vám ještě jednou, dejte mi, prosím vás, plášť a kufr!“

Iverněv náhle vzkypěl, zrudl a vyskočil z auta:

„Počkejte, Natálie Petrovno, proč byste nemohla jít ke mně? Počkejte, nemyslete si bůhvíco! Bydlím s maminkou v samostatném dvoupokojovém bytě. Nějak se směstnáme, maminka to zařídí. A vaše teta si k nám pro vás přijde. Souhlasíte?“ Iverněv otevřel dveře auta.

Dívka zkoumala zpod obočí jeho tvář, zhluboka vzdychla, jako by právě chtěla skočit do vody, a pojednou mu podala ruku:

„Ale jenom s jednou podmínkou. Počítejte s tím, že to není konečné rozhodnutí. Navštívím vaši maminku, chvíli posedím a potom ..., prosím vás, nepřemlouvejte mě, potom se uvidí.“

„Co mi zbývá?“ pokrčil náhle Iverněv rameny s tak upřímným chlapeckým úsměvem, že se oba dali do smíchu.

Auto se přehnalo po Velké třídě a vjelo na most.

„To je Vasiljevský ostrov, odedávna bydliště studentů, vědců a umělců a námořníků,“ vykládal Iverněv, „já bydlím v Šestnácté řadě. Řada, to není ulice, ale jenom jedna strana ulice.“

„To je tím zajímavější. Opravdu, tady je Desátá a Jedenáctá, ale ulice je tu jenom jedna ...“

Jevgenie Sergejevna se upřímně podivila, když syn přivedl do předsíně krásnou neznámou dívku. Nevyčkala ani, až Iverněv dokončí vysvětlování, a řekla:

„Už vím všecko. Nemá kde bydlet. Jsou tu tři možnosti. První: náš host, odpusťte, jak vám říkají? Slávovi nenapadlo, aby vás představil...“

„Natálie, prostě Tata.“

„Tata bude bydlet se mnou. Druhá: u sousedů nad námi, u Mooastyrevů, je ted volný pokoj, Tata může bydlet tam. Třetí: k Monastyrevům se přestěhuješ ty, a Tata si vezme tvůj pokoj. Já myslím,“ pokračovala matka, „že nejvhodnější by byla ta třetí možnost.“

Tata si vzdychla, přimhouřila oči a usmála se na Iverněva: vyhrál.

Když Iverněv sestoupil každého rána domů, viděl s nevyslovitelným potěšením Tatu, pečlivě učesanou a oblečenou, přičinlivě pracující v jejich domácnosti nebo besedující s maminkou. Nyní se zřídkakdy zdržel v práci a netrpělivé čekal na neděli. .. Společný výlet nebo dlouhá procházka s Tatou za dne po Leningradě byly pro něho stejně nutné jako jejich každovečerní rozhovory na něvském nábřeží. Tata byla vášnivá fotografka, měla drahý přístroj Start se světelným objektivem. Vyprávěla, že jej dostala jako cenu od časopisu Sovětská fotografie v soutěži na obrázky ze života. Společně si udělali fotografickou pracovnu ve skříni ve zdi. Ve dne pomáhala Tata Jevgenii Sergeje vně v domácnosti šít, prát a uklízet byt, až se celý leskl.

Za týden po svém příjezdu jela Tata na Petrohradskou stranu, a tam se dověděla, že teta Marusja se zdrží v Pskově ještě aspoň měsíc. Proto večer prohlásila, že odjede. Syn s matkou ji začali svorně přemlouvat.

„Maminka si vás zamilovala,“ pravil Iverněv. „Víte, jak vám říká, když o vás mluví? Dar Altaje!“

„Mstislave! Že se nestydíš všechno vycinkat!“ vyčítala mu matka.

„To ne! Jak bych byla ráda, kdybych byla opravdu darem pro někoho, pro něco.“ Tatiny rty se zachvěly a její nádherné pronikavé oči se naplnilv slzami. „Ale já jsem opravdu jenom smolařka!“

„Přestaňte, děvče! Váš život teprve začal, a kolik vás ještě čeká úspěchů a neúspěchů. Kolik je vám let, Tato? A jaké jste měla neúspěchy?“

„Pětadvacet, stará panna! A neúspěchy mám po celý život. Brzo jsem ztratila otce, chtěla jsem být herečkou, ale neměla jsem nadání nebo houževnatost, k učitelování se necítím schopná.“

„Tak vidíte, a mému Mstislavovi je dvaatřicet, a dosud je pevně přesvědčený, že udělá moc práce a hromadu objevů. Já říkám, že máte zlaté ruce, a já jsem člověk starého ražení a nemluvím do větru.“

Jevgenie Sergej evna pohladila dívku po hlavě a dívka přitiskla její ruku ke své tváři.

„Pořád si netroufám zeptat se vás, Tato, kdo byl váš otec. Už napoprvé, když jste řekla, že se jmenujete Tata, jsem se velice podivila, protože je to úplně leningradské. Na vesnici a v Moskvě by vám říkali Nataša, Talka, Alka a na jihu Nata . . .“

Tata si povzdechla a zahleděla se na podobiznu Iverněvova otce. Seděli na pohovce v maličkém pokoji zaplněném lehkým nábytkem a pokrytém šedým kobercem s černými liliemi. Mstislav se usadil naproti, rovnou na koberci.

„Musím se přiznat, že jsem vám zamlčela jednu věc. Mdj otec, Pavel Jakovlevič Černých, revírník v čulyšmanských lesích, pracoval s Maxmiliánem Fjodorovičem, sloužil mu jako průvodce i jako stájník.“

„Jak to, že jste to neřekla?“ zvolali vyčítavě najednou matka i syn.

„Myslela jsem, že kdybych to byla řekla hned na začátku, že bych využívala památky svého otce i Maxmiliána Fjodoroviče, a na to nemám žádné právo. Otec zemřel, když mi byly čtyři roky, a jenom z maminčina vyprávění jsem věděla o tom skvělém inženýrovi, s kterým otec chodil ještě za svobodna, v dvacátých letech, po Altaji a v Mongolsku, na Ektag-Altaj. Maminka povídala, že otec, když vzpomínal na Maxmiliána Fjodoroviče, říkával, že lepšího člověka nepotkal, a pořád si přál, aby s ním mohl chodit znovu po tajze a po stepi.“

„V posledních letech můj muž taky nejezdil, byl jenom

poradcem. A umřel za obležení Leningradu, v dvaačtyřicátém roce, když Mstislavovi bylo dvanáct. Nás odvezli na Ural sotva živé.“

„Maminčino vyprávění o mém dětství mě tak okouzlilo, že inženýr Iverněv byl pro mě skoro postavou z pohádky. Všecko, co jsem viděla dobrého u lidí, všecko jsem srovnávala s ním. A chtěla jsem napsat o Maxmiliánu Iverněvovi divadelní hru, a potom zahrát, vytvořit podobu jeho ženy . ..“

Matka a syn, rozechvělí, se na sebe podívali.

Jevgenie Sergejevna se zeptala:

„Proč jste nám to zatajila?“

„Představte si, jak mi bylo, když mi Mstislav řekl svoje jméno. Div jsem nevykřikla: ‚To není možné!' Takové náhody bývají jenom v románech.“

„Ujišťuju vás, že se v životě vyskytují nemožnosti mnohem častěji než v knihách,“ odporovala Iverněvová.

„A úmyslu napsat divadelní hru jste zanechala?“ zeptal se Mstislav.

„Za prvé, ještě neumím psát divadelní hry, a za druhé, vím o vašem otci tak málo. Snad se u vás, Jevgenie Sergejevno, zachovaly nějaké jeho fotografie a zápisky?“

„Jistěže se zachovaly. Všecko to patří Mstislavovi, má to on. Stydím se za něho, protože pokud vím, podíval se do otcova archívu všeho všudy jednou!“

„To není pravda, maminko! Přečetl jsem znovu jeho poslední cestovní dojmy, ale papíry z jeho mládí z předrevolučních let mi připadaly zapovězené. Nějak jsem ztratil odvahu vtrhnout do toho, co bylo pro mě posvátné od dětství, připadal jsem si na to ještě příliš mladý!“

„Tos nemusel. V šestnáctém roce, když se tvůj otec ženil, bylo mu dvaatřicet let, tolik, kolik je tobě ted . . .“

„Mluvíte o cestovních denících?“ zeptala se Tata. „Copak ty deníky jsou osobní vlastnictví? Já myslím . . . slyšela jsem, že je uschovávají někde v archívech.“

„Docela správně. Všechny otcovy vědecké deníky, všechny písemnosti jeho průzkumů se uchovávají v Geologickém fondu. A v naší rodině zůstalo jenom to, co se může nazvat osobními deníky, zápisky: rozhovory, citové dojmy, korespondence s přáteli...“

„Ted rozumím. Právě to, co je nejdůležitější pro pochopení osobnosti. Ukážete mi, Mstislave, někdy to, co budete považovat za vhodné?“

„S radostí! Ale napřed musíme oslavit tu zvláštní náhodu! A dvakrát! Především: rodinným pirohem s masovou nádivkou, lepší než maminka ho nikdo neudělá. A potom si půjdeme s Tatou někam zatančit a na víno. Třebas do Astorie nebo do hotelu Evropa. Maminka doma žádné pití nedovolí.“

„Já to taky nemám ráda,“ ozvala se Tata, „leda trochu, když je společnost. Ale když jsem vzrušená, ráda si zapálím . . . Nepůjdeme si zakouřit do kuchyně?“

„Neodpověděla jste na můj návrh, abychom to oslavili.“

„Jsem pro, ale v nejbližších dvou dnech ne. Mám dostat stipendium a také peníze za fotografie, které mi přijali v časopisech. Potom si budu moci pořídit něco na sebe, takhle bych s vámi jít nemohla.“

Matka a syn využili hostova odchodu a mluvili upřímně, jak tomu byli zvyklí od Mstislavova dětství.

„Tak co bys mi chtěla říct, maminko?“ zeptal se Mstislav, který seděl, jak to rád dělával, na koberci.

„Že mám radost! Velikou radost, Mstislave! Jenom . . .“

„Co jenom, maminko?“

„Víš ... Já jsem ještě neviděla děvče, kterému by šla domácí práce tak od ruky, které by umělo tak dobře vařit, tak rozumně nakupovat, tak zručně šít, které by vědělo takovou spoustu různých věcí. A tys mi vypravoval po vašem výletě na Karelský, že výborně plave, běhá, a zdá se, že taky řídí auto... Při všech svých přednostech a nevšedním zevnějšku je Tata tak skromná a ukázněná, že já, upřímně řečeno, si myslím, jestli ji netrápí nějaký tajný zármutek, nějaká nevydařená láska. Takové děvče nemohlo ujít pozornosti vašeho podnikavého pohlaví. Jestli je u ní něco takového, jak se k tomu zachováš? Polož si tuto otázku dřív, než jí řekneš, že ji máš rád!“

„O lom jsem už přemýšlel, moje moudrá maminko! Abys věděla, chci jí to říct dnes. Jela si pro večerní šaty, něco si koupila, něco si dala někde přesít. Uvidíme ji vystrojenou.“

„To jsem si přála už dávno. Má, chudinka, sukni, blůzku, jedny šatičky, je vidět, že nemá snadný život. Kolikrát jsem si myslela, že jí něco daruju, ale bála jsem se, abych ji neurazila. Tak jako tak se snaží, aby nám oplatila, že jsme se jí ujali...“

Když uslyšeli, že se odmyká zámek, vyšli do předsíně, aby dívku uvítali.

Tata, s velikým balíkem, v témž italském plášti, trochu pokropená deštěm, se zasmála svým krátkým tichým smíchem:

„Hotovo!“

Byla dlouho ve svém pokoji a vyšla se sklopenýma očima. Mstislav a Jevgenie Sergejevna mimoděk vydechli. Roztomilá Tata se proměnila v krasavici, na které se ted zdůraznilo všechno, co na ní bylo přitažlivé.

Tatin účes byl tentýž jako jindy, pouze velmi pěkně učesaný a bohatý. Fialové šaty z nádherného taftu s růžovým nádechem velice jasné barvy pevně obepínaly její štíhlou postavu. Nahá ramena změnila její obvyklý vzhled, její tvář byla oduševněle vážná, skoro přísná. Jediná ozdoba nad ňadry zdůrazňovala prostotu jemné barvy a splývající linii šatů. Zlatem vyšitý čínský drak otvíral dokořán chřtán, přilnutý k obnažené dívčině pleti. A k tomu platinový prsten s nehezkým kamenem, který Tata nikdy nesvlékla.

„Vyneste rozsudek, velevážení soudcové!!“

„Jsem úplně omráčený! Nemám slov. Odešla milá studentka, a přišla pyšná královna. Na to jsem nebyl připraven. Proboha prosím o smilování u nohou krásné dámy, a hned budu číst Bloka.“

Tata trochu zčervenala a podívala se na Jevgenii Seřgejevnu:

„Umlčte Mstislava, Jevgenie Sergejevno! Já chci vědět pravdu, docela vážně!“

„Docela vážně, Mstislav je jako omráčený. A já, abych se přiznala, taky. Kde, v kterém obchodě se vám podařilo najít tu výšivku, takové šaty? Jste tak skvělá, Tato, že začínám přemýšlet o tom, jestli se hodí obyčejní geolog za průvodce takové dámy.“

„Co to říkáte, Jevgenie Sergejevno!“ zasmála se Tata.

„Podívej se, Mstislave, ted víš, co tě čeká," řekla žertem matka, a smysl jejích slov, jako pokračování jejich rozmluvy ve dvou, byl synovi jasný.

Seděli u stolku daleko od hudby. Tata, zrůžovělá vínem a tancem, položila ruku na Mstislavovy prsty.

„Je vám dobře, Mstislave?"

„Ohromně! Myslel jsem si, že nejsem špatný tanečník, ale vy . . . Řekněte, je něco, co děláte špatně?"

„Proč mě tak idealizujete, Mstislave, a vaše maminka taky? To mě zavazuje k něčemu, co asi nebudu moci."

„Kdo mluví o závazcích? Stačí, když budete pořád taková, jaká jste, milá .. ." Iverněv se trochu zajíkl při posledním slově, zrozpačitěl a dodal: „Už dávno jsem se vás něco chtěl zeptat. Proč nosíte ten prsten?" Nadzvedl dívčinu ruku a trochu ji otočil k světlu. Neveliký kámen, ploše zbroušený do čtverce se zakulacenými rohy, zasvítil, v jeho hloubce se černal šikmý kříž. Tata sebou trhla a ruku odtáhla.

„Nikdy jsem neviděl takové kameny v prstenech," pokračoval geolog a pokrčil rameny.

„A vy víte, co je to za kámen?"

„Ovšem. Každý mineralog vám řekne, že je to chiastolit rozřezaný napříč hlavní optické osy. Jenom on hraje tak zajímavě na světle: soustředné kružnice a kříž. Nesluší vám, nehodí se k celému vašemu zevnějšku, proto jsem se vás na něj ptal."

„Je to dar, a já jsem slíbila, že ho budu nosit," řekla zjihle Tata.

Její slova se geologa bolestně dotkla:

„Nebudu se dál ptát, považujete-li za nutné něco zamlčovat.

„Nemám co zamlčovat. Možná že je to směšné, měla jsem velké školní přátelství, můžete to nazvat, chcete-li, dětskou láskou. Jeho rodina byla ze Sverdlovska, a ten prsten nějak souvisel s jejich rodinnou historií, musel se pořád nosit. Přísahali jsme si, že zůstaneme spolu, až vyjdeme ze školy, ale on se zabil na motocyklu, sotva dostal vysvědčení. Ale přísaha zůstala, a já ten smutný prsten nosím . . . Ale když se

vám nelíbí. . .“ Tata stáhla s námahou prsten, dala ho do kabelky a podívala se na Iverněva odevzdaně a něžně.

„Snad už toho máme dost, Tato?“ Iverněv kývl hlavou na hlučící sál.

„Právě jsem vás chtěla požádat. . . Pojdme se projít...“

U Něvy, lesknoucí se jako hlazená ocel, se octli uprostřed celého průvodu zamilovaných dvojic. Iverněv vedl Tatu přes Šmidtův most, okolo egyptských sfing, k Universitnímu nábřeží. Voda tiše šplouchala dole, na kamenných stupních. Tata si sedla na žulové zábradlí. V zvláštním osvětlení bílé noci její fialové šaty ztmavěly a oči měla temné, plné tajemství. Znovu se opakovala pohádka, která se stala už s milióny zamilovaných na něvském nábřeží za bílých leningradských nocí. Obyčejné dívky i ženy se měnily v záhadné princezny a čarodějky, které nutily muže, aby se skláněli před jejich kouzlem.

Iverněvovi bylo úplně jedno, jestli byl první nebo stomiliontý mezi těmi, kdo byli uchváceni bílými nocemi. Dvakrát v tomto dni se dívka, do které se zamiloval, změnila, úchvatně a kouzelně.

„Tato . . .“

Dívka se k němu prudce obrátila . . .

Malá společnost přátel se sešla, aby oslavila zasnoubení Mstíslava Iverněva a Taty Černychové.

Tata, která se nedala od Iverněva přesvědčit, aby si vzala své „královské“ šaty, říkala, že hostitelka nemá přijímat hosty příliš vyšňořená — co když přijdou skromně oblečení? Ukázalo se, že má pravdu, ženy Iverněvových nejlepších přátel mineraloga Gleba Sugorina a Soltanmurada Bechojeva, Čečence, přišly v lehkých barevných šatech . . .

„Překvapil nás, překvapil!“ vykřikoval Soltanmurad a povytahoval obočí černé jako uhel. „Co tomu, prosím vás, říkáte? Náš svatoušek a mládenec. Takové děvče! Jedna báseň! Schválíme to jednomyslně, že, Glebe?“

„Gleb to schválí, ale zeptejte se radši nás,“ vmísila se do rozhovoru Glebova manželka, veselá mladá žena s mongolskými rysy obličeje.

„Tak se ptám!“ vykřikl Bechojev.

„My to řekneme důvěrně jenom Tatě, nemusíte všecko vědět. A proč ty mlčíš, Glebe? Zamiloval ses? To ti nedovolím! Hled, ať jsi co nejdřív v terénu, tam už na tebe dohlídnu.

„Podívejte se, jaká je!“ rozesmál se Gleb a zdvihl pohár. „Na dar Altaje!“

„Kdo vám prozradil to tajemství?“ zeptala se Tata.

„Jaképak tajemství!“ odpověděl mineralog.

Po večeři hostitelé i hosté umyli rychle nádobí a usadili se u okna otevřeného dokořán. Jevgenii Sergejevnu posadili trochu dál, třebaže ujišťovala, že někdy docela ráda sedí v zakouřeném vzduchu.

„Připomíná mi to mládí,“ řekla. „Tak a čekám! Či kvůli dnešní oslavě změníme starý zvyk? U nás je zvykem,“ vysvětlovala Tatě, která seděla vedle ní, „že když se sejdeme, vyprávíme si o tom, co je nového ve vědě. Vždyť všichni tady jsou vědátoři, třebaže rozličných oborů ...,“ dodala trochu omluvným tónem.

„Proč tak mluvíte, Jevgenie Sergejevno, taky já se musím vzdělávat. Bylo by ale dobře, kdyby hovořili srozumitelně.“

„To se nebojte. Já jsem z nich nejméně vzdělaná, ale i já rozumím skoro všemu, co říkají,“ ujistila ji Soltanmuradova žena, snědá, se stejně úzkým obličejem jako její muž.

„Jistě je to pěkný zvyk,“ řekla přesvědčivě Iverněvová.

„Já nemám jak z udělání pro tak báječný historický večer nic,“ začal Sugorin. „Pravda, dva tři zajímavé nerosty přišly do muzea, nejskvělejší opál poslali ze Zabajkalska. Vyrovná se těm nejlepším z Indie i z Jižní Ameriky . .. Takový.“ A Sugorin udělal prsty kolečko veliké jako holubí vejce.

„Počkej, Glebe!“ řekl Iverněv. „Vzpomínáš si, před dvěma měsíci jsi mi vykládal o šedých kamenech z knížecího sejfu?“

„Aha! Máš pravdu! Ale z toho nebylo nic! Ty kameny někdo ukradl!“

„Co, jak, kde?!“ zvolali všichni jeden přes druhého.

„Z našeho muzea. Z laboratoře. Byla z toho veliká nepříjemnost. Kdo, a nač, k sakru, odpusťte Jevgenie Sergejevno, je potřeboval? Darebák patrně oťukával kdejakého překupníka, a pak je zahodil. Tak jsou pro vědu ztracené. Je to

první případ za dvě stě padesát let existence Vysoké školy báňské. A je to jasné, že ten zloděj ničemu nerozuměl, vedle ležely mnohem cennější věci.. .“

„A možná, že je ukradli jenom proto, že byly v laboratoři, a ne v muzeu. Z laboratoře je to snazší,“ poznamenal Iverněv.

„Co je na tom zajímavého, co nám tady vykládá náš mineralog?“ začal Bechojev. „Měli kameny a někdo jim je ukradl. Geologové špatně pracují vědecky. To my, humanisté, jsme něco jiného!“

Tata upřela strnule oči na Sugorina. Zamyslela se tak, že sebou trhla, když se Jevgenie Sergejevna dotkla jejího ramene a řekla:

„Uslyšíme, čím se budou chlubit humanisté.“

„Můj učitel Pavel Archilevič,“ Čečenec jmenoval vynikajícího indologa profesora Muravjova, „mi uložil, abych roztřídil jeho osobní archív. Našel něco v novinách, napřed stručně v evropských a potom dostal noviny z jižní Afriky, tam už byly všechny podrobnosti. Nějací italští filmoví herci, kteří cestovali na vlastní jachtě Aquila u pobřeží jižní Afriky, našli pod vodou celé antické lodstvo, které se potopilo v dávných dobách. Vědci se vyslovovali v novinách různě, ale když můj stařeček přišel na výrok jednoho johannesbur-ského historika, že nalezené zbytky tohoto lodstva nejsou nic jiného než lodstvo Alexandra Velikého, které zmizelo beze stopy, tak ho to chytlo . . .“

„Oho! To je zajímavé!“ zvolal Iverněv.

„Je. Ale ještě zajímavější je, že ti Italové vytáhli z největší lodi černou korunu ozdobenou drahokamy. Ať už to bylo náhodou nebo ne, koruna spadla znovu do vody a nenávratně zmizela. Ty Italy dokonce obviňovali, že nález, který jim chtěla vzít policie, nechali úmyslně spadnout do moře.“

„To je neuvěřitelné! Není to novinářská kachna?“ kroutila hlavou Tata.

„Možná že je to kachna!“ přitakal Bechojev. „Ale podstata, jak rád říká náš přesný Gleb, není v tom. Profesor Mu-ravjov si vzpomněl, že velmi dávno, ještě před revolucí, třídil soukromou sbírku indických rukopisů jednoho německého

badatele, zdá se, že Kayserlinga. Nepamatuju se přesně a neručím za to, že se tak opravdu jmenoval.“

„To je úplně jedno, na jméně nezáleží! Povídej dál,“ poháněl přítele Sugorin.

„Aha, chytlo to za srdce kamennou duši! Počkej, to hlavní přijde. V té sbírce byl sanskrtský rukopis, asi z počátku našeho letopočtu, s pověstí o Alexandru Velikém. Jak je známo, pověstí o Alexandrovi je mnoho, byl z nich dokonce sborník v podobě starořeckého románu Alexandreida. Byl to první dobrodružný román vůbec, který se ale celý nezachoval. Indická pověst nebyla volné vyprávění nebo obměna známých příběhů, vyprávěla o tom okamžiku Alexandrova života, o kterém se nezmiňovala antická tradice. Pavla Ar-chileviče to zaujalo, rukopis opsal a přivezl do Ruska, aby až bude mít kdy, pověst přeložil a otiskl. První světová válka, které se zúčastnil jako dobrovolník, potom Revoluce, občanská válka, veliká práce při novém budování vědy, zkrátka, profesor na svůj úmysl zapomněl a opis rukopisu se octl, jak se říká, na dně šuplíku jeho ohromného archívu. A opravdu, já jsem prohrabal už čtyři skříně, a teprve včera jsem ho našel. Ted chce stařeček splnit své dávné přání, přeloží ho a otiskne, a do novin v Kapském Městě pošle článek. Protože v té pověsti se také mluví o černé koruně!“ zajásal Soltanmurad, udělal přestávku a díval se z jednoho na druhého.

„Mluvte dál, nenatahujte nás na skřipec,“ pokárala ho Jevgenie Sergejevna.

„Vím jenom to, co říkal profesor. Ten rukopis není dosud přeložený. Zkrátka, jak je známo, Alexandr vtrhl do Indie, svedl tam dvě velké bitvy, jednu prohrál, ale celkem ležela před ním celá Indie volná. Přesto však se obrátil, odešel do svého nového sídelního města, do Babylónu, kde brzy zemřel. Historici to vysvětlují únavou jeho vojska, které taktak, že se nevzbouřilo, raněním samotného Alexandra do hlavy při zteči pevnosti ze středoasijského tažení a ještě jinými příčinami. Pověsti podávají básničtější znění o Alexandrově touze po moři, jako by pořád toužil po ostrově rozloženém na moři bouřlivých vln, jak praví Homér o ostrově Faros. Tam chtěl Alexandr ukončit dny svého ži-

vota, a ne v horkých rovinách Mezopotámie nebo v ještě parnějším údolí Indu.. . Ale indická pověst vypráví, že Alexandr, když překročil Ind a rozhodl se, že dojde do srdce Indie, do Dakšinu, narazil na zříceniny velice starého města. Je zajímavé, že tato část pověsti souhlasí s tím, že v údolí Indu jsou zbytky praindické kultury, příbuzné s kulturou krétskou a patřící do druhého nebo třetího tisíciletí před naším letopočtem."

„Můj ty bože, jak je to neuvěřitelně dávno!" vyhrklo z Jev-genie Sergejevny.

Bechojev se usmál, spokojen se zájmem svých posluchačů.

„Uprostřed zřícenin zůstal neporušený starý chrám. Bydlel v něm, uprostřed pouště, v níž byli lvi, hlouček kněží a ochraňoval posvátnou památku minulosti, černou korunu panovníků zaniklého národa. Památku z dob, kdy lidem vládli bohové nebo hrdinové zrození ze spojení smrtelných žen s nebešťany. Pověst vyprávěla, že nasadí-li si tu korunu člověk božského původu a vyjde s ní na světlo poledního slunce, jeho rozum se kouzelnou silou zaostří, a on, když pozná přítomnost a vzpomene si na minulost, nabude božské síly. Ale když si tu korunu nasadí obyčejný smrtelník, běda mu! Ztratí paměť a bude jako dítě hračkou v rukách osudu a lidí. Alexandr tuto pověst uslyšel a požádal kněze o tu korunu. Kněží to napřed odmítli, ale dobyvatel pohrozil, že chrám rozebere kámen po kameni a ukrytý poklad stejně najde. Kněží krále upozornili, že pouze božské dítě si může beztrestně nasadit černou korunu, ale Alexandr se dal do smíchu. Pověst o Alexandrově božském původu ze spojení jeho matky Olympie s Dionýsem, původně vymyšlená jeho matkou, která nenáviděla Alexandrova otce chromého Filipa, dostala lety punc skutečnosti. Také Alexandr sám jí nepochybně uvěřil... Bez váhání vstoupil do chrámové svatyně, kde ho kněží okouřili dýmem z posvátného dřeva a korunovali černou korunou. Alexandr vyšel na schody zalité sluncem, hrdě se rozhlížel a čekal, že na něho sestoupí božská síla. Vtom však se veliký dobyvatel zapotácel, jeho opálená tvář zbledla a on spadl na schod a kutálel se dolů na písek. Když spolubojovníci svého vojevůdce zvedli, přišel k sobě, ale zároveň se ukázalo, že zapomněl všechno, nač myslel,

jak žil v poslední době. Pověst vypráví, že se vyléčil z touhy po Řecku a z lásky k Taise, proslulé řecké milostnici, která ho doprovázela na všech jeho taženích. Rozzuření vojáci obvinili kněze, že úmyslně jejich vojevůdci ublížili, pobili je a koruna se dostala do soukromé Alexandrovy klenotnice. Hlavní při tom je, že Alexandr zapomněl, proč přišel do Indie, zapomněl na své plány do budoucna a obrátil své vojsko zpátky. Když se vrátil do Babylónu, onemocněl zimnicí a brzy zemřel."

„To je velice zajímavé," promluvil jako první Sugorin. „Ale co s tím má co dělat nález těch Italů v jižní Africe? Tomu nerozumím."

„To se ví, že má, příteli. Jak jinak! Člověk musí znát historii. Ta praví, že když Alexandr v Babylóně umíral, byli u něho jeho nejbližší neboli diadochové: Ptolemaios, Seleukos, Nearchos a jiní. Všimněte si: Nearchos! Při dělení Alexandrovy říše zdědil Nearchos, jeden z jeho vrstevníků, který se narodil v krétských horách, mlčenlivý voják a nepřemožitelný mořeplavec, lodstvo, totéž obrovské lodstvo s mnoha tisíci lidmi, které bylo připraveno podle Alexandrova úmyslu kolonizovat indické kraje. Jenže lodstvo zmizelo, když odplulo neznámo kam, a zmizel také Nearchos. Ted připusťte jenom jednu jedinou domněnku, že černou korunu z Alexandrovy pokladnice si vzal Nearchos, co potom?"

„Hledme!" zvolal Iverněv.

„Ovšem, ale tato domněnka tím nekončí. Lze předpokládat," pokračoval Sugorin, „že lodstvo objevené u břehů jižní Afriky je lodstvo Nearchovo a že právě Nearchos si vzal tu korunu."

„Správně! Mluví pro to i fakt, že tu korunu našli na hlavní, dnes bychom řekli admirálské lodi. A nejenom to, tu pověst skoro nikdo neznal, a ukazuje se, že černá koruna existuje, a proto se opět jednou domněnka stala skutečností. Ostatně jsme si už zvykli na to, že leccos, co se v dřívějších stoletích považovalo za pohádku, se dnešním zevrubným bádáním potvrzuje.. . Ale to ještě není všecko. Noviny Kapského Města, především Kapský strážce, oznámily, že Italka z té jachty, která korunu našla a nasadila si ji, onemocněla ne-

známou duševní chorobou, kterou lékaři přisuzují sestupu do příliš velké hloubky.“

Posluchači, Sugorin s nimi, hlučně zatleskali.

„No, pobavils nás, Soltanmurade!“ Jevgenie Sergejevna se začala ovívat. „Je z toho až horko. To je nejlepší vyprávění, jaké jsem kdy od vás slyšela.“

„Kdyby z toho byla aspoň polovice pravda!“ procedil Sugorin.

„To je jedno, příteli, řekni na své dobré svědomí: stálo to za to, hrabat se v tom archívu?“

„Docela jistě!“ přiznal mineralog.

„No když ses přiznal, tak jdi za trest na roh pro pivo. A dámám přines zmrzlinu!“

Gleb poprosil o síťovku a poslušně odešel. Ostatní zůstali sedět v zamyšlení nad indologovým vyprávěním. Zvonek telefonu přerušil jejich zadumání.

„Meziměstská,“ řekla Jevgenie Sergejevna, „pojd si to vzít, Mstislave. To je pro tebe, volá Moskva.“

Mstislav uslyšel silný hlas profesora Andrejeva. Jeho blahopřání slyšeli všichni.

„Patří vám svatební dar,“ přetrhl Iverněvovo děkování zvučně profesor, „pospíchám s ním! Včera se jednalo o tom, kdo má jet do Indie.“ Leonid Kirilovič udělal přestávku. „Jednomyslně bylo usneseno, že vy! Brzo vás zavolají k projednání. Nevěsta ať nenaříká, přijede za vámi později, až jí seženete cestovní pas. Zatím vás vedeme jako svobodného. Mám velikou radost! Velikou! Dejte mi nejmilejší Jevgenii Sergejevnu, zeptám se jí trochu na vaši vyvolenou ... Tisknu vám ruku, Mstislave!“

„Ještě chviličku, Leonide Kiriloviči!“ řekl rychle Iverněv. „Jestlipak víte, že za to, že jsem se sešel se svojí Tatou, nejbáječnější dívkou na světě, děkuju vám? ... Velmi jednoduše. Vzpomínáte si, že jste před dvěma měsíci chtěl přijet do Leningradu, a dokonce jste mi poslal telegram, ale potom jste si to zřejmě rozmyslel? Očekával jsem vás tehdy na nádraží, a tam jsem se náhodou seznámil s Tatou! Proto si ted připijeme na vaše zdraví, jako otcova zástupce a dobrého génia ...“

„Pozor, mladý muži, tady něco nesouhlasí. Zamiloval jste

se a v hlavě máte mlhu! Žádný telegram jsem vám neposlal a na žádnou cestu jsem se nechystal.“

„Promiňte, ale tomu tedy nerozumím, Leonide Kirilovičí. Telegram byl adresován mně, byl podepsán vaším jménem, ale byl podepsán s titulem profesor, a ne jenom pouhým jménem, jak se vždycky podepisujete ...“

„Schoval jste ho?“

„Bojím se, že ne!“

„To je škoda. Byl to něčí žert. To je hloupé, jen co je pravda! Pokusím se to zjistit a někomu utrhnu hlavu ... No, dejte mi maminku!“

Iverněv. podal sluchátko matce a spěchal oznámit všem novinku. Přitom si všiml, jak Tata zbledla. Myslel si, že ji rozrušila myšlenka na jejich brzké odloučení. Pospíšil si ji utěšit, přesvědčoval ji, že se nerozejdou na delší dobu, než kdyby odjel na obyčejnou vědeckou výpravu. Zato potom to společné cestování po Indii... Co je si možno přát v prvním roce manželství?

Tata ho poslouchala, držela ho křečovitě za ruku a nespouštěla z něho úzkostlivý pohled, který Iverněva znepokojil.

Iverněv stál uprostřed svého pokoje v hotelu Turista, nesvlékal si mokrý plášť a své nevidoucí oči upřel do prázdna. Telegram, který mačkal v prstech, až to bolelo, byl od matky. „Mstislave neštěstí Tata odešla ničemu nerozumím přijed.“ Iverněv zavrtěl hlavou, přejel si rukou po čele. Napil se vody. „V sobotu máme mít svatbu... Ne, to není možné! S Tatou se něco stalo... Ale maminka telegrafuje, že odešla! A co když utekla? Fuj, co mě to napadlo ...“

Iverněv se přinutil, aby se uklidnil, a zatelefonoval Andrejevovi. Omluvil se, že ho volá, a sdělil mu, že se doma něco stalo. Ihned odletí do Leningradu a prosí profesora, aby zatelefonoval do ministerstva, aby směl přijít na druhý den...

Za několik minut ujížděl taxíkem na letiště.

Jevgenie Sergejevna mu vyběhla naproti, a pojednou se mu zdála malá, bezradná, zestárlá. Poprvé viděl svou moud-

rou, klidnou matku tak sklíčenou. Trýznivá lítost mu stáhla hrdlo. Nemohl promluvit ani slovo a pouze mlčky stál a tázavě na ni hleděl.

„Tata... odešla v úterý, a já jsem ti hned poslala telegram, jakmile jsem našla její psaní.“ Jevgenié Sergejevna podala synovi list z velikého zápisníku popsaný velkým pravidelným Tatiným písmem.

„Odpusťte mi, odpusťte! Drahá, neskonale milá a dobrá Jevgenié Sergejevno, řekněte Mstislavovi, že jsem špatná, že jednám nehodně, ale nemohu jinak. Nehledejte mě, za několik hodin budu daleko, a nikdy se nevrátím sem, kde jsem poznala dva tak skvělé lidi, Vás a Mstislava. Oba jste mě přijali z celého srdce, a já ... já vám tak ubližuju a působím bolest. Tato myšlenka mě strašně mučí, nedává mi pokoj. Jestli můžete, odpusťte mi, a dovolte mi, abych na rozloučenou políbila Vaši laskavou ruku a ...“ na tomto místě bylo něco důkladně přeškrtáno a potom méně pravidelným písmem připsáno: „a polibte za mě Mstislava. Sbohem. Tata.“

Iverněv si několikrát přečetl list papíru, který naráz zničil jeho štěstí, všechny plány jeho života.

„Tady není něco v pořádku,“ vymáčkl ze sebe chraptivě.

„Co ji přimělo k tomu, aby utekla jako zlodějka, aby se bála poctivého a upřímného přiznání?“

„Tak nemluv, maminko! Jak ji můžeme soudit? Neznáme její důvody!“

„Nejsou takové důvody, aby člověk mohl jednat takhle!“

„Jak mohu soudit jenom já, ze své stránky, když všechno na světě má stránky dvě?“

„Jak ji máš rád, Mstislave!“

„Mám, ale nemysli si, že ji chci ospravedlňovat jenom proto. Já Tatu neomlouvám, ale taky nevynáším konečný soud.“

„Ty ho nikdy nevyneseš! Už ji nikdy neuvidíš a nic se nedovíš ...“

„Stává se málokdy, aby něco zůstalo utajeno navždy. Dříve nebo později... Zítra pojedem do Moskvy. Tobě by tady bylo samotné těžko.“

Telefonní zvonek oběma trhl. Naděje, která se málem objevila na tvářích Jevgenié Sergejevny a Mstislava, zhasla.

Mluvil Soltanmurad:

„Špatné novinky, Jevgenije Sergejevno, špatné věci!“

„Copak se stalo? U nás je to taky špatné!“

„Přihodilo se něco Mstislavovi?“

„Ne, Mstislav přijel, je tady. Já ho zavolám.“

„Počkejte, co se vlastně stalo?“

„Soltanmurade, Tata od nás odešla!“

„Není možná! Jak to? Ale ne... Já zatelefonuju později. To moje nespěchá.“

Mstislav vzal matce sluchátko:

„To jsem já, mluv, Soltanmurade!“

„Á, to jsi ty, příteli! Jak je to možné? Víš co se stalo mně? V Muravjovově bytě hořelo! Chytlo to v pracovně, říkají, že od starého elektrického vedení.. .“

„Škoda je veliká?“

„Veliká! Část rukopisů shořela, druhou zničili vodou. Psací stůl taky chytl a shořel opis pověsti, kterou jsme začali překládat, všechno shořelo, nezůstal ani lísteček. Stařeček je v nemocnici, ze zármutku dostal infarkt. Já jsem u něho každý den, ale musím jet do Moskvy. Sejdeme se v Moskvě?“

„Já tam pojedu zítra s maminkou, hledej nás u Andrejeva.“

„Jsme domluveni, příteli. Zatím sbohem!“

Kapitola 2

PRSTEN S CHIASTOLITEM

„A tak, Mstislave, až pojedeš na jih Indie, nezapomeň na kimberlit. Budeš-li mít štěstí, může naše věda dát našim indickým přátelům nemalý dar. Dokážeme totožnost kimberlitových pásem Gondvanského štítu v jižní Africe a kimberlitových pásem v Indii, a to možná povede k objevení diamantonosných pásem. Mně se zdá, že obecné vymílání nejstarších vrstev v Indii bylo méně hluboké než v Africe, to za prvé. A dál, že pásma s diamantonosnými trychtýři v trhlině se ukládají tam, nebo v oblastech, kde je hojně rostlinstva, nebo jsou přikryté rozsáhlými čedičovými vrstva-

mi v suchých krajinách Dakšřnu. Předvídej, uvažuj, a kromě toho pomáhej při všem. Jako absolvent leningradské Vysoké školy báňské rozumíš dobře mineralogii, a to je základ našeho oboru.“

Iverněv poslouchal, chvílemi si dělal poznámky do pracovního zápisníku v šedé plátěné vazbě. Když profesor An-drejev poučení skončil, zvrátil se v křesle a zahloubal se. Iverněv si zapálil a prohlížel si ornament na obrovském čínském koberci přes celou stěnu a potom se zeptal:

„Nad čím jste se tak hluboce zamyslel, Leonide Kirilovi-Cl?

„Je mi smutno. Kdysi, když jsem byl v tvých letech, zkoušel jsem si představit, že přijde doba, kdy nebudu moct jezdit na vědecké výpravy.“

„Copak nemůžete jet?“

„Mohl bych, ale nikdy jsem nejezdil tak, abych nepracoval naplno. A na to už bych dnes nestačil fyzicky.“

„Nemohu s vámi souhlasit, Leonide Kirilovič! To přece není to hlavní. Když je dobrý kolektiv, nadchne se společnou prací...“

„A na jak dlouho to stačí, když kolektiv nikdo nepovede? Ne, když už srdce neslouží, nemohu tahat koně na provazech po srázu, hnát vor, kácet stromy. To nemohu! A dřív jsem si myslíval, že jednou padnu a umřu na ledovci, v tajze nebo na poušti. Nějak jsem si přál spíš umřít na poušti, aby kamarádi udělali z kamení kopeček a ten aby sloužil jako směrník pro takové, jako jsem já.“

„Co je to s vámi, Leonide Kirilovič?“

„Copak nevidíš? Děsně rád bych jel do Indie, ale vím, že tamní vedro nevydržím a že mě pošlou domů jak neužitečný balík.“

„Pěkně se vyjadřujete! Balík!“ řekl Iverněv.

Leonid Kirilovič se podíval na svého žáka téměř s nevolí, zamyslil se a usmál se:

„Tak je tomu odjakživa. Já jsem byl v mládí taky takový; Nechtělo se mi věřit, že mohu umřít. Nemyslel jsem, že budu trpce litovat promeškaných příležitostí, ačkoli jsem věděl, že se už nikdy nevrátí. A když se vrátí, že už nebude sil.“

„Já jsem dosud nikdy nelitoval promeškaných ...“

„Ovšem. Protože máš ještě před sebou dalekou cestu. To je mládí! Ale přijde čas, a pochopíš, že ještě jdeš, a přece už jsi na konci cesty.“

„Tomu nerozumím.“

„A ještě dlouho nebudeš rozumět. No dobrá, já jsem je už oželel, ty promeškané příležitosti. Nové nejsou, ale je naléhavá práce! Abych nezapomněl, nejsou v osobních papírech tvého otce nějaké záznamy o starých dolech ve Střední Asii?“

„Jak to, vy víte i o tom?“

„Nevím, jen se ptám. Jsi nějaký bledý. Máš nějaké starosti? Podívej se, koukej být v pořádku, aby sis v Indii neudělal nějakou ostudu. Počkat, ted jsem si vzpomněl, cos to povídal o mém příjezdu, kuňkals do telefonu nějaký nesmysl. Máš nervy v pořádku?“

„Co s tím mají co dělat moje nervy? Jde o to, že vy jste už druhý člověk, který se zajímá o osobní archív mého otce.“

Bylo na profesorovi, aby zbystřil pozornost:

„Poctivě řečeno, já sám se o to nezajímám, co je mi do starých dolů, to je věc důlních průzkumníků a archeologů. Nedávno se tu objevil cizí archeolog, Němec nebo Turek, z ankarského archeologického ústavu. Byl mezi jiným taky u mě, od někoho se dověděl, že jsem byl žákem Maxmiliána Fjodoroviče. Vzpomínám si, že tvůj otec popisoval doly tři tisíce let staré kdesi na hranicích mezi Afghánistánem a Iránem. Tak ten profesor Wilfried Deragazi...“

„Jak, jak??“

„Wilfried Deragazi. Zní to pěkně, snadno se to pamatuje. Vypravoval mi o drávidské kultuře, která se rozšířila před čtyřmi tisíci lety z Indie do západní Číny a do naší Střední Asie; je taková kultura, anauská, nazvaná tak podle kišlaku, vesnice v blízkosti Ašchabádu, něčím neobyčejně pozoruhodná, ale u nás poměrně málo známá, jak litoval ten turecký profesor. Ta kultura je most mezi Indií a mezi Krétou, a Kréta zase most se severní Afrikou. Stopy této kultury byly objeveny na Sahaře, úžasně krásné sošky, kresby, keramika. Jejich ústav chce použít dnešních vědeckých způsobů k prozkoumání dávných styků a cest osídlení, spektroskopického

izotopického rozboru kovů a nerostů v ozdobách a v jiných předmětech. Je třeba všeho všudy po gramu každého vzorku. Profesor je sbírá v místech, kde se předpokládá, že tudy vedlo dávné spojení. Je to zajímavé a pozoruhodné!“

„Zajímavé, zajímavé,“ poznamenal Iverněv, který s chutí kouřil cigaretu, „ale proč Tata ..., moje nevěsta, která právě ode mne odešla, se tak zajímala o osobní otcův archív?“

„Snad ses jí zeptal, ne? A kdo to vlastně je?“

„Je to dcera jednoho z otcových průvodců v tajze, jakéhosi Pavla Černycha.“

„Doopravdy je to tak?“

„Nevím. Nenapadlo mě, abych si to ověřoval. A jak bych to taky měl udělat?“

„Zkusit se to dá. Ale jaké důvody by mohla mít, aby se vydávala za někoho jiného?“

„Chcete říct, že připouštíte, že Tata není možná vůbec Černychová?“

„Nevím, ale ať tak či onak, je tu přece něco nejasného, ne? Každý by přece chtěl vědět, jak se věci mají. A co zajímalo tvoji Tatu?“

„Prostě osoba Maxmiliána Fjodoroviče, jeho cesty, podrobnosti podoby mého a jejího otce.“

„Mhm ... A je to dávno, mhm, co odešla?“

„Několik dní. Byl jsem zrovna v Moskvě, když mi maminka telegrafovala.“

„Kdo ví, možná že je to čirá náhoda. Asi nejspíš. No, vypijeme si čaj, slyšíš, Jekaterina Alexejevna už cinká šálky.“

Iverněv seděl dál a napjatě přemýšlel. Andrejev vstal a položil ruku na rameno mladého geologa:

„Půjdeme!“

Iverněv také vstal a pak pokynem profesora zastavil:

„A jak vypadá ten cizí archeolog?“

„Je to krasavec, poměrně mladý. Je v něm cosi démonického, silného. Zkrátka zajímavý člověk. Večeřel u mě a všechny okouzlil. Rita ho zavedla do Velkého divadla, na balet, a byla přímo u vytržení nad takovým společníkem. Říká, že všechna děvčata vyvalovala oči na toho Deragaziho...“

„Jakou řečí mluyí?“

„S námi některou ze tří, kterých používáme, anglicky, německy, francouzsky. Trochu umí rusky. Říkal, že zná ještě několik řečí!“

„Šťastný člověk!“

„Ty ses přece taky naučil dvě, a mnohem lip než já. Já nemám pro řeči buňky . . .“ Profesor se zamyslil a dodal: „A jak je ten Turek oblečený! Kromě toho mi padl do oka jeho prsten se zajímavým kamenem. Asi jenom geolog může ocenit ten nápad. Představ si, křišťál chiastolitu rozříznutý napříč hlavní optické osy tak, že na světle dělá,.. .“

„Šedý kříž!“

„Ano, ano! Ale chlapče, ty jsi bledý jako stěna! Co se to s tebou děje? Sedni si!“

„Leonide Kiriloviči, co to může znamenat? Tata, ona ... ona pořád nosila takový prsten . . .“

„Cože?“

Andrejev rázem zvážněl, a dokonce si vzal z Iverněvova pouzdra cigaretu. Zapálil si, zamyslil se, hledal něco v zápisníku a vzal telefonní sluchátko:

„Náhoda nenáhoda, to se musí vysvětlit. Copak je málo ... Tady je profesor Andrejev, geolog, musím se poradit o neodkladné věci,“ pokračoval do sluchátka. „Ne, to nejde, ať někdo od vás přijde ke mně, do bytu nebo do ústavu... Ale já vám říkám, že to bude lepší, já mám taky svůj rozum!... Dobrá, spojte mě s někým vyšším.“

Iverněv uslyšel úryvkovitý rozhovor jedné strany a v hlavě mu třeštilo. Co to jen proboha může znamenat?

„Soudruhu podplukovníku,“ pokračoval Leonid Kirilovič a stručně vyprávěl o Deragazim a Tatě. „Ano, je dosud zde, přijel na studijní cestu, ovšem, může to být čirá náhoda.“ Leonid Kirilovič se s úlevou a potichu rozesmál. „Můj žák? Ano, tady. — Ted je u mě. — Za hodinu? Výborně, rovnou na čaj.“

Profesor položil sluchátko a upřeně se podíval svému žákovi do tváře:

„Mstislave, na to musíme přijít. Proč potřebují zprávy o tvém otci? A jaké zprávy? Jak se v tom jinak vyznat? Ve špionážních románech je to správně vylíčeno: velemoudrý

detektiv si sedne, přemýšlí a hledá motiv. Síla nepřítele je přece v tom, že je mu už od začátku všecko jasné, a nám ne. Je-li ovšem vůbec nějaký nepřítel a není-li to nepodložená domněnka od začátku až do konce, vybudovaná^na čiré náhodě."

„Náhody jsou zde dvě," namítl potichu Iverněv, který se tvářil, jako by ho něco bolelo.

„Jak to?"

„Za prvé: dvě osoby, obě zajímají nějaké údaje z neuveřejněných a cest se netýkajících, nýbrž osobních otcových deníků. Za druhé: obě nosí úplně stejné prsteny, jaké jsme dříve u nikoho jiného neviděli..."

„Tak ty z toho opravdu usuzuješ, že tvoje Tata . . ."

„Nic neusuzuju, nechci!" skoro vykřikl Iverněv.

„Á, tady je Kateřinka!" přepjatě hlasitě vítal Andrejev svou ženu.

„Zase jsi kouřil?" zeptala se podezřívavě. „A kde jsou přísahy a předsevzetí?"

„Víš, Kateřinko, já jsem se rozčilil kvůli Indii. On tam jede," kývl na Iverněva.

„A co má být? Mstislav jede do Indie, Finogev do Afriky, a zítra se ještě některý z tvých žáků vypraví do Afghánistánu nebo do Iráku. To abys pak nevyndal cigaretu z úst..."

„Ne, ne, zhřeším jenom jednou, a víckrát ne! Co je s čajem? Za chvilku přijde ještě jeden geolog z Dalekého východu."

„Kdo?"

„Toho neznáš, je to provozní zaměstnanec."

„Pravda, ty neznám vůbec."

„A kde je Rita?"

„Odjela do divadla. S tím tvým Turkem. Vzal ji tam na oplátku. Mně se to nějak nelíbí, začal ji moc obletovat. A Rita, to víš, je děvče horkokrevné, ztřeštěné, celý otec!"

„Děkuju vám!" Andrejev se hluboce uklonil.

Po odchodu „geologa z Dalekého východu" Iverněv a Andrejev se ještě radili v Andrejevově pracovně, ale na ničem se nedohodli.

„Zůstaneš u nás na noc," vstal starý geolog. „Pořádně vyvětrej, nakouřils tady. Pojd, přineseme postel."

„Já neusnu, Leonide Kiloviči!"

„Musíš se snažit! Ostatně, dělej, jak chceš. Ale já se musím vyspat, ráno mám důležitou poradu. Tedy: Deragaziho pozvu, dokud jsi ještě tady, a .geolog' se bude vyptávat. Ale když uvidíš ten prsten, nehni brvou, nebo bude mít .geolog' pravdu, vyplašili bychom ho. A Rita ať se okolo něho točí, možná že o tom začne mluvit i s ní."

„A vy se o Ritu nebojíte?"

„Je to děvče příliš upřímné. Promluvím s ní, matku tak neposlouchá. Něco musíme riskovat."

„Jak je to zvláštní, i tyto železné schody, i z těch mám dnes radost. Celý večer je samá radost," myslel si Girin, když vystupoval k Simě.

Sima ho přivítala v černém svetru a široké šedé sukni. Girin se jí vyptával na její práci, na sport. Sima mu pojednou otevřela svou duši a vyprávěla mu všecko o „kalifovi Hárun-al Rašídovi" a o jeho „velikém vezíru". Seděla trochu rozpačitá proti němu, napřímila se, sepjaté ruce dala do klína a její veliké šedé, široce otevřené oči se dívaly přímo do Girinovy tváře v důvěřivé naději, že ji pochválí. Ohromná, do hrdla stoupající něha se v něm probudila.

„Když vás tak poslouchám, chtěl bych být věrným kalifovým tělesným strážcem," řekl pojednou.

Sima náhle zčervenala, vyskočila a prošla se po pokoji.

„Neviděl jsem vás nikdy v kalhotách," řekl, aby změnil látku hovoru. „Vy je nenosíte?"

„Obyčejně ne."

„Proč?"

„Nehodí se k mé postavě, a ani svetr moc ne." Dívka zčervenala ještě víc. „Povinností hostitelky je připravit čaj," řekla svým obvyklým zpola tázajícím, zpola přesvědčujícím tónem a odešla.

Girin se sedl k pianinu a pomalu přebíral klávesnici prsty. Jejich chladný a hladký dotyk byl známý a trochu smutný, jako vzpomínka na něco vzdáleného a ztraceného. Jako jas-

né krůpěje jarních bříz začaly padat tóny jedné ze zamilovaných Girinových písní, která s ním šla životem. Sima rychle vešla a sedla si na opěradlo křesla u samého pia-nina.

,.Ivane Rodionoviči," zašeptala, „ještě jednou, prosím. Tuhle píseň mám tak ráda."

Girin poslechl. Sima seděla jako socha, vzpomněla si na čajník, ale neběžela pro něj.

Japonská píseň Pohádka podzimní noci, kterou slyšel pouze dvakrát v rozhlase, se vryla Girinovi do paměti jako všechno, co se mu zvlášť líbilo. Našlapoval na oba pedály a snažil se vyloudit zvuky podobné zvonícím táhlým tónům koty a samisena, japonské citery a kytary.

Vzlétaly jako smutní ptáci, třepetaly se nad temnými vodami mlčenlivých jezer a utichaly, vzdalujíce se do nekonečné noci. Tento obraz se rýsoval Girinovi v zvucích písně a v jejím pravidelném, pomalém doprovodu. Potichu si prozpěvoval a ani nezpozoroval, že Sima opět vešla. Se zatajeným dechem poslouchala cizí, ale srozumitelnou a tklivou melodii.

„Mně se zdá, že jsem tu píseň už dávno znala a milovala," řekla zasněně. „Snad proto, že v ní zní náš ženský smutek."

„Proč právě ženský? Já myslím, že i mužský smutek sem patH."

Sima chtěla pokračovat ve své úvaze, ale nedostala se k tomu.

Do pokoje vletěla jako vichřice Rita, tak zrudlá rozčilením, že i pihy na její tváři se úplně ztratily. Se svým chlapeckým úsměvem byla tak půvabná, že Girin jí byl bezděčně okouzlen, a Rita, když to zpozorovala, se zarazila.

„Simo, miláčku, ty můj veliký kalife, zachraň vezíra! Je s ním zle!"

„Co se děje?" polekala se přítelkyně.

Rita se podívala rozpačitě na Girina a potom odhodlaně zatřásla hlavou:

„Řeknu všecko! Ivan Rodionovič patří k nám, ten to pochopí, od té doby, co jste..." Rita zrudla ještě víc a znenadání vyhrkla: „Simo, já jsem zamilovaná!"

„Proč ten tragický tón? Konečně!"

„Ach kalife, je to všecko velice ošklivé! Je to cizinec a ani trochu se mi nelíbí!“

„Vzpamatuj se, Margarito! Co to povídáš za nesmysly? Zamilovala ses, a nelíbí se ti? Kdy se to stalo?“

„Není to tak dávno, a od té doby jsem jako ve snu. Když jsme spolu, stačí, aby se na mě podíval, a já jsem celá v jeho moci. Mám dojem, že kdyby mi poručil, přilezu jako kočka a budu se třít o jeho nohy. Je to strašné, to se mi ještě nestalo. A hlavní je, že pořád nevím, jestli mě miluje, a už je po radosti. Ted chápu to, co se mi dřív zdálo sentimentální. A jsem ochotná všechno zapomenout a bojím se ho, bojím se, abych neudělala nějakou chybu, nesprávný posuněk, abych neřekla něco nevhodného. On se přívětivě usmívá, ale z jeho nitra jako by se na mne dívaly zlé oči.“

„To není dobré, děvče. Tomu tedy nerozumím. Kdo je to?“

„To ti nepovím! Hlava mi jde kolem. Tak je to!“ Rita se prudce zatočila před zrcadlem, zastavila se, ztichla a sedla si na otáčecí židli u pianina. Sima a Girin ji mlčky pozorovali.

„No dobrá, všecko jsme pochopili, a ted vypravuj. Kdo je to?“

To, že Sima řekla „my“, a ne „já“, udělalo Girinovi radost.

„Je to profesor archeologie z Ankary a jmenuje se Wilfried Deragazi.“

„Počkej, počkej. Z Turecka? A co tady dělá? Je na studijní cestě?“

„Ano, ano! Přišel k tatínkovi. Já jsem se s ním seznámila, byla jsem s ním dvakrát v divadle... Potom jsme byli na procházce, potom jsme jezdili autem jenom tak po Moskvě, potom chtěl, abych s ním šla do restaurace, ale já jsem nešla, potom u nás večeřel. ..“

„A to je všecko?“

„A co má být ještě?“

„No, říkal ti něco? Nabízel ti ruku i srdce? Líbali jste se?“

„Říkal, no, to, co se při takových příležitostech, říká. Ze se mu velice líbím, a ruské dívky vůbec, a že já jsem z nich ta nejlepší a že jsem taková veselá a sportovní, tak to řekl, sportovní, že bude šťastný ten cestovatel, ten, kterému budu

průvodkyní životem. A potom mě políbil... a ještě jednou ... a ještě jednou...“

Rita si zakryla vzplanulé tváře.

„Několikrát jste se políbili, že,“ vyptávala se věcně Sima. „Byli jste na procházce a povídali jste si. Jakou vlastně řečí?“

„Francouzsky.“

Rita se podívala na přítelkyni a zachytila Girinův pohled, hluboký, soustředěný, který se jí zdál jako tenký paprsek napjaté myšlenky. Náhle se obrátila na otáčecí židli k doktorovi.

„Podívejte se na mě ještě jednou tak,“ prosila ho, „mně je při tom trochu klidněji. . .“

„Zdá se, že začínám rozumět, oč jde,“ prohlásil Girin.

„Oč?“ zvolaly Rita i Sima zároveň.

„Zatím vám to nemohu říct, mohlo by to mít nežádoucí následky. Povězte, můžete mě seznámit s tím svým archeolo-gem?

Rita přikývla:

„Mám s ním jít do Domu družby, slíbil, že mi ukáže výstavu fotografií nějakého svého známého.“

„To bude nejlepší. Dejte mi vědět kdy, a já vás tam se Simou .náhodou' potkám. Ale jenom neříkejte o mně ani slovo, hlavně ne, že jsem psycholog. Platí?“

Wilfried Deragazi seděl nenucené v pohodlném křesle v jednom salóně Domu družby. Jako vzorně vychovaný člověk dovolil si pouze sotva znatelně prohlížet své společníky a ukrýval posměvačnou jiskřičku v svých hlubokých tmavých očích.

Rita seděla jako na jehlách, hned se červenala, hned zase bledla. Girina si Deragazi skoro nevšímal, prohlížel si skrze světle modrý kouř egyptské cigarety Simu, která od první chvíle setkání, které si s Ritou umluvili, úplně zaujala jeho pozornost. Kladla mu otázku za otázkou svou pomalou a velmi měkkou angličtinou. Girin, který všechno bedlivě sledoval, si všiml, že také Sima, duševně mnohem odolnější než Rita, se znenáhla dostává do vlivu archeologovy osobnosti.

„Tak dost!“ rozhodl se a sebral všechnu sílu svých nervů k nadcházejícímu souboji. Věděl už, s kým má co činit, ale to mu úkol neusnadňovalo.

„Řekněte mi, vážený profesore,“ obrátil se na Deragaziho v okamžiku, který si zvolil, když archeolog odpověděl Simě na nějakou otázku a upřel zamyšlený pohled na její zkřížené nohy, „od které doby se v archeologickém ústavu...“ Zde udělal Girin úmyslně přestávku, obrátil lhostejně oči na štukovaný strop a zakončil: „... učí dnešním způsobům sugesce? Nebo to závisí na osobních vlohách?“

Sima a Rita, udivené Girinovou otázkou, viděly její překvapující účinek. Deragazi se v křesle vzpřímil, upustil cigaretu a rázem ztratil svou půvabnou nenucenost. Girin se ani nepohnul a střetl se s jeho pohledem. Sima strnula, když spatřila v Girinovi docela nového, jí neznámého muže, velitelského, takřka pánovitého.

„Neodpověděl jste mi!“ řekl přísně a důrazně.

„Nerozumím vám!“ odsekl Deragazi.

„Rozumíte mi velice dobře! Proč to děláte? Podrobovat si ženy? Jenom proto?“

„Ne! Ne! Ne!“ To bylo řečeno v jazyce, který Girin neznal, ale rozuměl tomu.

„Váš cíl?“ zeptal se Girin ještě ostřeji. „Mluvte!“

Deragazi zbledl. Upřel na Girina oči a zhluboka a pomalu vdechoval vzduch rozšířeným chřípím. Jeho protivník seděl klidně, ale jeho ztuhlé krční svaly a ramena, napjatá jako k zvedání břemene, prozrazovaly velikou soustředěnost.

Sima a Rita cítily jakoby celou pokožkou nadcházející boj. Strnuly jako nikdy předtím, a to je ochromilo, jako by se před nimi odehrávalo něco úžasného. Sima pozorovala s obavami perličku potu, která vyvstala Girinovi na čele a zbráz-dila jeho ostré vrásky. Přemáhala ji podivná touha vykřiknout, a zároveň ji zvláštní síla od toho zdržovala. Rita si zakryla oči a skláněla hlavu stále níž.

Tiché zasténání se prodralo skrze Deragaziho zaťaté zuby. Červeň se mu vracela do tváře, dech měl neznatelný. Jeho sametové řasy klesly a jeho tělo změklo. Opřel se o zadní opěradlo křesla, ale Girin zachoval dřívější nepohnuté držení těla.

„Váš cíl?“ opakoval svou otázku.

Přívětivý a přitom tvrdý úsměšek roztáhl pěkně vykreslené Deragaziho rty:

„Mám radost z vlády nad člověkem. Nad ženou, která by se jinak nepodrobila.“

Lehká křeč ošklivosti pohnula Girinovými tvářemi. Ale pouze na okamžik. Díval se vytrvale na Deragaziho, nořil svůj zrak jako bodák do změklého těla svého protivníka.

„A co ještě? Vláda, to vím! Ženy, to vím taky. Ale odkud máte to hlavní ve vašem světě, peníze? Odkud? Mluvte! Ale docela upřímně! Sedněte si pohodlněji, kuřte, jste u důvěry hodného, spolehlivého člověka . :.“

Wilfried Deragazi se usmál, a zdálo se, že se mu vrátila dřívější převaha. Vytáhl z velmi plochého, jako zrcadlo se lesknoucího pouzdra na cigarety další namodralou cigaretu, tentokrát však nikomu nenabídl. A začal mluvit s onou opovážlivou otevřeností, která je vlastní úspěšným podnikavcům v kruhu svých lidí, které považují za méně schopné a méně šťastné.

„Po válce se svět hodně změnil. Většina lidí to dosud nepochopila. Nevidí, že život se zahryzl do udidla a letí jako kůň, který není zvyklý na sedlo. Proto dosud věří na takové hračky, jako jsou náboženství, morálka, povinnost, čekají zázraky a uctívají kdejaké fetiše. Tito blázni si naivně myslí, že se jejich státy o ně postarají v těžké době, a umírají v bídě a v opuštěnosti.“

„Promiňte,“ přerušil ho Girin se zdůrazněnou zdvořilostí, „nerozumím vůbec vašemu úvodu.“

„Hned vám bude všechno jasné. Úspěchy vědy ukazují, že věda je jediná skutečná síla v osudu lidstva. Ale vědci nejsou zorganizovaní a jsou pošetilí. Vláda je v rukách politiků, kteří chtějí vládnout, ale nedovedou to, a proto hromadí pyramidy chyb a nesmyslů. Čím dále tím složitější život celého světa naléhavě vyžaduje pevnosti všech, opravdu všech složek, a toho politikové nemohou dosáhnout. Proto se tkanivo společenského zřízení neustále trhá. Lidé se stávají bezbrannými obětfni neschopné a zastaralé politické správy. Ve snaze zajistit stálost vlády zřizují politikové vládu výsad, která se velice podobá vládě loupežnických tlup, které zužují své kru-

hy se stále většími výsadami pro své špičky. Tak, jak přibývá obyvatel, člověk ztrácí stále více svou individuální hodnotu. Stále obtížněji se může protlačit nahoru. Spravedlnost platí jenom na velmi úzké pěšince, po které musí jít prostý člověk. Všude je bezpráví, a každý zločinec se cítí jistější a silnější. Postřehl jste moji myšlenku?“

„Velmi dobře, pokračujte, prosím.“

„A tak, co má dělat člověk, který má dost rozumu a jiných schopností, aby byl nahoře, ale který je nucen zůstat navždycky pod patou oligarchie, pod patou vlády několika málo jedinců? Jenom jedno: organizovat se a zřídit si svoji tlupu bez politiky, bez fetišů, bez víry v hlouposti.“

„To jenom proto, aby se sehnalo dost peněz?“

„Velmi správně! Ale shánět peníze a přestupovat při tom zákony, které chrání vlastnictví, to je nebezpečné. Věc se často nepodaří, protože technických chyb se neuvarujeme.“

„Co tedy dělat?“

„Zařídit to tak, aby vám ty peníze platili,“ Deragazi zdůraznil poslední slovo, „za určité služby. A ty služby mohou být jakékoli, zločin nevyjímaje. Zločin je bez pohnutky, a nelze jej tedy prakticky odhalit. Ano, především je bez pohnutky. Lidé, jako jsem já, se neřídí politickými pohnutkami, neplní hloupé špionážní rozkazy, které jsou drahé a přinášejí celkem nepatrné výsledky, a jenom zabedněnost politiků brání, aby to pochopili. Síť gangsterských tlup, těsně mezi sebou spojených, vniká do všech skulin společenského zřízení. Potřebuje se někdo zbavit člověka, který mu překáží? Výborně! Zaplatí se, dá se rozkaz, a náhodný úder do spánku, píchnutí třískou napuštěnou jedem kurare, ale také prostě pád pod jedoucí automobil a hotovo. Udělá to člověk, který vůbec neví, proč to má udělat, a ostatně ho to ani nezajímá. Má se něco ukrást? Co? Kde? Prosím! To neudělá zloděj z povolání, ale člověk, kterého všichni považují za čestného. Má-li se obstarat krasavice, kterákoli, kromě snad nejslavnějších hvězd, ukradnou ji, naučí ji v tajném nevěstinci, jak se má chovat, a poddajnou ji dodají zájemci. Všechno záleží na ceně! A platí, ujišťuju vás, že dobře. Neumíte si ani představit, kolik je na světě lidí, kteří jsou ochotni udělat všechno za nepatrnou částku v tvrdé valutě. Milióny! A tyto

milióny, to je obrovská síla, jsou-li obratně a obezřele vedeny A tak je organizace chytrých a přičinlivých lidí do tlup jediná spolehlivá možnost zajistit si slušnou existenci v našem světě, který spěje k obecnému úpadku. Souhlasíte se mnou?“

Girin se zeptal:

„A vy jste jistě jeden z pohlavárů?“

.^Kdepak! Já jsem prostě dobře placený agent. Jinak bych nemohl vědecky pracovat, a bez toho by byl život pro mě nezajímavý i při sebevyšší úrovni. Ať je ta úroveň třeba nižší, zato ať je víc svobody, nemyslíte?“

„A s jakým úkolem jste přijel k nám?“

Deragazi sebou trhl, zbledl a odhodil cigaretu. Pomalu, jako ve spánku, napřimoval záda a naklonil se dopředu:

,“Copak vy nevíte, že nikdy . .. nikdo nesmí... za to je smrt!“

„Nesmysl!“ řekl hlasitě, skoro vykřikl Girin. „Mluvte!“

Rudá archeologova tvář se strašně znetvořila. V jeho hrdle se ozvaly hned chraptivý vzdech, hned zasténání.

„Tady .. . maličkosti. . . dovědět se . . . dostat. .. kameny ... důl.. . odkud má váš geolog . . . dávno .. .“

„Podařilo se to?“

„Jenom kameny. Víc nic.“

„Nač kameny? Které?“

„Nevím, jak bych to mohl vědět? Oni vědí nač!“

„Kdo?“

„Ti, kdo platí! Jak bych to mohl vědět?“ zoufalé zakvílení se vydralo z hrudi Deragaziho. Náhle zavřel oči a zhroutil se na zem v bezvědomí.

Sima a Rita zděšeně vyskočily a bezradně hleděly na Girina. Girin se odrazil na zadní opěradlo pohovky a svěsil ruce. Za chviličku vstal, pohyboval se jako ve zpomaleném filmu, zvedl archeologa a posadil ho znovu do křesla. Archeolog si poslušně sedl se zavřenýma očima a nijak nereagoval na to, že změnil polohu.

„Ted, Rito, uvidíte, jaký je jeho opravdový poměr k vám! Dávejte dobrý pozor na jeho tvář!“

„Ach, to nemusí být, Ivane Rodionoviči, je to strašné!“

„Musí to být, Rito,“ řekl vlídně a naléhavě doktor, „potom se osvobodíte ...“ A obrátil se k Deragazimu.

„Slyšíte mě, profesore Deragazi?“ zazněla s dřívější jasnou zřetelností Girinova otázka.

„Slyším,“ odpověděl archeolog, neotvíraje oči.

„Ted myslíte na Ritu. Na Ritu, sympatickou dívku, svoji dřívější společnici a průvodkyni po Moskvě. A dokonce víc než jenom společnici.“

Archeologovy oči se pomalu otevřely, byly nevidoucí, dívaly se kamsi mimo lidi a mimo věci. Pak mlaskl a rozchechtal se, drze a hlučně.

„Společnice! Cha-cha-cha! ... Tu společnici bych ... kdybych nemusel být opatrný . . .“

„Mlčte!“ rozkázal mu tvrdě Girin. „Dost! Hned si vezměte svůj plášť, strčte si do kapsy své pouzdro na cigarety a odejděte. Od hlavního vchodu půjdete nalevo. Zapomenete na všecko, co bylo! Vy jste tu nebyl a nic si nepamatujete!“

„Ano,“ odpověděl pokorně Deragazi. „Já jsem tady nebyl a nic si nepamatuju.“

„Vstaňte!“ rozkázal mu Girin. „Pokud jde o Ritu a Simu, zapomeňte na ně. Vůbec vás nezajímají. Žádný zájem, žádná touha!“

„Žádný zájem, žádná touha,“ opakoval Deragazi jako stroj.

„Jděte!“

Profesor vstal, strčil do kapsy své pouzdro na cigarety, hodil si přes ruku plášť, neřekl ani slovo a odešel. Bouchly dveře salónu. V salóně zůstala pouze cizí vůně po ostrých voňavkách a po sladkém tabáku.

„Ted bych si vypil šálek vašeho čaje, Simo,“ řekl potichu Girin.

Sima viděla poprvé, jak se chvěje, lépe řečeno, jak sebou nervózně škube ta veliká ruka, kterou znala jako klidnou, pevnou.

„Sedněte si, všecko skončilo . . . navždycky . . .,“ řekl Girin unaveně.

„Mohu o tom vyprávět tatínkovi?“ zeptala se nesměle Rita.

„Zajisté! Já s ním taky promluvím... později. A ted si potřebujeme všichni odpočinout. Já nejvíc. Nezlobte se, že vás nedoprovodím.“

„Ale přece ten čaj!“ zeptala se Sima.

„Raději jindy. Musím domů.“

Sima a Rita přicházely k arbatské stanici podzemní dráhy.

„Kdybys věděla, jak je mi lehce a krásně!“ zvolala Rita. „Jako kdybych se probudila z noční můry. Chce se mi zpívat!“ A Rita se zatočila a opravdu se dala do zpěvu.

„Rito, vzpamatuj se!“ přísně řekla zdrženlivá Sima.

„To je právě to, že jsem se konečně vzpamatovala. Ach, jak je to báječné!“ Rita objala přítelkyni a líbala ji prudce na obě tváře. „Říkal ti už někdo, že máš sametové tváře? Nikdo? To jsem si mohla myslet, jsou to ti mužští ale hlupáci. O tom se přesvědčuju denně. Přijedeš k nám tento týden?“ vzpomněla si už přede dveřmi stanice.

„Proč tak najednou?“ divila se Sima.

„V sobotu končí Ivan Rodionovič pokusy s naším hostem. Irina Selezněvová ho moc prosila, aby tě přitáhl, i kdyby sídla padala ... a vůbec . . . Zkrátka přijdeš a hotovo, tentokrát se nevykroutíš. Jinak se připrav na to, že přemluvím Girina, aby to s tebou udělal jako s Deragazim!“

A Rita vrazila do dveří podzemní dráhy tak prudce, že mladý muž, který do nich chtěl vejít před ní, zděšeně ucouvl.

Sima šla pomaly domů pěšky a stále přemýšlela o neuvěřitelné události, která se odehrála před jejíma očima.

Od doby, kdy se setkala s Girinem, věřila v nejpodivnější schopnosti lidí. Začala pozorovat a poslouchat mnohé, co dříve míjela. Ale dnešní tajemný boj jí otřásl. Pochopila, že Girin a Deragazi jsou výjimeční lidé, kteří mají vrozené nadání zesílené dlouholetým cvikem. Ale kolik je možná takových lidí, kteří to nevědí nebo nedovedou vysvětlit svůj nevyzpytatelný vliv na jiné lidi. Vesničtí zaříkávači a mastičkáři, kteří někdy sugescí opravdu vyléčí. Sektáři, kteří dovedou k údivu všech dostat lidi do své moci a udělat z nich své následovníky.

Podvodnická „média“ ... A vůbec takzvané „silné osobnosti“, které mají naprostý vliv na své okolí.

Sima si vzpomněla na klidnou, trochu posměvačnou Girinovu tvář a na to, co .kdysi řekl: „A přesto nemůžeme přikládat tomuto, to jest hypnotickému nadání příliš velký význam v společenském životě, protože hypnotické nadání je vzácné. A je to tak dobře. Jinak by se tisíce lidí ihned snažily omlouvat své chyby tím, že podlehly.“

„To je pravda," namítala v duchu, „ale přesto, že je to tak vzácné, nelze odpustit, zmrzačí-li někdo duševně třeba jen jeden jediný život. Neviditelný řetěz se táhne mezi mnohými lidmi, jejich osudy jsou spojeny, a tak i každý ojedinělý případ může mít dalekosáhlé následky."

„Bože můj, Bože můj!" Iverněvová se mračila, jako kdyby měla velikou bolest: „To 'bych si nebyla nikdy pomyslela. Proč jen se o nás ti lidé zajímají? Co je u nás takového, o čem by nevěděla věda, Rusko? Tvůj otec nedělal nikdy nic tajného. A potom, co mohl Maximilián najít, aby to vzal s sebou do hrobu? Dvacet roků uběhlo od jeho smrti, a skoro čtyřicet let od jeho asijských cest... Za tu dobu prošly po jeho stopách spousty geologů, byly objeveny nové věci. . ."

„Máš úplně pravdu, maminko! Mám pocit, jako by po památce mého otce plivli."

„A radil ses s Leonidem Kirilovičem?"

„Donekonečna jsme si lámali hlavu. Prohledali jsme všechny tatínkovy pracovní věci. Ať tak či onak, poplach vznikl a oni to jistě pochopili."

„Jak to víš?"

„Deragazi se zdržel v Leningradě jenom tři hodiny, a jak jsem zjistil, odletěl do Stockholmu. Nit se přetrhla, ale já jsem chtěl slyšet právě od něho, co po nás chtěl. A nabídnout mu svoji pomoc za zprávy o Tatě, tak mi to radili."

„Co bys chtěl ještě vědět, hochu? Podle mého mínění by bylo tisíckrát lepší, kdybychom se dověděli, že se zamilovala do někoho jiného a že s námi nehrála nějakou divnou hru."

„Ale já pořád nemohu věřit, že by byla taková. Víš, maminko, já jsem myslel... Tam, v Moskvě, je jeden vynikající lékař — psycholog. Ten zjistil, že profesor Deragazi je hypnotizér a že div nezískal dceru Andrej evových Ritu, nevím s jakými úmysly."

„A ty myslíš, že snad něco podobného potkalo Tatu?" trhla sebou Iverněvová.

„Nevím, nevím... Ale v Moskvě mi mnoho vypravovali o tom, jak je možné přinutit člověka, aby upsal duši čertu. Zvlášť děvče, mladou ženu. Je celá řada hanebných způsobů,

jak je zneuctít, ponížit, zastrašit a potom poslat, aby dělaly věci, které nesnesou denní světlo.“

„Takové uvažování není na nic. Máš nějaké plány, kde hledat Tatu?“

„Jenom jeden. Trochu zvláštní. Chci uveřejnit v novinách, v Pravdě nebo ve Večerním Leningradě, povídku s názvem Dar Altaje. V ní vylíčit Tatu a naznačit jí, že já ... že my oba ji nepovažujeme za ztracenou a že se jí nechceme mstít. Naopak, že ji čekáme a že jí pomůžeme vrátit se do normálního života. A je-li taková, jak si o ní myslím, tak tomu porozumí a přijde. Jenom je-li ještě tady . ..“

„Mně se tvůj plán líbí, ale ...“

„Pochybuješ, jestli dovedu napsat povídku, takovou, aby ji otiskli? Možná že máš pravdu. Zajdu k některému spisovateli, všechno mu povím, jistě ho ta záležitost zaujme. A jestli to bude hodný člověk, vezme mě jako spoluautora. Aby Tata pochopila, že je to něco jako oznámení, výzva pro ni, musí být tam uvedeno taky moje jméno.“

„No, zkusit to konečně můžeš. Ale ty na rok odjedeš, a co když se Tata přihlásí? Ale mám-li být upřímná, moc tomu nevěřím, že je tady!“

„Tak jsi tu přece ty, maminko. A krom toho taky Soltan-murad a Gleb.“

„A ještě něco. Zítra si chceš prohlédnout rukopisy Všesvazového geologického ústavu. A podíval ses i do otcových „ papírů?“

Iverněv zčervenal, svěsil hlavu, ale matce neodpověděl. Matka pokrčila shovívavě rameny:

„No co, možná že to už tak musí být. Mládež považuje za nesmírně nezajímavou každou snahu pochopit starší lidi, své předchůdce. Jenom po těžkých otřesech se k nim rádi vracíte. Ale tak už to v životě chodí.“

Pozdní noc zastihla Mstislava u psacího stolu, skloněného nad balíčkem starých zápisníků a sešitů Maxmiliána Fjodoroviče I věrně va.

Odřené plátěné vazby s tištěnými písmeny předrevolučních sešitů se záznamy o vyměřování, slepené černé pracov-

ní knížky ze špatného voskovaného plátna třicátých let. .. Zažloutlí společníci středoasijských cest, kteří si dosud uchovali v záhybech stránek jemný lesní prach. Založené lístky s kvapně napsanými poznámkami, s kapkami potu a s dosud nevybledlými známkami krve po rozmáčknuté mušce, svědkyni svízelných pochodů tajgou Dálného východu.

To nebyly služební zprávy o výzkumech, písemnosti, které musí každý geolog odevzdat načisto napsané zvláštním ústavům, které uchovávají rukopisy a v nichž se nemohou ztratit. Byly to nanečisto napsané věci, a hlavně krátké poznámky, které si cestovatel psal pro sebe.

Týkaly se zejména výdajů a rozpočtů, cestovních plánů, výpočtu času a potravin, nákladů a dopravních prostředků.

Záznamy o rozhovorech s průvodci, místními lidmi, rozličné zvláštní dojmy, písně nebo pověsti, které slyšel. Tu a tam prostě smutná řádka o nezdaru, o obavě, že nesplní, co zamýšlel, o dlouhém odloučení od rodiny... a to všechno v krátkých, úryvkovitých, někdy nedopsaných větách, které se nesnadno četly, protože byly napsány rychlou rukou.

Iverněv chtěl najít něco neobyčejného, záznam o nějakém zvláštním objevu, který by mohl zajímat lidi daleko za hranicemi Sovětského svazu, a ještě po tolika letech.

Ale brzy zapomněl na všechno, ze zápisků před ním plasticky vyvstávala práce jeho otce, kterou dovedl ocenit, protože sám byl geolog. Fotografií bylo velice málo a zežloutly od doby, kdy se kopírovaly. Žádná obrazotvornost nemohla mladému geologovi napovědět, jaké námahy si vyžádal každý snímek, jak těžkým břemenem byl nemotorný fotografický přístroj s tuctem náhradních rámečků a skleněných desek pro ramena už i tak unavená těžkou výstrojí. Jak nesnadno se s nimi pracovalo v krutém sibiřském mrazu nebo při malé citlivosti desek, aby se získal zdařilý snímek v pošmourných dnech z rychle plující lodky.

Všechny snímky probouzely vzpomínky na podobná místa, kde býval také on, a tehdy nesnáze a úzkosti otcovy cesty byly ještě blíž jeho srdci. Mnohé už si neuměl geolog druhé polovice našeho století ani představit. Náhradní háky s řetězy pro upevňování nákladů na soumarech; nebezpečí plavby přes peřeje na chatrných lodkách; dobré vlastnosti

ulimagdy, loďky Nanajů, na rozlehlé, větru vystavené hladině řeky Amuru; jak včas opravit omoročku, březové kánoe Goldů; jak zacházet s krokoměry. Jak okovávat koně pro pouště a pro močály, jak plstí z velbloudí srsti podšívat velbloudovo chodidlo popraskané pekelným žárem... ano, mnohého už není třeba dnes, při fotografování z letadla, při používání vrtulníků, gumových, motorových a nafukovacích člunů, vysílacích stanic automobilů.

Je však divné, že při veškeré nedokonalosti a pomalosti pohybu byl geolog dvacátých třicátých let mnohem méně závislý na náhodách než jeho potomci let šedesátých. Dialektika života vedla k tomu, že si musel brát všechno nezbytné na dlouhé mnohaměsíční cesty s karavanami třiceti čtyřiceti koní, s těžkými karbasy, velikými lodicemi s vysokými okraji. Geolog staršího pokolení byl skutečným pánem tajgy nebo pouště, a třebaže pomalu, vytrvale se probíjel nepřístupnými a neprozkoumanými „bílými místy“. Ani požáry, ani povodně, ani shluk nepředvídaných okolností nemohly zadržet hrstku lidí.

Pomalý postup byl vyvážen svědomitým pozorováním za dlouhé cesty. Geolog se krok za krokem „vžíval“ do krajiny, která se před ním odkrývala.

Iverněv mohl zjistit, jak stránka za stránkou na sebe navazovaly jedna úvaha za druhou, jak vznikaly rozličné hypotézy, které se hned cestou prověřovaly a opouštěly, dokud nenabyla konečného tvaru stavba tak široká, promyšlená a jasná, že dodnes noví geologové, kteří chodí po týchž cestách, jsou překvapeni přesností map a šíří geologického myšlení před půl stoletím.

Na Iverněva sa přenesla neokázalá statečnost těch, kdo odcházeli tisíce kilometrů do nesnadno přístupných míst bez lékaře, bez rozhlasu, nečekajíce žádnou pomoc, kdyby je stihlo vážné neštěstí, nemoc nebo zranění. Poprvé si uvědomil velikou odpovědnost vůdců dřívějších výprav, kteří museli předvídat všechno, najít východisko z každé situace, protože na nich ležela odpovědnost za životy lidí, kteří na ně spoléhali. A nejvíce ho udivovalo nepatrné množství tragických případů. Jak zkušení a moudří byli kapitáni geologických lodí dálkové plavby!

Přes zastaralé prostředky, přes nedokonalost přístrojů a přes pomalost tehdejší práce spojovala otce a syna tatáž snaha.

Iverněv zavřel opatrně otcovu pracovní knížku, zapálil si a pozvedl oči k jeho podobizně na stěně. Unavená dobrácká tvář se dívala pevným a jasným pohledem.

Takové oči může mít jenom člověk, který urazil velikou životní cestu. A tou nejsou jen tisíce kilometrů.

„Porozuměl jsem ti, otče!“ pomyslil si Mstislav. „Ale co jen po tobě chtějí?“

Mstislav se podíval na hodinky. Jít spát už nestálo za to.

Odešel do kuchyně, aby si uvařil kávu.

„Linka číslo dvě stě devět, Leningrad—Moskva . . . cestující se žádají, aby šli na nástupiště.“ Lhostejný hlas udělal čáru mezi vším obvyklým a dalekým novým, co čekalo Iverněva v Indii. Díval se na pobledlou matčinu tvář. Jevgenie Serge-jevna se snažila, jako vždycky, zastřít úsměvem smutek rozloučení. Syn uchopil její chladné ruce a ona položila na chvilku svou hlavu na jeho rameno.

„Mstislave! Mstislave!“ ozval se pronikavý hrdelní hlas, a před Iverněvovými se objevil celý udýchaný, zpocený Soltanmurad. „Představ si, sotva jsem to stačil, ještěže jsem chytil dobrého taxíkáře!“

„Co se stalo?“ zvolal znepokojeně geolog. „Rozloučili jsme se přece u nás . . .“

„Ovšem! Představ si, přišel jsem domů, žena povídá, představ si, co se stalo.. .“ Čečenec rozčilením sotva mluvil.

„Tak co je, mluv!“ vykřikl netrpělivě Iverněv.

„Žena viděla Tatu... Šla po nábřeží, podívala se na břeh, a tam sedí na schůdkách žena obrácená k ní zády, a vypadala úplně jak Tata. Byla přesvědčená, že je to Tata, a běžela domů, aby mi to řekla.“

„A nezavolala na ni?“

„Představ si, jaká je hloupá, nezavolala!“

Iverněv se bezradně ohlédl. Matka ho vzala klidně za ruku.

„Bude tvoje povídka v novinách?“

„Ano, bude, ten spisovatel mi to svatosvatě slíbil.“ „No, jestli Tata přijde ke mně, nepustím ji.“ „Cestující dvousté deváté linky soudruhu Iverněve, nastupte ihned do letadla! Soudruhu Iverněve, nastupte do letadla!“ ozývalo se z amplionu.

V Moskvě se Iverněvovi nepoštěstilo, aby Andrejevovi aspoň zatelefonoval: na dillíské letadlo se přestupovalo za půl hodiny. A už za pět hodin Iverněv pozoroval z výšky velkolepé panoráma Himaláje. Dole ubíhala v řadách, jako vlny vesmírného příboje, mračna obrovských vrcholů, která zakryla část zemského povrchu mezi dvěma velikými státy. Iverněv se pokoušel představit si, jak vypadá život tam dole, mezi těmi zasněženými velikány.

Kapitola 3

TIBETSKÁ TVRZ

Vzdálené hřmění laviny vyrazilo ze soutěsky. Na mohutný rachot padajících kamenů se ozvaly jako krátké dunění modlitební bubny.

Na terase kláštera, vydlážděné drsnými pískovcovými deskami, bylo pusto a chladno.

Klášter Oorten-Dzong se přilepil k vrcholu hory jako hnízdo ptáka z pohádky. Ale ta hora, která se pyšně a nedosažitelně zvedala nad vlhkou a pochmurnou hloubkou údolí, byla pouze nepatrným kopečkem ztrácejícím se mezi opravdovými vládci pohoří Karakorum, které obrovským polokruhem svíralo údolí řeky Nubra od severozápadu a které bylo vidět z terasy jenom jako řadu nebe zakrývajících kamenných výběžků. Nad nimi strměl obr Karakorum, jistě pětadvacet tisíc stop vysoký. Jeho ledovcový náhrdelník a sněhovou korunu nebylo odsud ani vidět, příliš nízká byla hora, která stála až u tohoto krále himalájských hor. Zato na západě, přímo před klášterem, oddělený hlubokou propastí, v níž se ztrácelo jeho nekonečné úpatí, se tyčil v celé své nádheře Hatha-Bhoti.

V průzračném vzduchu velehor rozeznávaly oči každý výběžek na holém svahu litinové barvy. Tento svah se ztrácel vysoko v nejčistší obloze, ale ještě výš, ještě dál zářily sněhy tupého vrcholu. Odrážely paprsky vysokého slunce, odevzdávajíce všemu, co je obklopovalo, svou světlonosnou sílu, záplava horských vrcholků se vznášela v nekonečných prostorách naplněných jasným jiskřícím zářením. Oslepující bílá záře věcných sněhů se zvedala k nebi, a tím smutněji vypadaly šedé srázy úpatí a tmavé soutěsky.

Sochař Dajárám Ramamurtí, hubený a zamračený, sklopil oči a ještě těsněji se zakutal do hrubého plstěného pláště.

Daleko dole bylo vidět karavanu soumarů. Koně, malí jako broučci, se vlekli jako hadovitý řetízek, doprovázeni hrstkou lidí. Zvířata špatně našlapovala, občas padala na sypkých svazích, na kterých se rozpadávající se břidlice sesouvala dolů jako široké rozlivy kamenných potoků. Karavany tudy táhly málokdy. Křečovité škubání koní na sutích, neklidné pobíhání honců, lidský shon a každodenní starosti vypadaly odtud, shora, malicherné a bezúčelné.

Nevelký klášter, postavený zde velmi dávno, byl na samém předělu nedostupné kamenoledovcové pouště, největšího nakupení úžasných horských vrcholů na světě. Necelých sto kilometrů odtud na severozápad se vypínaly čtyři obrovské věže Gašerbruma a Čchias-ke-li-feng. Na jihozápadě a na jihu, za Ladákhským pohořím, hory ponenáhlu klesaly ke kvetoucím údolím Kašmíru. Tam pod svahy deodarových hájů, himalájských cedrů, kvetly nekonečné ovocné zahrady, průzračná nazelenalá jezera byla vroubena plujícími poli posetými krvavě rudými rajskými jablíčky . . .

Ramamurtí pozvedl tvář a naslouchal ostrým křikům dravých ptáků kroužících nad údolím. Vítr pronikal až do kostí. Umělec se zamračil a opatrně se obrátil. Obvyklá bolest v pohmožděných žebrech ho vytrhla z vnímání nedozírnosti, která ho obklopovala. Nedávná minulost ho strhla a táhla ho dolů, k horským rovinám Indie. Nesmírná síla vzpomínky ve chvilce odstranila zubaté, skalnaté, sněhem zaváté stěny, které mu zatarasily cestu na jih ...

Právě před dvěma týdny přijel do kláštera, aby vyhověl přání svého starého učitele, profesora dějin umění. Jednou

za čtyři roky si profesor dopřál delší dovolenou a odcházel sem, do Malého Tibetu, aby získal duševní rovnováhu a aby se oddal hlubokému přemýšlení. Zde ho všichni znali pod jménem Vitarkananda a považovali ho za jogína.

Vitarkananda našel sochaře v nemocnici v Iláhábádu, kam ho poslali z policie nemilosrdně ztlučeného, a co horšího, raněného duševně, ukrývajícího se před příbuznými a před přáteli. Profesor mu navrhl, aby s ním pobyl v osamělém klášteře v pohoří Ladákh, a Ramamurtí s radostí nabídku přijal.

Zvyklý na vedro své vlasti, Ramamurtí ve větrných himalájských nocích strašně mrzl, dusil se v řídkém vzduchu, lekal se pohledu na zběsilé řeky řítící se přes ohromné balvany, třásl se hrůzou při hřmění nepřetržitých horských lavin. Po vlídném Šrínagaru, s jeho skvělými jezery a průplavy, s malými chrámy v stinných hájích a s dřevěnými domky 8 řezbami v rozlehlých sadech ještě z dob Velikých Mughalů, vládců Hindustánu, se zdálo předhoří Himaláje neuvěřitelně nevlídné. Na plochém dně každého takového údolí se volně převalovaly kalné vody horských říček a podmílaly skoro svislé skalnaté břehy. Vysoko nahoře tmavé strmé srázy, pořád ve stínu, byly ověnčené takovou spletí špičatých zubů, kuželů, tesáků a jehlanů, jaké by nedovedla vymyslet ani chorobná obrazotvornost. Kámen na vrcholech horských hřebenů byl znetvořen se zuřivostí, kterou nelze vylíčit.

Na nevelikých náhorních rovinách byly malé vesničky vroubené jívami. Přitiskly se k zemi, a tak se chránily před vichřicemi. Ubohé zahrady s nízkými meruňkami a pole grimu, tibetského ječmene, se střídaly se suchou kamenitou pouští, kde šelestila chumáčovitá ostřice, vysoko na nebi se vznesli orlosupové, kteří pátrali po zdechlinách podél karavanních cest, hlavně v průsmycích. Tam pořád hynuli koně, strhaní obtížným stoupáním. Jenom dzo, křížencům ja-ků s kravami, černému rohatému skotu strašného vzevření, se dařilo znamenitě, protože má dlouhou srst a velké plíce.

Žít v těchto výškách stálo člověka nemalé úsilí a důvtip tamních zemědělců by jim mohli závidět i bombajští inženýři. S pomocí jednoduchého nářadí stavěli přes prudké řeky most z vrbové kůry, z konopných provazů, z kamenných

desek a z křivých kmenů. Kolik práce a vynalézavosti bylo třeba k ohrazení zahrady nebo obezdění vesnice pevnou hrází, aby se tenká vrstva půdy udržela na příkrých svazích, k vystavění vlastního mlýna v obci, protože doprava zde vyžaduje obrovskou námahu . . .

Studená drsnost hor poháněla lidi. Člověk nezůstával u svých všedních staveb, ale budoval všude kláštery a chrámy, stavěl stožáry se znaky a s ocasy jaků nebo jenom s hadříky, stejně pyšně vlajícími ve větru, vršil hromady kamenů: obo, kulatých, mani-valle, oválných, v každém průsmyku a u každého obydlí.

Podél větších karavanních cest se mani-valle obkládaly kousky žuly nebo pískovce, na nichž pečlivě vytesaná tibetská písmena opakovala posvátnou větu: „Om mani padme hum“ („Perly v lotosovém květu“). Sta takových kamenů, nezřídka s písmeny namalovanými zářivými obřadními barvami, bílou, modrou, červenou, žlutou, tvořily nezapomenutelný obraz.

Kameny, veliké, malé, šedé, hnědé, červené, se zrcadlily v čisťounké vodě maličkých studených jezer. Změť ohlazených balvanů ucpávala řečiště mělkých říček, které v noci zamrzaly a teprve uprostřed dne začínaly znovu svůj spěch a s neodvratností osudu se řítily dolů, do Indu, a s ním do oceánu, jako k praobrazu nirvány, zániku všech trampot a neklidů života.

Ramamurtí se znenáhla na karakorumských vrcholech přizpůsoboval, a tehdy začal vystihovat krásu Himaláje, chápat říši věčných sněhů, krásu, která povznáší duši a vzdaluje ji od světa. Zdálo se mu, že jeho srdce je průzračné a tvrdé jako křišťálová číše. Jeho dřívější život, jehož všechny barvy a dojmy miloval, neměl s tímto světem vytrvalého míru nic společného!

Nedostupné, třpytící se vrcholy byly plné neuvěřitelného klidu.

Sochař se stával částečkou obrovského světa věčných sněhů. A všechny jeho zážitky začínaly být nesmírně veliké a jasné. Ztrácela svůj smysl tajemná a nejasná hnutí mysli. Začínala být prostým prolínáním světla a stínů, barev a odlesků, odražených, zapuzených, nevnímavých, podobně jako sluneč-

ní paprsky na bílých korunách hor. Svět, z něhož přišel, království nádherných horských rovin napojených vláhou, prostoupených květy a tlením bujného rostlinstva, byl mnohem pestřejší a zároveň nicotnější.

Ramamurtí pudově cítil, že andělské okouzlení Himálajem je nad jeho síly. Clona, která odděluje viditelný život od zobecnění, byla zde docela tenká. Ale pohled skrze ni vedl do takových dálek, že byly dostupné pouze mudrci, nikoli jemu. Všechny sny a radosti Ramamurtího byly pořád v tom, co je živé, v krásе a pohybu přírody.

Pradávný tvůrčí génius indického lidu, který získal nesmrtelnou slávu své zemi na více než na dvě tisíciletí, který přežil kulturu Kréty a Řecka, byl v nejtěsnějším spojení s přírodou. Ze země a ze slunce proudily do lidí tvůrčí síly, které se musely projevit v umění.

Sochařství a architektura staré Indie nebyly proto předstiženy ani jedinou zemí světa. Malířství zuřivě ničili muslimští podmanitelé. Při pohledu na tisícileté fresky v Adžan-te, které kdysi okouzlily celý svět, lze si představit, jaké malířské poklady byly v toku věků ztraceny.

Ramamurtího posedla myšlenka vytvořit sochařskou podobu krásné ženy svého národa, odhalit tajemství Anupam-sundarty, Krásy nesmírné, spojením ideálu lásky a vášně, štěstí a rozkoše, krásy. Takovou sochu, kterou by všichni pochopili stejně jako stará díla, ale aby byla ještě bližší, ještě dražší dnešním lidem než legendární hrdinové Maháb-háraty a Rámájany.

Proč právě ženy a ženské krásy?

Tuto otázku kladli zpravidla Evropané na indických uměleckých výstavách, překvapeni, jak mnoho místa zaujímá v indickém malířství žena.

Pro Inda to nebyla otázka! Indická žena je základ rodiny; pouze trpělivostí a hrdinstvím ženy se překonávají životní obtíže a lidé se vychovávají k duševní jemnosti, k lidskosti a čestnosti. Zena matka je svržena krutými zákony kastovního zřízení, muslimským vlivem a náboženským útlakem do bezprávného postavení služky zavřené do těsného světa rodiny.

Evropané dosud nechápou, že základ duchovní kultury pří-

vržených hinduismu je představa o ženě, o ženském živlu jako o činné přírodní síle, jako protiváze trpného mužského živlu, základ, který přečkal tisíciletí od dob matriarchátu.

Umělec si vzpomínal na své sny s úšklebkem.

Co zůstalo z těch několika let hledání, snažení, z bezesného nočního rozjímání, z tisíců náčrtků, kreseb a modelů?

Je mu už třicet let, a je zde, zničený, hrubě uražený, tělesně ubohý .. . Pravda, nabyl klidu a nabírá síly. Ale také čas plyne, neodvratně a vytrvale, pomalý čas staré Asie, která se dávno přesvědčila o marnosti pokusů člověka udělat víc, než mu určil osud. To je zapsáno v Alláhově knize pro muslima, to je předurčeno karmou dřívějšího života. ..

Byly slyšet rychlé lehké kroky na dlaždicích terasy. Objevila se známá postava učitele s okrouhlým plstěným kloboukem, s nedbale přehozeným pláštěm. Jeho šedivý plnovous, zpravidla krátce přistřižený, zde narostl a sahal mu až na prsa v lehce nakadeřených chumáčích.

Za ním vpovzdáli kráčelo šest lámů, budhistických kněží, v červených pláštích, v stejně červených čepicích a kapucích Sakjapy, Starých, sekty převládající v Malém Tibete.

Ramamurtí vstal a přiblížil se k nim se skloněnou hlavou. Příchozí se obrátil k mladému muži a jeho pohled, naoko přísný a upřený, zpod pyšně černého rozcuchaného obočí, vzplanul nečekaným teplem.

„Jsem rád, že tě vidím, Dajáráme," řekl hindštinou a pokračoval hluše znějící tibetštinou: „Dnes je lung-ta, obětování koní štěstí, krásný obřad Buddhových vyznavačů. Jestli naši hostitelé dovolí, chtěl bych se s tebou účastnit tohoto svátku."

Nejstarší láma zabručel zdvořilá pozvání.

Brzy se neveliký průvod vydal po pěšince k vzdálenému převisu, který visel nad údolím.

Nakloněné srázy skal byly zde velice tmavé, skoro černé. Široké šikmé trhliny brázdily kamenné balvany. Ale výběžek zůstával nedotčený už mnoho let. Vítr, který se hnal ze svahů Hatha-Bhoti, dul stejnoměrně a silně a pospíchal k prů-smyku a dále dolů, do modré dálky, do teplého kraje. Lámové navrhli profesorovi, aby obřad vykonal on první, ale Ind to ze zdvořilosti odepřel. Tu vykročil dopředu sám předsta-

vený kláštera, vysoký a mohutný, s energickou zachmuřenou tváří vojáka.

Došel nebojácně na kraj srázu. Vítr rval jeho červený plášť, podpásaný obyčejným provazem. Představený se uklonil všem pěti buddhistiokým dílům světa. Když potichu přečetl předepsaná slova, vztáhl dopředu ruce, sepjaté v prstech.

„Ó vy mocní a jedineční Buddhové a bodhisattvové! Vy, kteří se díváte shovívavýma očima na svízelné cesty země! Budte milostiví poutníkům, všem jdoucím a jedoucím, všem hledajícím, všem toužícím po radosti . ..

Nechť tyto koně, uchvácení čtyřmi větry posvátných hor, letí daleko na kopce a do rovin! Vaší mocí, ó svatí bohové nejvyššího kruhu, se stanou živými koňmi štěstí pro všechny neznámé poutníky...“

Představený mávl širokým rukávem a hrstka koní vyřezaných z tuhého papíru byla uchvácena silným větrem. Koně vzlétli a byli unášeni do dálky, na jih, a rychle zmizeli z očí.

Jeden po druhém vrhali všichni mnichové bílé koně se skály. Několik koní vypustil také profesor.

Ramamurtí stál stranou a ■s nenadálým smutkem se díval na let malinkých bílých koníčků, poslů dobrých přání. Vitarka-nanda mu pojednou podal posledního koně. Dajárám se poslušně přiblížil k okraji strže, natáhl ruku, ale prsty ne-rozevřel. Na výběžku vlevo nad propastí se kolébal trs mladých červených květů planoucích v černi kamene jako purpurové hvězdy. Srdce se mu sevřelo, červené květy v modravě černých copech Tillottamy planuly prudce jako oheň zázračné krásy. Ramamurtí se podíval na zubatý hřeben hor, který mu zakrýval dálky obzoru na jihu, a rozevřel prsty.

„Tobě, Amrito, tobě, Tillottamo!“ zašeptal. Jeho osamocený kůň se vznesl prudce vzhůru, zakroužil a zmizel v houstnoucím soumraku údolí.

Slunce zapadá v Himálaji rychle. Sotva obřad skončil, byla v soutěskách tma. Sněhové koruny hor zářily jako dříve, rudnouce v paprscích západu. Ostré černé pruhy stínů vybíhaly rychle nahoru po roklích a po výmolech kamenných srázů.

Namodralý opar úpatí houstl, stoupal stále výš, jako páry

tajemného pokrmu, který se vaří v hlubinách země. Hned za oparem se táhla černá mlha, která zaplavila hluboké soutěsky.

Vítr nepozorovaně utichl a vzduch pronikalo podivné soumračné záření, které změnilo všechny barvy. Červená břidlice byla černá, šedé horské svahy modravě stříbrné a roucha lámů dostala zelenavý odstín. Krajina se změnila a naplnila se klidem. Potom záření vzduchu uhaslo, barvy odumřely, litinově šedá barva bez stínů a bez přechodů přikryla celou zem. Pouze šeříkově červené nebe se zelenalo a bylo čím dál tím temnější, hvězdy se rozsvěcovaly jedna za druhou a černé stíny noci se stahovaly nad hlavami poutníků.

Lámové odešli napřed. Vitarkananda a Dajárám kráčeli pomalu po pěšince ze štěrku, který jim klouzal pod nohama. Tam, kde pěšinka, zahýbajíc ke klášteru, vybíhala na rovný výběžek, profesor se zastavil a ukázal k Hatha-Bhoti.

Jeho zasněžený vrchol se odtrhl od své zčernalé základny. Zaplavený načervenale zlatým světlem, které vycházelo neznámo odkud, oddálil se ještě více od tmavého světa nízkých rozsedlin, průsmyků a lidských obydlí. Neuvěřitelně krásná hora, nemilosrdná, třpytivá, nenadálá, bezohledně strmá, vetknutá do nebeské hlubiny.

„Pro tohle musím čas od času jet do Himaláje," řekl potichu Vitarkananda.

„Taková je jistě Šambala, krásná země Ridgen-Džapo," zvolal Dajárám, „sen buddhistů! A možná, že to taky je!"

Profesor se zasmál:

„Mnichové tu ted nejsou, nikoho se tedy nedotknu. Už samo jméno Šambala neznamená žádnou zem. Samba neboli čamba je jedno z hlavních vtělení Buddhy a znamená vrchol. Je tedy ta domnělá země Buddhův vrchol, jinými slovy vzestup, zdokonalování. Tak veliké zdokonalování, že ten, kdo ho dosáhne, už se nevrací do koloběhu zrození a smrti, ne-sestupuje do nižšího světa. Proto je šambala pojem ryze filosofický, v našem světě neexistuje, a po tisíciletí ji marně hledali."

„A pro ty, kteří jsou moudří jako ty, guru, pro ně šambala existuje?"

„Existuje, ale všude! Pověst o požehnané zemi Himaláje vznikla z nejčistší krásy nebe a sněžných hor. Člověku kterékoli kasty a kteréhokoli národa se zdá, že je-li taková země, že je jenom tady.“

Uzounký srpek nového měsíce dávno zmizel za horami. Noční tma zde, to nebyla sametová čerň jižní noci. Pro nesčetné množství jasných nízkých hvězd se obloha zdála zelená. Mléčná dráha se prostírala ve výšce a světlo hvězd jako by tryskalo z černě zelené hloubky a umožňovalo vidět skály a soutěsky. Vysoké zdi kláštera byly jako železné. Ani jedno světélko nesvítilo ve zdech této tvrze, která se vznášela na vrcholu hory.

Vitarkananda šel pomaleji.

„Ty na ni nemůžeš zapomenout, Dajárámo?“ zeptal se náhle.

„Nemohu, guru, a nikdy nezapomenu. Já jsem si ji zamiloval, ale to je málo. Je ztělesnění všech mých myšlenek, snů, představ krásy.“

„Potom se tedy vrať a vyhledej ji. Myslím, že ses uzdravil, aspoň tělesně! Duševní rány se ovšem dosud nezahojily, a taky se tak brzo nevyléčí.“

Na Dajáráma zapůsobila vlídná účast a laskavá ohleduplnost.

„Odpusť, guru, budu-li mluvit dlouho a budou-li moje myšlenky neurovnané. Je mi třicet let. Jedenáct let hledám nejenom ideál krásy, ale také, proč je krásný. Co je to všem pochopitelná strhující krása ženy? Musím ji dát lidem. Jenom krása nám může pomáhat v životě, utěšit nás při únavě a při nezdarech, zmírnit tvrdost poznání i tvrdost vítězství. Proto bude službou, možná také záslužným činem vytvoření podoby Anupamsundarty pro můj lid. Neměl jsem to obrovské nadšení a napětí duševních sil, kterého je třeba pro takové dílo. Já, ubohý a domýšlivý kameník, jsem se nemohl rovnat opravdovým tvůrcům krásy, umělcům dávnověku. Vykonával jsem starodávné obřady obrazného soustředění, obřady očisťování, abych prošel celou cestu uloženou umělci. Přemýšlel jsem v prázdnotě, abych představou černé pro-

pasti zničil všech pět přízraků sebevědomí. Ani po dhjana-mantry, úpěnlivé prosbě, aby se mi podoba zjevila, se mi model Krásy nesmírné nezjevil. Studoval jsem všech šest kánonů Vatsjajanových, zvláštní práci jsem věnoval, abych pochopil čtvrtý kánon, .obdarování krásou a okouzlením'.

Tři noci jsem ležel natažený ve Višvanathově chrámu v Banárasu, kde veliký damaru, znějící od večera, mi přinášel prvotní zvuk, vzbuzující jednotu toho, kdo hledá, a jeho cíle ...“ Dajárám se zarazil. Slovo „Višvanaťh“ v něm probudilo vzpomínku na jiný chrám téhož božstva. Setkání v tomto chrámu bylo začátkem jeho nynějšího pádu.

„Tvůj úkol, Dajáráme, je těžký,“ odpověděl Vitarkananda, „velice těžký, protože sochařství je hlavní základ indického umění po tisíc let, a námět žena je také hlavní námět umění naší země. Pouštět se do soutěže s vrcholy, které už byly dosaženy, je skoro nemožné, nelze opakovat to, co bylo prožito před mnoha stoletími, to by byla napodobenina. Ale jestli nejde o dosažení už dosaženého vrcholu, ale o to, najít jiný, na který lidská noha dosud nevkročila, potom najdeš to své, a nic se nestane, když vrchol, kterého jsi dosáhl, nebude tak velkolepý jako dřívější velikáni.“

„Ano... Ti, kdo vytvořili krásu v minulosti, nemohli by ted, v přítomnosti, opakovat, co vytvořili dříve, tvořili by něco docela jiného!“

„Život, to je neustálá proměna, Dajáráme.“

Guru se odmlčel, přišli k vysokým vratům kláštera. Od potoka dolétal klapot maličkých modlitebních mlýnků. Otočení kolečka ohlášené zvonkem znamenalo, že modlitba napsaná na kolečku byla přečtena.

Táhlé hluboké zvuky radongů, velmi dlouhých trub, se ozývaly z hořejšího chrámu. V témže smutném a zpomaleném rytmu odpovídaly veliké a malé bubny. Jejich neklidné údery se střídaly s pronikajícími vysokými tóny sboru dechových nástrojů a s občasnými řinčícími nárazy talířů. Dajárámovi se ta hudba zdála zpočátku nesouladá a hrubá. Postupně si ucho zvykalo a zachycovalo hlavní myšlenku podivného orchestru, myšlenku přívětivou a uklidňující, která jako by zvedala přehradu na cestě lidských zármutků a starostí. . .

Byla noční bohoslužba.

Vitarkananda a Dajárám vystoupili do třetího poschodí, tam byly cely mnichů. Zde bydlel také umělec, a profesor obsadil o poschodí výš světlý hořejšek nevelikého chrámu.

Dajárám zamířil do uličky podél zdi, kde byly seřazeny jedna vedle druhé malé komůrky. Odkaz buddhistických vykladačů víry se zachovával přísně: Bez samoty nedosáhne člověk žádné dokonalosti. Noční lože a rozjímání každého se musí dokonale chránit v tichu zvláštní místnosti.

Jediná svítilna se houpala nad terasou. Krupičky suchého sněhu se míhaly v slabém světle.

Sochař se obrátil. Vitarkananda stoupl na strmé schody obtáčející černý jícen vchodu do chrámu, odkud vanula ostrá vůně vonných bylin, kadidla a vlhka modlitebny.

„Guru, nebyl jsem snad příliš domýšlivý? Myslíš, že nemohu vytvořit skutečně umělecké dílo?“

„To jsem neříkal, synu můj! Já jsem mluvil o velikých obtížích, které stojí v cestě, aby ses přiblížil starým mistrům.“

„Ale to byli přece také jenom lidé! A neměli možnost vidět toho tolik jako my. Nám jsou přístupné poklady umění celého světa, nejenom celé Indie. A archeologové mnohé vzkřísili ze zapomenutí...“

„Zato měli staří něco jiného, velice důležitého pro umění: čas! Čas, Dajárámě, čas! Veškerá neuvěřitelná hloubka mnohaletého rozjímání, v kterém ovládli všech čtyřiašedesát umění a osvojili si, podle starého pořekadla, umění rozštípnout vlásek na dvaatřicet dílků. Víš, co znamená hudba a tanec pro každého Inda. V našem tanci je jenom mudry, pohybů rukama, okolo šesti set. Dovedli jsme obyčejný rytmus bubnových zvuků obohatit stem odstínů.

V sochařství a v architektuře jsme vypracovali tak jemné kánony, jako jsou obrazce utkané z měsíčních paprsků a jako jsou vypočítané všechny hry barev světla v pěně, která se houpá na vlnách v poledním čase. Bohatství, které jsme shromáždili, nás příliš tížilo. Utápíme se ve slovech, hlavně ve filosofii, zardoušeni definicemi toho, co představuje pouze řadu nekončících přechodů. Jemnost zpracování se mění v slabost a je překážkou na cestě k porozumění, hlavně

dnes, kdy čas ubíhá rychle a život jedince se také rychle mění. Ale odpusť, zapovídal jsem se. Nedostatek času ti nedovolí, aby ses při rozjímání a ve fantazii povznesl k mistrům minulých dob. Ty tedy potřebuješ pomoc. Tu pomoc ti poskytne model, najdeš-li ho!“

Ramamurtí přiběhl ke gurovi:

„Já jsem ho našel, učiteli! Ale já ...“

„Zamiloval sis ho? To by mohlo být štěstím,. nemyslím tím všední radosti, ale společné hledání Anupamsundarty, to jest štěstí umělce... Já vím, že se ti stalo neštěstí,“ Vitarkananda zarazil vztaženou rukou Dajárámu, který mu chtěl odpovědět, „ted už je pozdě, ale zítra, myslím, že mi povíš všechno. Budu přemýšlet, jak ti pomoci, kterým vozem bys měl jet, abych užil rčení našich dobrých hostitelů.“

„Děkuju ti, guru!“

Profesor zmizel za ohybem schodiště a Ramamurtí tápavě došel do své cely, v níž se udržel zápach starého oleje, po staletí se vsakující do kamenných stěn a do hliněné podlahy.

Za maličkým okýnkem bez rámu šuměl studený vítr. Dajárám věděl, že v levém koutě, na nízkém stolku, má obvyklou večeři, hrst mouky z czamby, upraženého ječmene, a v hadříku čajník se směsí zeleného čaje, mléka, oleje a soli. Zpočátku se mu zdál tento nápoj odporný, nyní si na něj tak zvykl, že si nedovedl představit, jak se mohl dříve bez něho obejít. Grim, velehorský ječmen, který se lišil od rovinného ječmene holými zrny, byl obzvlášť výživný a chutný.

Ramamurtí nevěděl, jakou vlastnost, vědou dosud neprozkoumanou, velehorský ječmen má. Například ječmen, který roste na návrších jihoamerických And, se nyní užívá zejména k výživě sportovců před nejtěžšími závody.

Umělec rozbalil hadřík a viděl, že pečlivý starý láma přidal k večeři hrst sušených meruněk, zdejší pochoutky a nejlacinější stravy v nejchudších kašmírských dědinkách. Umělci se nechtělo jíst. Nervově podrážděný se vrhl na postel, dřevěný rám s koženými pruhy natažením napříč, a jak nejvíce mohl, se zachumlal do pláště. Egyptská tma cely dýchala chladem, vítr fičel dotěrně a lhostejně.

Dajárám se vracel k své rozmluvě s gurem, přebíral a promýšlel, co mu řekl moudrý stařec.

Do 'bezedné umělcovy zrakové paměti se velmi silně vryly každá čárčička a barva, každý pohyb a tvar. A znenáhla vzpomínky, stále zřetelnější a souvislejší, míjely ve tmě před ním. Podoby a prožitky palčivější než jedovatá míza pryšce, trýznivější než žízeň na poušti, prudší než slunce na černých náhorních rovinách Dakšinu . ..

Dajárám dostal potřetí stipendium Akademie umění, končil třetí cestu po indických muzeích a chrámech, studoval nesmírné sochařské dědictví minulosti.

Tentokrát ho zajímala škola v Kalingy, která vznikla před více než tisíci lety ve východní Indii, v Uríse, a později rozšířila svůj vliv na celou zem. Ramamurtí navštívil chrám Súrji, Slunce, v Konáraku, který zůstal nedostavěný z třináctého století, největší pomník indického stavitelského umění a sochařství. Postavený na vysoké podezdívce, se sousoším dvanácti třímetrových kol vozu Slunce, obklopený obrovskými sochami slonů a koní, vypínal se tento chrám k oslňující žhavé obloze svým krychlovým masívem, korunovaným vysokou jehlancovitou střechou. Sochy lidí a obrazy přírody, věnované lásce, tvoří jeden celek s jeho zdmi a jsou jako vlité do obrysu budovy. V chrámech jižní Indie, v Madurai, v Tánčávúru, v Madrásu, jsou obrovské sloupy u brány pokryty tisíci soch. Je to podivuhodné spojení veliké práce se stejně velikým úmyslem působit právě tak uchvacujícím dojmem jako jeskynní chrámy v Élóře. Ale sochařství jihoindických chrámů zůstává za uríským, vznešenost kónárakského chrámu, obrazotvornost umělců a proslulé mistrovství provedení jsou harmonicky spojeny v jeden celek, třebaže chrám nebyl dokončen.

A Dajárám přesto spěchal do Vindhja-Bradéšu, do Khadžu-raha, kde se uríský sloh projevil o tři století dříve než v Konáraku v zvlášť čistých, půvabných, vytříbeně krásných sochách a stavbách.

Každá sochařská práce, vytesaná jako vysoký reliéf, byla vynikající umělecké dílo, byly to postavy nábožných legend, postavy války, bájeslovné bytosti. ..

Dajárám obcházel pomalu chrám vedle chrámu, dělal si poznámky, sestavoval si rozvrh svých příštích náčrtků. Slunce už zapadlo na zaprášené rovině, když přišel k Višnavatho-

vu chrámu, který později sehrál tak velikou úlohu v jeho osudu.

Postaven roku 1002 našeho letopočtu, vynikal tento chrám zvlášť jemnou architekturou a poutal pozornost nejkrásnějšími sousošími. Jeho věž, zakončená nádobou na „amritu“, nesmrtelný nápoj indických bohů, se zvedala, jak hlásal stručný průvodce, do výšky devětatřiceti metrů. Jakoby rozřezaná na žebrovité podélné pásy, ztrácela se náhle v žhavém blankytném nebi.

Jako protiváha hranatého opracování povrchu budovy se schody Višvanathova chrámu kroutily jak nejvíce mohly v pečlivě promyšlených postojích. Umělci pokračovali v klasické linii Indie, chápající ženu jako hrdinku, která se však nesnaží vyrovnat se mužům v jejich statečnosti a v jejich vlastnostech. Sochy zdůrazňovaly ženské rysy. Hrdá důstojnost a shovívavá něžnost, plamenná vášeň a nebojácná vytrvalost, to všechno se harmonicky spojovalo v sochách, které měly ukázat lidu ideál indických žen.

Deset století stály tyto slunečné sochy před zraky četných pokolení, a ještě nekonečná léta budou udivovat ty, kdo ještě přijdou, vzrušujíce a povznášejíce člověka svou skvělou krásou!

Mezi nesčíslnými sochami byla jedna, od které se nemohl utrhnout. Denní světlo, beztak skrovné v tmavé svatyni, rychle uhasínalo. Ramamurtí se konečně odhodlal odejít. Na rozloučenou osvětlil kapesní svítilničkou sochu z pravé strany, a znovu strnul. Oslnivá krasavice na něho hleděla přes rameno jako živá, vábivě a sebevědomě, a světlo svítilničky v jeho ruce, chvějící se rozčilením, přidalo hrou stínů jejímu nádhernému tělu zvláštní život. Sochař stál, přemýšlel o legendárních apsarách, nebeských vílách s jasnou krví, které byly milenkami smrtelných mužů jako znamení nejvyššího vyznamenání za jejich statečnost. Kamenné ztělesnění takové apsary bylo před ním a stálo už tisíc let v pološeru chrámu. Už neměl co hledat, to nejlepší, co vytvořilo staré umění jeho země, bylo zde, na dosah ruky.

A Dajárámova duše se naplnila pokorným strachem, že se rouhal mistrům, kteří už velmi dávno dovedli udělat sochy tak dokonalé.

Ale pocit hanby a stísněnosti brzy zmizel.

Ramamurtí sepjal ruce, poklonil se soše apsary a zašeptal: „Věčná krása.“ Podivný zvuk, podobný hlubokému vzdechu, se ozval z tmavé uličky mezi dvojitými stěnami svatyně. Sochař se ohlédl, ale tma tam byla už neproniknutelná. Zdálo se mu, jako by mírný pohyb vzduchu, patrně závan západního větříku, vnikl do středu mandapamu, sloupové předsíně. Ramamurtí šel k východu, sestoupil po schodišti a zamířil ke Khadžurahu. Dal přednost bydlení ve vesnici před bydlením v hotelu, s jeho ustavičným střídáním turistů. Ponořen do svých úvah, navštěvoval chrámy raději brzy ráno nebo pozdě večer, kdy v nich nebyli ani turisté, ani věřící.

Pro místní obyvatelstvo bylo množství obrovských chrámů, které měly sloužit hlavnímu městu bývalého knížectví Džahoti, příliš veliké.

Dajárám se letmo podíval na hlavní vchod hotelu, zakrytý nízkými stromy. Uviděl několik automobilů a znovu se zaradoval ze svého rozhodnutí bydlet ve vesnici. Byl dobrý chodec, šest kilometrů pro něj nic nebylo.

Kapitola 4

TYGROVO VÍTĚZSTVÍ

Ramamurtí odhodil přikrývku, jako by se byla chladná cela naplnila dusným vedrem. Znovu se vrátil ke vzpomínkám, nedovolily mu usnout. Tmavý okenní výřez už měl předjitřní jasnost obrysů ...

Ten den byl v Khadžurahu parný. Slunce už dávno rozpalovalo kamenné plochy, odrážejíc se od světle žlutých zdí sloupové předsíně chrámu Kandarji Mahádévy. Dajárám sestoupil po úzkém vedlejším schodišti k nevelikému pavilónu stojícímu mezi chrámem Kandarji Mahádévy a chrámem Kálí. Sedm schodů vedlo k pavilónu s dvěma sloupy, otevřenému ze tří stran. V pavilóně stála zvláštní socha, obrovský lev s pravou tlapou nad ženou, která před ním

seděla v dřepu a s úpěnlivou prosbou zoufale zvedala svou tvář a obě ruce k hlavě obludy, vznášející se nad ní. Lev, vytesaný podle středověkého obyčeje, prudce prohýbal přední část svého těla i šíji a péroval zadními tlapami připravenými ke skoku. Spodní čelist jeho široce otevřené tlamy byla uražená a místo ní zela veliká díra. Vypadalo to, jako by se lev něčemu nebo někomu vysmíval.

Obloha se potáhla našedlou mlhou a slunce pálilo nemilosrdně po hladkých kamenných dlaždicích a zalévalo světlem celý pavilón. Když Dajárám prošel chládkem chrámového ochozu, šel s přimhouřenýma očima, a proto hned neviděl v pavilóně ženu, která klečela před lvem. Byla strnulá jako socha, tvář měla obrácenou vzhůru a její černý cop, silný jako ruka, ležel jako polokruh na dlaždici u podstavce sochy. Jakmile zaslechla blížící se kroky, vyskočila a bezděčným pohybem si zakryla tvář koncem průhledného přehozu. Ramamurtí se k ní přiblížil a uklonil se, a neznámá se vzpřímila, opírajíc se o levou tlapu lva. Umělec uviděl především veliké oči, jejichž zářivá hloubka v něm vzbudila úžas. Studoval rysy její tváře, které v mžiku zachytil svým pohledem: úzké, zřetelné obočí, rovný, mírně zahnutý neveliký nos, jako luk prohnuté rty ..., dokud nepostihl, že celá tvář má co nejpřesnější půvabné linie, tak určité a zřetelné, jakoby vysoustruhované z kovu nebo z tvrdého dřeva.

Vykrojení očí, linie víček, obrysy rtů, ovál obličeje, nikde se ruka matky přírody nezachvěla! A přece nebyla neznámá krasavicí v přesném a vznešeném smyslu toho slova, klasickou bohyní s hrubými rysy tváře, podobnou těm, jaké vybírají pro posvátné tance nebo pro hlavní úlohy v historických filmech. Byla docela jiná, a přitom tak krásná, že na vnímavého umělce působila jako elektrická rána. Dajárám se ještě nikdy nesetkal s tak výrazným, zářivým ženstvím.

Jako noc černé sárí, indický ženský oblek, obepínalo její postavu.

Když Ramamurtí zpozoroval slabý úsměv neznámé, našel slova pozdravu. Uklonila se nenucené a vesele, jak to dovedou pouze maháráni, od dětství cvičené v chování při přijímání hostů, nebo herečky. Podobala se také opravdu velice Pranotě Ghošové, podle Dajárámova mínění nejkrás-

nější indické filmové herečce, byla jenom snědší a o hodně křehčí než Bengálka ...

„Jmenuji se Amrita Vidádeví, říkají mi Tillottama."

„Apsara z Mahábháraty," zvolal Ramamurtí. „Jedna z nejkrásnějších legend velikého eposu. A ... dosvědčuju, že-její nové ztělesnění .. ." Umělec se zarazil, prohlížeje si dívku.

„Není lepší než ta dřívější," dokončila za něho. „A to je smutné, já jsem vždycky chtěla být velká. Jako všechny slavné krasavice."

„Kdo vám co namluvil o slavných krasavicích?" zvolal skoro rozhorleně Dajárám. „Já jsem sochař, který studoval mnoho let starodávné kánony," ukázal na stěny chrámů, na nichž jako by strnuly žárem nádherné sochy. „Všude, kde jsou sochy v životní velikosti, od Mathury do Kónáráku, jsem viděl, že staří si nejvíce cenili výšky sto šedesát centimetrů, jako je asi právě vaše výška!"

„Opravdu?"

„Přísahám! A přísahám také, že to neříkám, abych vám lichotil. Vy to nepotřebujete, a vy to víte!"

„Ale to, co jste říkal, to slyším poprvé!"

Dajárám se na slunci, po chládku v chrámu, zpotil. Ale dívka přes černé sárí, přes 'snědost své pokožky a přes spoustu modročerných vlasů byla v sálajícím horku jako po ranní koupeli.

Jakýsi muž, vysoký, zamračený a s plnovousem, který kouřil ve stínu chrámové podezdívky, když zaslechl jejich hlasy, pospíchal k pavilónu, dívaje se pozorně na Tillottamu. Dívka mu dala sotva znatelné znamení rukou, a muž se vrátil na své dřívější místo.

„To je určitě maháradžova dcera," pomyslil si Dajárám, „tohle bude její tělesný strážce .. ."

Tillottama se podívala znepokojeně na své hodinky, pak se rázně otočila:

„Pojdme, ale co nerychleji!" Šla ke kraji chrámové podezdívky a řekla několik slov v urdštině svému průvodci. Ten něco zamumlal a šel pomalu v uctivé vzdálenosti za oběma mladými lidmi.

Dívčiny jemné prsty se rychle zakmitaly, dva dolů, tři křížem .. .

Sochař nechápal smysl tohoto posuňku. Tillottama se rozesmála, sklonila hlavu a zasvítila očima:

„Ó můj učený příteli, zdá se, že jsou věci, které ani vy neznáte. To není přece nic jiného než znamení zamilovaných podle našeho dávného kánonu lásky Kamasútry! Ukazovala jsem vám, že třebaže to nebude lehké, budu tady, v šikhare, zítra, až slunce bude na jihozápadě. Ale já za to nemohu, dříve neznali přesný čas, my dva však žijeme v dvacátém století, a proto dodávám: v pět hodin. Souhlasíte?“

Ramamurtí nadšeně souhlasil, a když vyšel na balkón ochozu, pozorně sledoval pružnou postavu v černém sárí, která rychle seběhla po vedlejším schodišti a zmizela za keři zároveň se svým nepřívětivým průvodcem.

Zvědavost a touha poznat blíže Amritu-Tillottamu nedávaly Dajárámovi pokoj, nemohl se dočkat zítřka. A Amrita--Tillottama byla zas v témž prostém černém sárí, a laciné „lidové“ náramky z kousíčku zrcadla planuly oslnivě na slunci, dodávajíce jejím hladkým bronzovým rukám téměř krásu bohyně ozdobené hvězdami. Pospíchala, dokonce bě-íela a trochu se zadýchávala, ale tentokrát se za ní neplou-žil její nepříjemný osobní strážce.

Dajárám se po očku díval na Amritu. Jeho dech se přerušoval bezmála bolestným dojmem, který působila Tillottamina krása. Ale Tillottama byla jiná než včera. Její veselost, ba bujnost, projevující sa v slovech a pohybech, zmizela.

Ramamurtí cítil, že rozhovor nesměřuje tam, kam by si přál, a začal znovu vyprávět o chrámech a o jejich záhadách.

Mluvil o podivných postavách gandharvů, nebeských hudebníků, vytesaných vysoko na stěně Kailásova chrámu v Élóře, za letu zachycených tak přesně, že se zdá, jako by opravdu letěli. A ještě o jedné soše na západním průčelí Muktesvarova chrámu u posvátného rybníka Bhubanéšvaru v Uríse, kde bylo podle pověsti sedm tisíc chrámů, a dnes je jich sotva sto. Amazonka, která osedlala koně se sloním chobotem a s lvími tlapami a napřahuje kyj na vojáka.

O podivných tvářích žen na freskách v drávidských chrámech Badami u slavné vesnice Aiholi, kdysi sídla dynastie

Čalukja, tvářích kulatých, s dlouhýma světle modrýma očima, s velice dlouhými šíjemi. Takové šíje se podle staroindic-kých kánonů považovaly za příznak nevěry a nestálosti povahy, a světle modré oči za ošklivé, „kočičí“.

„Vyprávěl jsem vám o těch několika záhadách, které jsem sám viděl,“ zakončil Ramamurtí, „ale kolik je ještě takových.“

„Mohla bych vás poslouchat donekonečna. Byla bych ráda, kdybyste mi ale řekl také něco o sdbě.“

Dajárám vyprávěl stručně o svém otci, který zahynul ve válce, byl důstojníkem angloindické armády, o matce učitelce, která vychovala jeho a jeho dvě sestry.

„Vy jste z Rádžastánu?“

„Ano, to není těžké uhodnout. A vy... vy jste z jižní Indie. Z Maisúru?“

„Ne, neuhodl jste. Z Travankuru-Kočínu! Jsem Najarka.“

„U Šivy! Odtud je tedy to vaše sebevědomí! A já jsem myslel, že jste dcera maharádžova!“

„Vy víte všecko! A přitom nevíte nic.“

„Vím,“ vzepřel se Dajárám. „Dokonce i to, že vás, Najary, považovali za čtvrtou kastu, ale vy jste kšatrijové, třebaže nenosíte posvátnou šňůru.“

„Vzdávám se,“ řekla Tillottama. „Ne, nevzdávám se, o Najarech se mluví už v Mahábháratě. Víte kde?“

Umělec zvedl obě ruce nad hlavu v žertovné prosbě o smilování.

„V historii prince Sahadavy, který se na jihu setkal s panovníkem Sinečernym. V jeho zemi byly zvlášť krásné ženy a měly nevídanou mravní volnost,“ řekla vážně Tillottama.

„Že jsou i dnes velice krásné, o tom není nejmenší pochyby,“ řekl Dajárám malajalsky, jazykem jihu Malabarského pobřeží.

Tillottama dokonce ucouvla.

„Za války jsme bydleli u muže mojí starší sestry v Trivandramu,“ vysvětloval umělec rovněž malajalsky.

„A já jsem se narodila v Núgarkóilu, ale rodiče se už dávno odstěhovali do Madrásu. Tam jsem chodila do taneční školy, ale maminka těžce onemocněla a teta si mě vzala k sobě do Bengálska ..., ale to už je nezajímavé!“

„Netroufám si naléhat, ale zajímá mě všecko, co se vás týká.

„To je dlouhá a smutná historie.“

„Tak mi řekněte aspoň, kde bydlíte teď?“

„V Láhauru.“

„Jak to, v Láhauru? Copak jste Pákistánka?“ zvolal umělec.

„Ted ano!“

„A tam máte muže? Jak to, že jste zde . .. sama?“

„Nejsem vdaná a nejsem zde sama,“ odpověděla ostře Tillottama a podívala se na hodinky pohledem, který více než cokoli lekal umělce.

„Dobře, vidím, že jsem vás svými otázkami unavil. Půjčte mi svou ruku, tak vidíte, znamení kotva-hák k řízení slona, znak královského původu. Nepochybuju, že na levém chodidle máte kroužek, který znamená, že jste se narodila, abyste byla královnou,“ žertoval Ramamurtí, který se snažil rozptýlit nastalé odcizení.

„Nenarodila jsem se, abych byla královnou, ale abych byla otrokyní,“ nenadálé pohnutí zaznělo v jejích slovech a ona ihned změnila tón, „jako všechny indické ženy. Ale já už musím jít, už se stmívá. Děkuju vám ještě jednou, můj učený příteli.“ Dívka se opět uklonila jako herečka.

„Dovolíte mi, abych se považoval za vašeho přítele?“

„Ráda. Ale musím stejně brzo odjet...“

„Sejdeme se ještě?“

„Dobře! Ale zítra ne. Možná za dva dni, možná za tři. Netvařte se nešťastně, já opravdu dřív nemohu. Dobře, tak v pět hodin za dva dni u lva. A kdybych nepřišla, potom .. potom najdete lístek ve lví tlamě. Umíte i číst malajalsky?“

Než se Ramamurtí vzpamatoval, už byl v prázdném chrámu sám. Z druhé schůzky s Amritou-Tillottamou v něm zůstal nejasný pocit smutku, který se tak lišil od radosti z prvního setkání. Proč z ní vyzařuje takový zvláštní smutek?

Ramamurtí šel domů a snažil se vzpomenout si na všechno, co věděl o Naj arech.

Tito obyvatelé Malabarského pobřeží, jedna z nejkrásnějších a nejvzdělanějších indických národností, si zachovali starý matriarchální způsob veřejného života. Přežitky ma-

triarchátu jsou kromě toho známé pouze u malých indických kmenů, takzvaných obyvatel hor, a v jiných zemích světa ještě u Tuaregů na Sahaře.

Ale nikde na světě se rovnost žen a mužů neprojevuje v tak úplné a čisté podobě jako u Najarů, na vesnicích i ve vznešených rodinách.

Manželství u Najarů není obyčej, který vrhá ženu k nohám muže s povinností sloužit mu do smrti. Provdaná žena neopouští svůj dům a muž neopouští svůj. Děti žijí s matkami a jejich ženskými příbuznými, se strýci a tetami, kteří jsou hospodářskou základnou rodin.

Nejstarší muž je hlavou celé rodiny, ale nemá právo nakládat s jměním bez souhlasu ostatních členů rodiny. Pro najarského muže se nesluší, aby do svého domu přivedl svou ženu a své děti na delší dobu než na několik dní. Ženy nesmějí přijímat od svých mužů dary. Podle mínění Najarů přijímají dary pouze milostnice. Proto jsou Najarové jediní lidé na světě, u nichž vztahy pohlaví nejsou spojeny se vztahy hospodářskými. Rozvod je u nich velmi snadný, a možná právě proto jsou rozvody velmi vzácné.

Postavení žen u Najarů má jistě řadu předností před patriarchálními základy života ve všech jiných krajích Indie. Najarská žena není nikdy snížena do postavení svých sester v Pákistánu. To vždycky udivovalo všecky cestovatele po Malabaru, kteří poprvé viděli, že trapné a — zdálo by se — nevyhnutné spojení pohlavního života a hospodářských podmínek vůbec není nutné a že je to tak lepší.

Proč ve všech jiných krajích Indie láska a úcta k ženě, které prošly tisíciletími historie indického národa, šly stále bok po boku s ponížením, s nedůvěrou a s tisícem obezřetností způsobených nevírou v ženu, obavou, že bez těchto opatření najisto padne a dojde úhony?

Tillottama-Amrita se příštího dne neukázala, třebaže se umělec potuloval po všech chrámech, neschopný soustředit se na práci. Lezl odvážně po římsách chrámu Kandarji Mahádévy a ve výšce deseti metrů studoval pás soch. Jeho samota byla rušena hlukem automobilů, křikem lidí a rámusem motorů. Kameramani, kteří natahovali černé hady elektrického vedení a rozestavovali ohromné světlomety, ho

„Netroufám si naléhat, ale zajímá mě všecko, co se vás týká.“

„To je dlouhá a smutná historie.“

„Tak mi řekněte aspoň, kde bydlíte ted?“

„V Láhauru.“

„Jak to, v Láhauru? Copak jste Pákistánka?“ zvolal umělec.

„Ted ano!“

„A tam máte muže? Jak to, že jste zde. . . sama?“

„Nejsem vdaná a nejsem zde sama,“ odpověděla ostře Tillottama a podívala se na hodinky pohledem, který více než cokoli lekal umělce.

„Dobře, vidím, že jsem vás svými otázkami unavil. Půjčte mi svou ruku, tak vidíte, znamení kotva-hák k řízení slona, znak královského původu. Nepochybuj u, že na levém chodidle máte kroužek, který znamená, že jste se narodila, abyste byla královnou,“ žertoval Ramamurtí, který se snažil rozptýlit nastalé odcizení.

„Nenarodila jsem se, abych byla královnou, ale abych byla otrokyní,“ nenadálé pohnutí zaznělo v jejích slovech a ona ihned změnila tón, „jako všechny indické ženy. Ale já už musím jít, už se stmívá. Děkuju vám ještě jednou, můj učený příteli.“ Dívka se opět uklonila jako herečka.

„Dovolíte mi, abych se považoval za vašeho přítele?“

„Ráda. Ale musím stejně brzo odjet. ..“

„Sejdeme se ještě?“

„Dobře! Ale zítra ne. Možná za dva dni, možná za tři. Netvařte se nešťastně, já opravdu dřív nemohu. Dobře, tak v pět hodin za dva dni u lva. A kdybych nepřišla, potom .. potom najdete lístek ve lví tlamě. Umíte i číst malajalsky?“

Než se Ramamurtí vzpamatoval, už byl v prázdném chrámu sám. Z druhé schůzky s Amritou-Tillottamou v něm zůstal nejasný pocit smutku, který se tak lišil od radosti z prvního setkání. Proč z ní vyzařuje takový zvláštní smutek?

Ramamurtí šel domů a snažil se vzpomenout si na všechno, co věděl o Naj arech.

Tito obyvatelé Malabarského pobřeží, jedna z nejkrásnějších a nejvzdělanějších indických národností, si zachovali starý matriarchální způsob veřejného života. Přežitky ma-

triarchátu jsou kromě toho známé pouze u malých indických kmenů, takzvaných obyvatel hor, a v jiných zemích světa ještě u Tuaregů na Sahaře.

Ale nikde na světě se rovnost žen a mužů neprojevuje v tak úplné a čisté podobě jako u Najarů, na vesnicích i ve vznešených rodinách.

Manželství u Najarů není obyčej, který vrhá ženu k nohám muže s povinností sloužit mu do smrti. Provdaná žena neopouští svůj dům a muž neopouští svůj. Děti žijí s matkami a jejich ženskými příbuznými, se strýci a tetami, kteří jsou hospodářskou základnou rodin.

Nejstarší muž je hlavou celé rodiny, ale nemá právo nakládat s jměním bez souhlasu ostatních členů rodiny. Pro najarského muže se nesluší, aby do svého domu přivedl svou ženu a své děti na delší dobu než na několik dní. Ženy nesmějí přijímat od svých mužů dary. Podle mínění Najarů přijímají dary pouze milostnice. Proto jsou Najarové jediní lidé na světě, u nichž vztahy pohlaví nejsou spojeny se vztahy hospodářskými. Rozvod je u nich velmi snadný, a možná právě proto jsou rozvody velmi vzácné.

Postavení žen u Najarů má jistě řadu předností před patriarchálními základy života ve všech jiných krajích Indie. Najarská žena není nikdy snížena do postavení svých sester v Pákistánu. To vždycky udivovalo všecky cestovatele po Malabaru, kteří poprvé viděli, že trapné a — zdálo by se — nevyhnutné spojení pohlavního života a hospodářských podmínek vůbec není nutné a že je to tak lepší.

Proč ve všech jiných krajích Indie láska a úcta k ženě, které prošly tisíciletími historie indického národa, šly stále bok po boku s ponížením, s nedůvěrou a s tisícem obezřetností způsobených nevírou v ženu, obavou, že bez těchto opatření najisto padne a dojde úhony?

Tillottama-Amrita se příštího dne neukázala, třebaže se umělec potuloval po všech chrámech, neschopný soustředit se na práci. Lezl odvážně po římsách chrámu Kandarji Mahádévy a ve výšce deseti metrů studoval pás soch. Jeho samota byla rušena hlukem automobilů, křikem lidí a rámusem motorů. Kameramani, kteří natahovali černé hady elektrického vedení a rozestavovali ohromné světlomety, ho

rychle se měnících a prudce tuhnoucích postojů, které si umělec v chabém světle nemohl ani vrýt do paměti.

Některé postoje mu živě připomínaly tančící apsary na freskách v Táňčavúru, vytvořených v téže době jako sochy v Khadžurahu. Ruce, rovné v ramenech a ohnuté v loktech, byly roztažené do stran a zvolna se kolébaly dolů a nahoru. Obraty těla ve vosím pase působily střídavě pohyby rukou a dělaly dojem třepetání křídel mořského ptáka. Ale v Tillottamině tanci nebyl povinný podřep s ohnutými koleny, který v Bháratnátě znamená tíhu pozemského života.

Tillottama se přibližovala a vzdalovala, prudce se napřimovala a krok za krokem dělala všechno nepřítomněji a nedostižněji. Bez jakýchkoli příkras, bez herectví nebo obvyklých tanečních pohybů byla prostá, pravdivá a upřímná, sama se sebou i s pánem světa Džagannáthem.

Sochař, který se nesměl ani pohnout, díval se bez dechu na Tillottamu. Její tělo bylo krásnější, než si představoval. Ani nejmenší rozpaky, výčitky svědomí nebyly v jeho duši, pouze čisté vnímání krásy a lehké ohromení z toho, jak neuvěřitelné je to, co se před ním odehrává. Pravděpodobně je to sen, jakmile se probudí, všechno zmizí. Někde v jeho paměti se vynořilo vědomí, že o tom slyšel.. . Bohové! Tillottama přece tančila tak, jak byl tento tanec vylíčen v knize známého indického estetika Adžita Mukerdžího, která vyšla před šesti lety. Ano, tak je to!

Dajárám byl přesvědčený, že Tillottama Mukerdžího studovala a tančila přesně podle jeho výkladu. Ale proč?

Tanečnice přestala tančit a rozhlédla se. Ramamurtí se ještě ani nevzpamatoval, a lehký vánek jejích rtů už zhasl světla. V okamžiku všecko zmizelo v neproniknutelné tmě. Dajárám ustoupil za výstupek zdi, vtiskl se do výklenku. Sotva slyšitelně se ozvaly lehké kroky. Nesměl se pohnout, stál dlouho ve tmě a potom šel do portiku a opatrně se rozhlížel. Vysoko a vítězně se vyhoupl měsíc, sochy na stěnách vystoupily ještě silněji z výklenků, ale umělec se jim už nemohl obdivovat. Viděl tajemství živé krásy, stokrát více strhující než všechny sochy v Khadžurahu, zúčastnil se obřadu minulosti. Jak to, že teprve teď poznal, že sami bohové mu posílají model k vytvoření Anumpamsundarty Paramrati?

Pouze ona, Amrita-Tillottama, ho může inspirovat k velikému dílu.

Do Khadžuraha přišel už za denního světla, ale ani v zatemněném pokoji nemohl dlouho usnout. Tillottama byla jako obživlá apsara neodbytně v jeho mysli, právě tak naplněné plamenem života, jako jím byla naplněna ve tmě Višvanathovy svatyně. Cigareta ho neuklidnila. Vyskočil a začal se oblékat. Už jsou dvě hodiny! A co jestli na lístku, který bude dnes ve lví tlamě, určí Tillottama časnější hodinu? Aniž dbal na to, že vedro vrcholilo, když trochu pojedl, spěchal pryč.

Obvyklé prudké vedro se řinulo po černých výstupcích a po žlutých dlaždicích chrámu Kandarji Mahádévy. V chrámu nebylo živé duše. Filmaři ukončili svou práci. Jejich výstroj byla naložena do uzavřeného nákladního automobilu, který stál nedaleko, spojena s přenosnou elektrárnou. Dajárám se bezděčně ohlédl, vešel do pavilónu a strčil ruku do důlku na místě uražené lví čelisti.

Lístek v malajalštině mu oznamoval, že se dnes nesejdou.

„Zítra v deset hodin večer na malém balkóně Višvanathova chrámu, pod stromy. Musím vám něco říci!“

„Miláčku!“ Dajárám nazval Tillottamu v duchu poprvé. „A kolik ti toho chci říci já!“

Balkón za svatostánkem na protějším konci chrámu, kam bylo možno se dostat pouze úzkou chodbou ze svatyně, byl nejosamělejším místem. Vysoké kamenné zábradlí ho obklopovalo ze tří stran, shora se na něj skláněly větve nízkých stromů. A odsud by mohl seskočit na výstupek chrámové podezdívky a odtud na zem, a zmizet v křoví. Tillottama jistě chtěla, aby jejich schůzka zůstala nezpozorována. Lepší místo nelze najít!

Ze zármutku, že dnes Tillottamu neuvidí, zbylo pouze mírné roztrpčení, ale i to zmizelo, jakmile si uvědomil, že schůzka byla odložena možná proto, že Tillottama bude dnes opakovat svůj podivný tanec. Do jedné hodiny v noci bylo ještě velice daleko. Ramamurtí už se chtěl dát do práce, ale oči odpíraly, pro vedro a pro dvě probdělé noci, vidět s nezbytnou ostrostí. Rozhodl se, že půjde do Višnavathova chrámu a zůstane v něm do noci a do Khadžuraha se ne-

vrátí. Už dříve objevil vnitřní schodiště, které vedlo ze svatostánku k základu předního ze čtyř hlavních výstupků hluboko rozeklané věže. Tam byl skrytý balkón, vznášející se nad vrcholem jehlancovité střechy sloupové předsíně. Dajárám rychle vnikl na tajné místo a s úlevou si oddychl. Slabý větřík, který dole nekolébal větvemi keřů, zde foukal silněji. Desky s kresbami pod paždí, pouzdro s tužkami pod hlavou, unavený Dajárám se s rozkoší natáhl na malé prostoře orámované nízkou kamennou obrubou a tvrdě usnul.

Probudil se, když už hvězdy svítily. Vítr ze severních hor taktak proudil a naplňoval těžký vzduch vůní horských travin.

Horká tropická noc zněla a zvala rozmanitými hlasy daleko za stěnami chrámu. Kořenné vůně, dráždící a vzrušující, proplouvaly v nepatrně znatelných vzdušných proudech, mísily se, ztrácely se a znovu se vracely. Ve vzduchu poletovali netopýři, rejdil noční hmyz. Dajárám vyskočil a podíval se na hodinky. Teprve devět hodin, měsíc ještě nevyšel.

Kdesi se ozvalo výstražné znamení automobilu, paprsky světlometů chvějící se po stranách běžely po cestě na úpatí hor.

Pronikavě vykřikl noční pták.

Pojednou zachytil Dajárám jemný nářek strun viny, staroindické loutny, nářek vycházející odkudsi zdola, jakoby z hloubky sloupové přesíně. Umělec napjal sluch. K vine se připojily sarangí, smyčcové nástroje indických tanečnic, a drobný jasný rytmus bubnů. Dajárám přistoupil k okraji výstupku a opatrně se naklonil dolů . . . Když nic neviděl, sestoupil do svatostánku. Tichou hudbu bylo lépe slyšet, nepochybně zněla uvnitř chrámu.

Druhý večer divů! Tušil, že to má něco společného s Tillot-tamou. Rychle se vytratil do vnitřního ochozu a spatřil světlo. Žluté a chvějivé, bylo jasnější než včera. Teď však lampičky nehořely v tajné místnosti svatyně, ale ve vysoké síni mezi svatyní a mezi sloupovou předsíní, kde končily vnitřní zdi ochozů.

Umělec se přikradl blíž a schoval se ■ v neproniknutelné tmě za výstupkem polosloupu. Prostor uprostřed síně byl osvětlen několika lampičkami rozestavenými souměrně na

vysokých bronzových podstavcích. Uprostřed tohoto matně osvětleného čtverce tančila Tillottama, nahá jako včera, ale s ozdobami. Úzký pás z pěti řad zlatých perel jí obepínal kyčle, pás měla stažený šňůrou z velikých zářících kamenů. Stejnými, nepochybně umělými skvosty se třpytily dva náhrdelníky na jejím krku, trojité náramky na zápěstích a prstence rolniček na kotnících. Vlasy učesané v tradičním slohu devádásí byly ozdobeny perlovými šňůrami, znaky měsíce a slunce, a růžicemi na spáncích. Umělec se rychle rozhlížel, hledaje hudbu schovanou někde v tmavé uličce levého ochozu, ale neviděl nic.

„Magnetofon," usoudil.

Sotva se Dajárám vzpamatoval z Tillottaminy krásy, pochopil ráz tance, jiný než včera. Některé pohyby se mu zdály známé. Například rychlý podřep na pravou nohu s levou nohou nataženou dozadu a s nádherným prohnutím zad. Ruce široce rozepjaté po stranách dozadu otočeného těla, to je adavadžethi. . ., a posléze také prsty co nejvíce roztažené a ohnuté na opačnou stranu, to je alapadma. Teď složila ruce nad hlavu dlaněmi vzhůru, to je andžali, jeden z nejkrásnějších postojů . . .

„Di-di-thaj, di-di-thaj," začal prozpěvovat něčí vysoký hlas ze tmy za sloupy, „thaj-tath, thaj-hi . . ."

Bubny sypaly neklidně své duté a hlučné údery, které se nepěkně odrážely od stěn a od sloupů. Zvuky sarangí se podobaly výkřikům a viny zněly jako dlouhé chvějící se sténání, které se ztrácelo za prudkého přerušování. Bubny zrychlovaly své údery a bily v prudkém tempu, předhánějíce se navzájem hned o čtvrt, hned o polovici taktu. Dajárám hleděl okouzlený na bronzové tělo, které odpovídalo každým svalem na složitý rytmus. Podivný tanec nepřipomínal nic, co sochař znal. Snad to byla improvizace, v níž se mísily Indie a Západ.

Ostře voněly vykuřovací tyčinky. A k nim se přidala vůně zvláštních voňavek. Dajárám si je zapamatoval už od prvního setkání s Tillottamou, jenže nyní byla jejích vůně mnohem silnější.

Dajárám se začal mimovolně kolébat do taktu, nespouštěje z tanečnice oči. Dívka se prudce zastavila. Na jejích rtech

hrál sebevědomý, vyzývavý úsměv. Nabarvené bradavky pevných vysokých ňader se zdály černé a zesilovaly dojem nedobré síly vyzařující z tanečnice. Obrátila silně podmalované oči k místu, kde byl Dajárám, a jeho srdce se zastavilo, jako by ho mohla vidět. Odvrátil oči, přejel si jazykem suché rty a ani se nepohnul.

„Stačí! Jedeme!“ zahřměl v urdštině hlas, který se rozlehl po všech zákoutích chrámu. Sochař leknutím couvl a udeřil se hlavou o římsu tak, že se mu zatmělo v očích.

Světlomety vzplanuly oslňujícím namodralým světlem. A hlas shora hřměl dál, rozléhal se v chrámu, který se naplnil hlukem mnoha hlasů.

„Připravte se, jedeme! Pozor! Ticho!

Dajárám vyskočil z výklenku a bez rozmýšlení vběhl do tmy ochozu, místo aby se schoval v svatyni.

„Začínáme!“ zařval neviditelný muž a přerušil svůj povel, když se Ramamurtí zapletl do elektrického vedení nataženého napříč ochozu, upadl a táhl za sebou třínožky se světlomety.

„Co se to tam děje, dobytkové! Posviťte do ochozu!“

„Nějaký chuligán vlezl do chrámu, pane!“

„Chyťte ho, pacholka, a zmažte ho!“ zařval zesilovač. „Ahmede, a ty taky, Alibehu!“

Dajárám vyskočil, uhnul muži v šedém turbanu, který se k němu vrhl, a uskočil do tmy. Nyní se mu to, že znal všechna chrámová zákoutí, velmi hodilo, a za malou chvilku se schoval na témž vysokém balkóně, kde před půlhodinou spal.

Hluk za stěnou byl zřetelnější. Nyní šlehaly do tmy z ochozů i z balkónů snopky silného světla. Bubny se odrážely v kuželovitém stropě svatostánku, a Ramamurtí v duchu jasně viděl, jak ted tam dole Tillottama, celá zalitá paprsky světlometů, předvádí svůj tanec. Předvádí, to je správné slovo! V tom je tedy její tajemství: je filmová herečka!

A její včerejší oduševnělý tanec beze svědků byla pouze příprava ducha k roli devádásí! Ó bohové! Ale co vlastně čekal: Že dívka je služebnicí neznámých bohů a kněžkou dávných obřadů? Jak to mohlo vzniknout? Pouze v jeho divoké fantazii.

Přišla, opozdila se o půl hodiny, jak je to v Indii dovoleno. Ale pocit času měla jistě evropský, protože se začala omlouvat:

„Stalo se něco nepředvídaného, a proto jsem se opozdila."

„Vím. To nepředvídané jsem byl já. Zapletl jsem se do elektrického vedení a málem jsem převrhl vaše osvětlovací tělesa," přiznal se mrzutě sochař, který opustil svou původní myšlenku zatajit, že byl v chrámě.

Tillottama se narovnala, chvilku mlčela a potom se sotva slyšitelně zeptala:

„Vy jste všechno viděl?"

„Ano!"

Uplynula chvíle, než Tillottama řekla:

„Nechci zapírat, kdo jsem. Chtěla jsem prostě, abyste věděl, co je třeba, než — než se lépe poznáme . . ."

Přejela si rukou tvář a šeptala:

„Dajáráme!" Jeho jméno, které vyslovila tak, že ho bylo sotva slyšet, jako by jí dodalo odvahu. Pokračovala rychle a odhodlaně: „Nevím, jaké o mně máte mínění. Neznáte mě ti a .. .

„Znám vás! Znal jsem vás už tenkrát, když jste klečela před sochou ženy u lva! Když jste poslouchala moje úvahy o dávných umělcích. A nejvíce, když jste se snažila poznat podstatu života skrze posvátný tanec arátí, sama, pozdě v noci, včera."

Tillottama potlačila výkřik úžasu a ustoupila až k zábradlí balkónu.

Ramamurtí udělal krok k nehybně strnulé Tillottamě.

„Včera ..." A umělec vychrlil ze sebe proud nesouvislých slov, pokoušeje se vyjádřit celou hloubku svých zážitků, kdy spatřil živou podobu svých mnohaletých snů o Anupamsudartě. O přílivu hrdinské síly, výzvě k velikému činu, o snaze kleknout si a úpěnlivě prosit, aby mu stála modelem, nedotknutelnou nebeskou apsarou.

Dajárám, také ve skutečnosti zasažený neobyčejnou silou citů, padl na kolena a pozvedl zrak k velikým Tillottaminým očím, které se ještě více zvětšily na její zbledlé tváři. A tu mu odpověděla:

„Stalo se někdy, aby umělcův model nebyl jeho milen-

kou? Stalo se to? Že ano? A nebyla to spíš výjimka? Odpovězte mi!“

Dajárám mlčel.

„Tak vidíte! Dokonce i apsary sestupovaly z nebe a vzdávaly se mudrcům a hrdinům a pokoušely askety. To mělo hluboký důvod, mně se zdá, že pocit krásy je velice pevně svázán s pocitem lásky a vášně . . .“

„To je pravda, aspoň většinou, ale já přísahám . . .

Tillottama položila konečky svých prstů na Daj aramovy rty:

„Netvrdte nemožné! A prosím vás, vstaňte! Nejsem bohyně, ani apsara, ani maharádžova dcera, jak jste si myslel. Jsem jenom tanečnice, která hraje ve špatných západních filmech o Indii. Poslechněte si můj příběh.“

Tillottama se pouze mlhavě pamatovala na městečko na kamenitém výběžku předhoří Kardamonových hor, potom na řady palem na břehu moře, na rákosové houští podél lagun, když ji vezli po klidné vodě na veliké lodi s přístřeškem. Vyrostla v matčině domě, když jí bylo pět let, odvezla ji matka do Madrásu, kde žil starší strýc, věčně zaměstnaný přísný muž. Dva roky prožila maličká Amrita v internátní taneční škole někde na okraji severní části velikého města a naučila se tamilský.

... Amritě bylo sedm let, když její matka těžce onemocněla. Něco se přihodilo v strýcově domě, ale co, to děvčátko nechápalo. Přijela za ním příbuzná (matka ji nazývala sestrou, nevypadala však jak Najarka), docela mladá žena, která žila se svým mužem někde v Bengálsku. Chtěli si vzít maličkou Amritu na jeden nebo na dva roky k sobě. Osud všechno tvrdě rozbil. Děvčátko vlastně nevědělo, co se stalo, a teprve později pochopilo, že obě, matčina „sestra“ i ona, se ocitly v době, kdy vrcholily úžasné nepokoje, vraždění, loupeže a náboženský fanatismus, které zachvátily Indii při srážce mezi muslimy a hinduisty v roce 1947.

Amrita se dosud pamatuje na hořící nádraží, na křik vražděných cestujících hinduistů a na hrozný nářek muslimů, na bezhlavý útěk pod rouškou noci, na úmornou cestu ná-

sledujícího dne s nesnesitelným zápachem rozkládajících se mrtvol, s lidmi, které potkávali a kteří se hnali jako zvěř, aby se pomstili vrahům svých příbuzných.

„Jak máme krátkou paměť," řekla hořce. „Stal se strašný zločin. Nemohl vzniknout z ničeho. Kdo ho zavinil? Je zvláštní, že to dodnes nikdo úplně nevyšetřil."

„Vy jste byla taky postižena?" A sochař se něžně dotkl dívčiny ruky, ležící na kamenném výstupku. Tillottama se zachvěla, jako by se horká jarní noc naplnila studeným zimním větrem.

„Ne ‚byla', ale ‚jsem'. Ani nevíte jak. Poslouchejte."

A vypravovala dál.

Matčina „sestra" Šakila, také velmi mladá, byla z té hrůzy úplně bez sebe. Amrita si pamatuje, že je posadili do vlaku ženoucího se zběsile na západ, na docela opačnou stranu, než jely předtím. Znovu byla dlouhá zastávka a ony znovu prchaly, až našly útulek v bohatém domě, kde prožily několik dní. Potom dům vydrancovala banda a jako kořisti se zmocnila nejhezčích žen. Šakila se společně s Amritou ocitly nakonec v Pákistánu, zároveň se sty jiných mladých a krásných žen uloupených a prodaných bandity do veřejných domů.

„Dodnes se vyjednává mezi Indií a mezi Pákistánem o vydání těchto dívek."

„Já vím, že do Indie vrátili asi čtyřicet žen . . ."

„Bylo jich tedy víc?"

„Mnohem víc! Ale mnohé mlčí, proč by se vracely, jak by žily?"

„A co Šakila?"

„Ta se otrávila. Mne dali na vychování k bývalé devádásí. Byla z těch, kterým říkali Lakšmi Kali-Jógi, a jméno Venkatešvara měla vypálené na stehně. Nebyla to špatná žena a mnoho věděla. Učila mě tancům, umění svádět, umění krášlit se. Dovedla zpaměti celé strany Mahábháraty. No a to se ví, učila mě všemu, co sama načerpala z Kamasutry, z Ratirahasi a z Anangarangi . . ."

„Z nejdůležitějších starých knih o umění milovat. A co bylo potom?" pobízel umělec netrpělivě vyprávění.

„Potom jsem byla starší a učila mě jiná žena, muslimka

odněkud ze severní Afriky. Taky tancům, ale i jiným věcem.“

„A potom?“

„Vrátila jsem se k dřívější paní.“

„Do toho . . . domu?“

„Ano, ale po vzdělání, které jsem dostala, jsem měla velikou cenu. Neuběhly ani dva měsíce, a paní mě prodala jednomu boháčovi. Zaplatil jí hodně!“

„Kolik vám bylo let?“

„Sedmnáct. Byla jsem podle jihoindických představ úplně dospělá. V Láhauru mysleli, že jsem starší.“

„Jak jste se dostala k filmu?“

„Můj pán byl už starý a považoval za výhodnější, abych tancovala v nočním klubu. Uviděl mě filmový režisér Hamrud a přivedl producenta. Ten rozhodl, že se velice hodím pro .zvláštní' filmy, zaplatil ještě větší částku, než za mě dali té paní, a ted jsem tady. Hvězda .zvláštních' filmů, bezejmenná a nesvobodná, opravdu otrokyně . . .“

„Zvláštních, to znamená, promiňte, pornografických?“

„Ano, tak to je!“

„Ó bohové, ó bohové! Jak je to možné?! V naší době!“ Da-járám byl úplně zoufalý. „Ale proč jste. . . můžete přece utéct, vrátit se ke svým?“

„Po tom, když jsem byla patnáct let bůhvíkde? Vlastně ne, je to horší, jsem bez dokladů, bez příbuzných. Sedmiletá holčička neznala nic než svoje jméno . . . Kam utéct? A jak? Filmová společnost, která mě koupila, není o nic lepší než gangsterská tlupa. Všude má svoje lidi, všude jsou úplatky, v patách za mnou chodí průvodci, jednoho z nich jste viděl. To je tady, a ve velkém městě mě nepustí samotnou vůbec nikam.“

„Ale vy přece umíte řeči, i anglicky. Ne?“

„Producent, hlava firmy, je Američan portugalského původu. Ten mi našel učitele . . . Chce ze mě udělat hlavní hvězdu.“

„Takových filmů? A co vy?“

„Budu dělat cokoli, jenom abych nemusela tam, kde zemřela Šakila! Mají prostředky, jak mě pevně držet.“

„Jaké?“

„Lepší nemluvit!“

Měsíc, který vyšel, ozářil její zdviženou hlavu a oči plné slz.

Ramamurtí uchopil její ruce:

„Tamo, já jsem ochotný udělat všechno. Pojďte se mnou. Nejsem boháč, nemám vlivné příbuzné. Všechno, co mohu udělat, je, že vás mohu odvézt pryč, získáte znovu domov a budete znovu člověkem. Utečme co nejrychleji!“

Dívka několikrát zhluboka vzdychla, snažíc se potlačit mrazení, které ji přepadlo, a zavrtěla hlavou:

„Teď ne, Dajáráme! Musíme zvolit vhodný čas, jinak budete ve velikém nebezpečí, a mě odvezou a už se nikdy nesejdeme.“

„A kdy tedy?“

„Za dva dny tady ukončíme natáčení. Potom musíme jet k mahárádžovi Révovi, jeho knížectví je nedaleko. Může to být pozítřku v noci, jestli se vám podaří opatřit dobrý automobil. Musíme zmizet tak, aby nám nepřišli hned na stopu a abychom se mohli ztratit uvnitř Indie.“

„Tedy příští noc po této, v jednu hodinu, tady.

„Ne, lépe ve zříceninách kaple za hotelem. Tam je hned vedle silnice.“

„Ujednáno! Kdyby se něco změnilo, nechtě vzkaz v poštovní schránce ve lví tlamě.“

„Bojím se na to myslet! Ale teď už musím jít!“

Dajárám přeskočil zábradlí balkónu a opatrně uchopil Tillottamu, která skočila za ním. Na okamžik se její pevné horké tělo v tenkém sárí přivinulo k němu a v Daj aramovi se zatajil dech. Dívka poodstoupila a úzkostlivě se rozhlédla:

„Ne, nechoďte se mnou!“

„Jenom ke zdi, skrz to křoví!“

Umělec ji dovedl k východu, na silnici k hotelu. Tillottama se obrátila, složila ruce na pozdrav a Dajárám uviděl opět její velké oči, snažící se nahlédnout do tajných hlubin jeho duše. Nyní v jejím zraku jasněji než okolí zasvítila naděje. Kdo by ji mohl oklamat? On jistě ne!

Ramamurtí pospíchal domů, spočítal všechny své peníze a nutné výdaje, uklidnil se a usnul tak tvrdě, že vstal o hodi-

nu později než obvykle. Neztráceje čas snídaní, šel k autobusové stanici, aby se dostal do nejbližšího městečka. Šel rychle, zamyšlený a nevšiml si, že v cestě mu stojí pěkně urostlý mladík ve vysokém turbanu a s široce rozpřaženýma rukama.

Ramamurtí do něho vrazil a byl by snad upadl, kdyby ho mladík nesevřel do náruče.

„Anarendro! Kde se tady bereš?“ zvolal radostně, když poznal přítele, s nímž společně studoval a společně prožil část svých cest po Indii.

„Jsem tady na učitelovu výzvu. Mám mu pomáhat, přihlásil jsem se ke spolupráci na jednom historickém filmu. A co ty tady hledáš? Pořád ještě Anupamsundartu? '

„Už jsem ji našel,“ řekl vážně Dajárám, ale přítel to považoval za žert a pohladil ho povzbudivě po rameni:

„Ukážeš mi Khadžuraho? Přijel jsem teprve před hodili* nou!

„Rád, ale až večer. Teď pospíchám na autobus.“

„Proč? Můžeme si vyžádat učitelův vůz, sám tě odvezu.“

„Tebe mi seslali bohové! Řekni, mohl bys to udělat ne dnes, ale pozítří časně ráno? Tím bys mi pomohl.“

„Ovšemže mohu! Ale proč ten slavnostní tón? Co je to s tebou, nejsi nervózní?“

„To se dovíš později.“

Zabočili k chrámům.

Anarendra Kinkar byl umělec dekoratér, ale svému oboru věnoval pouze polovici času, oddávaje se usilovným cvičením hathy-jógy, to jest důkladné tělesné sebevýchově, která vyžaduje neobyčejně pevnou povahu a střídmý život a kterou někdy z neznalosti zaměňují s uměním východních kejklířů. Dajárámův přítel dovedl dělat pro normálního člověka nemyslitelné postoje, dovedl zpomalit tlukot srdce, vydržet pod vodou mnohem déle než kterýkoli jiný člověk.

„Budou vás filmovat jako jogíny?“ zeptal se ho Dajárám.

„Ano, v roli fakírů. Jiný význam naší tělesné kultury na Západě nechápou.“

„A jistě s povrchní mystikou?“

„Jistě. Budeme dělat .zázraky' na pozadí chrámu, tygrů, krásných tanečnic, zkrátka celé naší pověstné exotiky!“

Dajárám se otřásl:

„A jak mohl učitel s takovým znesvěcením souhlasit?“

„Myslí, že má smysl ukázat Západu i tuto tvář našeho života. Doba přivedla naše kultury do těsného styku, a k sjednocení je třeba porozumění a společný cíl. A film má dvě velmi důležité síly. Názornost snímku a milióny diváků. To jsou jeho slova.“

„To je moudrý člověk, ten tvůj guru. Chtěl jsem se s ním už dávno seznámit. Řekni mi, to on se podvolil ukázat se vzácným hostům z Ruska? Lehl si prý pod prkna, po nichž pak přejel nákladní automobil s lidmi!“

„Ano, to udělal ze stejných pohnutek. Budu rád, když přijdeš.'

Kapitola 5

CESTA TMY

Když vedro opadlo, vzal Ramamurtí své náčrtky soch z Khadžuraha a šel do osady u chrámů k Anarendrovi a k jeho učiteli. Našel proslulého guru sedícího na koberci v zatemněném pokoji hotelu.

Učitel hathy-jógy Šarangupta Džanah vypadal spíše jako dobromyslný buvol než jako mudrc. Jeho zevnějšek trochu umělce rozčaroval. Úplně oholená kulatá hlava a neobyčejné krční svaly táhnoucí se přímo zpod uší k vnějším důlkům ramen nesvědčily ani trochu o vzdělanci. Neméně mohutné svaly vystupovaly pod tenkým plátnem košile moderního střihu. Šarangupta byl vyšší postavy, ale jeho mohutné tělo ho dělalo zavalitým. Pouze když se Dajárám pozorně podíval na zářící oči tohoto muže, čisté jako oči dítěte, muže, kterému nemohlo být méně než pětačtyřicet let, uviděl v nich pronikavý rozum, humor a pozorovací talent.

Šarangupta navrhl Ramamurtímu, aby si umyl nohy v nádržce za záclonou, a pohostil ho ovocem a čistou vodou. Rozhovor přešel rychle na Dajárámova zkoumání a jogín se velice zajímal o jeho názory o dávném tělesném ideálu.

Dajárám si ověřil čas až za dvě hodiny, a zhrozil se toho, jak je nevychovaný. Odešel společně s Anarendrou, který ho pozval na chvilku do svého pokoje, aby se dohodli o zítřku. Dajárám příteli ještě ani nic neřekl o svém setkání s Amritou-Tillottamou a o svých záměrech, a už někdo zaklepal na dveře. Vešel ramenatý muž, který si vedl s jistotou maháródži, nepochybně cizinec, ale dobře mluvící urdsky.

„Zašel jsem vás pozdravit, pane Kinkare, a přitom se přesvědčit, jestli vás pěkně ubytovali. Přišel jsem právě z Bombaje, ale promiňte, vidím, že nejste sám!“

Anarendra představil umělce svému „šéfovi“, filmovému producentovi Trazisovi.

„Mám jako vždycky štěstí,“ prohlásil nově příchozí, „chyběl mi tu právě umělec, který zná chrámy. Jenom na malou poradu. Abych byl naprosto jistý, že jsem správně zvolil pozadí scény. Víte co, pánové? Půjdeme ke mně . . . Popijeme, pohovoříme. . . Vlastně, promiňte, vím, že to u Indů není zvykem, ale čaj a mléko mám. Vy oba jste kumštýři, takže porada bude krátká. Mimochodem, zítra večer začneme točit vaše epizody, ano?“

Dajárám, trochu ohromený proudem rychlých slov, podíval se tázavě na přítele. Anarendra, vlídně se usmívaje, odmítl pod záminkou, že má rozhovor s učitelem.

Američan se obrátil k Dajárámovi. Ten by se byl hrozně rád podíval na Tillottamina šéfa trochu zblízka a souhlasil tedy.

Když se Trazis dověděl, že umělec nebydlí zde, v osadě u chrámů, ale v Khadžurahu, vedl ho rovnou do svého bytu a Dajárám se taktak stačil dohodnout s přítelem o ranní schůzce.

Trazis bydlel ve dvou spojených pokojích vyzdobených koberci a nízkými stolky „mughalského slohu“, které cizincům vytvářejí iluzi Orientu. V pokoji zařízeném jako přijímací salón bylo dusno.

Na uvítanou vstal muž afghánského vzezření s velikou hlavou, v tmavočerveném fezu, s tváří rozrytou vráskami.

„Čekal jsem vás, pane!“ Chraptivý silný hlas Dajárámovi připomněl chvíli jeho ohromení ve Višvanathově chrámu. „Zítřejší plán se nebude měnit?“

„Proč? Všechno jde dobře. Seznamte se," řekl nedbale výrobce, ,,to je umělec Ramamurtí a to je režisér Hamrud."

„Z Pákistánu?" zeptal se přepjatě mile Dajárám.

Hamrud, který něco vyčetl z umělcovy tváře, se na něho podíval se skrytou nedůvěrou:

„Mně se zdá, že jsem asi viděl vaše obrazy na výstavách. Nebo se mýlím?"

„Určitě. Já jsem totiž sochař," vysvětloval Dajárám.

„Á tá-ák," protáhl režisér, dávaje najevo naprostou lhostejnost ke všem sochařům na světě.

Trazis si pospíšil, aby oba hosty posadil do hlubokých evropských křesel.

„Poprosíme pana Ramamurtího, aby nám poradil umístění kamer a aby nám vybral exteriéry a interiéry zvlášť pozoruhodné z uměleckého a historického hlediska."

„Na to potřebuju znát účel a obsah vašeho filmu. A ostatně chrám v Khadžurahu byl filmován před několika lety státním indickým filmovým studiem. Film dostal první cenu na mezinárodním filmovém festivalu, myslím v Manile."

„Tomu říkám konkrétní rozhovor, nezmýlil jsem se ve vás!" zvolal spokojený Američan a plácal Dajáráma po koleně. „Ovšem, my známe film Vadhvani, a právě jeho úspěch nás přiměl k tomu, že jsme zvolili Khadžuraho. Přejete si cigaretu? Limonádu?"

Ramamurtí požádal o nápoj. Trazis pokračoval:

„Nevyrábíme filmy pro Indii, ale pro Západ. A taky pro Pákistán. Já pokládám za nejzajímavější romantické filmy s dobrodružným dějem. Dobře se prodávají a hodně se žádají. Ale dnes je divák chytřejší a náročnější, nespokojí se s lacinými dekoracemi, jaké byly v Tarzanovi. Chceme mu tedy dát skutečnou Indii, s jejími chrámy, džunglemi, zříceninami . . ."

„A co máte na mysli, když mluvíte o romantice?"

„No, můj ty bože, o čem sní řadový divák, unavený hrozbou války, politikou, existenční nejistotou? Musíme ho přenést do úplně jiného světa, do nevídaných zemí, do tajemných podzemí, ukázat mu fakíry, zázraky, krásné dívky a odvážné prince. Ale dnes, ve věku cestování, proudových letadel, televize a umělých družic, je už těžké přimět di-

váka, aby uvěřil tomu, že se to může dít někde na naší kuličce. Film musí být proto buď historický, nebo unášet do vesmíru, na vzdálené oběžnice. Mě vesmír nezajímá, ale historické filmy, *to* je ten pravý byznis, ty umožňují nejpohádkovější fantazie, otřesná dobrodružství. A tento náš film bude historickým zlatým hřebem. Dobrodružství chrámové tanečnice, devádási, unesené z rozbořeného chrámu za muslimského podmanění Indie, tanečnice prodané do harému a vysvobozené odtud indickým princem.

Nebudeme šetřit na snímcích chrámů a podzemí, pojedeme do Élóry a do Adžanty, ale předtím strávíme měsíc u ma-hárádži Révy. Tam, kde žijí obrovští bílí tygři. Několik jich chytili a ted je maháradža chová v jednom ze svých opuštěných paláců v Govindarhu. Taková šťastná náhoda! Tygři přímo v paláci! A k tomu fakíři, rovněž skuteční, jak konečně už sám víte."

Dajárám se usmál, vzhled jeho jemného a vzdělaného přítele se přece velmi lišil od filmově jistě přitažlivějšího potulného fakíra. Výrobce zpozoroval sochařovo pousmání a vesele na něho mrkl:

„To se ví, nejsem hlupák, a vím, že váš přítel, stejně jako jeho učitel, jsou vzdělaní lidé, a proč jsou ochotni hrát své úlohy. Ale co na tom, vyhovuje to i mně, a navíc budou za svoji námahu jaksepatří zaplaceni. . . Zdá se, že vy Indové si neceníte času tak jako Evropané, a zvláště my, Američané."

„Tak docela tomu není. My a vy zkrátka různě oceňujeme životní události, a mnohé, co vy považujete za důležité, nás nezajímá."

„Ale peníze potřebují všichni!

Ramamurtí pokrčil rameny. Přít se s obchodníkem se mu zdálo pošetilé. Začal vyjmenovávat zajímavá místa filmu o Khadžurahu, ukazoval své náčrty, fotografie a plány chrámů. Režisér, který poslouchal zpočátku nedůvěřivě, ťukal nyní pochvalně prsty do stolu, přikyvoval a kouřil jednu cigaretu za druhou. Hostitel naléval jemu i sobě jakýsi silný nápoj. Režisér dělal rychlé poznámky ve filmovém scénáři a ještě v nějakých papírech.

„Výborně, pane!" zvolal, když Dajárám skončil. „Udělal

jste dobře, bara-sahib, našel jste výborného znalce. Ale n5mí s vaším dovolením odejdu. Sálám!“

Dajárám vstal také. Trazis rázně protestoval:

„Kam spěcháte? *Ještě* nejsme hotovi.“

„Dobrá. Jak jste sám řekl, čas, ten my Indové tak neceníme,“ usmál se sochař.

„Potom dovolte, abych vám nabídl čaj. Ne, neodmítejte, nebo mě opravdu urazíte. Já jsem si přece dovolil přijmout vaši pomoc. '

Trazis zazvonil a něco potichu řekl sluhovi, který přišel.

„Teď se seznámíte s naší hvězdou, která hraje úlohu devádásí. Říkají jí Tillottama, to je ovšem jenom pseudonym, ale pěkný, že?“

Dajárám, ve kterém se všechno zachvělo, požádal o cigaretu. Trazis už mu chtěl podat pouzdro s cigaretami, ale rozmyslil se, odtáhl ruku a rychle vstal.

„Pohostím vás těmi nejlepšími,“ řekl a vytáhl ze stolní zásuvky nalakovanou japonskou krabici nacpanou cigaretami v červeně zlatém papíře. Dajárám zhluboka vdechl voňavý dým s jakousi příchutí, ostřejší než u obyčejného tabáku.

Tillottama, která vešla rychle do pokoje, zbledla a překvapením se zastavila jako zkamenělá. Hostitel jí představil svého hosta, a Dajárám se neobratně uklonil, nespouštěje z ní oči. Trazis se na oba pozorně podíval a dal se do hlučného smíchu:

„Poprvé vidím svoji odvážnou dívku tak zmatenou! Že vy jako kumštýř jste při prvním pohledu ztracený, to je přirozené. Ale Tillottama!“

Tillottama se vzpamatovala.

Dajárám se povzbudivě usmál. Producent objal dívku okolo pasu, a v Ramamurtího duši začalo všechno vřít. Trazis pokynem ruky oba zval ke stolku.

„Zvu vás na čaj, který jsem panu Ramamurtímu slíbil už asi před hodinou. Posaďte se konečně!“

Tillottama rozhodně odmítla.

Trazis pokrčil lhostejně rameny: „Myslel jsem, že nám budeš dělat společnici. Ale když tu nechceš zůstat, prosím.“

Tillottama se uklonila a na prahu se znovu varovně podívala na sochaře a zmizela.

„Líbí se vám?“ zeptal se Američan, který propustil sluhu a sám naléval čaj.

„To snad se ani nemusíte ptát!“

„Nemám na mysli její ženské kvality,“ řekl stroze výrobce, „to mohu posoudit sám. Hodí se k úloze devádásí, co myslíte?“

„V celé Indii byste sotva našel vhodnější děvče,“ odpověděl upřímně umělec.

Trazis spokojeně zamručel:

„Tak vidíte! Pravda, přišla mě draho, stála tolik jako pěkná jachta. Když jsem ji v nočním klubu uviděl, hned mi napadlo, že to děvče je vzácný poklad . . ., dovolíte, já si dám do čaje něco silnějšího . . .

Trazis si přisunul velikou stopku.

Ramamurtí cítil podivné rozčilení a podráždění. Producent se opíral o opěradlo. Nespouštěl z umělce přimhouřené tmavé oči. Všechno v jeho tváři, se silnými čelistmi a velikým, trochu zahnutým nosem, s širokými ústy a s vysokým hladkým čelem, dýchalo takovou jistotou, že to až hraničilo s drzostí. Ramamurtí si vzal další cigaretu.

„Vůbec nerozumím výrazům ‚přišla mě draho', ‚stála',“ začal umělec, snaže se mluvit lhostejně. „Copak jsou dnes ještě otrokyně?“

„Můj mladý příteli, jste naivní. Věc se měla úplně obráceně. Já jsem to děvče zachránil před veřejným domem a před nočním klubem, udělal jsem z ní filmovou herečku.“

„Nemravných filmů?“

„Víte zřejmě víc, než jsem si myslel! Důvtipní lidé jsou nebezpeční, cha-cha-cha! Ale jenom z hlediska cenzury, hlavně vaši, indické, a pokud vím, ještě také jiných. Předseda vaší filmové cenzury napsal v novinách, že z hlediska Inda jsou nejenom nahota ženy, ale i veřejné polibky nepřípustné.

Ale vy jste přece jiní teprve od muslimského podmanění. Kdo byl odvážnější na celém světě v otázkách sexu, když ne Indové? Podívejte se z okna na Khadžurahské chrámy . .. Nahá dívka, a film už se zařazuje mezi nepřípustné! Ale vem to hrom, jaká je zato poptávka po neveřejném předvádění! Vy to nevíte, ale soukromé půjčování filmů milov^

níkům je u nás bezmála takové jako půjčování pro veřejně předváděné filmy. A platí se za ně ovšem mnohem víc.“

„Ale vy jste přece kromě jiného člověk umění, vy máte mít svědomí a vkus natolik, abyste viděl účel a hranici dovoleného. Je možné ukázat ženu úplně nahou, a přitom křišťálově čistou a vznešeně krásnou. Je možné zobrazit vášeň tak, že v tom nebude nic nemravného, ano, jenom se podívejte pořádně na tytéž khadžurahské sochy. Či vidíte je, vy Evropané, jinýma očima?“

Američan si nalil znovu likér a umělci čaj.

„Pokud jde o sochy v Khadžurahu, máte pravdu. Člověk by musel mít chorobnou pohlavní fantaziii nebo být desetiletým chlapcem, aby je považoval za nemravné. Ale můj milý, o to taky jde. Všichni fotografové krásných modelů vědí, že úplná nahota nemá, no, jak to říct, my tomu říkáme sex-appeal, pohlavní přitažlivost. Aby ji žena měla, je ji třeba mistrně napolo obnažit. Tak je tomu také ve filmech: nás vůbec nezajímá nahota a krása, ale jenom sex-appeal. I když je to ošklivé! Všechno má své zákony, a věřte mi, my je známe.“

„A víte vůbec, že je to zločin? Snad opravdu nevíte. Učíte lidi, jak krásu smýkat blátem, jak v ní vidět jenom živočišné pocity samce a samice. Krása je prostředek daný člověku, aby se povznášel a vzdaloval od němé tváře, je to **cíl,** ke kterému máme v životě směřovat. Ale vy používáte krásy podle zákonů, které znáte, ale nepovznášíte, nýbrž snižujete a znemravňujete lidi, podrýváte víru v krásu, a to je strašné neštěstí pro budoucnost, pro ty, kdo půjdou životem už od mládí otráveným vašimi záludnými výrobky!“

Trazis poslouchal Dajáráma, přimhuřoval oči a patrně se bavil. Když se umělec odmlčel, Američan mu položil ruku na koleno a řekl přátelským, důvěrným tónem:

„To je moc krásné kázání. Ale co má dělat ten, kdo nemá nic z toho, kdo nemá z krásy těla estetický požitek, ale má úplně zdravou touhu muže po krásné ženě? Kdo má jenom to a nic **víc?“**

Dajárám odsekl:

„Dříve jsem se taky rozhořčoval nad omezeností naší filmové cenzury, ale teď, po rozhovoru s vámi, vidím, že to

bez ní nejde. Teprve teď jsem pochopil, že vy a s vámi podobní lidé jste příčinou toho, že je cenzura a že překážíte rozvoji normálního vztahu ke kráse lidského těla a k pohlavní mravnosti.“

„Poslechněte, vy jeden!“ rozzlobil se náhle producent. „To všechno stejně povídáte jenom proto, že jste ve své krásné zemi neviděl ani jeden takový film. Já vám teď hned ukážu jeden svůj film, film Noční klub, a jestli ten vás nenechá lhostejným a nevzbudí ve vás odpor, ale naopak uchvátí vás, přiznejte se k tomu. Já ten film miluju a vozím jeho kopii s sebou. Často mi pomáhá při obchodních jednáních. Ne, neodmítejte, to by nebylo sportovní! Vy jste mě vyzval, a já tu výzvu přijímám!“

„Já jsem viděl Noční klub před několika lety, nic to není! odsekl sochař.

Nyní bylo na Američanovi, aby se on dal do hlasitého smíchu:

„Vím, co máte na mysli. Vaši sladkou indickou vodičku, výrobek bombajského ateliéru Varma. Tam se filmová hvězda Kamini poprvé odhodlala ukázat své nohy, jaké otřesení zásad! Pravda, nohy nemá špatné, ale tím to taky všechno končí. Souhlasím s vámi, nic to není!“

Sluha přinesl kufr s přenosným promítacím přístrojem a jiný muž krabici s filmy. Nepřívětivý a vysoký, s krátkým plnovousem, připomněl umělci Tillottamina průvodce.

Výrobce se omluvil, že film poběží bez zvuku, protože přístroj je pokažený a na opravu je teď pozdě. Bude-li třeba, podá vysvětlení během promítání.

Přístroj mírně zacvakal, světlo zhaslo, na nevelikém promítacím plátně se zakmitaly světle modré mořské vlny a růžové pobřežní písčiny.

Dajárám, který sbíral své kresby, upustil dva listy. Zatímco je hledal pod stolem a dával do desek, titulky už proběhly. Spatřil na plátně ženu, která šla po břehu. Tillottama! Oblečená byla v těsně přiléhající živůtek z černého sametu vyšitého stříbrem a v širokánské kalhoty z průsvitného světle modrého gázu.

Dajárám ztuhl v křesle, cítě zvláštní nevolnost, a zavřel oči.

Teprve když přestal šum přístroje a vzplanulo světlo, otočil se k výrobci a přinutil se, aby se klidně usmál.

„Tak co?“ zeptal se ho výrobce, vyměňuje film.

„Nic to není!“ odpověděl co nejlhostejněji umělec.

„Nic to není! To hraje přece Tillottama!“

„Všiml jsem si,“ potvrdil Dajárám.

Výrobce pouze pokrčil rameny.

„A teď přijde jedna z nejlepších scén. Z přístavní krčmy se dostane do nejpřepychovějšího klubu v městě a svádí milionáře! Dívejte se, já si sednu vedle vás, abych vám vysvětlil, oč v tom filmu jde. Mně se zdá, že jste to nepostihl.“

Tentokrát se Daj aramovi lest se zavíráním očí nepodařila, protože Trazis se pořád k němu nakláněl a film komentoval. Dajárám se tak často při poslouchání od něho odvracel, že výrobce zmlkl. Sochař použil opět lsti: hlavou nehnul, ale pohled otočil stranou od plátna. Ale přesto část filmového děje viděl.

Uviděl nádherné sály, malé i prostorné, rozdělené zimními zahradami a ústící do parku s velikým rybníkem. Hrdina, krasavec arabského typu, v černém večerním obleku, šel rychle sály, doprovázen úlisně se usmívajícím a klánějícím se tlouštíkem. V sále vyzdobeném tmavočerveným hedvábím se seřadily jako na slavnostní přehlídce půvabné dívky oblečené v stejné šaty různých barev, je-li možno nazývat šaty kousky látky, které pevně obepínaly a taktak zakrývaly střed jejich těla a byly svázány na zádech třemi velikými stuhami. V dívce, která stála trochu stranou v červeně zlatém oblečku s černými stuhami, poznal Ramamurtí ihned Tillottamu.

„Jak je nápadná i v takové konkurenci!“ řekl vesele výrobce. „A jaký má sex-appeal, že ano? Naše hollywoodské sex-bomby jsou proti ní prostě bledule! Stařík, který ji vykoupil a mně přenechal, byl dobrý učitel. Ovšem, je hloupé udělat z takového pokladu nevěstku. Počítá se, že pěkná prostitutka, vyškolená a nadaná, dá stejný zisk jako menší hotel nebo garáž pro dvacet nákladních aut. Ale filmová hvězda našich filmů . . . Bojím se prozradit výši zisku, abych nevzbudil závist.“

„Jestli hned nepřestane, tak ho snad zabiju!“ myslil si

sochař a rozhlížel se v šeru po nějakém vhodném předmětu. Američan přestal a zapaloval si. Tillottama a hrdina na filmovém plátně odešli do mnohostěnného malého šálku s velikým zrcadlem v stříbrném rámu na každé stěně.

„Proč jste vstal?“ zeptal se producent.

„Vy jste ničema! Největší padouch, jakého jsem kdy potkal ve svém životě!“ Dajárám se už nemohl ovládnout. Chytil se desky stolu, aby překonal závrať, a zuřivě škubl elektrickým vedením filmového přístroje. Trazis rozsvítil, zapálil si a chladnokrevně odpověděl:

„Nedovolím, abyste mě urážel! Neumíte se ovládat, mladý muži. Jste-li ovšem vůbec muž. A teď laskavě co nejrychleji odejděte.“

Podivný sochařův stav zachránil Trazise před větší nepříjemností. Dajárám se taktak držel na nohách. Otočil se a potáceje se šel ke dveřím.

Trazis se šklebil v křesle.

„Tak už táhni! Vykouří trochu hašiše, a bude tu dělat scény.

Producent dodal ještě nějakou nadávku. Dajárám ji dobře neslyšel, chtěl co možná nejrychleji odejít z tohoto odporného místa. Ten darebák ho pohostil cigaretami s hašišem! Proč? Aby se mu vysmál? Byl přece zpočátku tak srdečný . . Ó bohové, jak těžké je jít rovně! Ne, nemůže se Anarendrovi ukázat v tomto stavu! Šel těžce, co noha nohu mine, směrem k vesnici, a cesta ke zdi chrámu se mu zdála nekonečně dlouhá. Za křovím si klekl a tiskl si hlavu rukama. Měl pocit, že se mu hlava užuž roztrhne od hrozného zveličení zvuků, od pitvorných přeludů tlačících se a hromadících se jeden na druhý, přeludů, v nichž se v nevídaném znetvoření ztráceli a znovu objevovali Tillottama, Anarendra, Trazis a chrámy v Khadžurahu . . .

Trazis měl v tu dobu naléhavou poradu se dvěma svými pomocníky, s Ahmedem Patanem, který stále doprovázel Tillottamu, a s žlutookým Galibem, Baltem, v astrachánové čepici posunuté na ucho.

„Viděl jsem vaši ráni s tím sochařem před čtyřmi dny, bara sáhibe!“ prohlásil Ahmed.

„Holomek! Ted je mi to jasné. Udělal jsem hloupost a řekl

jsem, co jsem neměl,' bručel výrobce anglicky a dělal dlouhé kroky po pokoji.

„Můžeš jít, Ahmede, a ty, Galibe, zůstaň tady," řekl.

Když Tillottamin průvodce odešel, vytáhl výrobce tobolku a dal Galibovi balíček desetirupiových bankovek. Galib se podíval vyčkávavě a oddaně na svého pána.

„Vyřídit sochaře, bahadure?"

„To ne, to ne! V žádném případě, slyšíš? Musí se udělat něco jiného, ale nesmí se ztratit ani minuta, než se ten omámený hlupák dostane domů."

„Půjde až do rána, bahadure. Pamírské cigarety jsou na něho silné."

Výrobce otevřel skříňku a podal Galibovi plochou láhev s whisky. Oba se naklonili nad stolek, šeptali jako spiklenci, a v tom okamžiku si byli podobni, jako by byli bratři. Se skobovitým nosem, s úzkými vousky nad tenkými rty, stejně kruté oči. . .

„Tady je klíč od mého auta. Vražda by přivodila vyšetřování, ale na ztlučeného ožralu se všichni vykašlou . . .

Dajárám seděl pod stromem a čekal, až se jeho tělo zbaví otravy a svět se přestane houpat, nejasně si uvědomil automobil se zhasnutými světlomety, který projel po cestě do vesnice a vrátil se do osady. Znovu se ozval hluk auta a přitlumené hlasy . . . „To je on, tady!" odrazilo se bolestivě v nezvykle ostře slyšících Dajárámových uších. Jak je to směšné! Ti dva se plíží, ohlížejí se. Kluci, kteří si hrají na zbojníky, cha-cha! Dajárám div nepukl nezadržitelným smíchem, slzy mu tekly po tváři. Prstem ukazoval na přibližující se muže, jsou to ale blázni. . .

Popadli ho za límec, zvedli ho a hrubě ho táhli k autu. Jeli dlouho, velmi rychle.

Znamení aut, která jela proti nim, a škubnutí při brždění bylo stále častější a častější, blížili se k velkému městu. Ještě několik prudkých zatáček, světlomety zhasly, auto jelo chvilku pomalu, zastavilo se. Muž, který seděl na Dajárámovi, seskočil s jeho zad a vystoupil z auta. Sochař se začal zvedat. Prudká rána do spánku, a červené moře zaplavilo celý svět. Dajárám už necítil, jak ho surově a systematicky tloukli do obličeje a jak po něm šlapali.

Bezvědomému začali lit do krku whisky, když mu rozevřeli zuby. Vzpamatoval se, zakuckal se, obrátil se, ale drželi ho pevně a vlili do něho půl láhve. Sochař sténal, pokoušel se vstát, ale znovu upadl. Auto se rozjelo a zmizelo ve tmě.

Dajárám přišel k sobě až v nemocnici v Iláhábádě. Měl zlomené žebro, ruku a klíční kost. Oteklou tvář mu zohavily podlitiny tak, že když mu přinesli zrcadlo, odložil je s odporem. „Opilého pobudu" vyšetřoval policista až třetího dne, vyslechl ho se zřejmou nechutí a žádal ho, aby mu řekl jména příslušníků jeho tlupy. Co mu mohl Dajárám povědět?

Když mu dali sádrový obvaz, ulevilo se mu a prosil, aby ho z nemocnice propustili; když to lékaři odmítli, vyžádal si ředitele oddělení. Den ubíhal za dnem a Dajárám v hrozných obavách počítal, jak asi dlouho ještě budou filmaři v knížectví Réva. Volal, úpěnlivě prosil, naříkal, až ho položili na chodbu, a tehdy byl uznán za hodná návštěvy ředitele, který ho ani řádně nevyslechl a prohlásil, že bude v nemocnici přesně dva týdny, a potom ať si ho policie vezme a dělá, co chce. Rozzuřený Ramamurtí křičel, že stejně v noci z tohoto pekla uteče. Ředitel dal unaveným hlasem nějaký příkaz a státní ošetřovatelé sochaře uložili na lůžko se silnými okraji a shora je přiklopili ocelovou sítí. Ramamurtí pochopil, že osud je proti němu, a podrobil se.

Ležet na chodbě bylo o něco lepší než ležet v horkém pokoji. Stopy po ranách se ztratily a Dajárám nabyl znovu svou tvář. To pomohlo, ošetřovatel mu dovolil, aby za své peníze poslal telegram. Když se chystal telegrafovat Anarendrovi do filmového pracoviště, uvědomil si, že telegram dostane nejspíš Trazis. Oznamovat něco příbuzným, ani za nic! V tomto podzimním čase bylo možné, že přátele nezastihne, a on nemohl dát v sázku jedinečnou příležitost. Rozhodl se tedy telegrafovat do university v Ágre, kde jeho učitel měl přednášet v podzimním nepovinném běhu o umění v Mathure. Vitarkananda přijel, překonal ve Východním expresu za pět hodin vzdálenost z Ágry do Iláhábádu. Všechno se změnilo jak po mávnutí kouzelným proutkem. Jeden z bohatých profesorových žáků půjčil automobil, a sochař uháněl přes zákaz lékařů společně s policejním pod-

důstojníkem do Révy, a tam se dověděl, že filmová výprava odjela.

Zajel do Khadžuraha pro své věci, a hlavně s nadějí, že se něco doví o Tillottamě. Ve vesnici mysleli, že musel narychlo odjet, a jeho věci uschovali, zmizely však desky s kresbami, které zapomněl na stole u producenta. Nezbylo mu než se vrátit do Iláhábádu, kde na něho čekal otcovsky starostlivý Vitarkananda. Dajárámovi se zanítily rány, profesor mu opatřil místo v dobré nemocnici a odletěl do Ágry ukončit přednášky a pak odvezl nemocného do buddhistic-kého kláštera v Malém Tibetu.

Ramamurtí vstal a sedl si, zuby mu drkotaly zimou. Odlesk sněhů za svítání pronikl do cely. Vítr za zdí vyl a svištěl. Sochař se zabalil do pláště, aby se zahřál. Pronikavé kvílení radongů a rachot velkých modlitebních bubnů oznamovaly, že se probudila druhá skupina mnichů, která vystřídala mnichy, kteří se modlili v noci. Sto hlubokých basových hlasů zapělo mohutný chorál. Celé dny nepřestávalo zpívání nesčetných modliteb. Hlučný úder se nesl nad horami. To udeřili do hlavního bubnu, který měl dobré tři metry v průměru.

Učitel a sochař se uchýlili na nejvyšší věž kláštera za ohradní zdí z hrubých kvádrů.

„Mnoho jsem o tobě přemýšlel, Dajáráme," začal Vitarkananda. „Nemohu ti říkat čela, ne proto, že už nejsi tak mladý, ale proto, že celou nebudeš, ani kdybys chtěl.. ." Na Dajárámův nesouhlasný posuněk odpověděl profesor úsměvem. „Můžeš být mým žákem v západním smyslu toho slova, víc nic."

Na věž přišel chlapec v zašpiněném a roztrhaném teplém oděvu. Uctivě se uklonil Vitarkanandovi.

„Přines pánev, džbán a misku na rýži," požádal ho guru a ztichl v očekávání.

„Učiteli, ted jsem ztratil i smysl i řád života. Vyprávěl jsem ti o dívce, která je pro mne živou podobou Paramrati. Miluji a zároveň žárlím. Hrozně. Ten prokletý Trazis, ten věděl, čím mě otrávit! Co je proti tomu hašiš!"

Ramamurtí se odmlčel. Pojednou klesl k Vitarkanandovým nohám:

„Učiteli, já vím, že dovedeš mnohé, o čem jsi mi nikdy neříkal. Viděl jsem, jak jsi bez jediného slova přiměl pošíleného muže ze Šrinagaru, aby zapomněl na ztrátu milované matky. Viděl jsem, jak na rozkaz tvých očí se zloděj na cestě kál, plazil se a naříkal nad svými zločiny. Taky mi vypravovali...“

„Co vlastně chceš?“ přerušil ho Vitarkananda.

„Nařiď mi, abych na ni zapomněl, abych zapomněl na všechno. Rád zůstanu navždycky tady, u paty království světla, daleko od světa a od života!

V laskavých a zarmoucených učitelových očích si přečetl odmítnutí.

„Ty nechceš?“ zvolal.

„Možná že bych to udělal rolníkovi z dolní vesnice . . ., ne, ani tomu ne!“

„Učiteli! Proč?“

„Snad jsi zapomněl, že sám tvoříš svoji karmu, sám pomalu a vytrvale vystupuješ po nekonečných stupních zdokonalování. Jenom duše sama odpovídá za sebe na této cestě, které se nemůže vyhnout ani jeden atom na světě. Ó veliká cesto zdokonalování! Víš přece, jak pomalu a bolestně v nesčetných pokoleních šeredných oblud, požíračů bahna a zdechlin, v tupých přežvýkavcích, v zuřivých a věčně hladových dravcích se v tisících a miliónech let měnila hmota, aby se obohatila duchem, nabyla vědění i vládu nad slepými silami přírody. V tomto proudu jsme také my dva a veškerenstvo jako kapky v Ganze.“

Vitarkananda zvedl ruce k horám, jako by je velikým máchnutím sháněl dohromady.

„Ty, Dajáráme, máš dosud závoj na očích duše, ale přesto vidíš, že karma ti dovolila, abys žil řádně a ušlechtile přes všechna pouta přeludů. Copak je možné vyrvat něco z tvých prsou násilím? Nač by to bylo, synu můj ? Byl bys to potom ještě ty?“

Přišel chlapec a Vitarkananda vzal od něho vysoký měděný džbán, postavil na něj plochou misku, na kterou položil rozžhavené dřevěné uhlí z pánve.

„Složení lidské duše bylo dávno známo indickým mudrcům a je vyjádřeno ve větě: ‚Perla v lotosovém květu.' Lotos, to je tato miska s drahocenným ohněm duše." Guru vhodil na uhlí špetku jakýchsi zrnek. Vyšlehnutí vonného dýmu se vzneslo z misky a rozplynulo se ve vzduchu.

„Tak," pokračoval učitel, „se rodí, vyšlehují, vznášejí se vzhůru a mizí vznešené tajné myšlenky, ušlechtilé tužby, vzbuzené ohněm duše. A dole, pod lotosem, v měděném džbáně, je hluboký a záhadný základ, vidíš, jak se tlačí dolů a jak pevně přilnul svým dnem k zemi. Taková je duše tvoje a každého člověka. Vidíš, jak mělká je miska lotosu a jak hluboký je džbán. Z tohoto dávného základu vycházejí všechny nejasné tajné myšlenky, pudy a bezděčné odezvy, vypěstované milióny let nepozorovatelného zdokonalování živočišné duše. Čím silnější je oheň V misce, tím dříve očisťuje a přetavuje ty dávné hlubiny. Ale všechno na světě má dvě stránky. Silný oheň bývá v silném těle, ve kterém jsou mocná dávná volání duše. A jestliže karma neprohloubila misku lotosu tak," Vitarkananda přiložil kraje dlaní k okrajům misky, „potom z hloubky džbánu může vyvstat časem něco tak nečekaného a silného, že to oheň nemůže přetavit, a dokonce hasne sám. Ty, Dajáráme, jsi silný, máš oheň v lotosovém kalichu, ale jsi pevně svázaný s dávnými základy života."

Vitarkananda se odmlčel. Dajárám zatajil dech a snažil se, aby mu neušlo jediné slovo.

„Vyprávěls o své podobě Paramrati," pokračoval profesor, „a mně bylo jasné, že jsi úplně v moci iluzí. Krása a žárlivost, obě jsou z dávné duše, odtud," guru zaklepal na džbán, který vydal dutý měděný zvuk, „ale krása působí vzestup a žárlivost sestup.

Čím větší bude tvoje láska, tím silněji ovine had tvoji duši, tím horší bude žárlivost. Bojovat s tím můžeš jenom ty sám. Nebo dlouhým úsilím přetavit všechno staré v tvé duši v železnou kázeň rádža-jógy. Ale tato cesta není cestou tvou."

Vitarkananda zmlkl. Zdálo se, že stařec zapomněl na všechno a ponořil se do pozorování dalekých vrcholů.

„Učiteli," obrátil se k němu Dajárám znovu, „slyšel jsem o zkoušce tmou, která rychle a spolehlivě změní duši člo-

veka, dodá mu nadlidskou pevnost a odvahu. Pomoz mi prožít to a zanechat za sebou jako bezcenné haraburdí všechno, co mě pevně opřádávalo a spoutá válo. Tady, říkají, je dosud ve skálách vysekáno podzemí, kde tráví léta nejhorlivější kajícníci buddhistioké víry. Já, jak víš, nejsem buddhista a nejsem náboženský fanatik, ale touto zkouškou bych snad taky dosáhl klidu."

Vitarkananda se otočil k sochaři s neobvyklou příkrostí.

„Jenom úplná neznalost všeho, co se týká duševních cvičení, nutí tvoje myšlenky, aby plynuly touto cestou! Copak se hodí pro dnešního vzdělaného člověka s vytříbenou fantazií a pamětí, člověka nervózního a neotužilého, zkouška, která se v minulosti ustanovovala pro zdravé syny hor? Je to hrozný nátlak na duševní život, který působí rozštěp normálního rozumu. Vidění, úzkosti a teprve nakonec šťastné uklidnění po zničení všech obyčejných citů a pocitů, to je cesta tmy." Vitarkananda se odmlčel, mírně se zamračil, jako by odsuzoval svou zbytečně citově zabarvenou řeč.

Dajárám sklonil hlavu.

Vitarkananda bedlivě sochaře pozoroval, zvedl svou ve-, likou ruku a pohladil si vlnitý plnovous.

„Oči tvé duše jsou zavřené a dětská víra v zázrak, v okamžité spasení ti brání, abys je otevřel. Budiž! Podívej se tam, na Hatha-Bhoti. Na té hoře není nádherná sněhová koruna jako na ostatních. Její kamenité svahy jsou příliš srázné. Ta zledovatělá strmá stěna, zbavená všeho živého, je neuvěřitelně svízelná pro výstup. Jdi a vystup na tu horu! Odhodláš se?"

Dajárám cítil hrozivou vážnost gurova tónu a srdce mu zabušilo. Navlhčil své vyschlé rty a po chvíli sotva znatelně přikývl. Guru si přehodil přes rameno cíp pláště a beze slova rozloučení sešel dolů.

Rychlý posel, kterého vyslali do velkého sousedního kláštera, se vrátil téhož dne, a následující jitra se guru, Dajárám a tři průvodci vydali na cestu. Dva dny šli údolím nad strmými srázy a nad hučící vodou, až přišli k Šajoku, velikému přítoku Indu. Jarní počasí Tibetu je velice nestálé,

a také nyní, v květnu, přišlo silné ochlazení. Na západě drobný déšť, padající od poledne, se proměnil v mokrý sníh, který byl později suchý a bodal. Dajárám mrzl tak krutě, že ani nevěděl, jak došli do vesničky a zahřáli se čajem s máslem a tučným jačím mlékem. Do kláštera sekty Sakja-pa, kam měli dojít, měli už jenom několik hodin cesty, ale guru vstal, jakmile se rozednilo. Noční mráz přivodil hustou mlhu, která zaplnila soutěsku. Tmavošedé stěny se náhle objevovaly v bělavé, nahoře růžové mlze v zákrutech soutěsky.

Dajárám se nikterak nemohl zbavit pocitu, že ho odvádějí navždycky od světa a od života, že už nebude nikdy nic kromě ledové zimy, mlhy a hukotu prudkého proudu . . .

Řeka řádila a hlučela stále silněji, jako by mu to chtěla dokázat. Tenká křišťálová vrstvička ledu pokrývala hladké kameny na cestičce. Nejmenší neopatrnost, a pocestnému hrozilo, že spadne ze srázu. Přestože byla zima, Ramamurtí se námahou zpotil.

Když přišli na rozšířený úsek soutěsky, Vitarkananda řekl, že si odpočinou. Tady nebyly balvany a řeka tu neřádila a nevířila. Slunce vystouplo nad hory a vodopád hnědě žlutého světla se řítil z nebe a donutil stěnu mlhy, aby ustoupila. Sluneční paprsky hrály v nesčetných pěnových bublinkách, které uháněly na hladině. Vitarkananda se zamyslil a ukázal na ně Dajárámovi.

„Nesčetněkrát jsem přemýšlel, když jsem seděl na březích horských řek, o podobnosti takového proudu s životem lidí. Podívej se, ty bublinky jsou jako naše životy. Jedna je větší, na druhou dopadá víc slunce a ona je jasnější, svítí všemi duhovými barvami. Ta tam proplula do středu osvětleného pruhu, ale v tu chvíli praskly a navždy zmizely tisíce jiných . . . Tak je tomu také s námi. Když se bublinka ztrácí, nepřestává existovat, mění jenom formu, spojuje se s celým proudem. Naučit se cítit se stále částí proudu, bez zřetele na celou svou individuální neopakovatelnost, to je nezbytná podmínka moudrosti! A ještě se podívej: čím prudčeji se voda prodírá překážkami, čím rychlejší je její běh, tím více se rodí bublinek a tím kratší mají život. A dole, na klidnější vodě, je bublinek málo, ale žijí déle.“

Šuměním řeky se prodralo pronikavé volání radongů a rakovin. Ledový vítr, který vyrazil z postranního údolí, pronikal Dajárámem jako nůž. Náhle se zastavil a strnul úžasem. Na kamenité kose, která jako trojúhelník vnikla do řeky a byla pokryta čerstvě napadlým sněhem, stáli čtyři úplně nazí muži. Stáli zcela nehybně, poléváni vodními krůpějemi, zasypáváni sněhem. Kdyby nebylo par jejich dechu, odnášených větrem, mohli by je považovat za sochy ze žlutého kamene . . ., ale ne, teď se jeden naklonil, namočil kousek bílé tkaniny do vody a dal si ho na záda, nastavená mrazivému větru. Užaslý sochař nechtěl věřit svým očím, dokud ho Vitarkananda nevzal za ruku a neodvedl na cestičku, která zahýbala vlevo.

„Copak tys nikdy neslyšel o respech?“ zeptal se ho překvapeně, jako by šlo o velmi známý jev. Když uslyšel Dajá-rámovu zápornou odpověd, vyprávěl mu Vitarkananda o obyčeji — užívaném odedávna v Tibetu — vyhledávat nejotužilejší a nejvytrvalejší lidi a dělat z nich světce, na které nepůsobí zima. Tu si také Dajárám vzpomněl, že viděl fotografie lámů, kteří stáli nazí v sněhu posvátné hory Kailás.

Podle učení tibetských mystiků mohli tito lidé uvolňovat ze svého mužského semene energii, které se říká tumo a která se šíří nesčetnými kanálky těla a tělo zahřívá.

Pečlivě vybraní nováčci se připravují pomalu, a postupně se podrobují cvičením a dechovým cvičením v mrazu, zpočátku v tenkém obleku a potom úplně nazí. Aby dostali hodnost respy, musí projít zvláštními zkouškami. Za mrazivé větrné měsíční noci si uchazeči sednou na zem u jezera nebo u řeky, ovinují si okolo těla neveliká prostěradla namočená ve vodě a musí je vysušit svým tělesným teplem. Dříve se musila vysušit aspoň tři prostěradla. Respové mohou stát na mraze dvanáct až čtyřiadvacet hodin. Někdy jim na těle vyvstává pot, tak je jim horko! Respa se odříká teplého oděvu a zahřívání ohněm a někteří, ti nejasketičtější, tráví zimy v jeskyních sněhových hor, oblečeni pouze do bavlněné tkaniny.

„Jak je to možné?“ žasl Dajárám, chvěje se hrůzou při pouhé vzpomínce na čtyři sochy na břehu ledové řeky.

„Lidé vědí málo o tom, co by mohli dokázat, a ještě méně

si věří," usmál se guru. „Když se nad tím člověk zamyslí, potom není v úžasné odolnosti respů proti zimě nic nevysvětlitelného. Připomeň si, že to jsou Tibeťané, kteří se rodí na věčně studených náhorních rovinách v chladu jurty, v které se batolí nazí, taktak zahřívaní doutnajícím ohništem.

Na širokém výběžku pod strmou stěnou horského hřebene se rozkládal sluncem ozářený klášter. Vysoká zeď ho chránila od jihu, nechávajíc horu, vybíhající do údolí a korunovanou hlavní budovu chrámu a klenotnice, nechráněnou. I zdi i budovy kláštera byly obarvené výraznými červenými a bílými svislými pruhy. To znamenalo, že klášter patří sektě Sakjapa, lámům Malého Tibetu, kteří nosili červené čepičky.

„Podívej se, tady žije staré umění." Vitarkananda ukázal na mohutné zdi a na krychlové budovy, které působí nevysvětlitelně lehce. Vidíš, zdi se nenápadně sbíhají nahoru a jejich geometricky přesné linie jsou trochu prohnuté, ale uděláno je to tak dokonale, že přes to, že materiál je hrubý a zdi silné, dosahuje se účinku ušlechtilé formy."

V klášteře vřískaly trouby, tupě a hluše duněly bubny, konala se slavnostní bohoslužba. Mnichové, sklonění nad svazečky lístků hustě popsaných tibetskými písmeny, zpěvavě ryčeli modlitby úmyslně hlubokými hlasy. Zvlášť horliví řvali tak, že stačili ochraptět, než zvoneček lámy ohlásil přestávku. Plátna burhanů, svatých obrazů, visících se začazených stropních trámů, se houpala závany studeného průvanu, který nikomu nevadil.

V čtvercovém dvoře mezi prvním a mezi druhým chrámem
se shromáždilo mnoho mnichů, jistě všichni obyvatelé kláštera. Mládež, chlapci, starci, všichni se smíchali v tom tísnícím se a strkajícím se davu. Skupina nejstarších mnichů se odlišovala podivnými čepicemi s vysokými chlupatými dýnky.

Všichni s netajenou zvědavostí hleděli na čtyři příchozí, kteří pomalu vstupovali do hořejšího poschodí chrámu. Tam je čekali vrchní lámové: představený kláštera, hvězdopravci, lékaři a vysocí vysvěcenci. Dajárám se díval po očku dolů na hustě sražený zástup, páchnoucí zatuchlým olejem a nemytými těly.

Představený kláštera vyšel přívětivě naproti Vitarkanandovi, což byla největší pocta, a povzbudivě se usmál na Dajáráma. Sochařova typicky indická tvář se starému lámovi zalíbila. Obrátil se k shromážděným vrchním lámům, a protože věděl, že host tibetský neumí, řekl tibetský:

„Náš čestný host pandit a svami Vitarkananda prosí, abychom jeho žáka Ramamurtího podrobili zkoušce samoty. Umělec sám prosil o totéž v dopise, který jsem dostal před čtyřmi dny. Nevíme, proč bychom mu měli odepřít cestu, kterou si zvolil."

Když představený domluvil, přítomní, kteří mu rozuměli, začali kývat: Staň se!

„Zavedte ctihodného hosta s jeho žákem do cely a vysvětlete mu tajemství obřadu. My připravíme všechno dole . . ."

Když se Dajárám, který neměl na sobě žádný jiný oděv kromě velkého pláště, do kterého byl zahalen až po uši, objevil na galerii, mnichové, kteří se už zmateně neshlukovali, nýbrž stáli v řadách, ho uvítali smutným jednotvárným zpěvem.

Padaly zpomalené rytmické údery talířů a bubnů, do taktu s nimi se rozkolébávaly řady lidí v stejných červených oblecích, protáhlé hlasy se slévaly, stoupaly a klesaly jako rytmický příboj zvuků. Dajárám, třebaže jeho nervy byly napjaté, podléhal hypnotickému vlivu kolébajícího se a zpívajícího množství lidí. Dajárámovo vnímání se otupilo, ztrácel schopnost vidět okolí. Jeden po druhém se přetrhávaly vztahy s vnějším světem a on se ponořoval do zvláštního pocitu neskutečnosti toho, co se děje.

Řady mnichů se kolébaly čím dále tím pomaleji, zpěv odumíral. Dajárámovi zakryli tvář pláštěm a vedli ho za ruce dolů. Slavnostní průvod sestupoval do podzemního chrámu vytesaného ve skále.

Chvějivé záblesky pochodní se rozběhly po stěnách, pomalovaných barevnými kresbami běsnících pekelných duchů. Chrám byl přeplněn oltáři, mnohorukými sochami, policemi se spoustami sošek. Na sloupech visely strašné škrabošky a věnce z lebek. Podzemí za chrámem pokračovalo širokou a krátkou chodbou končící kamennou stěnou.

Průvod se zastavil. Provázející se mlčky shlukli v slepé uličce a vysoko zvedli pochodně. Dajárámovi odkryli tvář a on se ohlédl se sevřeným srdcem. Po obou stranách se v kameni černaly dva otvory, tak úzké, že prolézt jimi bylo možno pouze plížením. Tyto úzké díry vedly do podzemních kobek. Zkoušení se do nich zazdívali na roky, a v samotě dosahovali nejvyšší dokonalosti. Obě temnice byly prázdné, v klášteře už po mnoho let nebyli lidé, kteří by toužili povznést se tak hrůznou cestou.

Dajárám se zachvěl zděšením, když uviděl vedle černé díry těžkou, hladce otesanou kamennou desku přesně přizpůsobenou rozměrům otvoru.

Deska se musela namazat na okrajích hlínou a zastrčit do vchodu; nad deskou zůstala pouze úzká mezera, taktak postačující k prostrčení ruky. Vrchní okraj desky měl výstupek, který tvořil poličku, a na ni se kladla denní dávka jídla a vody. Vězeň mohl dostat jídlo rukou, ale pod otvorem pro ruku byl uvnitř rovněž výstupek kolmý na desku. Ani to nepatrné množství světla, které mohlo vniknout do slepé uličky podzemí, s,e nedostalo vůbec do věznovy kobky . . .

Představený přistoupil k Dajárámovi a sňal s něho plášť. Sochař zůstal úplně nahý. Všechny vlasy a chlupy na jeho těle byly vyholeny, bylo provedeno očistné umývání. V podzemí nebylo příliš chladno, ale Dajárám se třásl. Se svěšenou hlavou přistupoval po řadě ke každému lámovi, který ho doprovázel. Mnich šeptal jakousi modlitbu, a když ji dokončil, postrkoval zlehka čekatele k temnici. Posledním byl představený kláštera. Pokropil Dajáráma vodou z posvátného jezera a náhle vykřikl a odvrátil tvář. Sochař si klekl, strašná chvíle nadešla. Rozechvěle se rozhlížel, dokud se nesetkal s očima svého učitele.

Lámové zpívali svými hlubokými křiklavými hlasy a všichni k němu rázem vztáhli ruce. Guru mu dal sotva viditelné znamení. Se smutkem a se strachem si Dajárám lehl na zem, obrátil se na bok a protlačoval se do úzkého otvoru. Jeho vysoká hruď s vyvinutými svaly se do otvoru nevešla. Musel vydechnout vzduch a stáhnout ramena. S námahou se posunoval po centimetrech kupředu. Byl uvnitř. Svírající tíha kamenného vchodu se mu zdála hroznou pastí.

Byl si pojednou jist, že není ani pomyšlení na to, aby se odtud dostal.

Slepý zvířecí strach zatemnil jeho vědomí. Chtěl křičet. Ale jako v hrůzyplném snu se z jeho staženého hrdla vydralo jen nesrozumitelné zakvílení.

Dajárám si lehl znovu na bok, aby se vrátil a navždycky se vzdal této nesmyslné zkoušky. Nemůže přece měřit své síly s askety, z nichž někteří zde strávili celá léta.

Světlo zhaslo. Dajárám začal hledat rukama kraj otvoru, a pojednou uslyšel mírný úder. To zapadla těžká deska a odřízla jakoukoli možnost návratu. Nepopsatelný strach zaživa pohřbeného znovu třásl celým Dajárámovým tělem. Teď teprve ho napadlo: „Guru neřekl, jak dlouho bude ta zkouška trvat! Jak učitel, i při své neobyčejné moudrosti, pozná, kdy mám být osvobozen? Budu snad muset strávit v této pasti celé roky a umřít, aniž ještě uvidím světlo?“ Tato myšlenka ho přivedla k šílenství, křečovitě lapal ústy vzduch. Nakonec upadl do polospánku, polomdloby.

Když přišel k sobě, ležel dlouho strnulý. A potom začal ohmatávat svou temnici.

Potřeboval mnoho času, aby zjistil tvar kobky. Měla tvar položeného vejce s velmi pečlivě vyhlazenými stěnami. Uprostřed prohloubené podlahy byl odtok. Úzká šachta nahoře ve vejci byla nepochybně větrací, protože vzduch v kobce byl dost svěží. Ve tmě nahmatal rohožku a dlouho lezl po podlaze, až našel místo, kde si mohl lehnout bez obav, že se skutálí do prostředka. Podle vůně hlíny našel otvor pro ruku a vylil skoro všechnu vodu a řídkou kaši z upraženého ječmene, když vtahoval otvorem nad deskou šálek a nízký měděný čajník. Než postavil nádobí zpátky na poličku, naučil se sundávat nádoby bez nakláněni.

Dajáráma přemáhaly mučivé záchvaty strachu a zvukových halucinací. V polovičním bezvědomí náhle vyskakoval, když „uslyšel“ čísi hlasy. Občas ho volali dávní známí, a nej-častěji se mu zdálo, že slyší vzdálené nářky a volání o pomoc jakoby pronikající skrze silné kamenné zdi. Napínal sluch a s úzkostí myslel, že klášter hoří a on že bude navždy pohřben pod popelem spáleniště. Potom ho trýznila hudba, která začala tichým přebíráním strun viny nebo slabounkou

písní ze vzdáleného konce temnice. Postupně byla hudba silnější, celý orchestr hrál pod klenbou podzemí a nedával pokoj ani na chvilku. Aby hudbu přehlušil, Dajárám něco křičel, mluvil nebo se pustil do zpěvu. Ale tak, jak plynul ničím nezaznamenávaný čas ve tmě a v naprostém tichu, zvuk vlastního hlasu byl stále podivnější. Dajárám přestal mluvit sám se sebou a nepozorovaně přestávaly sluchové halucinace. Začal chápat účel krutého uvěznění. Bylo třeba vytrhnout člověka, dokonale spojeného s okolním světem, ze všech pocitů naplňujících jeho rozum. Také pocit ubíhajícího času zmizel. Vteřiny, minuty, hodiny, dny a noci se ničím nelišily od všeho předešlého, co se rozplynulo v beztvárné tmě. Čas se zastavil. A člověku, který byl tady uvězněn, se zdálo, že je na samé hranici bytí a že se dívá za onu záclonu s pohádkovými kresbami, s májou, přeludem života. Podle záměru starých asketů musel se vězeň očistit od všeho, co mu překáželo, aby opustil pomíjející život. Tak, aby duše, vyleštěná jako zrcadlo, mohla odrazit celou hloubku vesmíru.

Bohužel bylo to jenom zdání. Člověk a svět, který ho obklopoval, jsou jedno!

Tibetská zkouška tmou nezničila přirozené tělesné pocity, tíhu, orientaci nahoře-dole, námahu a pocity svalů, a proto nezbavila Dajáráma možnosti soustředit se a zostřovala do krajnosti jeho obrazotvornost.

Tak, jak se ztrácely strach, přeludy zvuků a tělesných pocitů, vnitřní zrak se stával jasnějším a zároveň s tím všechny úzkosti a naděje žily v umělcově duši dál. Nejvíce místa ve viděních zaujímala Tillottama.

Pozorná a ostražitá jako laň v lese, v svém černém sárí u lvího pavilónu zaplaveného sluncem. Odpovídající pouze očima, v kterých je smutek nad minulostí a radost ze setkání.

Nebo bohyně zbavená sama sebe, apsara, v pološeru svatyně, pod sloupy ztrácejícími se v tmavé výšce, tančící hádanku života.

Hořký smutek přepadl Dajáráma. Zaháněl od sebe sžíravou žárlivost, ale jeho bohatá obrazotvornost mu ochotně kreslila Tillottamíny obrazy koupené otrokyně nejméně dvou pánů, muslima a Američana. Kousek filmu, který viděl onoho

osudného večera, se rozvíjel v nekonečnou epopej, strašně ho mučil, začal dokonce nenávidět ženu, která mu způsobila tolik utrpení. Proklínal ten horký polední čas, kdy ji v Khadžurahu potkal.

Proč, když začne po ní toužit, jakýsi démon mu otráví krev a působí mu taková muka?

Přivedlo ho sem přání zapomenout — a zatím?

Dajárám nevěděl, kdy mu přinášejí jídlo, ve dne, večer nebo v noci, nemohl vypátrat, v jakých časových úsecích, a proto si nedovedl vůbec představit, kolik dní uběhlo ve tmě a v naprostém tichu.

Pojednou přišlo něco nového. Poprvé si na Tillottamu vzpomněl nikoli v souvislosti se svou láskou a žárlivostí, ale tak, jako by byl sám na jejím místě. Tyto nové myšlenky nezmizely, ale vracely se znovu a znovu.

Až dosud se díval na Tillottamu jako na svůj budoucí majetek, který se musí vzít jinému vlastníkovi, vzít tak, aby byl výhradním, naprostým držitelem své milé v její minulosti, přítomnosti i budoucnosti. A vztek vlastníka, který nebyl pánem nad její minulostí, neznal hranic. Tillottama však není věc, jde svou cestou.

Dajárám vyskočil. Poprvé za celou tu dobu beznadějnost, která ho zdousila, z něho spadla jako břemeno s poutníka, který vystupuje na příkrý sráz. Nahý a bezradný, zazděný do podzemí, stál ve tmě a s nadějí se díval nevidoucíma očima. A bezedná hloupost jeho chování se znenáhla před ním objevila s jasností, která ho ponižovala.

Utekl jako kluk, schoval se v horách a dívku zanechal v moci hrubých a zištných podnikavců.

Co v něm viděl moudrý Vitarkananda, který s ním strávil tolik času? Trpký stud se ho zmocnil, když si vzpomínal, jak dlouho se věnoval pouze sobě, svým zážitkům. Jak málo se uměl ovládat a trestuhodnou zbrklostí zkazil, co se dalo. Strach o Tillottamu pořád rostl. Co se tam s ní děje? Co si o něm myslí? A on si zatím v měsíčním okouzlení Khadžuraha o sobě myslel, že se podobá dávným hrdinům!

Amrita-Tillottama . . . Dajárám si vzpomínal na zrcadlové laguny travankurských osad, na mohutné palmy sklánějící se před lagunovou hladinou oceánu, na modré skály Kardamo-

nových hor, na veselé dovádění mořského větru a na mužně truchlivé písně malabarských rybářů. Lehká bílá roucha žen, jejich radostné upřímné tváře.

A Tillottama je v Láhauru. Stěží je ta gangsterská filmová společnost na široké třídě Mel. Spíš se usadila někde na periférii. Úzké tmavé ulice páchnoucí kuchyní, hnijícím ovocem a odpadky, s milióny much v těžkém vzduchu a v hluku. Ženy ve velikých závojích zahalujících je od hlavy k patě jdou pomalu středem ulice, lidé před nimi ustupují jako před malomocnými, protože žádný muslim si nedovolí dotknout se cizí ženy ani náhodou. Někde mezi těmi statisíci cizích lidí žije jako zajatkyně nejkrásnější dívka Indie. Začíná léto, nesnesitelné v Láhauru s jeho úmorným dusnem, a Tillottama se tam musí vrátit.

Musí ji vysvobodit! Ale jak, když je sám vězněm? Jaké šílenství ho přivedlo sem, do té zoufalé, nekonečné tmy?

Přepadla ho zoufalá touha po světle. Lámal si nehty, když drápal uschlou hlínu při pokusu o uvolnění kamenné desky. Cítil, že se blíží šílenství. Roztáhl se na prohnuté kamenné podlaze a tisíckrát se snažil soustředit všechnu svou vůli, aby Vitarkanandovi sdělil svou touhu opustit temnici. Od soustředěné vůle a od pravidelných opakování své myšlenky se mu točila hlava, zvláštní strnuti postupovalo pomalu nahoru po jeho nohách. Upadl do bezvědomí. Tma, která ho obklopovala, zmizela, ležel v šerém přízračném světle a slyšel stále vyšší a vyšší zvonivý hluk. Cítil, že umírá. Nad ním se skláněla Tillottamina tvář. V jejích smutných očích četl nesmírný soucit.

Kapitola 6

KAŠMÍRSKÉ ZAHRADY

Dajárám ležel s páskou na očích na něčem nezvykle měkkém. Natáhl ruku, aby pásku strhl, ale někdo ho zadržel:

„Počkej, Dajáráme, brzo se setmí, a potom se budeš moci dívat. Teď jez.“

Dali mu šálek sladké smetany, která byla nevýslovně chutná. Živý hlas učitele vedle, pohodlí lůžka, jaké blaho! Ale pochyby nedávaly Dajárámovi přesto pokoj. A pojednou ho cosi napadlo.

„Učiteli, jak to, že jsem nic neslyšel a necítil, když mě propouštěli na svobodu? Nebo snad spím?“ Ramamurtí si v strašné úzkosti sedl.

„Ted nespíš, ale když jsme temnici otvírali, uspal jsem tě. Otřes mohl být příliš velký!“

„Jak dlouho jsem byl v podzemí, guru?“

„Osmadvacet dní.“

„Jenom? Byl jsem pevně přesvědčen, že jsem byl v té tmě aspoň rok! Tys uslyšel moje volání, učiteli!“ zašeptal Dajárám.

„Lhůtu tvojí zkoušky jsem stanovil na měsíc, takže chybělo docela málo. Ale tys dokázal sdělit mi své pocity, dosáhls, jak vidíš, veliké síly. Pravda, udělals to ve velkém návalu lásky. Proto byl tvůj úspěch jenom okamžitý, a potom se ztratil navždycky. Ale bud klidný, dva dni musíš strávit v cele, zvykat si na svět. . .“

„Dva dni!“ vykřikl Dajárám.

Neviděl zachmuřenou Vitarkanandovu tvář, ale podle jeho dlouhého mlčení provázeného pravidelným dechem pochopil, že učitel rozjímá.

„Učiteli,“ začal nesměle, ale guru, který mu přitlačením ruky na jeho hruď přikázal, aby ležel, vstal a odešel. Nekonečně dlouho ležel Dajárám, ale co bylo toto čekání proti beznadějnému živoření ve tmě!

Vitarkananda se nepozorovaně znovu objevil ve světnici. Přiložil k Dajárámovým rtům malý šálek, poručil mu, aby jej vypil a ležel dál, nehýbal se a nemluvil. Trpký hustý a nasládlý nápoj přivodil bolestivé pocity horka, píchání, nepochopitelné tísně, které se rozšířily zpod žeber po celém těle. Bezděčné zasténání se vydralo ze sevřených Dajárámových čelistí.

„Dobře!“ schvaloval guru. „A teď toto.“

Jedna za druhou sklouzly do sochařových úst dvě pilulky, zapil je mlékem. Palčivá tíseň minula, pocítil příliv energie, hlava byla jasná a chladná. Guru mu položil ruku na srdce

a nařídil mu, aby pevně přivřel oči a strhl si pásku. Světlo prorazilo víčky a působilo jako rána.

„Vstaň, otevři oči!“ ozval se učitelův hlas. Dajárám rychle vstal a nesnesitelné světlo mu vniklo až do mozku. Spatřil ještě učitelův plnovous, stěnu světnice, a v silné závrati padl na tvář. Vitarkananda seděl u lůžka a hladil si dlouhý plnovous. Dajárám si sedl a začal do sebe vpíjet zázračné světlo polotemné světnice. Viděl! Nyní už nebylo pochyby, že se vrátil do světa viditelných věcí.

Profesor ho pozoroval, blahosklonný a klidný.

„Ted vidíš sám, že podzemí tě naučilo vážit si těch nejobyčejnějších věcí. Stal ses vnímavější a citlivější. Nezapomínej ani v budoucnosti na těch osmadvacet dní.“

Vitarkananda odhrnul záclonu a odešel. Okenní otvor v silné zdi otvíral pohled na svahy soutěsky. Stíny západu je proměnily v modré stěny s červeně zlatými hranami skal. Jako zuby ostré modré štíty se zabodávaly do žlutohnědé zářící oblohy.

Dajárám vstal, obešel celu, velikou světnici s dvěma měkkými sedadly, se záclonou, s nízkým stolem zaplněným svazky rukopisných listů stažených v zčernalých deskách žlutými hedvábnými šňůrami. Vitarkananda ho uložil v svém příbytku .. . Lehké gurovy kroky přerušily Daj aramovy myšlenky.

„Brzo se setmí a půjdeme na vrchol věže, kde se budeš věnovat dechovým cvičením.“

„To už mohu. Síly se mi vrátily, v srdci nemám prázdno a hlava se mi netočí,“ odpověděl živě Dajárám.

„Před setměním to nepůjde. Tvoje předčasné osvobození podrývá víru v sílu staré zkoušky. Slíbil jsem našim hostitelům, že tě v klášteře nikdo neuvidí. Za svítání tě budou dva rychlí koně s průvodcem čekat dole u řeky, kde jsme viděli respy. Půjdeš beze mě a překročíte Ladákhské pohoří do údolí Indu. Průvodce ví, kdy vyjdete na Srinagarskou cestu na západ od Léhá . . ., tam se utábořila geologická výprava. Mají vrtulník a lacino tě dopraví, když ne do Šrigaru, tedy na silnici. Chceš něco říct?“

„Ano, učiteli!“ Dajárám sklonil hlavu.

„Vím co. Ale to až později. Když se s tebou loučím, tentokrát na dlouhou dobu, musím ti dát to, co ti pomůže v tvé

práci a v cestě za tvou Tillottamou. Neboj se útrap. Ale jako všechno v životě také útrapy mají mít míru, jinak se promění ve zkázu duše a stanou se pramenem zla.“

Profesor položil obě ruce Dajárámovi na ramena:

„Proto musíš přijmout moji pomoc, neodmítat ji pro zbytečnou hrdost nebo pro zbytečný stud. Jdeš do nižšího světa, kde jenom duševní síla, ať jakkoli veliká, ti nestačí! '

S těmito slovy vytáhl Vitarkananda z kouta maličkou dřevěnou truhlici, otevřel ji a vyndal z ní tlustý balíček peněz:

„Tady máš . . .“

„Učiteli!“

„To je dar od lidí nakloněných tobě a tvé práci. Vezmi si to. Tys myslel zas jenom na sebe,“ vytkl mu Vitarkananda, dávaje mu peníze. „A co když její osud bude záviset na tom, jestli jsi vzal nebo nevzal tu hrst papíru? A teď půjdeme na věž pod hvězdy.“

Naposledy pod zelenou noční oblohou Malého Tibetu dělal Ramamurtí rozličné cviky, velmi pomalu vdechoval a vydechoval nejčistší vzduch horských výšin.

Vitarkananda vstal.

„Už musím jít. Spi dobře.“ Guru se doktl prsty Dajárámova čela, zvednutého k němu. „Vysvětlím našim pohostinným hostitelům, že tvůj odjezd bez rozloučení je tvoje životní nutnost, nikoli porušení pravidel úcty a vděčnosti. Loučíme se nadlouho a je mi smutno.“

„Učiteli,“ zašeptal zarmouceně Dajárám, který cítil, jak se mu sevřelo srdce. Teprve nyní si uvědomil, jak veliká je jeho láska a úcta k tomuto nesmírně dobrému, moudrému a skromnému člověku. Jeho výjimečnost nikdy Dajáráma netísnila, a nic kromě ryzí náklonnosti nevycházelo z tohoto nejmoudřejšího ze všech lidí, které Dajárám znal.

„Nermuť se! Někdy, možná, budu s tebou, budu se na tebe zpovzdáli dívat, pomáhat ti dobrou myšlenkou. Pamatuj si, synu můj, že myšlenky jsou dobré i zlé, ošklivé i čisté, že mají vlastní život a vlastní poslání. Když se jednou zrodily, vlévají se do společného proudu dějů, které určují karmu, tvoji, jiných lidí, ba celého národa. Proto na ně dávej dobrý pozor, nedovol kvést nehodným myšlenkám. Bud zdráv!“

Umělec viděl naposledy pod přečnívajícím obočím skoro

kulaté Vitarkanandovy oči, jemný nos s hrbolkem, dlouhý šedivý plnovous, lícní kosti ostře vyznačené vpadlými tvářemi. Dovlekl se do přidělené cely v dolním patře věže a zhroutil se na lůžko. Zdálo se, že neuplynula ani vteřina, a už jím třásl za rameno neznámý mnich. Dajárám sjel na koni do soutěsky, a když se obrátil, aby se pohledem rozloučil s klášterem, bylo už pozdě, klášter zmizel za zákrutem kamenné strže.

Dajárám a jeho průvodce vjeli do průsmyku. Těžké dny osudné chyby, kdy se odloučil od světa, byly za ním. Návrat do samého víru lidských starostí a zmatku, očekávání a plánu ho nutily, aby jednal rychle a neústupně. Podivuje se sám sobě, cítil, že je přeplněn energií a silou. Po prvním průsmyku vjeli do druhého, a na noc vkročily nohy unavených koní na širokou náhorní rovinu porostlou šedým vonným pelyňkem a orámovanou žlutými srázy. Vystoupili na kopec, kde trčely kamenné desky.

Celá náhorní rovina, zaplavená paprsky nízkého slunce, se proměnila v louku světlého zlata. Od jihu rovinu chránila červeně fialová stěna strží a za ní se zvedaly hory zahalené modrým oparem. Nedaleké kopce měly barvu tmavého ultramarínu a z dálky se zdály fialové. Dál na jih, pásmo vedle pásma, byly jasnější. Stále veselejší, jasnější a čistší bylo jejich modré zabarvení. Měkké zakulacené vrcholy připomínaly vlny z mušelínu. Tyto horské řetězy se už přibližovaly k jeho domovu.

Příštího dne jeli dolů k Indu, asi dvacet mil. Vzduch byl teplejší, přívětivější se Dajaramovi zdála i údolí pokrytá rostlinami, vítr slábl.

Vůdce geologického oddílu byl překvapen, když se objevil mladý Ind v tibetském obleku, který na jeho ladákhské přivítání odpověděl bezvadnou hindštinou. K Daj aramovu štěstí povolali vůdce právě do Šrinagaru, vrtulník letěl poloprázdný a sochař nemusel svou prosbu podporovat penězi. Propustil svého průvodce s koňmi, přenocoval v táboře oddílu, a ráno podivný, hmyzu se podobající stroj zavířil ohromnými lopatami vrtulí, vznesl se nad Indus a pomalu letěl přes širokou soutěsku na jihozápad. Jako ve snu hleděl Ramamurtí průhlednou přední částí kabiny na pěnící se po-

toky proplouvající dole, na kamenná skaliska, na špičaté řady skal, na lesy deodarů, himalájských cedrů.

Vrtulník přistál na letišti u úpatí pohoří Pír-Pandžal, šest mil od města. První vítězství! Dva dny místo předpokládaných dvou týdnů! Ale na tom neměl žádnou zásluhu, zatím ho vedla gurova pomoc.

Především obchod s oděvy a pořádná parní lázeň po tibetském pústu. A na poštu, možná že konečně přišla Anaren-drova odpověď.

Odpověd přišla, skoro měsíc tam ležel objemný letecký dopis. Byl tedy už na cestě, když přemluvil guru, aby ho zavřeli do temnice . . . Jaký omezený a umíněný hlupák je! Roztrhl nedočkavě obálku.

„Vůbec jsem vás v evropském obleku nepoznal," uslyšel známý hlas. Vůdce geologické výpravy stál opodál s mladým světlovlasým a modrookým Evropanem v šatě z tenké látky, „příliš lehkém pro Kašmír," pomyslil si Ramamurtí, který se přes své tibetské otužení postaral o silnější oblek.

Ještě když Dajárám byl v táboře geologů, jejich vůdce byl plný náklonnosti k tomuto mladému sochaři a společné nadšení kašmírskou přírodou za letu je sblížilo. Pozorný inženýr si všiml otevřené obálky v Dajárámově ruce a vyčetl vzrušení v jeho tváři:

„Promiňte, že jsem vás vyrušil! Ale ještě se uvidíme, naše cesty se jistě zkříží."

Dopis začínal výčitkou. Anarendra se domníval, že kdyby mu Dajárám hned řekl všechno, že by byli Tillottamu vysvobodili už první večer. Anarendra popisoval zevrubně, jak filmovali v knížectví Réva. Starý palác v Govindarhu, kam ma-hárádža nastěhoval bílé tygry, které ulovil, se stal dějištěm druhé části filmu. Unesená z chrámu (to jest z Khadžuraha) „devádásí" (to jest Tillottama) byla odvezena „princem" do jeho starého paláce, střeženého tygry. Devádásí se pokouší o útěk a taktak, že nezahyne, ale „fakír" (to je Anarendra) ji zachrání. Anarendra psal, že Tillottama ho, jogína zbaveného strachu, překvapila statečností, dokud nepoznal, že s ní není něco v pořádku. Byl okamžik, kdy devádásí během děje utíká po zdi, která ohrazuje vnitřní dvůr, osídlený tygry. Zastavila se na zdi, trochu zavrávorala, předstírajíc

ztrátu rovnováhy a leknutí. Anarendra, který šel po zdi Tillottamě naproti, viděl, že neutíkala dál, ale zůstala jako v zamyšlení stát a neslyšela rozhořčený režisérův povel. Obrovský bílý tygr s hustými černými pruhy se vzpřímil pod samou Tillottamou, vytáhl se na zadních tlapách a natáhl krk vzhůru. Jeho světle modré oči nepřetržitě slídily po ní, která se k němu nahnula a natáhla ruku. Polekaný režisér zmlkl a kameraman natáčel dál nečekaný výjev. Tygr otevřel tlamu, vycenil ostré osmicentimetrové tesáky, přitiskl uši a skrčil se. Jeho hlava se Anarendrovi zdála shora plochá a široká jako hlava hada, a oči, upřené úskočně na herečku, okamžik před tím pohrdavé a zkoumavé, začaly tmavět, plnily se zuřivostí. Tillottama zakolísala a Anarendra si uvědomil, že ještě vteřina, a tygr vyskočí tak vysoko, že ji dostane, nebo ona sama skočí se zdi za ním. Bleskurychlým pohybem uchopil umělkyni, prolétl po zdi a seběhl po krátkém žebříku do stínu smokvoně, která rostla v koutě dolního dvora.

Na filmu byl celý tento výjev velkolepý, a režisér nechtěl, aby byl filmován znovu. Dlouho vysvětloval něco producentovi, který přijel zároveň s filmovou výpravou. Když „fakíři“ zahráli svou roli, sám jim zaplatil, a ještě jim půjčil vůz do Iláhábádu.

Anarendra nemohl tušit, že tam v téže době ležel ztlučený Dajárám na nemocničním lůžku.

Jakmile se Anarendra vrátil domů a dostal Dajárámův dopis, ihned se ptal v bance, s kterou pracovala filmová společnost Orfeus, jak se jmenovala podezřelá výrobcova firma. Pán Trazis odjel s filmovou výpravou do Adžanty a do Ělóry, potom jel do Bombaje a nyní odpočívá v Lónáve, lázních nedaleko Bombaje, kam mu banka poukázala peníze na dva měsíce. Anarendra uložil svým přátelům v Bombaji, aby výrobce sledovali.

Anarendra jenom čekal na Dajárámův telegram, aby odjel do Bombaje nebo do jiného místa, v kterém se s ním bude chtít Dajárám sejity A telegram letěl do Nového Dillí a oznámil Anarendrovi, že Dajárám přiletí prvním letadlem ze Šri-nagaru, aby objednal dvě místa do Bombaje, že mimo všechno očekávání Dajárám peníze má. Jakmile sochař poslal telegram, vyběhl z pošty a úprkem se hnal do pobočky letec-

ké společnosti. Měl štěstí, že dostal lístek, který právě odřekl jeden voják, ale bylo to letadlo, které letělo pozítří ráno. Víc než den čekání! A co když Tillottama opravdu nechce už déle žít?

„Říkal jsem, že cestovatelé se vždycky sejdou," zasmál se vesele ladákhský geolog, když vstupoval do pobočky letecké společnosti zároveň se svým dřívějším spolucestujícím. „Jdete si pro lístek, nebo už ho máte? Do Nového Dílli, že ano?"

„Mám lístek na pozítřejší let."

„Tady máte spolucestovatele, pana Iverněva! Seznamte se, pánové, umělec Ramamurtí, který právě přišel z Malého Tibetu, a to je náš nový přítel, ruský geolog Iverněv. Promiňte, vaše první jméno neumím vyslovit."

Ramamurtí si zvědavě prohlédl štíhlého, velmi lehce oblečeného muže, napohled vrstevníka.

„A byl jste dlouho v Ladákhu?" zeptal se anglicky ruský geolog.

„Celkem půldruhého měsíce, v jednom tibetském klášteře."

„Velmi rád bych se tam podíval," řekl živě Rus. „Víte, pro nás, romantiky, je Tibet se svými kláštery pořád ještě především tajemná země, země zvláštních nauk a obřadů."

„Nepochybně jste četl západní dobrodružné romány!" vmísil se vůdce ladákhských geologů.

„Ovšem!" přiznal se vesele Rus. „Představy, které jsme si utvořili v dětství, neradi opouštíme. Ostatně, cožpak ze starého Tibetu nic nezůstalo?"

„Našel byste tam útočiště před životem," řekl Dajárám. „Já bych vítal tibetské kláštery jako místa pro duševní odpočinek nebo jako nervová sanatoria. Jednou jimi budou!"

„Co tomu říkáte vy?" obrátil se Rus k vůdci výpravy, „byl jste tam přece dvě období. V klášteře ne, to se rozumí. Ale počkejte, slíbil jste mi oběd, když vám určím zajímavý nerost, který jste našli. Ale dovolte, abych pozval já vás, vy jste si to zasloužil víc. A pozveme také našeho nového známého."

„Pan Iverněv tady byl na krátkém odpočinku," vysvětloval vůdce Dajárámovi, „a přátelsky dovolil, abychom využili jeho rozsáhlých znalostí mineralogie. Proto jsem přiletěl sem. Výprava, v které je náš ruský přítel poradcem, pracuje na jihu Indie . . ."

„Potom vám musím být vděčný i já," uklonil se Dajárám, „kdyby nebylo vás, vlekl bych se teď horským údolím někde tak dvě stě mil od Šrinagaru."

„To je vždycky příjemné, když člověka chválí za něco, za co nemůže."

Iverněv pak sdělil, že má na zítřek zamluvený vůz, a pozval oba pány na vyjížďku.

Dajárám s radostí souhlasil, únavný den čekání uběhne rychleji.

Ruský geolog za ním přijel do hotelu přesně v smluvený čas. U volantu seděl vážný sikh zarostlý plnovousem až po oči, ale ladákhský geolog zde nebyl. Na Dajárámův tázavý pohled Rus odpověděl, že pan Pulla Šenoj má nějakou neodkladnou práci, ale jestli se pan Ramamurtí nebude nudit v jeho společnosti, když vůbec nezná Srinagar . . .

„Někdy je lépe nic neznat a jít s široce otevřenýma očima, být nezávislý na cizí znalosti a na cizím vkusu."

Rus se na něho podíval a nic neodpověděl.

Sochař neměl příležitost poznat hlavní město Kašmíru cestou do Ladákhu. Zato si vštípil do paměti na celý život tento den společného toulání, „kam oči vedou", po neznámém městě, které Thomas Moore v lyrické básni devatenáctého století nazval „rájem na zemi".

Básníci Indie, muslimové stejně jako hinduisté, opěvovali údolí Kašmíru od nepaměti.

„Jsme chudí," říkají Kašmířané, „ale máme tři věci, které zmírňují smutek srdce: čistou vodu, zelenou trávu a krásné ženy."

Přejeli nedaleko Šach-i-Hamada, krychlové mešity s ostrou špicí uprostřed postavené ze dřeva bez jediného hřebíku, bystrou a chladnou řeku Džhelam, která rozděluje město. Po skvělé silnicí objelo auto horu Šalomounův trůn, dvojitý kužel, který zahradil jižní konec jezera Dal. Iverněv a Dajárám objeli toto pětimílové jezero po silnici od východu, aby se podívali na Nišat a Šalimar, proslulé zahrady mughalských šáhů. Zvlášť slavná je zahrada Šalimar, založená na rozkaz jednoho z vynikajících mughalských vladařů Džahangiry, který v sobě spojoval, jak tomu často bývá, ukrutného vládce a sentimentálního zbožňovatele ticha, květin a žen. Podle

pověsti i na smrtelném lůžku na otázku dvořanů, co si šach přeje, Džahangir odpověděl pouze: „Kašmír!“

Šalimar, se svými zelenými palouky, stinnými stromy, bazény a stupňovitými vodopády, s pozadím modrých lesnatých hor, Dajárama zklamal. Možná proto, že příliš často slyšel o jeho nevyrovnatelné kráse, a která se příliš podobala krásám jiných proslulých parků jeho vlasti.

Když objeli jezero Dal, ponořili se znovu do města po silnici mezi dvěma jezery, nechali na severu horu s pevností Hari Parbat, přejeli znovu Džhelam a pustili se po silnici na západ. Když vyjeli z města asi šest mil, řidič zastavil u třetího jezera, kde se silnice rozdělovala, obrátil se, tázavě se podíval na Iverněva. Geolog ukázal mlčky doleva, sikh spokojně kývl a automobil vyjel na mírný svah podél velmi bystré říčky s průzračně zelenou vodou.

Dajárám viděl, že jedou přímo k úpatí pohoří Pír-Pandžal, a už se chtěl zeptat, kam jedou. Vtom však Rus s nesmělým chlapeckým úsměvem řekl, že si nemohl odpustit, aby se nepodíval na Gulmarg. Gulmarg postavili Britové, trpící vedrem na indických rovinách, jako chladné horské letovisko. Když odešli, městečko osiřelo. Přepychové dvoupatrové hotely a vily zůstaly prázdné a dobytek horalů se pásl na travnatých promenádách.

„Mám hrozně rád vysoko položená, ne divoká, ale člověkem upravená místa,“ řekl Iverněv, „a potom, dočasně opuštěná, nikoli však jenom tak zanechaná letoviska mají svůj zvláštní smutný půvab. Velice rád se toulám na podzim — po místech na Karelské šíji. Veliké rekreační území u mého rodného Leningradu se na podzim vylidňuje, pěkná sanatoria a chaty jsou liduprázdné, a je v tom jakýsi zvláštní klid. Ten klid je ve všem: v chladném dešti i v padání purpurového listí, v šumění přímořského větru nad borovicemi. Ale není to pustina. Pod nohama jsou asfaltové pěšinky, po silnici uhánějí auta a hodinu jízdy odtud je ohromné město plné lidí. Promiňte, že jsem vás napřed neupozornil na tento malý výlet, možná že byste dal raději přednost městu.“

„Mýlíte se, velmi mě zajímá i tento výlet i vaše vyprávění,“ namítl Dajárám, a po chvilce váhání se zeptal: „Vy jste prožil nějakou těžkou ztrátu?“

„Jak jste na to přišel?“ podivil se Rus.

„Ani nevím. Něco ve výrazu vašich očí, některá vaše slova a teď ta touha být se svým smutkem sám. Ind by se choval stejně, ale já jsem myslel, že Evropan by léčil duševní ránu tím, že by byl pořád mezi lidmi, hlučnou hudbou, pitím. Nebo mám o Evropanech nesprávnou představu?“

„Řekl bych, že jsou různí Evropané i různí Indové. Vám se také něco stalo, a hledal jste útočiště v tibetském klášteře.“

„Ano. Potom jsem zkoušel uniknout sám sobě.“

„Podařilo se vám to?'

„Podařilo. Aspoň si myslím, že teď jsem jiný!“

Sochař nabyl znenadání takovou důvěru k Iverněvovi, že mu začal vyprávět svůj příběh i o zkoušce tmou. Cesta byla horší, deště jaksepatří vymlely silnici a automobil se hodně otřásal a nakláněl na bok, když objížděli výmoly. Rus si nevšímal, že cesta je nepohodlná, bez přestání poslouchal Da-járáma a chvílemi si zapaloval uhaslou cigaretu.

„Měl jste štěstí! Vaše příhoda je tak podivuhodná, že se mi zdálo, že vůbec nejde o vás, ale o jakéhosi nevšedního člověka . . ., možná o filmového hrdinu, nebo spíše o hrdinu starodávné legendy! Chtěl bych být na vašem místě . . .“ Iver-něv zmlkl a zapaloval si další cigaretu.

„Na mém místě?“ užasl upřímně umělec.

„Ovšemže! Vy máte jasný cíl, pevné rozhodnutí, svůj boj. Můžete bojovat za svou ztracenou milou, víte, kde ji hledat, kam jít. . .“

„A vy?“

„Nemohu, nic nevím a nemám možnost se dovědět!“

„Nějaká, třebas malá možnost je vždycky. Jenom se odhodlat a pevně za svou věcí jít.“

Projeli okolo Tangmargu a vyjeli do výšky přes dva tisíce metrů. Cesta byla stále víc vymletá a po další čtvrthodině řidič zastavil a ukázal posuňkem, že cestující budou muset jít pěšky, aby ušli dvě zbývající míle a vystoupili ještě o čtyři sta metrů.

Dajárám a Rus šli po povlovném svahu po cestě pro koně. Obrovské stříbrné himalájské jedle až sedmdesát metrů vysoké, štíhlé jako svíce, stály zde v nejprůzračnějším vzduchu o samotě s blankytnou oblohou. Mohutné stromy, které mo-

hou obejmout teprve tři lidé, zvedaly do nebeské hlubiny nesčetné množství poschodí větví, velmi krátkých s hustým tmavým jehličím. Lidé vypadali u těchto ohromných stromů jako trpaslíci. Iverněvovi, zvyklému na nízké stromy jeho severní vlasti, připadal les jako přenesený z dávných dob, kdy na Zemi žila obrovská zvířata. Svůj dojem svěřil Dajárámovi. Ind si smutně povzdechl:

„Jsou to opravdu lesy staré, které se zachovaly z dávných dob. Nejstarší bratr mé matky je lesník, a od něho vím, že tyto lesy, když se vykácejí, se nevysazují znovu. Takoví velikáni už nikdy nevyrostou. Cosi se ztrácí z jejich životního prostředí, právě tak jak u sekvojí v Americe."

„Anebo u limb u nás na Sibiři. Ostatně svým tmavým jehličím mi silně připomínají limby. Svou štíhlostí se himalájské jedle podobají našim ťanšanským, ale jehličí ťanšanských je světlejší a poloviční! Jak je tady krásně! Člověku je mnohem lip," řekl zamyšleně geolog, nabíraje plnou hruď vzduchu, „nás severany indické vedro sužuje. Zítra budeme v Dillí, kde je všechno docela jiné, a já musím ještě dál na jih."

„Na jih? Nebude ode mě neskromné, když se zeptám: kam?"

„Do Madrásu, tam je totiž základna výpravy, v které pracuju."

„Do Madrásu? Já tam budu za několik dní taky. Musím najít Tillottaminy příbuzné a obnovit její indickou příslušnost. Musím začít v Madrásu, to je jediný klíč."

„Snad mi dáte vědět, jak skončil váš odvážný plán, kterému ze srdce přeju úspěch. Věřte mi, to není pouhá zvědavost."

„Kde vás v Madrásu najdu?"

Rus vytáhl z náprsní tašky navštívenku.

„Tady je všechno, i telefonní číslo i adresa. Rajapet, nedaleko od Mount Road."

„Děkuju vám. Dovíte se to brzy . . ., nebo se nedovíte nic, a tak poznáte, že jsem neměl úspěch."

Zelený palouk Gulmargu, ovroubený tmavými, od hustých jedlových lesů skoro černými horami, byl ovíván trochu chladným větrem ze skalnatých srázů. Nad modrou terasou

hor se zvedaly ještě dva stupně, pokryté sněhem až do ostrého ledového vrchu pohoří Pír-Pandžal.

Řady dřevěných domů, hotelů a obchodů se seřadily podél ulice, na které člověk nepotkal živou duši, jako v zakletém zámku. Žalostně skřípaly a bouchaly ve větru okenice a někým pootevřené dveře, zesilující dojem opuštěnosti a samoty.

Když se z Gulmargu vrátili, poobědvali společně, potom se projížděli na šikaru, loďkovém taxíku, po průplavech a jezeře Dal, zaplněném řadami plovoucích hotelů a pronajímaných chat na vlečných nákladních lodích. Rozloučili se až pozdě večer.

Dajárám nemohl usnout, znovu prožíval a probíral v mysli den strávený ve společnosti nového známého, zdálo by se tak cizího, a přitom tak blízkého, jak zřídka bývá i příbuzný.

Ležel podle svého zvyku se zavřenýma očima a obrazy toho, *co* viděl, proplouvaly před ním jako ve zpomaleném filmu.

Pestré tržiště s houfy trhovců, kteří seděli lhostejně u svého zboží, a kupujících, kteří nic nekupovali. Všude, kam se člověk podívá, jako v celé Indii, žebráci, mrzáci, dotěrní chlapci, špinavá cikánská děvčata s krásnými pravidelnými tvářičkami a ohromnýma očima.

Světská marnivost a žebrota vedle prostoty a vznešenosti. Jiskřící sněhy, chladná čistá jezera a úzké uličky se zápachem a se špínou. Zde, v zázračném údolí obklopeném veškerou nádherou horských hřebenů, luk a lesů, vynikaly obrovské protiklady Dajárámovy vlasti ostřeji.

Nesčetné lodky trhovců pluly po jezerech a v průplavech. Na loďkách posedávali pod přístřeškem důstojní nebo naopak podlízaví muži, pokuřovali vodní dýmky. Prodávali všechno. Od čepic a výšivek až po strach nahánějící nože a pistole. Velkolepé byly lodky obsypané květinami. Skvostné čerstvé kytice, jasně rudé, žluté, modré ležely jako hustá vonící kapa po celé délce úzké kocábky.

Nový ruský přítel překvapil Dajáráma, který byl zvyklý na to, že Evropané se s lačným zájmem ženou na tržiště a do obchodů, chtějíce nakoupit, co se dá. Iverněv se podíval zvědavě na pozoruhodné výšivky, na koberce, na tepané džbá-

ny, na vyřezávané dřevěné výrobky, jimiž je Šrinagar proslulý, ale jeho zájem nebyl větší než o všechny jiné zvláštnosti života tohoto města. Nekoupil nic. Pouze jednou, když trhovec, který připlul až k jejich loďce, rozestřel před ním nádhernou kůži sněžného levharta, Iverněv trhovce odmítl se zřejmým váháním.

Střídání obrazů ho znenáhla uspalo. Probudil se o chvilku dříve, než do jeho pokoje vešel hotelový poslíček.

Letiště se naplnilo cestujícími. Sochař uviděl zdaleka svého nového přítele, obklopeného hloučkem lidí, mezi kterými jediným známým byl vůdce ladákhského geologického oddílu. Dajárám k nim nešel, pozdravil oba zdaleka a pospíchal, aby se dostal do letadla. Teprve když vzlétlo, sedli si s Rusem vedle sebe na prázdné sedadlo vzadu.

Letadlo sebou házelo a kymácelo se v kraji, kde studený vzduch Himaláje se střetával s horkým pásmem údolí Indu a Gangu. Dole se rozestřela jednotvárná žlutá mlha. Ještě chvilka, a letadlo se lehce dotklo přistávací dráhy ohromného letiště v Novém Dillí. Cestující doslovně přepadl žár. Dajárám se s Rusem rozloučil a pospíchal za Anarendrou a za tlustým veselým inženýrem Sešagiriraem, kteří na něho z daleka mávali.

„Tibet ti prospěl!“ zvolal inženýr. „Vypadáš báječně. To se právě hodí k dobývání krasavic!“

Anarendra se podíval vyčítavě na přítele. Jak může žertovat o tak vážných věcech? A řekl:

„Nejsi-li unavený, můžeme letět dál ještě dnes. Dvě místa jsou zamluvená!“

„Copak ty, Sešagirirao, nepoletíš s námi?“

„Ne, Anarendra mi řekl, že je vás dost i beze mě. To se mi hodí, protože teď se nemohu snadno uvolnit, ale kdyby to bylo zapotřebí . . .“

„Vůbec to nebude zapotřebí,“ řekl rozhodně Anarendra, „půjdeme na oběd. Máme ještě půldruhé hodiny času. Jděte obsadit stůl a já půjdu koupit lístky . . .“

V rohu restaurace bylo mnoho volných míst. Když si sedli, inženýr se ohlédl a stiskl Dajárámovi ruku:

„Slib mi, že mi dáš vědět, kdybys potřeboval mou pomoc. Jen ji neodmítej předem!“ A Sešagirirao vytáhl náprsní tašku. Dajárám ho zarazil:

„Věř mi, že peníze nepotřebuju! Podívej se, vezu s sebou moc peněz, jak nějaký spekulant. . .“ Umělec ukázal inženýrovi napěchovanou náprsní tašku.

,,Ó bohové! Proti tomu je mých pět set rupií směšných. Ale mám pro tebe ještě jinou věc. Sáhni pod ubrus!“

Dajárám ucítil v ruce něco těžkého, kovového. Lesklá černá ocel pistole s krátkou hlavní se ostře blyštěla.

„Nač to?“ vykřikl Dajárám a vracel zbraň s odporem. „Nemůžeme být přece jako gangsteři.“

Sešagirirao bezstarostně mávl rukou:

„Znám stejně dobře jako ty nesmyslnost zákonů, podle kterých je slušný člověk vždycky beze zbraně, a kterýkoli bandita a zloděj, který na zákony kašle, si dělá s neozbrojenými lidmi co chce. Proto, aby se předešlo ponížení pro bezmocnost před každým ničemou, vymyslel jsem tohle. Žádný soud ji neuzná za střelnou zbraň. Podívej se!“ Inženýr otevřel záchytku a vytáhl z rukojeti pistole plochou lahvičku s opalizující tekutinou. „To je místo zásobníku a nábojů. Tady je píst, který tlačí zespodu, tady je klapka, která otvírá ústí hlavně, když zmáčkneš jazýček spouště, a tady je ještě jeden píst s rozprašovačem. Útočník dostane do obličeje dávku ostré, ale neškodné chemické látky, její složení je moje tajemství! Lahvička je na dvacet takových .výstřelů', a tady máš ještě dvě náhradní. Je to špatné? Vezmi si to, můžeš to potřebovat!“

Dajárám si vzpomněl na gurova slova: „Teď vstupuješ do nižšího světa, a duševní síla sama ti nestačí!“, vděčně se usmál a strčil pistoli do kapsy.

Přišel Anarendra s letenkami. Přátelé seděli u jídelního stolu až do výzvy k nástupu do letadla. A když byli už ve vzduchu, Dajárám se odhodlal položit Anarendrovi otázku, která ho mučila: „Jak chtějí bombajští přátelé najít Tillottamu?

„Už ji našli!“ odpověděl klidně Anarendra.

Kapitola 7

HVĚZDNÁ ZÁŘ

Tillottama stála a opírala se ramenem o sloup kryté verandy ovinutý květinami. Svah kopce s vilou byl obehnán kamenným plotem. Za ním byla řada podobných domů, dál bylo vidět kopce s málo stromy, leskla se hladká silnice do Bombaje a k oceánu. Sem, na okraj lázeňského městečka Ló-návly, ji po filmování přivezli. Příhoda na zdi v Govindarhu, kdy Tillottama, podléhajíc chvilkovému popudu, div neskočila tygrovi do tlap, Američana zneklidnila. Rozhodl se poskytnout své „hvězdě" odpočinek, sám se také rozptýlit a zároveň vyřídit některé věci v Bombaji.

Po Khadžurahu viděl, že Tillottama se změnila, že je smutnější a že se každým dnem vzdalovala i od dřívějších zvyků i od něho, ale přímo se neprotivila. Tato pohrdavá trpnost Trazise rozzuřovala.

A nyní přišel potichu v měkkých střevících na verandu, potají si prohlížel svou hluboce zamyšlenou „hvězdu".

Modročerné vlasy neměla spletené v copy, ale evropsky vyčesané nahoru a stočené do velikého chomáče, který se zdál příliš těžký pro její vysoko odhalenou šíji.

Trazis se na ni díval, přirovnával ji ke své nové známé, Italce Sandře, a podrážděně se zeptal:

„Co je s tebou, nejsi nemocná? Nač pořád myslíš?"

Tillottama se překvapením zachvěla. Zdálo se jí, že v Tra-zisových otázkách zazněla účast.

Prosebně sepjala ruce, sklonila hlavu a klekla si:

„Propusť mě, pane! Říkals nejednou, že jsem ti přinesla víc peněz, než jsi za mě zaplatil starému Sohrabovi. Já už dál nemohu, mně se stýská. Dokud jsem v rodné zemi, mohu hledat ztracené rodiště a možná i svoje příbuzné. Nač potřebuješ obyčejnou tanečnici? Vidím, jak nespouštíš oči z krásné Italky, to je žena pro tebe. Nech mě jít mou cestou, a já na tebe budu s vděčností vzpomínat."

Trazis mlčel.

Tillottama zvedla hlavu a uviděla posměšek v jeho očích,

který jí říkal víc než slova. Vstala. Trazis si vzal cigaretu a cvakl zapalovačem:

„Jakou svou cestou? Do veřejného domu? Ne, na to jsi příliš cenná.“ A zle se rozesmál.

Ze zahradní zdi se ozvalo veselé hvízdnutí.

„To jsou tvoji italští přátelé. Běž za nimi, děvče, a přestaň myslet na hlouposti. Já ti opravdu nepřeju nic špatného! Omluv mě u nich, já teď odjedu a přenocuju v Bombaji.“

„Tamo, Tamo!“ volal jasný hlas.

„Už jsem ti, Leo, povídal, že se jí nemá říkat Tama. Jak se ukázalo, znamená to slovo Touhu. To je příliš důvěrné!“

„Nevrč, Césare, na tebe špatně působí vedro! Ta dívka je učiněná touha, a divím se, že proti tomu protestuješ.“

„Tak dost těch hádek, děti,“ řekla vážně Sandra, „jde Tillottama. Césare se začne hned kroutit jak hadí muž a střílet koutkem levého oka. Jak jsou muži před krásnými ženami směšní!“

„A hlavní je, že o tom ani nevědí,“ dodala Lea.

„Dost těch pomluv, moje trpělivost je u konce!“

A Césare uvítal Tillottamu hroznou angličtinou. Sandra mu přišla jako vždy na pomoc.

„Dnes hrají nový film, maďarský, bůh ví, jak se sem dostal. Nás zaujalo to, že jedna herečka je tam podobná Lee. Půjdeme se podívat na Leu do kina?“

Tillottama souhlasila a všichni čtyři se vydali do středu města. V Lónávle se Trazis nebál, že mu jeho „hvězda“ uteče, a důvěřuje Italům pouštěl s nimi občas Tillottamu, která však nebyla jistá, zdali za křovím a ve stínu domů za ní neslídí zvěd, a nemýlila se . . .

„Jestli se mi ve filmu budeš líbat s jinými, tak to nebudu trpět!“ oznámil Césare Lee.

„To je zajímavé, a co budeš dělat?“

„Střílet do plátna!“

„Z tuby s barvou?“

Italové se zasmáli. Sandra překládala. Tillottama se smutně usmála.

„Tak co se týče té tuby s barvou,“ řekl Césare, „až pojedu

příště do Bombaje, koupím si opravdový revolver. Mám pocit, že po našich příhodách v jižní Africe taková hračka nemůže škodit. Jako by se kolem dokola hemžila nějaká sebranka a jenom čekala na příležitost.“

Sandra se obrátila k němu:

„Víte, Césare, já mám stejný pocit, jako by za námi pořád slídili. Necítím se tu dobře.“

„Jak jste oba citliví,“ řekla Lea. „Césare se zkrátka stal kapitalistou a bojí se, že ho oberou. Je pravda, že bez peněz jsme se cítili skoro lip. Ani ve snu mi nenapadlo, že od Callegariho dostanu tolik peněz, a představte si, že to ještě není zdaleka všechno!“

„Dobrá, já se bojím banditů, ale čeho Sandra?“

„Sandra se bojí toho Američana, toho Tillottamina bossa. Její slabou stránkou jsou vůbec démoničtí muži, vzpomeňte si na toho tureckého profesora v Kapském Městě! A když se Trazis podívá na Sandru, už se krčí.“

„To je hrozné, jak mluvíš,“ vzdechla si Sandra. „Ale nevy-trhujte mě z rozhovoru s Tillottamou. Je bůhvíproč pořád smutná. Vůbec má za sebou nějaký stín. Nebo se mí to zdá? Proto, že je tak krásná!“

„Myslím, že se ti nevyrovná, ty jsi příliš skromná, Sandro. Jsem přesvědčen, že by Tillottama v evropských šatech nebyla tak hezká. Co myslíš ty, Césare?“

„Devětadevadesát, šestapadesát, sto deset při výšce pět stop a pět palců neboli sto dvaašedesát podle našeho, evropského počítání,“ prohlásil sebevědomě Césare.

„Tak vidíš, že je malá!“

„Césare, z vás moc mluví praxe u reklamního podniku,“ ťala ho Sandra.

Film měl jednoduchý námět a slušnou hereckou úroveň. Sandra nenápadně pozorovala Tillottamu. Film Tillottamu zaujal. Viděla dosud málo evropských filmů, většinou dobrodružství gangsterů a statečných policistů nebo nejúspěšnější historické filmy o minulosti Západu, kterou málo znala. Několikrát viděla filmy, v kterých milionář, cestující na zapřenou nebo syn boháče se zamilovával do obyčejné dívky, vysvobodil ji z nebezpečí a z bídy, udělal z ní vznešenou dámu nebo slavnou zpěvačku.

Ále maďarský film ukazoval obyčejný osud obyčejné mladé dvojice. Lidé v něm spoléhali pouze na sebe, neviděli žádné neštěstí v každodenní práci, dovedli se těšit z obyčejných radostí a byli oblíbeni u mnoha přátel.

Tillottama sledovala film. Veselé děvče se přijelo koupat se svým milencem. V červených plavkách s velikými bílými puntíky, které se hodily k jejím světlým vlasům a zlatě žluté osmahlosti severanky, škádlila svého milého, dokud ji neuchopil silnýma rukama a nezvedl do výšky. Oba se bezstarostně smáli, zapomněli na všechno na světě. „Jak je evropská žena svobodná proti nám," pomyslela si Tillottama, pozorujíc půvabnou dívku, skutečně podobnou Lee, ,,ta může být po celý život dětsky bezstarostná a není divu. Má takové plavky, za které by mě kamenovali. A přitom musím filmovat nahá, jako kdysi ‚pátí', nedotknutelní, kteří nesměli zakrývat své tělo šaty, aby nebyli na stejné úrovni s lidmi vyšších kast. Musím se obnažovat pro lidi, kteří nikoho nemilují a v nic nevěří."

Tillottama ani nezpozorovala, že film končí, a sotva si stačila zakrýt tvář, aby lidé neviděli její slzy. Šla domů a stěží se přinutila, aby Italům odpovídala. U vily se od plotu odlepila vysoká Ahmedova postava. Odemkl dvířka a Tillottama se rychle rozloučila.

Pokorná a opuštěná seděla Tillottama na kraji nízké pohovky pod zaprášenými trofejemi ozdobujícími „lovecký kout haly. Vedle, na mahagonovém stojanu, byly Trazisovy pušky a tesáky.

Tillottama vzala ze žlábku stojanu ručnici s krátkou hlavní zapuštěnou do dřeva. Její leskle černý konec s kroužkovitou muškou se jí upřeně zahleděl do tváře jako nehybný pohled jedovatého hada. A jako tehdy v Govindarhu, tak se jí také nyní zatočila trochu hlava z okamžité myšlenky.

Přitlumené vykřiknutí ji přimělo, aby se otočila. Vpravo, u vchodu do dolní chodby, se objevil Azan, malý tlustý muž, jehož povinnosti Tillottama neznala. Něco jako účetní a Trazisův osobní tajemník. Azan zavolal o pomoc a na prahu haly se ukázal Ahmed.

Tillottama zvedla ručnici. Ahmed se k ní vrhl s vyceněnými zuby. Tillottama ho chtěla jenom postrašit, nevěděla ani,

kde je spoušť. Sotva se její prst náhodou spouště dotkl, třeskl výstřel. Ahmed klesl a Azan divoce zařval, zakrývaje si rukama tvář. Překvapená Tillottama ručnici odhodila a nezraněný Ahmed ji zdvihl s přidušeným klením.

„Hat džao! Ven!“ rozkřikla se velitelsky a vyskočila. Obě bílé postavy se daly na ústup s vyhrůžkami, že si budou stěžovat pánovi. Tillottama se hlasitě rozesmála a smála se pořád, dokud si neuvědomila, že nemůže přestat. Strčila konec copu do úst a běžela nahoru do svého pokoje, vrhla se na lůžko a plakala a smála se v hysterickém uvolnění po strašné chvíli svého života.

„Není už načase, abychom odsud vyrazili?“ Lea se líně rozvalila v křesle na verandě, která se velmi podobala verandě v Trazisově vile. „Nemohu už nic víc udělat.“

„Díky taky za to, že ta hypnotická sezení tě uklidnila a že jsme ti mohli se Sandrou říct všecko, aniž bychom tě lekali.“

„Taky ta černá propast se zaplnila,“ přikývla Lea, „ale jenom jak v nějaké knize. Jako bych o tom byla četla a potom si to představila.“

„Vysvětlení vem čert! Jenom když budeš jako dřív, miláčku!“ Veliká něha v Césarově tónu Leu dojala.

Už jsou skoro tři měsíce v Indii. Napřed jeli do ústavu parapsychologie v Gangánagaru, kde se zkoumaly všemožné podivné duševní jevy. Ale jeho ředitel profesor Banerdži tam nebyl, byl v Rusku, v Moskvě, a v ústavu, malém kolektivu nadšenců, zůstali pouze dva spolupracovníci. Ostatních pět se rozjelo na prázdniny, když nastala garma, horká roční doba. Italové se vrátili do Bombaje, a sem, do Ló-návly, přijeli do ústavu pro pěstování jógy založeného známým svami Kuvaljanandou. Ani zde nenašli příčinu choroby, ale uklidňující hypnóza jí pomohla nabýt dřívější rovnováhy duševní. Césare se ještě víc utvrdil v přesvědčení, že všechno zavinila černá koruna, ale tuto domněnku popírali parapsychologové i lónávlaští vědci.

Hlavní bylo, že se Lea cítila velmi dobře.

„Jsem zdravá jak . . . jak tygr . . .“

„Spíš jako tygřice, ne?“

„No co, to není špatný titul!“ Lea vyskočila a octla se na zábradlí verandy.

„Leo, zbláznila ses?“ vykřikla Sandra. „Ještě spadneš do zahrady!“

„Neboj se, nic se nestane. Vždycky ihned reaguj u a přizpůsobuju se. Césare má pravdu, jsem divoká kočka!“

„To jsem nikdy netvrdil!“

„Jak myslíš! Ale jde o to, že jsem zdravá a nenechám se už dál vláčet po psychiatrech, a ke všemu indických! S tím je konec! Musím už odsud, z těch nemožně nudných lázní. Nebaví mě to tu.“

„Souhlasím, pojedeme. Já a Sandra jsme neztráceli marně čas, zvlášť Sandra, z té je teď znalkyně starého indického umění. Jenom nevím, jak to spojí s amazonkami.“

„Vždyť ty máš taky pěkně těžký balík alb o týchž chrámech a muzeích, o kterých má sešity Sandra,“ zastala se Lea přítelkyně. „Dávali jste mě lékařům napospas, a sáti **mi. . .**

„Nenaříkej, miláčku, nepřišlas tak o mnoho. Ale kam teď? Snad do Madrásu, střediska jihoindické kultury?“

„Výborně!“ zatleskala radostně Lea. ,,A z Madrásu pojedeme do Santiniketanu, do Thákurovy university umění, kde vyučují v parku, ve stínu stromů, jako ve starověku. Jenom škoda, že bude velké horko.“

„Když nás to unaví, pojedeme na sever, tam jsme ještě nebyli, třebas do Dillí.“

„Tak vida, plán máme. Ale co na to říká Sandra? Možná že přijde na něco jiného. Proč mlčíš, učená esteticko?“

Sandra pololežela v proutěném křesle a zamyšleně hleděla na prázdnou a žhavou ulici. Césarova slova o amazon-kách, na které zapomněla, ji přiměla, aby si v duchu obnovila dojmy ze svého pobytu v Indii. Ne, měla štěstí. Má-li se vážně zabývat dějinami zániku matriarchátu, nemůže se obejít bez staré Indie.

„Vzpamatuj se, drahoušku! Kde se toulají tvoje myšlenky?“ zavolala Lea znovu na Sandru.

„Ne příliš daleko, jenom v Karli. Césare, myslím, že tu knihu o amazonkách napíšu, ale musím víc poznat Indii.

V jejím starém umění je plno ohlasů toho podivuhodného období lidské historie.“

„Proto chceš zůstat tady, v Lónávle?“

„Můj bože, to ne! Ale kam chcete vlastně jet, odpusťte, já jsem to přeslechla?“

„Do Madrásu. Poznat jihoindickou kulturu. A potom do Šántiniketanu.“

„Tak jedeme!“

„Všecko je tedy dohodnuto!“ divila se Lea. „Jedeme do Madrásu! Dej mi cigaretu a půjdeme zavolat do hotelu! A pošleme telegram strýčkovi Callegarimu, aby taky jel do Madrásu.'

„Půjdeme všichni najednou,“ vstala Sandra, „a na zpáteční cestě navštívíme Tillottamu a rozloučíme se s ní. Taková skvělá dívka, člověk na ní může nechat oči!“

„Ale nějak nešťastná, o tom jsem přesvědčena,“ dodala Lea.

Přes rázné Césarovo klepání se dvířka Trazisovy vily neotvírala, dokud se na verandě neukázala Tillottama a nena-řídila Ahmedovi, aby hostům otevřel.

Zavedla je do salónku nahoře, omluvila se, odešla a brzy se vrátila s podnosem s cukrovím.

„Pustila jsem služebnou do města,“ řekla anglicky svým měkkým přízvukem a hbitě rozestavovala talířky.

Sandra pozorovala její pohyby, snažila se uhodnout, v čem je jejich neobyčejný půvab. V přesnosti, v plavnosti, či naopak v rychlosti, téměř prudkosti?

Lea také dávala pozor na hostitelku, ale myslela na něco docela jiného. Ta nádherná postava, nejhustší černé vlasy, něžná a přesná kresba tváře, oči tak veliké, že v jiné zemi by se zdály nepřirozené. Tillottama byla až příliš výrazně krásná.

Césare zahlédl dole v hale kytaru. Poprosil, aby ji směl přinést, a začal s Leou zpívat, zatímco Sandra se bavila s Tillottamou. Rozhovor se stával znenáhla důvěrnější. Sandra vyprávěla něco o sobě. Nešťastné příhody Evropanky, která vypadala tak samostatná a nepřístupná, Tillottamu

překvapily a zarazily. Ani si neuvědomila, jak se stala sama upřímnou. Italka ji bez hnutí poslouchala. Nakonec začaly znenadání velké slzy kanout z jejích očí.

„Bože můj, Sandro, co je to s vámi?“ vyskočil Césare, odhazuje kytaru.

„To nic,“ potřásla Sandra zlostně hlavou a vytáhla z kabelky kapesník. „Dejte mi rychle cigaretu! Povím to svým nejlepším přátelům, smím?“ Obrátila se k Tillottamě. Tillottama udělala oběma rukama posuněk i souhlasu, i nesouhlasu. Sandra s planoucími tvářemi, chvějíc se rozhořčením, stručně vyprávěla Tillottamin příběh.

Malíř pravil:

„Řekněte jí, Sandro, že ji odvezeme a potom najdeme taky toho sochaře. Já s ním pohovořím jako s kolegou kumšty -řem. Zkrátka, zítra jedeme do Bombaje a Tillottama s námi!“

Sandra jeho slova přeložila a přidala ještě několik svých přesvědčivých slov. Tillottama zavrtěla smutně hlavou:

„Jistě by nás dohonili. Nemohu chtít, abyste riskovali život. Ale všem vám z celého srdce děkuji!“

„A co budete tedy dělat?“

„Uteču, jakmile to bude možné. A když mě zabijí, tedy zabijí jenom mě.“

„A kdyby přišel ten váš sochař, taky byste odmítla jeho pomoc?“ vykřikla Lea.

„To je přece něco docela jiného!“

„Má pravdu, to je opravdu něco docela jiného,“ poznamenala Sandra.

Rozlehl se zvuk klaksonu. Tillottama se lehce zachvěla:

„To je jeho vůz! Prosím vás, ani slovo! A snažte se, abyste mu nedali znát, co si o něm myslíte. Změna ve vašem chování by ho vyplašila.“

„Ovšem!“ ušklíbla se Sandra.

Brzy vešel do salónu Trazis v sněhobílých šortkách a světle modré košili. Podle toho, jak se na ni podíval, Tillottama poznala, že už ví o příhodě s ručnicí. Trazis vlídně pozdravil, zabořil se do křesla a natáhl nohy.

„Nezazpíváte také něco pro ubohého cestovatele?“ řekl, když uviděl kytaru. „Italské písně mám hrozně rád.“

Césare a Lea užuž chtěli odmítnout, ale Sandra rozkázala:

„Fado!“

Producent překvapením nechal klesnout ruku se zapalovačem.

Sandra postoupila dopředu, položila ruku na opěradlo křesla, a Lea přítelkyni nepoznávala. Zasněná, do sebe ponořená dívka zmizela. Místo ní se natáhla jako struna panovačná, neobyčejně sebevědomá žena, jejíž každý pohyb těla byl vypočítán na to, aby vzbudil smyslné okouzlení a zároveň dal najevo královskou lhostejnost ke všemu na světě.

Struny zadrnčely. Sandra začala zpívat starou portugalskou píseň, kterou se naučila v Angole. Césare opakoval refrén. Trazis mačkal rozčileně cigaretu. Tillottama se dívala překvapeně na zjihlého producenta a na svůdnou Italku.

Producent se vzpamatoval, zazvonil a rozkázal, aby byly přineseny nápoje. Pokáral Tillottamu, že ji to nenapadlo. Ale hosté rozhodně odmítli a začali se loučit. Sandra si lámala hlavu, jak by řekla Tillottamě, aby přece jenom uvažovala o jejich pomoci, a bude-li třeba, aby jim napsala do Madrásu. Netušila, že výrobce v tutéž chvíli přemýšlel, jak prodloužit známost, a nedovedl zatajit radost, když se dověděl, že jedou do Bombaje.

„A kam potom?“ zeptal se rychle.

„Do Nového Dillí a odtud do Kašmíru,“ odpověděl právě tak rychle Césare, který se rozhodl zatajit, kam jedou.

„Snažně vás prosím,“ uklonil se Trazis Sandře, „i vaše roztomilé přátele, abyste byli v Bombaji mými hostmi. Najal jsem si vilu na Malabarském vrchu, pravda, je stará, ale má krásnou zahradu . . .“

Sandra zdvořile odřekla za všechny, vymyslela si, že si už objednali pokoje v hotelu.

„Ale když nechcete být mými hostmi, potom dovolte, abych vám nabídl místa na závodech vodních lyžařů. Přijeli američtí, egyptští, jugoslávští a němečtí sportovci, stojí to za to vidět.“

„To můžete mít pravdu,“ souhlasila Sandra. „Tillottamo, sejdeme se s vámi na těch závodech?“

„Ano . . . ovšem,“ odpověděl za ni po krátkém zaváhání producent. „Tedy rozhodnuto. Pozítří pro vás zajedu do hotelu a zavezu vás na pláž.“

Trazis, sedící u volantu svého thonderbirda, zamával na Italy, kteří seběhli po schodišti hlavního vchodu. Jeho pohled utkvěl na Sandře. Ukázal v širokém úsměvu velké zuby, bílé pod úzkým černým knírkem.

Sandra se zastavila:

„A kde je Tillottama?“

„Buďte bez starosti! Hned se pro ni zastavíme, a přitom uvidíte, kde jsem se ubytoval. Prosím vás, abyste byli zítra večer mými hostmi, bude to malá oslava mého přestěhování.“

Z ulice Mahátmy Gándhího jeli okolo muzea a okolo university k fontáně Flóra.

„Co je to za vůz?“ ptala se Lea.

„Jeden z Fordových modelů. Líbí se vám?“

„Tahle kára s malým výkonem?“

Césare až povyskočil a užasle se podíval na Leu.

„Tak to je u vás kára, hm. A dovedla byste ji řídit?“

„Snad ano,“ odpověděla umírněně Lea.

Automobil zahnul na širokou cestu proťatou v pravých úhlech několika postranními krátkými uličkami. Trazis zabrzdil u vrat vily obehnané místo zídkou živým plotem z rovně zastřižených pichlavých keřů. Nevjel dovnitř, ale zahoukal. Na stupních nízkého schodiště se objevila Tillottama, potěšená návštěvou. Běžela k vozu a Italové na ni překvapeně hleděli. Nevěděli, že Trazis jí nařídil, aby se nastrojila jak princezna.

Opravdu, stála před nimi žena ze zkazek Mahábháraty nebo Rámájany, trochu udýchaná vzrušením. Jasné sárí z aloe vyšité zlatými hvězdami a obroubené stejným lemováním bylo pevně staženo širokým zlatým pásem s masivní čtvercovou sponou vykládanou ohnivými drahokamy. Těžká tkaná zlatá stuha připevněná ke sponě splývala vpředu. Volné dvojité smyčky lesknoucích se perel se křižovaly na pevných bocích. Čoli, živůtek, který se obléká pod sárí, byl z hedvábí černého jako uhel, s úzkými zlatými proužky. Krátké rukávy měla podchycené širokými starodávnými náramky s rubíny a s tyrkysem. Ještě masivnější náramky objímaly tenká Tillottamina zápěstí. Dvě šňůry perel, zlatý půlměsíc na prsou, zlaté kuličky na dlouhých řetízcích v uších a prolamovaná čelenka ostře vynikající v černých

vlasech, všechny tyto skvosty měly i pro nezkušené oči Italů pečeť veliké starodávnosti. Sandra uhodla, že Tillottama si oblékla šat ušitý pro film. Tillottama se zarazila pod pohledy, které na ni byly upřeny, a prostým okouzlujícím pohybem indických žen si zakryla tvář cípem průhledného růžově fialového šálu, který jí spadal s hlavy.

Trazis se obrátil k Lee:

„Dovolíte, abych vám nabídl volant?“

Lea povzbudivě mrkla na vyděšeného Césara a sebevědomě si sedla na řidičovo místo.

Vůz se lehce rozjel a rychle nabíral rychlost. Na křižovatce Lea přidala plyn, a auto se otočilo na palec od obruby chodníku.

Trazis kouřil, ušklíboval se, ale nakonec musel přiznat, že Lea je výborná řidička s tak rychlými reakcemi, jaké má málokdo.

„Kam teď?“ zeptala se úsečně Lea, vjíždějíc na Mořské korzo.

„Napravo, k té dřevěné bráně s prapory.“

Začali se protlačovat skrze hustý zástup k narychlo postaveným tribunám, na nichž se usazovalo vybrané obecenstvo. Bylo tam mnoho krásných žen, většinou v sárí, ale některé byly také oblečeny evropsky.

Sandra si všimla dvou hlavních typů indických žen. Vysoké, vznešené a klidné, s tvrdými „východními“ rysy tváře a se světlou pletí, to byly ženy ze severních a středních krajů. Druhé, tmavé, s velikýma očima, s kulatými tvářemi, menší, podobné cikánkám a právě tak temperamentní, srší veselím, zosobňovaly drávidskou krásu jižní Indie.

Závody začaly. Vodní lyže byly pro Indii novinkou a mnohatisícový dav sledoval odvážné sportovce.

Rychlé motorové vlečné čluny se řítily s jedním nebo dvěma sportovci na tenkém nylonovém vlečném laně. Jejich rychlost rostla, a pojednou začaly krkolomné výskoky, obraty ve vzduchu a dlouhé skoky přes vysoké můstky. Pevně rostlá dívka v zelených koupačkách vyskočila a opsala ve vzduchu nízký oblouk třicet metrů dlouhý. Shodila jednu

lyži, strčila pravou nohu do kličky na konci lana a uháněla, dělala klikaté obraty, stojíc na jedné noze jako baletka při **tanci.** Pak se v plné jízdě otočila zády k vlečnému člunu, a půvabně udržujíc rovnováhu rozpřaženýma rukama, posílala vzdušné polibky ohromenému obecenstvu, které hřmělo nadšením.

„To je neuvěřitelné!“ řekla Lea.

„Pokud vím, mají otáčivé vázání,“ odpověděl malíř.

Vysoký muž, svalnatý jako socha starořeckého vojáka, letěl se široce rozkročenýma nohama a otočil lyže v takovém úhlu, že úplně zmizely v pěně a v krůpějích. Zdálo se, že letí vzduchem a sotva se dotýká bosýma nohama zpěněné mořské hladiny. Celá pláž propukla v bouři nadšení.

„To, co dělala ta dívka, tomu se říká labuť na zádech, **a** to druhé je skluz naboso,“ vysvětlovala Sandra, nejpovolanější ve sportu.

Odvážný mladík se svaly řeckého zápasníka klouzal klikatě okolo břehu, chvílemi vzlétal skrze valící se vlnu skoro až na písek pláže, chvílemi se ztrácel znovu v zálivu, unášen vysoko zvednutým vlečným člunem.

Vítr zesílil a vlny u břehu se zvedaly výš. Podél příboje plul motorový člun, za nímž letěla na vlnách opálená dvojice. Jinoch a dívka spojili své čluny a uháněli s vítěznou odvahou jako bájeslovní lidé moře v pěně a v krůpějích.

Přihnal se rychlý kluzák, který táhl na vlečném laně pětiúhelníkového žlutého draka. Nedaleko tribun vyletěl drak asi třicet metrů vysoko. Pod ním visel za ruce na lehké kostře z hliníkových trubek gymnasta. Jeho vodní lyže skoro jako by hladily vrcholy obrovských kokosových palem skloněných nad vodou.

„To nemá meze, co dokáže člověk!“ zvolal Césare.

Lea s rozpálenými lícemi vyskočila. Ze zadní řady na ni zasyčeli a Sandra zatahala přítelkyni za ruku. Lea si sedla, podívala se na Tillottamu a řekla rychle italsky:

„Sandro, podívejte se, co je to s ní!“

Tillottama zvedla cíp své šály, aby skryla obličej.

Sandra se k ní naklonila a Lea, aniž se se Sandrou dorozuměla, položila Trazísoví nějakou „technickou“ otázku.

Tillottama zašeptala Sandře sotva slyšitelně:

„Dole jdou po pláži dva . . . jeden má turban . . . Vidíte, tam? To je on . . . Ramamurtí. Snažně vás prosím, dožeňte ho a řekněte mu všecko . . .“

Sandra uvažovala pouze vteřinu:

„Césare, vidím dole prodavače bonbónů. Doženete ho, než se ztratí v davu?“

A jako odpověd na překvapený Césarův pohled mu Sandra italsky vysvětlila, co má udělat. Malíř ji ani nenechal domluvit a běžel jako o závod.

„Kavalír!“ řekl Trazis s úsměvem za ním. „Co máte s Tillottamou za tajemství?“

„Muži nás věčně podezřívají, že máme nějaké tajemství. Nevidíte, že jí není dobře?“

Trazis se podíval zkoumavě na Tillottamu.

„Zdá se, že bude nejlépe, když tě odvezu domů,“ řekl zamračeně.

„O nás nemějte starost,“ řekla Sandra, „ještě se chvíli budeme dívat a projdeme se po Mořském korzu k nádraží a tam si vezmeme taxíka. Tady se budou diváci stejně dlouho rozjíždět. Jsem vám velice vděčná za vzácnou podívanou.“

„Tak nezapomeňte, zítra. Určitě!“

Trazis se naklonil k Sandřině ruce a Lea zakroužila prstem nad jeho mírně plešatějícím temenem.

Sandra jí nenápadně pohrozila.

Italky se nemohly dočkat, až se producent a Tillottama protlačí k východu.

„A teď honem domů! Uložila jsem mu, aby Indy zavedl dál po pláži, k palmám, ale když si vzpomenu na Césarovu angličtinu . . .“

A vskutku, jazyk malíře zradil. Jakmile udýchaný a zpocený oba přátele dohnal, zapomněl v rozčilení všechna potřebná slova a dovedl pouze mumlat: „Wait, wait, sir, sir . . .,“ ukazuje na skupinu palem v dálce. Ramamurtí pokrčil rameny, chtěl jít dál, ale vtom Césara napadlo:

„Tillottama, Tillottama, wait!“

Ramamurtí sebou trhl, zbledl a spustil na Césara příval anglických slov. Malíř rozuměl jen každému desátému a znovu ukázal na palmy. Teď tam oba Indové bez odporu zamířili.

Sandra koktajícího malíře vysvobodila a vysvětlila, kdo jsou.

„Bohové a milostivá karma mi vás poslali, drazí přátelé!“ uklonil se Ramamurtí hluboce Italům.

„Hloupost! Ale myslím si, že vám budeme moci ještě pomoct. Na zítřek jsme všichni pozváni k Trazisovi, proč byste i vy nemohl využít tohoto večírku a nedostat se do Trazisovy vily?“ řekl Césare. „My budeme pana producenta bavit, dokud Tillottamu neunesete.“ Sandra překládala a souhlasně přikyvovala.

„Italský přítel má úplnou pravdu,“ podotkl klidně Anarendra. „Musí se na zítřek všechno připravit a dohodnout se s Arvindem. Učitel sám nám nařídil, abychom mu dali vědět, aby byl nablízku ...“

„Sám Šarangupta?“ divil se Dajárám.

„Bude krýt náš ústup, bude-li to třeba.“

„Dobrá, potom tedy přijdete k nám do hotelu zítra během dne. Ale bez Dajáráma. Američan by nás mohl náhodou také navštívit a všechno by se mohlo zkazit,“ řekla Sandra. „O všem se domluvíme.“

Indové se rozloučili a Italové šli pomalu za rozcházejícím se davem a uvažovali o novém dobrodružství, do kterého je vtáhla jejich dobrá vůle.

Sandra, Césare a Lea propustili taxík na zatáčce cesty, u které stála Trazisova vila, a začali se rozhlížet. Řídké svítilny byly hodně zastíněné stromy, a oni hned nepostřehli, že Dajárám na ně kývá. Čtyři Indové byli schováni pod visícími větvemi velikého platanu. Italové byli představeni Saranguptovi a hubenému automechaniku Arvindovi, který se netečně opíral o automobil. Lesknoucí se chladič auta trčel z hlubokého stínu. Čtyři světlomety, po dvou na každé straně, byly zapuštěny do masivní postříbřené mřížky, obrysová světla byla umístěna až u země, pod nárazníkem, ukrytým ve zvláštním chladiči, sahajícím pod spodek auta. Vysoká svislá žebra nad blatníky, hřeben uprostřed plochého krytu motoru a nad mřížkou veliká kovová písmena Oldsmobile.

„Marie Panno, kde se tu vzalo takové auto?“ zašeptala Lea. Arvind jí vysvětlil, že kdysi pomohl jednomu bohatému darmošlapovi z veliké nesnáze. Teď mu ten boháč dal své nové auto, které dostal před dvěma měsíci z Ameriky.

„Vzal jsem si dovolenou na pět dní,“ pokračoval, „zavezu vás až do Madrásu a vrátím se přes Haidarábád.“

„Náš plán je tento,“ řekl Anarendra, který byl velitelem celé „operace“. „Arvind bude u auta, já a Dajárám vnikneme do vily, učitel se bude pro všechny případy procházet u hlavního vchodu. Sandra a Césare budou bavit hostitele a vy, Leo, kdyby došlo ke rvačce, odvedete Tillottamu k autu!“

„Pojedou tedy Arvind, Anarendra, Tillottama, Dajárám a já, pět lidí?“

„Právě tolik, kolik je v autě míst,“ řekl automechanik.

„Všichni nemůžeme odjet, to by bylo podezřelé,“ doplnila plán Sandra. „Já s Césarem zůstanu, vyslovíme hostiteli politování a přiletíme za vámi letadlem. To, že zmizela Lea, vysvětlíme tím, že jí nebylo dobře a odjela domů . . .“

Okna Trazisovy vily zářila do noci. Hostitel v černém obleku radostně vítal hosty na schodišti vedoucím do haly.

Dva statní sluhové oblečení do bílých fraků stáli u dveří na schodech do zahrady.

„Vy jste opět přišli pěšky? Neslyšel jsem váš automobil,“ ptal se Trazis, skláněje se k Sandřině ruce.

„Zmýlili jsme se v ulici a zjistili jsme to, až když jsme taxík propustili. Ale to nic není, pětiminutová procházka.“

„V těchto střevících?' Trazis se podíval na Sandřiny tří-palcové „jehly“.

„My v Itálii jsme zvyklí na procházky. Večer, u moře. Tady vedro rozmazluje a zmalátňuje, ale starý zvyk nám dosud zůstal!“

Vila, kterou si výrobce najal, byla rozsáhlá, s několika salóny v přízemí a s verandou vedoucí do hluboké zahrady.

Italové byli překvapeni, že tu bylo málo hostů. Pouze dvě ženy v evropských šatech, které uvítaly Italky zvědavými pohledy, a šest mužů, všichni zřejmě zámožní a sebevědomí.

Sandra hledala očima Tillottamu, a když ji nenašla, ptala se hostitele, proč zde není. Trazis se zamračil a řekl, že je

od včerejška nemocná a dnes mezi hosty nepřijde. Sandra si přála Tillottamu vidět. Trazis dal sluhovi jakýsi rozkaz a vedl Sandru postranním salónem na verandu, kterou se šlo do zahrady. Tillottama přišla v černém sárí. Sandra ji viděla poprvé v tomto oblečení a znovu se divila její vznešené kráse.

„Opustím vás na chvilku, ale nezdržujte se, prosím vás. Hned půjdeme ke stolu . . .“

Sandra spěchala, aby Tillottamě řekla všechno, co se dověděla od Ramamurtího. Tillottama se jí proměnila před očima. Zvedla vysoko hlavu, nedočkavý a nebojácný úsměv odkryl její zuby pod krátkým horním rtem. Bylo slyšet Trazisovy kroky.

„Řeknu jim, aby byli u verandy asi za hodinu,“ zašeptala rychle Sandra, „sem přijde Lea. Sbohem, na shledanou v Madrásu!“

Tillottama objala Italku tak silně, že sotva popadla dech, políbila ji docela jako Evropanka a zmizela za staženým závěsem.

Sandra si rychle zapálila, naklonila se přes zábradlí a snažila se uvidět, není-li někdo v zahradě.

Na verandu přišel hostitel.

„Jak to, že jste zde sama?“ A vzal ji pod paždím.

Sandra se přívětivě usmála.

Když byla večeře v nejlepším, malíř chtěl načrtnout podobiznu své sousedky, ženy s úzkou zlou tváří a s dlouhou hadí šíjí, a zjistil, že svou zlatou tužku zapomněl v salóně, omluvil se a odešel. Lihové nápoje roznítily život dosud mdlé společnosti, rozhovory byly čím dál tím hlučnější. Trazis pil mnoho, horlivě častoval Sandru. Hra s producentem, který jí prokazoval pořád naléhavěji pozornost, a očekávání připravovaného závěru napínaly její nervy, od pití se jí točila hlava a lákalo ji to něco provést. Pouze obava, že by mohla plán pokazit, jí v tom bránila. Césare se vrátil a sotva znatelně mrkl. Lea vyšla ven.

„Nezatančíme si?“ zeptala se hlasitě Sandra a Trazis galantně vyskočil.

„Koktají a úsměv, polibek a — a co?“ začala zpívat Sandra americký šlágr. „Co po něm dál?“ Sandra udělala

několik tanečních kroků v taktu písně a povzbudivě pohlédla na Američana.

Hosté zatleskali. Trazis zrudl ještě víc a přistoupil k Sandře:

„Prosím vás, pojďte se mnou na chvilku do salónu. Chci vám něco ukázat!“

To se vůbec nehodilo do jejich plánů a Sandra koutkem oka zachytila znepokojený Césarův pohled. Ale Trazis se už zmocnil její ruky a neústupně táhl Sandru do vedlejšího salónu. Sandra pokrčila rameny a poslechla. Trazis zavřel za sebou pevně dveře a zavedl ji k vyřezávané skříňce, která stála před zrcadlem na roztodivných, také vyřezávaných nožkách.

„Na znamení přátelství. A záleží na vás, jestli jenom přátelství,“ řekl a vyndal ze zásuvky krabičku potaženou zlatě žlutým hedvábím.

Uvnitř byla zlatem ozdobená křišťálová lahvička ve tvaru veliké jahody.

„Voňavka Jahoda!“ dovtípila se Sandra, „nejdražší, kterou znám.“ A nahlas řekla: „Velmi vám děkuji, jste příliš laskav, ale já prostě nesnáším vůni jahod ani v této vzácné podobě.

Trazis ji vzal za ruku a začal ji přemlouvat, když se náhle zarazil a zpozorněl. Než ho mohla Sandra zadržet, byl u dveří na verandu a otevřel je dokořán. Tillottama a Lea stály u zábradlí.

„Proč jsi tady? Nařídil jsem ti, abys byla nahoře! Špehuješ mě snad?“ Chytil Tillottamu za ruku a strhl ji k sobě.

Lea, která nerozuměla ani slovo (Trazis mluvil urdsky), jí přiskočila na pomoc, ale poradce ji drsně odrazil:

„Do toho se, prosím, nepleťte! Tillottamo, jdi hned nahoru!“

„Umyjte si svoje špinavé ruce, vy darebáku!“ řekla Lea, které vypověděly nervy.

Trazis vzal Tillottamu okolo pasu a táhl ji k druhým dveřím. Tillottama mu vlepila políček a ohromený Trazis strnul. Vytrhla se mu a skočila k zábradlí, ale znovu ji chytil. Tillottama ho odstrčila. Rozzuřený Trazis s ní smýkl na zem. V tu chvíli přiskočil k zábradlí verandy Dajárám. Nerozmýšlel se ani vteřinu a Trazise vztekle kopl. Producent zavyl

a odletěl do kouta terasy a svalil se na cementovou podlahu. Ramamurtí zvedl Tillottamu a udělal s ní krok k zábradlí. Ale Trazis už se vzpamatoval a začal vytahovat ze zadní kapsy pistoli.

„To je konec!“ projelo ztuhlé Lee hlavou.

Dajárám vytrhl dar inženýra Sešagiriria, a rychleji, než mohl podnapilý a otřesený producent zbraň vytáhnout, namířil ústí na jeho nenáviděnou tvář a stiskl spoušť. Do Trazisova obličeje vytryskl proud štiplavé tekutiny. Američan lapal po dechu, upustil pistoli, zakryl si tvář rukama a se sténáním se znovu svalil na zem. Na verandu přiběhli Ahmed a ještě jeden sluha. Dajárám je chladnokrevně srazil vedle jejich pána. Rozprášená tekutina přinutila Leu a Tillottamu ke kýchání. Přeskočily zábradlí a byly uchopeny Anaren-drou, který přišel v pravý čas. Všichni čtyři se rozběhli po zahradní cestičce.

Zahrada byla jistě hlídána, protože na hlasité zahvízdnutí, které zaznělo z křoví, se sběhlo pět nebo šest silných mužů se sveřepými obličeji pákistánských horalů. Dohnali uprchlíky u zahradních vrat.

„Dajáráme, utíkej!“ zvolal Anarendra. „Já tě dohoním.“ A vyznavač hátha-jógy uhnul neuvěřitelně rychle ráně boxerem, popadl nepřítele, zdvihl ho jako pytel a srazil jím druhého útočníka. Potom se rychle svalil na zem a tak se zachránil před bodnutím nožem do zad, vleže vyrazil kopnutím nůž, vyskočil a uslyšel klidný učitelův hlas:

„Utíkej a nezastavuj se!“

S navyklou poslušností vyběhl za vrata. Sarangupta povalil kopnutím muže, který se chtěl pustit za Anarendrou, a připravil se na uvítání útoku ostatních. Mlčenlivý jako balvan stál před útočníky a jeho nehybný klid jim nahnal strach. Nejodvážnější z nich uskočil stranou, vytáhl dýku a začal ho obcházet zezadu. Všechno, co následovalo, se odehrálo v okamžiku, a později muži, vyslýchaní Trazisem, ani nedovedli vysvětllit, co se vlastně stalo. Sarangupta uskočil stranou, bleskově uchopil ruku muže s dýkou, zkroutil mu ji, uchopil naříkajícího chlapíka za nohy a mrštil jím mezi ostatní. Klidně si prohlédl hromadu sténajících těl a šel k vratům. Na chvilku se zastavil u Trazisova auta, které

stálo u hlavního vchodu. Otevřel jeho dvířka a chopil se volantu. Úžasné svaly zad se napjaly, ozvalo se skřípavé naříkání kovu. Jogín hodil utržený volant do křoví, vyšel za vrata a zmizel ve tmě. Jediným svědkem jeho činu byl Césare, který vyběhl k hlavnímu vchodu ve strachu o Leu a o své indické přátelé. Zahlédl matné světlo světlometů, které se mihlo na svahu Malabarského vrchu. Oddechl si, zapálil si a šel vyhledat Sandru. Našel ji ve středu nic netušících hostů, kterým vypravovala historky ze života italských filmových hvězd.

„Nabídněte mi cigaretu, Césare!“ Sandra se na něho tázavě podívala.

Césare, podávaje jí pouzdro na cigarety, zvedl palec. Sandře zablýsklo v očích radostí.

Do jídelny vrazil Trazis s pistolí v ruce, s opuchlou a umazanou tváří. Za ním běželi s puškami v rukou Ahmed, řidič a sveřepý horal, který dělal zahradníka. Hosté leknutím vyskočili, převrhovali židle a sklenice s nápoji.

„V domě jsou zloději!“ zařval Američan. „Honem, pojďte honem! Nemohou být daleko. Odpusťte, dámy a pánové. Do domu vtrhli banditi! Utekli, ale já. . .“ Konec této věty hosté už neslyšeli a za okamžik se z ulice ozvalo vzteklé zaklení. Trazis zjistil, že jeho auto je bez volantu. Bylo slyšet hlasy mužů, kterým Trazis spílal a hrubě odpovídal na jejich pokusy o obhajobu.

„Mám dojem, Césare,“ řekla klidně Sandra anglicky, ,,že bychom měli jít domů. Hostitel už asi nebude mít tu pravou náladu.'

Hosté začali volat telefonem své automobily a taxíky.

Trazis se vrátil. Celý zrudlý šel k telefonu.

„Řekněte nám konečně, co se vlastně stalo?“ zeptala se ho Sandra. „Vyběhl jste ode mě ze salónu jako šílený a zmizel jste. Přepadl vás někdo?“

Trazis se ohlédl po jídelně a vztekle se ušklíbl:

„Vy nic nevíte? Ale jděte! A kde je vaše přítelkyně?“

„Pokud jde o Leu,“ řekl Césare odměřeně, „přiběhla sem se slzami v očích a řekla mi, že jste ji urazil. Nepodařilo se mi ji zadržet, utekla mi a vzala si taxík, který jel okolo. Doufám, že se omluvíte.“

Trazis zvedl obočí, mávl rukou a sahal po telefonu. Césare dal na sluchátko ruku:

„Pane, vy jste urazil moji ženu! Žádám vás znovu, abyste se omluvil.“

„Jste opilý, pane Pirelli! Nechtě mě!“

„Já? Vy jste opilý, pane Trazisi! To přestává všechno! Pozvete nás k sobě, opijete se, útočíte na mou ženu a nakonec vrazíte mezi hosty s nabitým revolverem v ruce! To už přestává všechno!“

Trazis se dusil vztekem. Kdyby se tak mohl do toho Taliána trefit. Musel však couvnout.

Nuceně se usmál:

„Omlouvám se vaší ženě i vám. Byla blízko ve chvíli. . . hm . . . rodinného výstupu, nevěděla vůbec, oč jde, a pletla se do toho. Musel jsem ji odstrčit, a toho lituji. Ale teď, promiňte, musím rychle zavolat policii.“

Hosté se začali rozcházet.

„Zřejmě to všechno dopadlo výborně,“ řekl malíř Sandře, když jeli v autě do hotelu.

Sandra se zeptala:

„Teď do Madrásu?“

„Ano, podle plánu. Letenky jsou objednány. Já pro ně zajdu a vy připravíte věci v hotelu. Letadlo letí ve dvě hodiny v noci, a musíme se vytratit dřív, než se náš milý hostitel začne znovu domáhat vaší přízně. Všechno jde znamenitě, milá Sandro!“

Césarova jistota by byla mnohem menší, kdyby zaslechl rozhovor dvou mužů u pokladny letenek.

„Měl jsi pravdu,“ pravil ten s černými brýlemi, „to je on, ten zatracený Talián, který utekl v Kapském Městě. Shrábneme tisíc dolarů.“

„To bych rád věděl, proč se s ním jeho pán tak pára. Odkrouhnout ho a hotovo! Nač s ním takové ciráty!“

„To není naše věc. To zatím nejde. My se na to můžeme vyfláknout, platí nám, tak co . . .“

Anarendra dohnal Tillottamu, Leu a Dajáráma až u platanu, kde stál automobil. Arvind čekal s otevřenými dvířky

a přešlapoval netrpělivostí. Obrovské auto se rozjelo naprosto tiše.

Byla tu opravdu jen čtyři místa i s místem pro řidiče, protože zadní sedadlo bylo odděláno. Obě ženy se posadily na jedno sedadlo a pevně se přitiskly k sobě na safiánu, měkkém jako rukavice z jemné kůže, prošívaném do úzkých příčných válečků.

Auto projelo tovární čtvrtí Parel a Dadar, vjelo prudce na hlavní silnici a zpomalilo na Šajónské hrázi, kde nepřetržitý proud aut a povozů jel oběma směry. Konečně se auto dostalo na volnou silnici, a v tu chvíli čtvereček rychloměru, svítící slabým zeleným světlem, začal stoupat po dlouhé lince. Vzduch tlumeně hučel, klouzaje po střeše. Lea ještě včas zahlédla ukazatele odbočky do Lónávly.

Vůz letěl jednotvárnou tmou po široké silnici, snadno předháněl a nechával za sebou dopravní prostředky, které jely stejným směrem.

Ručičky na černém čtvercovém číselníku s jemnými soustřednými světélkujícími čárami uprostřed předního štítku ukazovaly jednu hodinu v noci, když se po dlouhém stoupání před nimi objevila světla Púny. Od jihu se přiblížily Stolové hory. Teď vjeli do kraje, který neznali. Auto míjelo smutné rovné ulice bývalého anglického vojenského městečka. Ještě jeden přejezd, a zase je noc, prorážená světlem světlometů na prázdné silnici.

Těžká obluda oldsmobilu seděla na zemi a vtiskovala se do silnice. Čtvereček rychloměru se pomalu posunoval doprava. Vlevo nahoře se na jeho ciferníku rozsvítilo červené světlo.

Ozval se hluboký monotónní zvuk.

„Co je to?“ naklonila se Lea k Anarendrovi, neodvažujíc se vyrušovat Arvinda.

„Výstraha! Největší rychlost stodvacet mil! Dvě stě kilometrů!“ houkl Arvind.

Měkká těžká chvoj šlehla ty, kdo seděli v autu na předním sedadle.

Daleko vpředu, kam až dosahovala záře světlometů, se jako šedý přízrak mihl vůz s párem volů. Arvind zpomalil, ale přesto projel okolo vozu tak prudce a s tak hrozným sviš-

těním pneumatik, že si všichni až nyní uvědomili, jak uhánějí.

„Prosím, přitáhněte si lip řemeny!“ zvolal řidič.

Všichni si poslušně připjali široké pásy jako v letadle. Vzrušení začínalo slábnout, dostavovala se ospalá únava.

Obloha nalevo na východě se jasnila. Na širokém okraji silnice Arvind auto pod kopcem zastavil. Bylo zvláštní ticho. Všem znělo v uších a pohybovali se nejistě, jako po nervovém otřesu. Odepjali řemeny a vystoupili z auta. Arvind stiskl knoflík. Kryt motoru vyskočil vzhůru. Prohlédl motor, otevřel prostor pro zavazadla a vytáhl plechovky s pohonnou směsí, kterou Dajárám a Anarendra nalili do prázdné nádrže.

„Museli jsme si vzít pořádnou zásobu. Žere jenom nejlepší směs speciál, a do Béngalúru takovou neseženeme,“ vysvětloval Lee, která k němu přišla.

„Je to ještě daleko?“

„Do Béngalúru? Asi tři sta padesát mil, kolem pěti set padesáti kilometrů.“

„A odtamtud?“

„Asi čtyři sta kilometrů do Madrásu.“

„Víc ne?“

„Ne! Vám se *to* zdá málo?“

„Ne. Ale ted už nás nedohoní. Proč tedy takový děsný závod se smrtí?“ Lea se něžně dotkla řidičovy bledé tváře, „vy se přivedete do hrobu a nás taky.“

„Dám si pozor. Tak, hotovo! Sedněte si! Hned pojedeme! S jídlem budeme muset počkat. Nezastavíme se ani v Dhárváru, ani v Hubli, obědvat budeme v Béngalúru . . .“ Anarendra to anglicky opakoval Lee.

„Neměla bych vystřídat Arvinda, aby si odpočinul?“ zeptala se.

Anarendra to považoval za žert, ale Tillottama mu řekla o jejím řidičském umění.

„Teď vystřídám Arvinda já,“ řekl Anarendra, „a potom poprosíme taky vás.“

Závod trval už šestnáct hodin. Řídila Lea, která si brzy zvykla na vůz. Arvind a Anarendra dřímali, za jejich zády spala Tillottama, s hlavou na sochařově rameni.

V Koláru Lea zabloudila a taktak se protlačila úzkými postranními uličkami. Uběhlo ještě půldruhé hodiny, a Lea projela okolo Čittúru a zahlédla pouze příkré taškové střechy domů. Silnice klesala do širokého údolí nějaké řeky a ostře zahýbala vpravo. Daleko na jihu se objevila železnice, která opustila silnici za Béngalúrem. Arvind se narovnal, rozhlédl se, zapálil si a poprosil Leu, aby zastavila.

„Rozcvička! Poslední! Za dvě hodiny jsme v Madrásu!“

Když si odpočinuli, Lea byla vyznamenána čestným místem vedle řidiče. Arvind teď jel mnohem pomaleji.

Do města vjeli po široké Punamské třídě, dvakrát přejeli železniční trať a rameno řeky, ostře zabočili od Pevnosti svatého Jiří na krásnou třídu Maunt, kde byl hotel, který byl dříve místem dostaveníček. Auto ještě ani nepřijelo k širokému schodišti hlavního vchodu, a už z portiku vyběhli Sandra a Césare.

Sandra přítelkyni něžně objala:

„Pokoje jsou objednány pro všechny. Tillottamu si vezmu k sobě. Nebuďte překvapeni, až uvidíte ve svých pokojích zbrusu nové kufry, v každém je jenom několik knih. Koupila jsem je s Césarem, Dajárám a Tillottama by nebyli váženými cestujícími, kdyby neměli zavazadla. Anarendra a Arvind jsou se svým úžasným automobilem velmožové, jejich kufry ‚zůstanou' v autě.“

Arvind vysadil své cestující a slíbil jim, že se vrátí, jakmile v garáži auto umyjí, prohlédnou, namažou. Náhle všechny udivila Tillottama. Uklonila se hluboce Arvindovi a autu, koncem své šály utřela s krytu motoru vysoký prach, přitiskla rty na jeho lesknoucí se povrch a řekla něco, co zaznělo jako libozvučný mluvený zpěv.

„Říká,“ překládal vážný Dajárám, „že si z dětství pamatuje pohádku o modrém voze. O voze, který unášel lidi daleko od strachu a od utrpení do jasného, širého světa. Pohádka se vyplnila, vůz je tady, a je to náhoda, že je modrý?“

Kapitola 8

APSARA TILLOTTAMA

Malíř Césare byl nenadále přepaden. Večer v uličce u samého hotelu se na něho vrhli čtyři muži, svázali mu ruce a kamsi ho vlekli. Césare se zoufale bránil, volal o pomoc. Tu ho udeřili do hlavy. Tři týdny ležel v nemocnici s otřesem mozku. Bezpochyby nešlo o Trazisovu pomstu, protože ho chtěli někam odvést.

Italové se domnívali, že přepadení je spojeno s černou korunou. Najali si dům, kam brzy přijel kapitán Callegari. Nyní byl celý kruh přátel, kromě poručíka Andrea, pohromadě.

Po Césarově zranění je pocit bezpečnosti a klidu opustil. Lea si koupila samočinnou pistoli a naučila se střílet, nikdy se s ní nerozloučila.

Podle mínění Callegariho bylo načase, aby odjeli, když ne z Indie vůbec, tedy jistě z Madrásu. Sandra a Lea s ním souhlasily, ale nedalo se nic dělat, dokud se Césare úplně neuzdraví.

V předvečer Césarova návratu z nemocnice navštívil Italy Dajárám s radostnou zprávou, že se jemu a Tillottamě poštěstilo dostat všechny potřebné doklady a svědecké výpovědi. Tillottama vymyslela plán, podle kterého začali obcházet město, od ulice k ulici, dům od domu. Našla dům svého strýce, jediného z madráských příbuzných, kteří zůstali naživu. Bydlel v témže domku v čtvrti Triplikane jako v osudném roce 1947.

Brzy bude soudní řízení pro obnovení Tillottaminých občanských práv a pak se budou moci vzít.

„A odjet odsud!“ zvolala radostně Lea.

„Hned ne. Já jsem přece začal modelovat Tamu.“

„To je báječné! Přijdeme se podívat.

„Na dívání je ještě čas. Ale já vás chci všecky pozvat, abyste k nám přišli, protože brzo přijede ze Saláme můj přítel Rus, geolog, pamatujete se na moje setkání v Kašmíru? Césare už bude moci v tu dobu také přijít.“

„Přijdeme jistojistě," slíbila Lea, „ráda bych se seznámila s ruským vědcem. Ale ...," zarazila se, „udělat sochu, jak jste chtěl, to přece trvá dlouho. A my odjedeme. Vy zůstanete tady dva, vy a Tama, sami v celém městě. Kdo ví, možná že vás Trazis najde. Myslím, že by to mohlo být nebezpečné i pro Césara."

Ramamurtí se shovívavě usmál a začal odporovat s umíněností, kterou neměl ve zvyku. Bylo vidět, že je příliš zaujat svou prací a nechce, lépe řečeno nemůže myslet na nic jiného.

Dajárám Ramamurtí se vrátil domů až kvečeru, po tom, když se dlouho toulal po jižním předměstí Madrásu, kde si s Tillottamou pronajali zbrusu nový bungalov u samého mořského břehu.

Dajárámův pokoj, který byl jeho ložnicí i ateliérem, měl nízké a velmi široké okno přímo na moře. Sochař rozevřel obě jeho polovice. Do pokoje vnikly vlhký mořský vítr, šumění vln a pobřežních palem, večerní hlasy ptáků. Malířský stojan s náčrtky uhlem a křídou a dva sochařské podstavce s nedokončenými skicami v hlíně stály u okna. U stěny proti druhému oknu se tyčila nedokončená socha v životní velikosti pečlivě zabalená do mokrého plátna.

Dajárám si sedl k oknu a zapálil si cigaretu.

On, Dajárám Ramamurtí, žije nyní za peníze svého guru, a jediné, čím může oplatit svůj veliký dluh i učiteli i všem, kdo s ním v těžké době stáli bok po boku, je, že vytvoří sochu.

Ale jeho úkol je veliký!

Pracoval jako posedlý, s nadšením, vděčností a láskou. Osud mu dal model skoro nadpřirozeně dokonalý. Po čem směl více toužit?

A veškeré jeho nadšení se rozbíjí o jakousi slepou, kluzkou, nepovolnou stěnu.

S hanbou si připomínal, co se stalo, když začínal pracovat. Udělal mnoho náčrtků Tillottaminy hlavy, zachycuje její nejrozmanitější pohyby a výrazy, a začal s náčrty její postavy v oděvu, neodvažuje se ji poprosit o více. Tillottama ho

napjatě pozorovala, dívala se mu na jeho kresby přes rameno. A jednou, když se trápil, chtěje nakreslit linie jejích ramen, poprosila ho, aby se obrátil. Slabé šustění mu prozradilo její úmysly. Shodila svůj lehký oděv a vzpřímila se před ním v celé nádheře své nahoty, pobledlá, soustředěná.

Dělal náčrtek za náčrtkem, pouze tu a tam ji prosil, aby změnila postoj.

Kreslil dlouho, a když viděl, že by mohla únavou padnout, vzpamatoval se a přestal pracovat.

„Sedni si i ty, můj milý," řekla, třebaže zřídka používala tohoto oslovení, které z jejích úst bylo obzvlášť něžné. „Řekni mi pravdu, ale jenom pravdu, o sobě i o mně. Co máš tady?" Položila mu svou ruku na jeho hruď tam, kde je srdce. „Vidím, že trpíš, že jsi nejistý, smutný. Jako kdyby tě opouštěly síly. A já vidím, že to není kvůli mně. My jsme se navzájem příliš sblížili. Je to snad špatné pro tebe, můj milý?"

„Jak může být špatné největší štěstí darované bohy?"

„Co ti tedy překáží a nedovoluje, abys tvořil?"

„Když tě tvořím znovu z hlíny a z kamene, přemáhám všechno temné, co se objevuje ve mně a co je možná taky v tobě. Jestli dokážu povznést se na tak vynikající tvůrčí čin, potom překonám také všechno ostatní."

„Snad by bylo lépe, kdybych odešla . . ., opustila tě?" Poslední slova pronesla Tillottama skoro neslyšitelně.

„To nesmíš! Nikdo tě nemůže vyrvat z mého srdce. Ale jestli to potřebuješ ty, potom je věc jiná!"

Místo odpovědi vztáhla k němu obě ruce. Dajárám je uchopil a v návalu lásky a nadšení ji přitáhl k sobě. Všechna krev jí ustoupila z tváře, rty se jí rozevřely a dech se jí zatajil.

Ramamurtí ji zvedl. Lehký sten se vydral z jejích úst, když pevně objala jeho pevná ramena.

A vtom se vzpamatoval. Spásné slovo „nezapomínej" zaznělo znovu v jeho vnitřním sluchu. „Jiné, jiné, všechno bude jinak . . . ," opakoval, když nesl Tillottamu v ateliéru. S nekonečnou něhou ji položil na stupínek, podstavec pro model. Tillottama otevřela zeširoka užaslé oči a uviděla v jeho tváři soustředěnost s nádechem zasmušilosti, skoro zoufalství.

Dům na břehu moře se proměnil v útulek dvou poustev-

níků. Dajárám a Tillottama trávili v ateliéru celé dny a nezřídka také noci.

Ponenáhlu se stále jasněji ukazovalo, co je třeba v Anupamsundartině soše vyjádřit, a tak vyvstávala v plném rozsahu nadlidská nesnadnost úkolu. Nestačilo do krajnosti vy soustruhovat živočišnou dokonalost, musel ji naplnit jasným a silným plamenem myšlenky, vůle, lásky, trpělivosti, pochopení, dobroty a péče, vším, čím žije duše člověka, duše ženy.

Bohové, jak to splnit?!

Postoj sochy umělec už dávno rozhodl. Jednou uviděl Tillottamu klečící na mořském břehu, hledala mušle. Kolenem se dotýkala země, druhá noha se opírala o prsty. Levou rukou, zvednutou do týlu, se přidržovala vlasy rozplétané větrem, a pravou, napřímenou, s roztaženými prsty, měla zabořenu do písku. Zavolal na ni, otočila k němu tvář se široce otevřenýma očima, soustředěná v svých myšlenkách. Za okamžik se jí tvář rozsvítila jejím zvláštním, nevýslovně milým úsměvem. Zvedla se na konečcích prstů, pružně narovnala své tělo. V tu chvíli umělec spatřil Paramrati-Tillot-tamu, malounko ohnutou, s rameny dozadu, přidržující si vlasy v týlu. Nataženou pravou ruku odchýlila na stranu, jako by něco odstrkovala, pevně sevřené nohy se napjaly, narovnávaly se v kolenou. Okamžik prudkého a svižného ohybu těla splynul s probuzením zamyšlené, skoro smutné tváře, ozářené přívětivostí a radostí. Jedinečnou vteřinku přechodu v těle i v duši dovedl umělec zachytit a zapamatovat si. Lepší postoj pro sochu nemusel hledat!

Ramamurtí dovedl velmi brzo udělat studii sochy.

Čas plynul, a čím více se socha blížila k svému dokončení, tím byl neklidnější. Víra ve vítězství, která ho naplňovala, když začínal pracovat, tála každým dnem. Strach se ho zmocňoval stále silněji . . .

V okně se ukázala Tillottamina hlava. Šla se koupat. Když uviděla, že Dajárám u okna kouří, udělala indický zvoucí pokyn prsty rukou, držíc dlaně od sebe. Dajárám vyskočil z okna a oba se pustili po travnatém svahu.

Vyšli na břeh. Mlha zakryla dálky a proměnila břeh v přízračný palác s bludištěm stříbrných prosvítajících stěn.

Bronzová Tillottama byla v tom rozplynulém, nehmatatelném světle jako jediná živá skutečnost, zřetelná, zarážející jistotou.

Tillottama hleděla na Dajáráma a viděla ho právě takovým jako poprvé v chrámu Kandarji Mahádévy.

„Tamo!“ Dajárám padl na kolena.

Tillottama chtěla něco říci, a zalkla se. Po dlouhé touze, po Dajárámově žárlivosti, po zoufalství neuskutečněných tužeb jí radost ze smyslné lásky otřásla do nejzazších hloubek její bytosti. Krátký potlačený vzlykot se z ní vydral.

Tillottaminy černé vlasy byly rozhozeny na písku, její kulaté tváře hořely, její rty šeptaly slova lásky a díků. Přehrada, která je dlouho oddělovala a zdála se pevnější než železná stěna, se rozplynula jako dým, jakmile se rozhořely plameny opravdové lásky.

Mlha se rozptýlila, moře se v prvních záblescích červánků zbarvilo modrošedě a písek zrůžověl. Tillottamino tělo na něm vypadalo tmavé, litinové, jako odlité z prapůvodní hmoty, oči jako studnice tajemství, proužek pravidelných zubů v pootevřených rtech jako nádherné perly. Černé tahy obočí zdůrazňovaly modř okolo víček, pružné ruce měla zkřížené pod týlem, ňadra se vysoko zvedala a podlouhlý důlek jejího těla se prohloubil. Ještě dokonalejší a zřetelnější byly všechny linie, vybroušené nárazem vášně. Tato nová krása byla tělesně hmatatelná také pro něho, který si na okamžik pomyslil, že dělat její sochu musí právě teď.

Dny ubíhaly. Dajárám skoro nejedl, nespal, celý hořel tvůrčím nadšením, které někdy přecházelo v nebezpečné vytržení, podobné vytržení, jakého dosahují jogínové a sádhové . . .

A jednoho dne byla socha dokončena.

Tillottama měla divný pocit. Socha nebyla taková, jak si ji představovala. Byla skvělá, ale Tillottama nepociťovala radost.

Dajárám byl také nespokojený. Celé hodiny zlepšoval nepozorovatelné maličkosti. Byl neklidný a bezděčně odkládal dokončení sochy, jako by se bál přiznat se k svému neúspěchu, k tomu, že víc neumí. A přesto tento okamžik musel jednou přijít.

Umělec stál a prohlížel si každou vrásku vlhké hlíny.

„Konec! Vidím mnoho chyb, ale víc neumím. Není to takové, jak jsem si představoval, jak jsem zamýšlel. Ale ať, víc nemohu."

Bledé a zhublé je oba zastihl ruský geolog Iverněv, který, protože Dajárám. mlčel, měl podezření, že něco není v pořádku.

Ramamurtí vzpomínal na svůj někdejší výlet do neznáma, na společnou vyjížďku a na rozhovor plný důvěry, a měl velikou radost, když se díval na jemnou geologovu tvář, opálenou do světle červena, a když slyšel jeho rozpačitou angličtinu s nezřetelnými koncovkami slov a se zvláštním hrčivým „ir". Vítr vnikající do okna čechral jeho měkké, do barvy lnu vybledlé vlasy a odnášel popel z jeho dlouhé ruské cigarety. Radostný úsměv ozářil jeho tvář. Umělec si pomyslil, že tak upřímně a radostně se může smát pouze člověk ze severu, který má světle modré oči. V úsměvu dětí jihu je vždycky něco skrytého.

Iverněv vstal, vzrušeně se prošel po pokoji a znovu se usmál:

„No a ted mi ukažte tu, kterou jste unesl. Je to možné?"

Dajárám zavolal Tillottamu, která si oblekla své černé sárí a vzala si skleněné náramky indické vesničanky. Geolog se na několik okamžiků zarazil, přetřel si oči a potichu se zasmál. Na tázavý umělcův pohled řekl zdrženlivě:

„Copak apsary potřebovaly poklony? A vy, vy jste přece apsara! Tillottamo, mohu vám tak říkat taky já?"

Tillottama, která odhalila evropsky svou tvář obdivnému pohledu hosta, se ostýchavě indicky poklonila se složenými dlaněmi...

„Podívejme se, kde se schovávají!" bylo slyšet v okně zvonivý Lein hlas.

Tillottama jim radostně vyběhla naproti a uviděla Sandru a Césara, hubeného, s vpadlými očima, který šel vedle červenolícího šedivého muže v námořnickém stejnokroji. Přivítala je.

„A my jsme si už mysleli, jestli vám něco neudělali Trazi-sovi kumpáni!" řekl Césare. „Báli jsme se o vás, a tak jsme se na vás přišli podívat. Kam jste tak zmizeli?"

„Pořád jsme pracovali," usmál se provinile Ramamurtí a seznámil Italy s ruským geologem.

Lea si sedla vedle nich, aby mohla ukojit svou zvědavost.

„Co jste to vlastně vyrobili?" zeptal se Césare, dívaje se na zabalenou sochu. „To nám musíte ukázat. Třebaže jsem malíř reklam, jsme přece jenom kolegové . . ."

Dajárám vstal a chvějícíma se rukama stáhl se sochy plátno. Zavládlo ticho. Lea zatajila dech, pootevřela ústa, a umělec s velikou úlevou poznal, že se jim socha velmi, opravdu líbí.

Odhrnul záclonu a světelné paprsky zahrály na vlhké hlíně jako na živé Tillottamině pokožce, jako by se skřítci slunce spustili z nebe a začali pobíhat po soše, záříce, smějíce se a radujíce se. Jejich veselými plaménky přiměla čarovná jemnost umělcovy práce tělo apsary, nebeské družky smrtelných lidí, aby se jeho linie vlnily jako živé.

Mladá žena byla prohnutá prudkým trhnutím, přidržovala si těžké copy v týlu a odrážela se rukou od země. Nohy měla napjaté jako silná péra, zvedajíc amforu širokých tuhých kyčli. Nad tímto středem ženské síly se nakláněl dozadu tenký trup a nastavoval nebi i slunci polokoule vysokých ňader. A dalším stupněm snahy zvednout se byla dlouhá silná šíje, držící zpříma hrdou hlavu. Tvář, ozářená láskou a myšlenkou, chovala kdesi v obrysech víček, obočí a úst snivý smutek nejistoty.

Tillottama hleděla na sochu, jako by ji viděla poprvé.

Césare se podíval na indického kolegu skoro se zděšením:

„Pašák!" A ohnivý Ital objal Inda.

Všichni spustili najednou. Ateliér hlučel italštinou a angličtinou. Tillottama vyběhla a úkradkem se podívala na Rusa. Ten seděl nenucené opřený o kuřácký stolek, hlavu obrácenou k soše, a zdálo se, že si jí už nevšímal.

„Co chcete dělat dál, Dajáráme? Odlít ji do bronzu, nebo vytesat z kamene?"

„Nevím," přiznal se upřímně umělec. „Rád bych ji vytesal z dakšinského čediče, z toho, z kterého se tesaly staré sochy v Karli a v Élóře, ale bojím se, že na to nebudu mít ani dost sil, ani čas."

Kouř cigaret se táhl od okna a všichni se dívali na po-

smutnělého Inda, který neodvracel zrak od svého díla. První porušil mlčení ruský geolog:

„Dajáráme, vyslechněte mě pozorně! Dostávám tady od naší vlády hodně peněz. Víte, že nejsem přítel nakupování, že jsem svobodný . . . Počkejte!“ Rusův tón byl rozkazovací. „Proto budu-li moci zaplatit nějakou částku na vaši sochu, bude to pro mě milý dar vaší zemi, kterou jsem si velice zamiloval. Ne, vy nemáte právo odmítat. Nejde přece o vás. Jde o osud sochy, která vám už nepatří. Vím, že byste dostal peníze taky tady, ale kdy! Nesmí se riskovat! Přijměte to od Rusa jako znamení společného snažení a společných citů . . .“

„Ne, dovolte, vy myslíte rychleji než my!“ vmísil se Césare. „Ale věřte mi, že jsem chtěl udělat stejný návrh. Donedávna jsem byl chudý malíř. Kdo už vám má, Dajáráme, rozumět, když ne já. Náhoda mi přinesla slušnou částku peněz. Musíte přijmout tuto částku od nás.“

Trapné rozpaky se projevily na Dajárámově tváři.

„To je výborné!“ řekl smířlivě Rus. „Přispějeme společně na znamení společného přátelství.“

„Tedy po dvou tisících, a nechť je apsara Tillottama odlita v téže dávné slitině, kterou připravili vidžajnagaramští hutníci! Že je to mnoho? No, když něco zbude, tak to vrátíte mně i panu Pirellimu. Ale nezapomínejte na dopravu! Tady je šek!“

„Vy znáte vidžajnagaramskou slitinu?“ podivil se Ramamurtí.

„Trochu jsem studoval dějiny techniky země, která mě pozvala, abych v ní pracoval! Staří Indové byly mistři, pokud jde o kovy.“

„A vy znáte všechny slitiny?“ zajímal se Césare.

„Co vás napadá,“ usmál se Rus. „Na celém světě je jich mnoho!“

„Ne, já mám na mysli kovy, kterých se užívalo ve starověku.“

„Trochu jsem je studoval. Ale archeologové objevují každoročně něco nového. Ukazuje se, že už staří hutníci dávali do slitin nejrozmanitější přísady. Možná že taky takové, které dosud neznáme.“

„Copak jsme dodnes nepředstihli starověk?“ zeptala se Sandra.

„Přijde na to v čem! Staří mnoho dosahovali tak říkajíc oklikou. Chcete-li příklad, tedy břitvy z .černého bronzu', zvláštní slitiny s vzácnými kovy, která má tvrdost wolframové oceli, z mykénských vykopávek, zhotovené mistry před třemi tisíci roky. Nebo meč ze slitiny, v které je vanadium a mangan, vyzvednutý z mořského dna ze ztroskotané lo-di . . .“

„Bože, to je zajímavé! To jsem nevěděla!“ zvolala Sandra. „To jsou podmořské nálezy . . .“ Sandra se na varovný pohled kapitánův zarazila. Ale Césare překypoval důvěrou k Rusovi.

„Z čeho může být černá slitina, která ležela v moři tisíce roků a které se vůbec nic nestalo? ' zeptal se odvážně.

„To nevím. Záleží na tom, co z té slitiny bylo uděláno. Vezměte známý železný sloup v Dillí, zhotovený před půl druhým tisícem let z černého železa, které nerezaví. Je osm metrů vysoký, váží šest tun a je sám o sobě dokladem nemalého umění, o kovu ani nemluvě . . . Možná že ten váš černý kov je taky takové železo?

Césare se odhodlal a vypravoval Iverněvovi o černé koruně.

Všichni si všimli neobyčejného vzrušení ruského geologa.

„Tak to jste vy, ti Italové!“ zvolal, jakmile malíř znovu nabral dech. „To je náhoda! Pak vám řeknu něco, co vás bude zajímat!“

Třebaže Iverněvovo vyprávění o nezapomenutelném večeru jeho zasnoubení v Leningradě bylo krátké, mohl ho taktak dopovědět do konce, zasypán otázkami Italů. Rozruch, který vypukl, zastavila nakonec Sandra.

„Jde tedy o pověst, kterou znají historikové a archeologové. Potom je jasné, co chtěl profesor Deragazi!“

Iverněv ztratil svůj obvyklý klid a vyskočil:

„Promiňte, prosím, slečno, vy jste řekla Deragazi? Kde jste se s ním sešla?“

„V Kapském Městě,“ odpověděl Césare. „Ten podivný profesor mi nabízel za tu korunu obrovskou částku. Vy ho taky znáte?“

Iverněv neodpověděl, vstal a začal se procházet po pokoji.

„Černá koruna s šedými kameny," mumlal, „šedé kameny, kde jsem to jenom slyšel o šedých kamenech? Aha!" vykřikl pojednou, nápadně oživuje. „O šedých kamenech mi povídal můj přítel, leningradský mineralog. Kameny ukradené v muzeu . . . ukradené! Musím mu napsat. .. Myslíte, že hlavně ta koruna byla příčinou onemocnění vaší ženy?" zastavil se u Césarova křesla.

„Myslím si to, nevím, jaká by mohla být jiná příčina. Nikdo nepotvrdil moje dohady. Chci o tom promluvit s některým vědcem, ne s úzkým odborníkem, těch mám dost, ale s člověkem s všestrannými vědomostmi."

„Já napíšu svému učiteli Vitarkanandovi," vmísil se Dajárám. „To je znalec starověkého umění a má rozsáhlé vědomosti. Možná že pomůže vysvětlit původ té koruny?"

„Jestli máte vy pravdu a vězí to v té koruně, potom se nedivím, že se dost lidí snaží, aby se jí zmocnili."

Geolog si zapálil další cigaretu, vzal si Tillottamou nabídnutý čaj a pokračoval: „Já znám taky vědce s všestrannými vědomostmi, lékaře a biologa, je to doktor Girin. Při-jedete-li na sjezd psychofyziologů do Dillí, budete se s ním moct sejít. Jak dlouho tady ještě budete?"

„V Madrásu, či v Indii vůbec?"

„V Madrásu, abych dostal ještě odpověď od svého přítele mineraloga, a v Indii, jestli hodláte navštívit Dillí."

Italové se dorozuměli pohledem:

„My jsme chtěli zůstat tady tak dva týdny, do polovice října," odpověděl za všechny kapitán Callegari, „a potom jet do Kalkaty a do Urisy."

„Ale můžeme jet hned do Dillí!" dodala Lea a mrkla na Césara. „A do Kalkaty potom!"

„Výborně," řekl Iverněv. „Dejte mi svoji adresu, a mně pište sem, na tuto adresu." A dal jim svou navštívenku.

Iverněv se všem uklonil indicky, na chvilku se zastavil před sochou apsary, cosi rychle pronesl a odešel.

„Co to povídal?" zeptala se Tillottama, která se dívala za hostem z daleké a chladné ruské země.

„Řekl: ‚Květ na úsvitu'," odpověděla Sandra. „Ale já bych to nazvala jinak: ‚Úsvit na květu'."

„První i to druhé je správné!“ zvolala Tillottama. „Tělo apsary je opravdu květ na úsvitu, ale její duše je úsvit na květu. Mají tedy pravdu oba!“

Po velmi širokém schodišti ze světlého kamene vešli Tillottama a Dajárám do místnosti umělecké výstavy v levém křídle muzea vystavěného jako palác v dnešním slohu.

Obrovské sály, plné světla a vzduchu, podlahy a schody šedomodré, kovové věci a zábradlí ze stříbřitého hliníku. Okna přes celou stěnu, místy křišťálově průhledná, místy jemně opalizující. . .

Na výstavě bylo málo lidí. Ale slepá ulička postranní chodby se pořád plnila návštěvníky.

Červenohnědý kov sochy s nafialovělým nádechem zdůrazňoval všechny linie těla. Skromný nadpis „Dajárám Ra-mamurtí: Apsara“, hrubé šedé plátno, kterým bylo potaženo dřevo podstavce, kout prázdných žlutošedých stěn. A nic víc!

Vzrušená, zmatená Tillottama se schovávala za závěsem na vedlejším schodišti, odkud bylo vidět i slyšet všechno, co se dělo u sochy. Viděla se jako v mlze, nahá a bezbranná, vystavená soudu zástupu. Kritické poznámky, které zaslechla, přijímala jako urážku svého milého.

Hlasy zřejmě patřily uznávaným znalcům. Tito lidé stáli až u sochy a prohlíželi ji a mluvili o ní.

„Ošklivé tělo,“ řekla s opovržením hubená žena v evropských šatech, „Podívejte se, jaké má kyčle a neskutečně štíhlý pas.“

„To je vasnottedžak, smyslné chápání podoby ženy,“ zazněl silný hlas, „návrat k starému primitivismu!“

„Je nepochopitelné, co tím chtěl sochař říct, třebaže je na tom něco dynamického, něco . . .“

„Nic na tom není, je to prostě stylizované podle starého kánonu!“

„Má příliš mnoho živočišné síly! Přímo se rozplývá chtíčem!“

Tillottama ustoupila a zacpala si uši. Chtěla by vyběhnout, zakrýt sochu svým tělem a zakřičet: „To není pravda! Copak to nevidíte?“

Ale Dajárám, plný sebevědomí, se na Tillottamu usmál.

„Ať je to kdokoliv, neboj se jich. Jejich zdánlivé vědění je ve skutečnosti slepota. Pojď!“

Ramamurtí vzal Tillottamu za ruku a svedl ji ze schodiště.

Diváci poznali v Tillottamě model a uhodli autora. Tillotta-ma zčervenala, zakryla se šálem, vrhla na sochaře vyčítavý pohled. Ramamurtí však do rozpaků nepřišel. Nenucené a vesele se uklonil těm, kdo chtěli upřímně vyjádřit své nadšení nad jeho apsarou.

Tillottama přemohla ostýchavost a ohlédla se. Nevrle, nespokojené tváře byly pouze blízko sochy. Desítky lidí stály opodál a nespouštěly z apsary obdivné zraky.

„Úsvit, v kterém je dosud mnoho tmy,“ řekl si muž s velikými zlatými brýlemi, „ale docela jistě úsvit!“

„To je to pravé,“ pomyslil si Dajárám. „Mnoho tmy je v Tillottamě i ve mně. Socha je dobrá a příští musí být ještě lepší.“

DÍL ČTVRTÝ

OSTŘÍ BŘITVY

Kapitola 1

KAMENY V STEPI

Selezněv viděl Girina podruhé, v bílém plášti se mu ted zdál jiný, neznámý a přísný. V dusné sklepní laboratoři špatně osvětlené nízko zavěšenými žárovkami sedělo u dlouhého stolu několik lidí, starých i mladých. Poslouchali Girina, jenž rázně chodil sem a tam podél stolu.

„Innokentij Selezněv přijel z východní Sibiře, aby našel vysvětlení nevysvětlitelných halucinací, které se u něho ukázaly po zranění na frontě a zvlášť zesílily po náhodné otravě houbami. Halucinace záleží v nejasných znepokojujících viděních. Tyto pocity se zostřují, má-li dojem, že na něho číhá smrtelné nebezpečí. Stíny zvířat známých pacientovi jenom z obrázků, jako slonů, nosorožců a velkých koč-kovitých šelem, se objevují a mizí hned po jednom, hned v celých houfech. Máme důvod se domnívat, že se jedná o velmi vzácný případ projevu podvědomé paměti, .zděděné informace', podle dnešní kybernetické terminologie. Tato paměť je zakódována organismem k práci v oblasti podvědomí. Jenom ve zvláštních případech, a podle všeho jenom u člověka, se může prodrat do vědomí a může být dešifrována v představivosti.

Chcete se na něco zeptat?“ obrátil se Girin k staršímu muži, který se na něho díval pochybovačně zpod brýlí s tenkou obrubou.

„Chci vysvětlení. Vy se tedy přidržujete Freuda a rozdělujete vyšší nervovou činnost u člověka na vědomou a podvědomou?“

„Nepřidržuju se Freuda, ale objektivní skutečnosti přírody...

Někdy některé pocity z nastřádané paměti minulé zkušenosti pokolení vedou k vzniku halucinací, třebaže halucinace zpravidla vznikají při chorobném rozštěpení normální mozkové činnosti. Ale já mám na mysli jenom invertní, zvratné halucinace vzbuzené ve vědomí nějakými částicemi, které vyrazily z nepřehledné zásoby paměti. Ty nás vedou k závratné možnosti nahlédnout skrze člověka do nesčetného množství uplynulých věků jeho historie, vzbuzujíce v jeho vědomí zakódovanou zásobu paměti. Můžeme nejenom rozštěpit vědomí a podvědomí, ale také odkrýt podvědomou paměť, a když ji odrazíme do vědomí, tuto dešifrovat.

To je zatím jediná cesta, protože dešifrovat svůj kód může jenom mozek sám. Domnívám se, že halucinace Innokentije Jefimoviče jsou zvratné, a proto jsem mu navrhl, aby se podrobil neškodnému, třebaže ne snadnému pokusu, a on byl ochoten prokázat vědě službu.“

„Já jsem přitom taky pochopil, oč jde,“ poznamenal Selezněv, který velmi pozorně Girina poslouchal.

„Oč tedy jde. Normální člověk je ten, jehož, obrazně řečeno, ručička ukazatele duševního života se chvěje na nule, na nepostižitelné hranici mezi vědomím a podvědomím, navzájem na sebe působícími a splývajícími podél toho jemného — jak ostří břitvy jemného — duševního jádra dokonale zdravého ‚já'. Tento stav je zajišťován velice složitou soustavou chemických pochodů navzájem na sebe působících hormonů, enzymů, ba i jednoduchých látek zcela protikladných a zároveň střídavě se kývajících na stejně tenkých osách. Jednou z hlavních chemických os duševního života je osa hormonů hypofýzy a nadledvinek neboli pituitoadrenální osa, která upravuje oběh fosforu v mozku a v organismu vůbec. Zadržet odchod fosforu močí a rozviklat tuto osu může například takový přípravek, jako je LSD-25. My ho soudruhovi Selezněvovi dáme a rozštěpíme tak jeho vědomí a podvědomí. Dále se uvidí, co použít k vzbuzení potlačeného vědomí, aby bylo co nejcitlivější pro signály podvědomí, které se oddělilo. Hodlám užít napřed bufoteninu. Možná že se bude muset zvýšit obsah serotoninu v mozku nebo zkusit kouření

semene kochaby, jihoamerické rostliny. Kromě toho bude radno zvětšit intenzitu myšlení. A to je všecko.“

„Jak udělat myšlení intenzivnější?“ zeptal se Sergej.

„Porušit rovnováhu, která vznikla v mozku mezi cholinesterázou a mezi acetylcholinem, které jsou rovněž navzájem v protikladu jako všechny ostatní soustavy. První látka podněcuje činnost mozku, zostřujíc myšlení, druhá ho tlumí. Je však zajímavé, že čím níže se spustíme na vývojovém žebříku živočichů, tím větší bude aktivita otupujícího acetylcholinu. Našel jsem způsob, jak neškodně vstříknout cholinesterázu do mozku skrze krevní lakuny . . .“

„Tomu moc nerozumím,“ řekl Selezněv, „ale zajímá mě, jaký bude výsledek. Začal jsem cítit, že hlavu nemám příliš pevnou, a obávám se, aby to nedopadlo zle, když všechno balancuje na ostří nože.“

„Všecko na světě tak balancuje, a přesto svět existuje milióny let.

A stane se toto — dám vám hned dávku LSD-25, a vy upadnete do euforie. Budete se cítit dobře a zbavíte se všech starostí, hněvu a strachu, všeho ošklivého v životě. Bude to štěstí, jaké někdy prožíváme v krásném snu. Bude vám krásně, ale ne dlouho, a potom vám bude zle, velmi zle! Euforie se promění ve smutek. Po smutku přijde těžce popsatelný stav blízkosti kosmického bezedná, budete se bát, že se do něho zřítíte. Zřítíte se a budete úpěnlivě prosit o pomoc.“

Girin se obrátil k svým posluchačům a poznamenal: „Přízraky pekla a pekelných muk jsou u schizofreniků vždycky spojené se zoufalou hrůzou a nepochybně vyvolané tímto stadiem rozštěpení duševního života. Až tyto výrazné pocity vyblednou, zůstane pouze lhostejnost a netečnost ke všemu. Možná že se vám ještě bude zjevovat úzká cesta mezi propastmi, ale ty propasti vás už nebudou lekat. Ba i slunce se zakalí a vy se budete vzdalovat do prázdnoty prostoru, chladný a vzdálený celému světu. To je poslední stadium. Až projdete asi za čtyři hodiny všemi třemi stupni, dostanete se do normálního stavu. Rozmyslete si to, ještě můžete odříci. Znovu opakuji, že pokus je nepříjemný. Záleží jen a jen na vás, chcete-li ho podstoupit.“

„Ale ne, doktore! Nebál jsem se v životě ničeho, neleknu se ani těch propastí. Jen mi ty pilulky dejte."

„Počkejte! Tak jednoduché to zas není." Girin otevřel silné dveře komory s encefalografem a zavedl Selezněva k hlubokému křeslu. „Tady vás zavřeme a izolujeme vás od celého světa. Dorozumívat se budeme telefonicky. Budete nám sdělovat své pocity a my to budeme zapisovat. Můžete si i sám dělat poznámky. Tady pod světle modrou noční lampou jsou sešit, tužka a hodiny. Pokuste se zaznamenávat čas, budete-li moci. Tak, a to je už opravdu všecko!" Girin mu stiskl ruku a odešel.

Sergej potom uzavřel dveře komory dvěma masivními závorami.

Selezněv prošel všemi stavy, které Girin předpověděl.

Trvalo celý týden, než se podařilo vyhmátnout potřebnou sestavu látek, která by dovedla jako pitevním nožem otevřít závory a překážky podvědomé paměti v těch místech, kde *a* Selezněva náhodou zeslábla. Něco v dlouhém přenosu dědičných mechanismů od předka k potomkům se zachovalo v celé své původní výraznosti, jako se zachovaly v ústním podání události minulých tisíciletí v bájích a pověstech. Ovšem, u Selezněva to nebyl hlas, který plynně a srozumitelně mluvil z temna tisíciletí. Muselo se překonat mnoho obtíží, než tento pozorný lovec a znamenitý vypravěč byl s to vyjádřit slovy úryvkovité barvy, pocity a na konec kousky zrakových představ, které se vynořily z hlubin jeho vlastního „já".

Nesdělitelný pocit vznešenosti a nesmrtelnosti ovládl Selezněva, když řetěz paměti ho spojil s minulostí a s jejími hrdiny, jejichž dědici se stal právem vzpomínek, které se v něm zachovaly. Náchylný k filosofickým úvahám, pochopil veškerou moc Země. Zdálo se mu, že stojí na obrovském sloupu nesčetných proměn všeho živého, na sloupu, který míří k nebi, a ten ho vynáší stále výš, k nepředstavitelným dálkám časů a vesmíru.

Jak zjistil Girin z porady s paleontology, asi čtyřicet tisíciletí oddělovalo tisící devítistý jedenašedesátý rok od úseku dějin člověka, který vyšlehl jako malý ohníček v Selez-něvově vědomí. Girin prohlásil, že tento úspěch je nepatrný.

V budoucnosti se věda ponoří do větších hloubek paměti minulosti.

V horském pásmu byly jeskyně, obývané příbuznými kmeny — mohutní a veselí lidé, lovci divoké zvěře, kteří pohrdali rybáři žijícími u řek a pojídajícími želvy. Ti zase znali všechny rozmary vodního živlu a nebáli se plazů, krokodýlů a jedovatých hadů. A přitom se neodvažovali pustit se do mužného boje s vládci života na souši, se lvy, s tygry a s leo-pardy, strašnými šavlozubými kočkovitými šelmami, nejmladšími potomky dávného života, kteří ještě někdy připojovali své chraptivé vytí k ohlušujícímu ryčení lvů a k řevu tygrů.

Selezněv věděl, že jeho soukmenovci se nebáli otevřeného boje s obrovskými kočkovitými šelmami. Máš-li kopí, záleží ostatní už jenom na tobě, na tvé jíle, rozumu, rychlosti pohybu.

Člověk musí přijímat boj! I v skálách chráněných týlem, společně s věrnými přáteli, stejně neohroženými bojovníky, je s to ubránit své děti, ženy i v noci, kdy vládnou obrovití dravci. Jejich oči, které vidí ve tmě lépe než člověk, jim dávají ohromnou výhodu, když je to však v rodných skálách — žádné neštěstí! Ale na otevřené rovině, při výpravě za potravou, které je tak málo v horách, je zle i těm nejsilnějším lovcům, když je překvapí noc.

Každý keř, každá rokle, každý kopeček může být úkrytem, odkud se vzepne s řevem obrovská kočkovitá šelma. Ještě horší a strašnější je to, když znenadání, téměř bez hlesu a bez výstrahy je některý chodec rozdrcen těžkou černou masou těla, které na něj skočilo. Obratle chřupnou, výkřik hněvu a hrůzy odumře na rtech a zákeřný dravec zmizí v křoví, odnášeje našeho mrtvého kamaráda. Je zbytečné hledat ve tmě, i podle pachu čerstvé krve!

A nedá se nic dělat, musí se jít, lovit kořist, nést ji zpátky, musí se pít, voda na stepi je vzácná a napajedlo je nebezpečné .. . Člověk, který mnoho chodí a běhá, potřebuje mnoho vody . . .

Všechno to znal Selezněv pudově, celou svou bytostí, pozoruje úžasnou hojnost zvířat na nekonečné rovině. Toto moře býložravců slibovalo sytý život, hojnost morku pro děti, krve pro kojící matky, masa a tuku pro vypěstování silných a vy-

trvalých svalů mužů-lovců. Ale zmocnit se kořisti i při takovém množství zvířat je možné jen tehdy, když se vzdálíme od ochrany skal daleko do stepi a budeme hříčkou náhody. Pro tisícihlavá stáda býložravců daň, kterou od nich bere dravá zvěř, je malá, ona pouze pomáhá, aby se stáda nerozmnožovala tak, aby až sežerou všechnu trávu a listí, nezahynula hladem.

Jinak je tomu s lidmi dávných dob. Je jich málo, každý je starostlivě ochraňován svými soukmenovci. Jak nesnadné je vypěstovat muže-bojovníka nebo silnou, schopnou ženu k zachování rodu! Nekonečně dlouho se pěstují lidská mláďata, než se stanou hodnotnými členy kmene. Proto každý člověk, který zahyne nebo je zmrzačený v boji s dravci, je veliká ztráta a smrt několika lovců nebo žen může celý kmen přivést k zániku.

Už dávno chytří vynálezci přišli na to, vykopat podél důležitých pěšin skrýše jako podzemní nory, v kterých by se mohli schovat zvěří pronásledovaný lovec nebo žena, která jde pro vodu. Ale tyto nory by mohly zachránit jednoho, nejvýše dva lidi. Co by měla dělat skupina lovců, a k tomu s těžkou kořistí? Kromě toho v norách nemohly být zásoby, zejména ne zásoby vody. Ne, pro pronikání člověka dál do stepi jsou nory málo vhodné!

Selezněv už to všechno věděl, když se spatřil v stepi, daleko od sutí rozpadlých skal a valounů. Obyčejně lovci, když táhli za kořistí, vždycky se snažili být v blízkosti záchranných kamenů, aby k nim v nebezpečí mohli doběhnout.

Nyní Selezněv pochopil, proč skály a útesy přitahují lidi až dodnes, po desetitisících let, proč se zdají útulné, něco připomínají, proč slouží jako pravzor architektonických staveb.

Selezněv uviděl střídající se, zpolovice neskutečné, jako na filmovém plátně v kinu, obrazy různých míst v stepi, valící se na něho mnohem rychleji, než kdyby šel nebo utíkal.

Nikdy nebude moci Selezněv zapomenout na jedno ze svých nejjasnějších vidění.

Byl v kruhovité kamenné ohradě — postavené na kopci nedaleko řeky — společně se skupinou lovců a mladých žen, které ještě neměly děti a které se také zabývaly lovem s mu-

ži a připravovaly do zásoby maso. Nastala noc, bezměsíčná, s nespočetnými ohníčky hvězd, které planuly nahoře jako oči neznámých vzdálených dravců.

A na zemi se také rozhořely oči dravců toulajících se kolem lidské pevnosti, vdechujíce vůni živého lidského masa. Ale kamenný pruh byl nepřístupný, a nejen to, skrýval smrtelné nebezpečí. Lidé, pod ochranou balvanů nezranitelní, odráželi kopími každý útok. Kyje a sekery dokončovaly dílo, v chladných jeskyních přibývala nejedná měkká kůže veliké kočko vité šelmy, tak příjemná dospělým i dětem.

V tuto noc podivný „šestý smysl“ upozornil lidi na blížící se nebezpečí. Jaké nebezpečí to je, nemohl nikdo vědět. Přesto se všichni shromáždili okolo úzkých průchodů. Nebylo
muže nebo ženy, kteří by se odhodlali spát a kteří by neupírali zrak do tmy noci, odkud se blížilo neznámé nebezpečí.

Šelmy, které se potulovaly okolo, něco zvětřily a schovaly se. Čas plynul. Jasné hvězdy pořád svítily a noční ticho nebylo rušeno ani lehkým větrem.

Náhle nejmladší lovec vtáhl do sebe silně vzduch, znamení, že zvětřil blízkost nebezpečí. Přitiskl ucho k vysokému balvanu a ostatní učinili totéž. Kámen přenesl vzdálené otřásání půdy, zrychlené a rytmické, jako pochod. Byl to také opravdu pochod ohromného sloního stáda. Blížilo se, míříc ke kopci, na němž byl prstenec balvanů. Jeli stádo opravdu veliké, pak se ani na stepních prostorách neuhýbá ze své cesty a všechno na světě smetá.

Ohně byly ztlumeny, aby nevzbudily zvědavost velikánů. Pomalu narůstal těžký dusot, sloni se na otevřené stepi nepohybovali tak nehlučně jak v lese. Kromě toho se stádo valilo dopředu pravděpodobně klusem nebo velmi rychlým krokem, stěhujíc se někam na odlehlá místa. Běda těm, kdo se včas nestačili odklidit stádu z cesty.

V hluku blížícího se stáda bylo slyšet zvláštní rytmus. Zdá lo se, že hluboko pod zemí tluče několik obrovských bubnů.

Po zádech lovců přeběhl mráz.

Veliké hvězdy blikající nad vysokou trávou těsně nad obzorem se zatemnily. Tam se rýsovaly černé, rychle se pohybující skály, předvoj stáda, skládající se z nejmohutnějších samců razících cestu ostatním. Podobné skvělé exempláře

uzavíraly kdesi v dálce stádo, roztažené na několik tisíc kroků.

Neobyčejná výška zvířat, která se přiblížila, zaujala Selez-něvovu pozornost. Vládcové stepí patřili k zvláštnímu druhu vymřelých slonů, kterému učenci, potomci jeskynních lovců, ohromeni majestátným vzhledem zvířat, dali jméno archidi-skodon.

Selezněv věděl, že dnešní afričtí sloni, loksodoni, mají delší nohy a kratší choboty než lesní indičtí sloni, kteří se živí trávou. Archidiskodoni byli ještě vyšší než afrikáni. Jejich hlavy, se silnými kly a se sráznými čely, se houpaly ve výšce šesti metrů. Pravda, to šli samí mohutní vůdcové, avšak také lavina za nimi se tyčila ve tmě jako strmá černá stěna a připomínala spíše řady středověkých obléhacích věží než živých tvorů.

Archidiskodoni se hnali přímo na kamenný prstenec. Štěpní pevnosti neměly ještě nikdy co dělat s podobným houfem. Náčelník jeskynních lovců, obr se silně prošedivělou hustou hřívou vlasů a se stejně prošedivělým plnovousem, se jen krátce mračil při rozmýšlení. Zbývalo mu také pouze několik vteřin.

Na jeho tiché znamení ustoupili všichni lovci do středu a sedli si na bobek za druhou řadu kamenů, nahromaděnou mezi hlavními balvany. Sedli si a proměnili se v nehybné sochy, tak jak to umějí dělat všechna divoká zvířata očekávající rozhodující chvíli.

Sloni vystoupili na kopec, zvětřili lidi, a jako by se byli proměnili v nehlučné černé stíny. Vysokánští archidiskodoni zastínili půl oblohy. Polovice kamenného prstence byla pojednou tmavou, mlčící stěnou bez jakýchkoli průsvitů. To znamenalo, že proti každému úzkému průchodu mezi balvany stál slon. Tito obři byli tak vysocí, že jejich hlavy byly nad úrovní kamenné ohrady, ale svěšené choboty vtahující hlučně vzduch nemohly k lidem dosáhnout.

Selezněv se nepřetržitě díval do malých oček slona tyčícího se nad ním. Archidiskodoni znehybněli právě tak jako lovci, kteří ani vzdechem neprozrazovali své vzrušení.

Selezněvovi se zdálo, že v očích slona neviděl zlobu nebo údiv, ale pouze zvědavost, a dokonce trochu humoru. Archi-

diskodon, který stál vlevo, maličko ustoupil, naklonil hlavu a přitlačil se čelem i kly na svislý balvan vnější ohrady. Ihned ho napodobili tři další sloni a opřeli se celou tíhou svých těl jako hora na jiné kameny. Selezněv nevěděl, jak hluboko byly zasazeny hlavní balvany, protože kamenný kruh postavila předchozí pokolení skalních obyvatelů. Nyní záleželo všechno na množství dříve vynaložené práce. Povolí-li jen jeden jediný balvan úsilí slonů, sloni rozbijí přehradu, a potom se sotva někdo zachrání. Obr vlevo zatroubil, znovu se skrčil do obrovského černého klubka a doléhal na balvan. Všichni, kdo byli před ohradou, mu odpověděli.

Dupot stáda ztichl, Selezněv viděl v obrazotvornosti, jak se shlukly před kopcem stovky slonů zadržené překážkou.

Předkové znali slony a předvídali, že by s nimi mohli mít co dělat. A tak nelitovali námahy a spustili základy balvanů do hlubokých jam a pečlivě udusali zem. Jediný ze sloupovitých balvanů se ani nepohnul. Okamžiky ubíhaly a Selezněvovo srdce se počalo naplňovat pyšnou radostí. Nebyl dosud jistý, jestli si archidiskodoni neusmyslí spojit své síly a nenaprou se na některý balvan tři nebo čtyři najednou. Ale vůdcům stáda buď chyběla fantazie, nebo si mysleli, že věc nestojí za to, pochopili, že nejlépe bude, když překážku obejdou; v každém případě velikáni odešli a ještě několik okamžiků postáli, jako by uvažovali. Vtom rozřízl ticho vysoký zvuk zatroubení, znamení dané týmž slonem, s kterým se pohledem dorozumíval Selezněv. Ihned přední houf, v kterém bylo asi dvě desítky samců, se rozdělil a obcházel kamenný kruh zprava i zleva. Rozdělilo se také celé stádo, které se dalo do pohybu, obtékajíc lidskou pevnost, jak obtéká řeka skálu, která jí neustoupila. Chvílemi se jeden dva sloni jako černé zdi objevovali před průchody. Natahujíce choboty sáli vzduch. Ještě jednou zazněly chraptivé zvuky. To přicházel oddíl samců-ochránců uzavírající průvod. Opodál, už za zády lovců, se jim ozvali vedoucí sloni. Zřejmě ar-chidiskodonové oznamovali jeden druhému, že v kamenném kruhu není nebezpečí, a zadní voj rychle prošel pravou stranou. Opatrní lovci vyčkávali, až utichne těžký krok. Teprve potom propukli ve vítězný jásot, který se nesl daleko do stepi a stoupal k hvězdnému nebi.

Podivné zážitky, sestavení souvislých obrazů z úryvkovicých vidění, hned neodbytně opakujících jedny a tytéž nepatrné podrobnosti, hned rychle se míhající jako celý roj obrazů ztrácejících se za nemožností je správně pochopit, to všechno Selezněva vyčerpalo, a jeho silná nervová soustava začala povolovat.

Girin se rozhodl, že pokusy přeruší. Domníval se, že Selez-něv, až si uvědomí své eidetické halucinace, navždy se jich zbaví. Vědec jen nerad zavíral tajemné okno, které se zázračně pootevřelo do minulosti, ale obava o Selezněvovo zdraví mu nedovolila, aby v pokusech pokračoval.

Selezněv naléhavě prosil Girina, aby pokračoval, chtěl ještě jednou prožít ta úžasná dobrodružství dávných dob.

Doktor zůstal neústupný.

Ale Selezněvovi se přece jen podařilo navštívit znovu marnivý svět minulosti.

Sergejovým nedopatřením se ztratil zápis o zkoušce nového přípravku s 8-azaguaninem, podle Girinova předpokladu biochemicky povzbuzujícího pamětní uzliny dědičné informace. Právě po tomto pokusu se stala úryvkovitá Selezněvo-va vidění souvislým pásmem. Girin zuřil. Selezněv poprvé viděl, jak jeho vlídné, všímavé oči dostaly tvrdý, cizí výraz. Girin nesnášel lajdáckou práci.

Sergej se zaklínal, že zápis štípli nepřátelé, s takovou přesvědčeností, že Girin nakonec zavrtěl hlavou:

„Jak vás to vychovali? Není na světě ještě ani čtvrt století, a všude se mu vynořují nepřátelé."

Přestože měl velikou úctu k svému učiteli, Sergej nebyl s to potlačit ironii:

„A vy myslíte, že je nemáte? A co závist? Ta je všude. A bude ještě hodně dlouho. Nezávidí vám někdo výsledky?"

Girin se s ním přel a nakonec mávl rukou.

„No co, začneme škaredou práci. Odvážíme se tedy ještě jednou potýrat soudruha Selezněva."

Když se Selezněv znovu usazoval do známého křesla, byl rozčilený více než jindy. Snad proto, že to měla být jeho poslední cesta do světa jedinečných jevů, které doktor Girin vyvolal jako na fotografii.

Na tuto poslední schůzku s minulostí přišli do laboratoře

Selezněvovi přátelé, geologové Andrejev a Turiščev. Lovcova dcera Irina šla s Ritou do rytmiky.

Andrejev se zajímal o pokusy od samého začátku.

Přátelé museli jít domů, aniž se dočkali konce pokusu. Přípravek tentokrát působil zvlášť dlouho. Lovcova vidění nepřestávala několik hodin. Girin to vysvětloval kumulativním účinkem přípravků nahromaděných v organismu, což bylo dalším poplašným signálem pro zastavení pokusů.

Teprve okolo dvou hodin v noci končila Věra těsnopisný zápis prvních Selezněvových dojmů. Aby ho uklidnil, dal Girin Sibiřanovi dávku chlorpromazinu, sám ho zavezl taxíkem k Andrej evovi, zásobil ho uspávacím práškem a unavený se odebral domů. Selezněv slíbil, že přijede nazítří na podrobný pohovor.

Girina přepadl smutek. Dnes se navždy loučil s první reálnou možností výzkumu paměti pokolení. Může uplynout celý jeho život, a on už se nikdy nesetká s tak šťastnou náhodou. Ale i když se setká, pokus se nemusí podařit, a podaří-li se, může se vlastník eidetické paměti projevit jako člověk málo inteligentní a nebude umět sdělovat svá vidění tak přesně a jasně, jak to udělal Selezněv. Ano, nejspíše okno, které se na okamžik otevřelo do minulosti, už se jemu, Girinovi, neotevře! Ale co, uveřejní aspoň výsledky pokusu, přiláká pozornost jiných badatelů. Projevy paměti pokolení se budou pečlivě studovat. . . Kolektivy badatelů a množství případů nepřehlédnutých pro neznalost, ale spolehlivě uchopených pozornými učenci otevřou cestu a udělají člověku přístupným zrcadlo minulých časů ukryté v jeho vlastním organismu.

„Copak to není nejlepší odměna tomu, kdo hledá? Ne, není nejlepší," odpovídal si Girin sám sobě. „Nejlepší by bylo pět deset Selezněvůi Ale co, vždyť jsem měl štěstí, nemusel jsem potkat ani toho jednoho."

Girin se uměl utěšit. Také tentokrát nakonec usnul klidně s vědomím dobře vykonané práce.

Ale Selezněv nemohl spát, přes všechny léky. Poslední lovcova vidění se mu zdála velmi zřetelná. Poprvé nikoli šelmy, ale lidé byli viditelní zřetelně a blízko, a ne nějak nevýrazní a nejasní, jakoby letmo zahlédnutí kolemjdoucí.

Byli úplně jiní, než jak mu líčila jeho vzdálené předky jeho obrazotvornost a knihy.

Už z dřívějších vidění si Selezněv odnesl pocit nadbytku síly a podnikavosti. A přece se mu zdálo překvapujícím bohatství vhodných zařízení ulehčujících život v jeskyních: kožešinové koberce, zástěny a přepážky z tyček, ze zvířecích kůží nebo z rohožek upletených z trávy; útulné kouty pro děti, pečlivě udržovaná čistota, záliba v koupání, znalost zkracovat vlasy a plnovousy. Zřejmě touha po kráse, projevující se v ozdobách na náčiní a na zbraních, v obrazech pokrývajících všechny aspoň trochu příhodné plochy stěn a skal, ale také v oděvu, vybraném podle barvy kožešiny a pokožky, v náhrdelnících ze skořápek ze pštrosích vajec, ze zubů, z měkkých krystalů slídy, ze sádry nebo z vápence. Starší ženy nosily krátké tuniky z tmavé hladké kožešiny, statné mladé matky se pyšnily v sukních z různobarevných pruhů kožešin, děvčata rovná jako kopí dávala přednost pestrosti leopardí kůže. V horké dny šustily ženy sukněmi z dlouhé trávy, které dovedly zhotovovat z různobarevných svazečků. Mužové měli rádi dlouhosrstou kožešinu rysa, vlka, medvěda, která jim dávala bojovného a mohutného vzezření, a děti běhaly nahé i za velmi chladného počasí.

Selezněv se divil malému počtu starců a pochopil příčinu, když uviděl, jak vytrvale se vrhali na lovu do boje, dávajíce přednost smrti v boji před smrtí sešlostí věkem. Kmen musel chránit staré ženy a staré muže, aby mohli dlouho a důkladně vychovávat děti.

Selezněv vyšel z jeskyně a zastavil se na skalnatém výběžku, mhouřil oči před zářící prostorou stepi, ztrácející se daleko za obzorem. Výběžek se příkře svažoval dolů, mírně přečnívaje nad rozvalem kamení u úpatí. Táhnul se podél hřebene, až kam oko dohlédlo.

Když obešel dva nebo tři výstupky, lovec zůstal stát jako zkamenělý. Na povlovném svahu zařízntém jako půlměsíc do srázu zavanul v rozvířeném vzduchu zcela neznámý pach nepřipomínající dravce ani býložravce.

Pod těžkým a bezstarostným krokem zavrzaly drobné kamínky. Za trojbokou skálou se objevil nevídaný tvor, ani člověk, ani šelma, nýbrž obrovská opice podobná člověku pří-

mým držením hlavy a širokými neohnutými rameny. Velikán roztáhl prsty, silné jako kopiste, opřel se jimi o kámen a napřímil se. Byl vysoký jako pořádný slon, více než dvakrát tak vysoký jako Selezněv. Úžas přikoval lovce k zemi. Světle šedá krátká srst pokrývala mohutné tělo s hrudí širší než u nosorožce. Paže byly velmi silné, nikoli dlouhé. Nebylo vidět nohy, ale nemohly by vydržet váhu zvířete, kdyby byly stejně dlouhé jako u člověka. Zvíře se kolébalo ze strany na stranu jako slon a vdechovalo vzduch s hlukem, který se podobal sténání.

Selezněv hleděl upřeně na obludu. Nebál se. Dobře známá cesta mu bezpečně zajišťovala útěk. Tak obrovská opice nemůže utíkat stejně rychle jako člověk.

Lovec si klidně prohlížel zvíře, později určené paleontology jako zástupce skupiny obrovských antropoidních opic, gigantopiteků neboli megantropů. Ted jsou známé ponejvíce v jižní Číně podle nepatrných úlomků kostí, ohromné spodní čelisti a stoliček osmkrát větších než zuby gorily. Malé oči, utopené pod silným čelem, zkoumaly člověka ostražitě, ale bez známek zuřivosti. Těžká hlava, kolébající se nad Selez-něvem, vypadala jako nahrubo otesaný žulový balvan, tak masivní byly výčnělky kostí pod svraštělou našedlou kůží nezarostla tlamy.

Svaly, silné jako žulové kvádry, odhodí buvola, gigantopi-tekovy ruce, jako klády, zlomí jedním rázem hřbet každému nepříteli, kromě snad archidiskodonovi.

Selezněv se musel obdivovat obrovské síle, kterou vládla strašlivá opice. Beze zbraně a bez velikého rozumu mohlo několik gigantopiteků přemoci kteréhokoli dravce. Každý mohl zlomit vaz šavlozubého tygra. Lovec pochvalně mrkl na vzdáleného spolubratra, který se napřímil v celé své výši, a který se proto ještě víc podobal člověku. Lovec začal na velikána mluvit, přesvědčoval ho o svém přátelství a chválil ho pro jeho majestátnost. Obrovská opice sklonila hlavu, opřela se břichem o balvan a upřeně se dívala na Selezněva, jako by se snažila pochopit jeho slova. Náhle oči nestvůry zrudly. Selezněv zmlkl. Velikán pronikavě zařval, obnažil tupé špičáky, potom se pomalu spustil na všechny čtyři. S rychlým trhnutím se obrovský antropoid vrhl na Selezněva.

Selezněv se nepolekal, uskočil stranou a dal se na útěk po kamenitém svahu, přidržuje se okraje keřů. Mrzelo ho, že mu zvíře nerozumělo. Člověk a obrovský antropoid by mohli žít, pomáhajíce si navzájem bystrým rozumem a úžasnou silou. Ale spojenectví síly a rozumu bylo zřejmě nemožné, temné pudy přivedly zvíře do zuřivosti. Jakmile velikánská opice pochopila, že nemůže člověka dohnat, zastavila se a vydala vysoký, za uši tahající vřískot. Selezněv se usmál a změnil útěk v rychlou chůzi, jásaje nad snadným vítězstvím nad horou svalů. Jásot byl rozhodně předčasný, obrovský peň vržený dovednou rukou jen zasvištěl nad lovcovou hlavou. Za chvilečku Selezněv běžel cestou necestou a gi-gantopitek po něm házel kameny a kusy stromů a při každé ráně zlostně zařval. Konečně se dostal na bezpečnou vzdálenost. Teprve potom se ohlédl. Gigantopitek znovu stál opřený o kořen vyvráceného kmene.

Obrys antropoida ztratil na zřetelnosti a celý horský obraz krajiny za ním zmizel. Místo něho vystoupila ze tmy namodralá světlá místa na hlazeném povrchu lékařských nástrojů.

Zmizela také námaha těla udržujícího rovnováhu na kamenném rozsypu neznámých hor, a jeho tělo znovu ucítilo tvrdost kovového křesla, v němž seděl. Selezněv zavřel znovu oči, čekaje pokračování toho, co prožil, ale všechno ne\ návratně skončilo. Lovec chvíli přicházel k sobě, potom rozsvítil žárovku v hlubokém stínítku a začal rychle zapisovat. Teprve potom zazvonil a silné dveře se ihned otevřely . . .

Nazítří přišel Selezněv naposledy do laboratoře, kde tolik prožil, a vyprávěl o gigantopitekovi svému malému, ale neobyčejně pozornému posluchačstvu. Věra horlivě psala, vyplňujíc hromádku lístků, a vyměňovala magnetofonové pásky.

„To je něco!“ neovládl se Sergej, porušiv ticho, které nastalo po Selezněvově vyprávění. „Hrozně rád bych uviděl čtyřmetrovou **opici!“**

„Dal bych nevím co za to, abych se tam mohl ještě vrátit,“ řekl lovec a díval se upřeně na Girina. „Zdraví vem čert. Jenom považte, ze všech lidí jsem zatím jediný, kdo se vrací do pravěku. Máme vůbec právo přerušovat pokusy?“

Doktorův pohled Selezněvovi řekl, že z toho nebude nic.

„Určitě nejste jediný," odpověděl mu Girin. „Takových, jako jste vy, je na světě jistě hodně, ale nejsou dosud nalezeni. A jste-li jediný, potom vás musíme tím víc šetřit, asi jako kosmonauta. A nemyslete si, že tuto vlastnost máte navždyc-ky. Pozoroval jste, že vidění byla kratší a že bylo nesnadnější je vyvolávat?"

„To máte pravdu. Nic naplat, musím jít domů. Sbohem, laboratoři."

Po jeho odchodu nastalo nezvyklé ticho, hezkou chvíli nikdo nepromluvil. Sergej zkontroloval, zda je vypojen ence-falograf, Věra uklízela magnetofon a zápisy.

„Jsem zvědav, co tomu řeknou paleontologové. Je to všechno moc fantastické. A pak, jediný pokus ve vědě neznamená vůbec nic, může z toho nakonec být blamáž. Počkejte rok, dva, deset let," odmítal Girin blahopřání a děkoval hostům za pozornost, kterou jeho práci věnovali.

Kapitola 2

TORPÉDOVKA BEZÚHONNÁ

Girin šel podél ohrady učiliště Simě naproti.

„Vy nepůjdete k Andrejevovům?" zeptal se jí. „Bude slavnostní loučení před dalekou cestou se Selezněvovými."

„Ještě jsem u nich nikdy nebyla."

„Jak to? Vždyť se s Ritou přátelíte jistě už dlouho?"

„Čtyři roky. Ona je hodná, a já vím, že její rodiče jsou pozoruhodní lidé. A přece . . . Jak vám to mám vysvětlit?"

„Jen mi to vysvětlete." Girin se podíval na hodinky a Sima zneklidněla.

„Jistě máte málo času."

„Kdepak! Dnes mám celý den volný. Oba moji pomocníci si vyžádali po namáhavých pokusech volno. Co kdybychom zašli ke mně? Už dávno vám chci ukázat vaši podobiznu — .Baletku' od Serebrjakovové."

Girinův byt byl pravý opak bytu Simina. Nový dům s malými byty, vysoký, čistý a světlý. Vystoupili do sedmého po-

schodí. Girín se přívětivě pozdravil se sousedkou z vedlejšího bytu, pěkně upravenou ženou v bílé blůzce, harmonující s jejími stříbrnými vlasy, a uvedl Simu do čtvercového poloprázdného pokoje.

Teď bylo na Simě, aby se podívala, jak bydlí Girin.

Skoro totéž zařízení, jako má ona, jenže novější. Psací stůl s hromadami rukopisů. Knih méně, než očekávala, když si představovala Girinův pokoj bůhvíproč samý koberec a plný knižních regálů.

Nad stolem a nad pohovkou přitahovaly její pozornost velké reprodukce obrazů. Obrovský africký slon kráčel důstojně džunglí, třepetaje tenkým ocáskem. Druhý slon, ještě větší, běžel přímo na diváka s roztaženýma nestvůrnýma ušima a se zvednutými hroznými kly. Zvíře se zachraňovalo před požárem. Černý buvol sám a zamračený stál v pošlapaném rákosu, cosi očichával. Dvojice lvů otvírala své tlamy, zřejmě otřásajíc svým řevem horským údolím. Zvířata mimovol-ně připoutávala pohled a Sima si hned nevšimla reprodukce portrétu pěkně urostlé a smutné dívky.

„Který malíř maloval ta zvířata?“ zeptala se Sima, sedajíc si do nepohodlného soudobého křesla.

„Wilhelm Kunert. Zná ho málokdo, tak prchavá je sláva malířů přírody. Byl to slavný africký cestovatel, lovec a malíř, první, kdo namaloval velkolepé obrazy afrických zvířat, které se dostaly do všech učebnic, a zvlášť do Brehmova života zvířat.“

„Teď si vzpomínám!“

„Zázraky fotografie a filmování s teleobjektivy umožnily získat podobizny zvířat, o jakých se Kunertovi ani nesnilo. A uběhlo pouze padesát let, poslední obrazy maloval Kunert na začátku našeho století, než se zastřelil.“

„On spáchal sebevraždu?“

„Když viděl, že už nemůže jezdit do Afriky a milovat mladou ženu, střelil se do hlavy z těžké lovecké pušky. To bylo spolehlivé!“

„To si dovedu představit, kolik mu bylo let?“

„Sedmdesát. Byl už dost starý, aby byl unavený těžkým a namáhavým životem, který vedl. Ale už dost o Kunertovi, tady je vaše podobizna.“

Sima si prohlížela reprodukci obrazu od Serebrjakovové, a minutu od minuty se jí líbila pořád víc. Dívka seděla v klidné pozici, vypadala trochu unaveně.

,,Nemyslím, že bychom si byly příliš podobné," namítla Sima.

‚Jste si podobné vnitřně."

„Jestli mě vidíte takovou, potom vám děkuju, chtěla bych být opravdu jako ona ..."

Sima se zamyslila. Girin neřekl nic a ona pokračovala:

„Jak různě mě vidí lidé. Moje kamarádky myslí, že jsem podobná jak kapka kapce dřevěné soše Koněnkovovy dívky, která stojí v Treťjakovského galerii, s rukama založenýma v týl, že mám přesně tutéž postavu, jenom v pase že jsem

v, íí

tencí.

„Jste si opravdu velice podobné!"

,,A jiní mě srovnávají s dívkou na břehu rybníka na obraze Borisova-Musatova, snad jste u mne viděl reprodukci tohoto obrazu, dárek mého dřívějšího muže. '

Girin si velmi dobře pamatoval na skvělý akvarel, na kterém malířovo mistrovství harmonicky spojilo bujný růst stromů, které se zvedaly jako stěna za zrcadlem čisté vody, a ženu v trávě na břehu.

Girin chvíli váhal a pak Simu překvapil:

„Ukážu vám ještě jednu podobiznu."

„Kolik jich proboha máte?"

„Celkem dvě. Jednu jste už viděla."

Girin vytáhl desky ze silné lepenky. V nich byla reprodukce obrazu namalovaného jasnými, čistými barvami. Zobrazovala tanečnici stojící na špičce levé nohy, s vysoko zdviženou skrčenou pravou nohou. Nahé ruce přidržovaly dlouhý terakotový šál. Tvář, úplně kulatá s dlouhýma očima, se nakláněla k pravému ramení. Tanečnice měla tmavofialové jezdecké kalhoty, širokou polosukničku, světle modrou z věnčí a žlutou zevnitř, tuhý zelený živůtek a průhledná křidýlka na zádech.

„To je krásné," byla u vytržení Sima, „ale co já s tím mám co dělat?"

„Podívejte se pozorněji. To je Nataša Truchanovová, namalovaná Bakstem v úloze Peri," odpověděl Girin na Siminu

otázku. „Byla to následovnice Isadory Duncanové, ruská baletka, proslavila se v Paříži v desátých letech našeho století.“

„No co, snad tu vzdálená podobnost je,“ přiznala Sima. „A kde dostanete takové obrázky?“

„Přišel jsem na ně náhodou. A když jsem potkal vás, hned jsem si vzpomněl na Truchanovovou a na Peri. Ale dosud jsem neměl kdy, abych je dal zarámovat a pověsil na zeď.“

„A kdo je ta malířka,“ Sima se otočila k podobizně baleťky, „jakže se jmenuje?“

„Zinaida Serebrjakovová. Možná že ještě viděla její obraz v Treťjakovské galerii. Vzpomeňte si, dívka v bílé blůze před zrcadlem . . .“

„A okolo světle modré a stříbrné flakónky. Nádherné dílo, už jsem ho dávno neviděla.“

„Že by ho odklidili? Tak už i tenhle portrét leží v depozitáři Ruského muzea v Leningradě?“

„Vy znáte ostatní práce Serebrjakovové? Kde jsou?“

„Znám. A nejraději mám její podobiznu Lanserovy ženy, ženy s černými copy, namalovanou s obrovskou působivostí. Je to ona sama — vlastní podobizna.“ Girin položil před Simu starou pohlednici.

„Hodně upřímné na vlastní podobiznu,“ usmála se Sima, dívajíc se na koupající se ženu v rákosí. „Teď vidím, že je na obraze v Treťjakovově galerii také ona sama. Velice zajímavá tvář, trochu liščí. A co je se Serebrjakovovou teď?“

„Je ve Francii se spoustou svých obrazů, které tam nemají žádný ohlas. Chtěla se vrátit do vlasti, ale je už stará. Je jí něco přes osmdesát let, a nejsem si ani jist, jestli vůbec ještě v. . íť
žije.

Girin vstal a prohlásil, že udělá Simě čaj, uvidíme, čí je lepší.

Vůně jasmínu zavanula v pokoji, jakmile Girin přinesl čajník z červené kameniny. Na udivenou hostovu otázku vysvětlil, že je *to* květinový čínský čaj, který mu dovezl jeden pacient. Sima si vzala svůj šálek a dívala se s nedůvěrou na slabě zabarvený nažloutle zelený odvar. Byl však překvapivě chutný — bez cukru zároveň zaháněl žízeň a povzbuzoval lépe než káva.

„Trochu připomíná středoasijský zelený čaj, ale je chut-

nější," řekla Sima. „Přiznávám se, že jste mne překonal. Nikdy jsem podobný čaj nezkoušela a ani neviděla v obchodech."

„U nás se bohužel neprodává. Mohu vám darovat tuto plechovku? Neodmítejte ji, prosím vás, vidím, že vám čaj zachutnal."

Sima poděkovala a opatrně vzala pestrou krabičku.

„Neznám vás dlouho, a přece mi připadá, že vás znám léta. A přitom o vás dohromady nic nevím. Nikdy jste nemluvila o svém dětství. Bylo šťastné?"

Sima se mu zadívala jakoby pátravě do očí. Dlouho mlčela, pak si povzdechla a začala tiše vyprávět.

„Zůstala jsem sama, když mi byly čtyři roky, vzala si mě k sobě sousedka, učitelka cizích řečí. Stala se mou nevlastní matkou."

„Vůbec si nevzpomínáte na své rodiče?"

„Na otce ne. Ale na maminku, to je divné, se sice skoro nepamatuju, jak vypadala, a přece zůstal po ní pocit toho teplého mateřského, něžného, co zřejmě vsává celá bytost dítěte. Otec byl strojní inženýr a maminka znala dokonale několik jazyků a vyučovala jim, právě tak jako teta Lízá. Babička, maminčina maminka, žena poručíka, který zahynul na torpédaborci v rusko-japonské válce, mnoho cestovala. Maminka * ní byla jako děvče v Anglii, ve Francii, v Itálii a v Řecku. Už si ani nevzpomínám, kde ještě. Říká se, že měla vzácné nadání k řečem. Kromě toho byla básnířka a redigovala knihy; vidíte, o mamince vím dost, protože teta Lízá se s ní znala. Ale tatínek, o tom nevím vůbec nic."

„A vy jste přesvědčená, že už nežijí?"

„Oznámili mi to. Zemřeli jako ‚nepřátelé lidu'. Byli pak rehabilitováni. Pozdě."

„Povězte, a to bylo příčinou toho, že jste nikdy nebyla u Rity?"

„Uhodl jste. Měla jsem dojem, že se lidé ke mně chovají bud útrpně, nebo podezřívavě. Nestala jsem se samotářkou, ale taky moc společnost nevyhledávám."

Girin vzal opatrně a něžně Siminu ruku a zvedl ji ke svým rtům. Sima ji neodtáhla. Dívala se doktorovi přímo do očí a řekla:

„Vy ovšem chcete vědět, co bylo dál. Ale ano, chcete," pokračovala v odpověd na Girinův odmítavý posuněk, „čím dříve vám to řeknu, tím lépe." Věta, kterou začala, jí utichla na rtech, ale oči nesklopila.

„Když mi bylo devatenáct, provdala jsem se za studenta našeho ústavu, který se mi zdál zosobněním mužnosti. A zatím . . . Celkem rok uplynul od smrti tety Lízy, velmi jsem potřebovala životní oporu. Zůstala jsem přece na světě sama. Náš společný život se od začátku nějak nedařil. A když se zjistilo, že můj původ mu může škodit při jeho cestách do ciziny, Petr se tak polekal, že mi to dokázal klidně říct. Odešla jsem od něho hned, bez rozpaků, a zároveň jsem se zbavila iluzí o mužské ušlechtilosti, cti a rytířskosti."

„Psychologická statistika," poznamenal Girin, „přesně dokazuje, že ve svízelných životních situacích se muži ostře rozdělují do dvou skupin. U jedné sílí vytrvalost a mužnost, u druhé se rozvíjí neodpovědnost, snaha utéci psychologickému zatížení a neklidu tím, že je svrhne na ramena ženy nebo hledá zapomenutí v alkoholu."

„A mně se zdá, že u nás mužské pohlaví je prostě zhýčkáno velikým počtem vdov a svobodných žen po válce. Nedospělí mládenci, kteří nebyli ve válce, následují v tom ty starší," namítla Sima.

„Co je to zhýčkanost, když ne nedostatek vytrvalosti a odmítání odpovědnosti?" usmál se Girin.

„Máte pravdu, ale ještě jsem neřekla všecko." Sima vyprostila svou ruku z teplých Girinových prstů. „Potom jsem měla ještě dvě známosti, které se zdály vážné."

„No a?"

„Jak vidíte, jsem dávno a nadobro sama! Vysvětlit proč, to je složité a příliš důvěrné. A nyní. . ."

„Čekáte na oplátku vyprávění moje. Budiž! Já taky maminku ani otce nemám, ale jenom proto, že jsem mnohem starší než vy a jedno z pozdních dětí. Otec i matka jsou z vesnice, ale já jsem se narodil v Leningradě, tam jsem vychodil školu, potom vojenskou lékařskou akademii. Chtěl jsem pracovat vědecky, ale dlouho to nešlo, protože jsem se odvážil zabývat se tím, co odporuje podstatě kultu osobnosti, zkoumáním vědeckých zákonů lidského počínání.

Nevzdal jsem se, protože jsem věděl, že jestli fyzikové a matematici uzrávají brzo a nejvíce dokážou v mládí, v biologických vědách roste vědec naopak desetiletí, až okolo pětatřiceti čtyřiceti let nabývá skutečnou znalost a myšlenkovou šířku. Tak jsem tedy pracoval jako lékař .periferní', jak se tehdy říkalo, občas jsem měnil obor. A ke všemu do toho přišla válka. Po válce mě zavolali do Moskvy, aby mě použili jako pěšce v kariéristické partii jakýchsi vědeckých kapacit. Tím pěšcem jsem se nestal, a byl jsem propuštěn, ať si jdu kam chci. Usadil jsem se v ústavu, který měl málo co dělat s druhem výzkumů, který mě zajímal. Ale ke studiu fyziologie zrakových halucinací mi poskytuje laboratoř, složité přístroje, a dovoluje mi, abych se své práci věnoval aspoň ve volném čase. To je jedna z příčin mé pověstné zaneprázdněnosti. Můj životopis, pokud jde o moje povolání, je skončen.“

„Mám jednu otázku. Pochopila jsem vás správně, že jste celou dobu hromadil vědomosti a nerozptyloval se na vedlejší věci především proto, že váš vědní obor nebyl dost respektován?“

„Patrně máte pravdu. Musel jsem být takovým osamělcem ve vědě jako vy v životě.“

„A jak tomu bylo u vás v životě?“

„Obráceně. Vždycky byli lidé, kteří se ke mně chovali dobře, chtěli být mými pomocníky, žáky, dokud se neukázalo, že můj směr nemá naprosto žádné vyhlídky. A při lásce jsem začal, jak vy jste to nazvala, těmi známostmi. Jedna z nich byla velice vážná, a dokonce až tragická a zanechala stopu na všem, co následovalo. Jednou vám to vypovím. Oženil jsem se dost pozdě. Manželství bylo, tak jak u vás, nepodařené, ale druhá strana sotva byla něčím vina. Prostě jsme si byli čím dál cizejší. Naše odlišnost nás zpočátku vábila, ale ne nadlouho. Děti jsme neměli, a bylo by zbytečné udržovat to, co už nemělo žádný smysl.“

„Kdy jste se rozešli?“

„Před osmi lety.“

Sima seděla ve své obvyklé pozici, „na krajíčku“, a mlčky hleděla na Girina.

„Mohu se vás, Simo, na něco zeptat?“

„Na co chcete!“

„Jste šťastna, Simo?“

„Nevím. Tohle slovo se vyslovuje tolikrát, že jeho smysl uniká a mění se v prázdný zvuk.“

Girin přikývl a chtěl odpovědět, ale vtom zaklepal někdo na dveře. Sima sebou trhla.

„Ivane Rodionoviči, máte jít k telefonu,“ ozval se ženský hlas, pravděpodobně té šedovlasé dámy, kterou potkali, když přicházeli.

Girin se mrzutě zamračil, vstal a omluvil se.

Vrátil se za několik minut a zastihl Simu, jak si prohlíží baletčiny podobizny. Sima se k němu obrátila:

„Už musím jít!“

„Já pojedu k nemocnému až za dvě hodiny.“

„Přišla jsem k vám ve tři — a ted je půl sedmé. Teta Lízá říkala, že inteligentní host se nemá zdržet déle než tři hodiny. Ale když dovolíte, ráda přijdu jindy a znovu se podívám na ten portrét, opravdu se mi pořád víc líbí. A Nataša Truchanovová taky.“

„Já vám ji dám, až ji zarámuju. Nebo ne, ať raději visí tady, abyste přišla častěji!“ zvolal Girin.

Sima zatajila dech, když ji veliké Girinovy paže u dveří objaly. Celé její tělo ztuhlo, jako by se v Girinově objetí proměnilo v Koněnkovovu sochu. Jako tmavý stín padly na její hladké líce ohrnuté řasy a její rty se setkaly se rty Girinovými.

„To se nemělo stát!“ zvolala Sima, vysvobozujíc se z jeho objetí. „Viděl jste, že se k vám přibližuju, ale přece jsem ještě nepřišla! Co ted?“

„Nic! Myslete si, že se nic nestalo. Podejte mi jenom ruku, vychované lidi to k ničemu nezavazuje.“ A Girin políbil její dlaň.

„Ruka se dámám líbá tady!“ Sima ukázala na hřbet ruky, pak se rozesmála, rozběhla se předsíní a zabouchla za sebou dveře.

Girin se mračil i usmíval, klesl na pohovku spíše znepokojený než potěšený citem, který ho opanoval silou, která vyvrátila všechny psychologické přehrady, které se lety vybudovaly. Je tedy celá věc pouze v tom, že dříve nepotkal

takovou Simu, která by odpovídala jeho vědomým i podvědomým snům. A v tom, že mezi nimi není nic takového, co by mohlo být důvodem k odmítnutí. Stáří? Ještě ani jednou nebylo cítit rozdíl v letech, ani jedna falešná zastírací nota nezazněla při jejich schůzkách.

Úsilím vůle se přinutil, aby se odpoutal od Simy. Volali ho na pomoc, jak se často stávalo, v zoufalství, když pevnou diagnózou už byl podepsán rozsudek nad člověkem, kterého ještě neznal. Telefonoval starší letec, který už musel jít do důchodu; kdysi mu Girin dobře poradil, a od té doby se stal jeho přívržencem. Zapřísahal Girina, aby se podíval na jeho spolubojovníka, u kterého dnes objevili rychle postupující rakovinu. Bylo třeba operace a kamarád k ní nechtěl dát souhlas. Musí-li už zemřít, pak chce odejít celý, nikoli zmrzačený operací. Letec uprosil Girina, aby jel k příteli a přesvědčil ho, aby svolil „jít pod nůž". Jenže letec za ním přijede okolo osmé hodiny, a on se dosud nepřipravil. Smůla je v tom, že ani Girin nebyl přesvědčen, že je nutné tohoto člověka přemlouvat. Je-li diagnóza správná, a nemá důvodu, aby o tom pochyboval, potom při této formě vývoje zhoubných nádorů se málokdy podaří zjistit všechny rozšířené a nepřesně ohraničené odnože nádoru. Protože nádor roste rychle, lze operaci odložit jen na krátký čas. Ale kdo může tvrdit s naprostou jistotou, že všechno půjde právě tak a že osud nezanechal zadní dvířka pro chirurgovo umění a pro mocné záření kobaltové lampy! Girin vstal a šel do kuchyně, kde si vzal z chladničky láhev podmáslí. Jedl po šesté hodině pouze tehdy, když na něho čekala večerní práce.

Bývalý letec hnal spolehlivě a mlčky svou volhu. Girin si stěží uvědomil, že přijeli někam na Leningradskou třídu.

Nic neuniklo doktorově obvyklé pozornosti. Ani strnulá chůze ženy, která jim otevřela dveře, ani vyděšené oči vysokého a vyzáblého chlapce, který se kmitl na chodbě, ani potlačované rozechvění ve tváři Girinova známého. Vstoupili do světnice s bodrým zvoláním: „Nikolaji, já jsem ti přivezl toho svého čaroděje!

Muž, který ležel na rozloženém gauči, zvedl zvědavě hlavu,

a Girinovi bylo hned jasné, že tento muž nepotřebuje útěchu, ale spíš může sám utěšovat jiné. Povolání často formuje lidské tváře.

Světle modré vybledlé oči nemocného si prohlédly Girina klidně, spíše ironicky. Nenuceným posuňkem vyzval příchozí, aby se posadili.

Jak málo celkem znají lidé i své nejbližší přátele, pomyslil si Girin o letci, který ho přivezl. „Proč užívat před takovýmto celým chlapem běžných způsobů strojené bodrosti, dobré snad pro dítě nebo pro nerozumného dopělého?“

Girin si nevzal nabídnutou cigaretu, posadil se a začal k nemocnému mluvit, jako by byl dávným důvěrným přítelem tohoto vynikajícího zkušebního letce. Svěřil se mu se všemi svými úvahami. Mluvil i o možném nezdaru, s důrazem upozornil na možná „zadní dvířka“, která nedovolují operaci tak jednoduše odmítnout. Posměšek, který se objevil v pohledu nemocného, zmizel, a nemocný nespouštěl oči z neznámého doktora. Teprve když Girin zmlkl, hlučně si oddychl a zapálil si další cigaretu:

„Postavil jste mě před těžký úkol, ale já jsem si už nepřál nikoho slyšet. Je to věc taková nejistá, která může dopadnout tak i tak.“ Nemocný se podíval úkosem na Girina. Girin se ani neusmíval, ani netvářil tragicky. Podivný doktor upíral lhostejně oči do protějšího kouta pokoje, kde stálo nevelké piano.

„Umíte hrát?“ zeptal se znenadání nemocný a na Girinovo přitakání pokračoval: „K smrti rád mám hru na klavír, ale není nikoho, kdo by hrál. Sám jsem neměl kdy se naučit, ale po synovi chci, aby se učil, jenže on ne, bojí se toho jak čert kříže!“

„Našel jste mu asi špatného učitele, v tom je to. Hudba, to je jemná věc, k níž se musí člověk připravit postupně, podle svých schopností a zálib, a tomu rodiče a učitelé nerozumí. Proto taky vtloukají škálami žákům nechuť k tomu, co je potěšením života . . .“

„A co, doktore, když vás poprosím, abyste mi opravdu zahrál, a dokonce něco smutného? Při hudbě se lépe myslí.“

Girin nemohl odepřít a posadil se k pianu. Schubert a Liszt nemocného okouzlili. Zvedl se na lokty. Girinovi se

také pěkně myslelo při hudbě, a čím dále tím více chtěl něco pro tohoto muže udělat. Myšlenky se stáčely do pevné pružiny a pak zrychleně probleskovala jedna za druhou. Girin se rozpomněl na své dávné úvahy o možnosti léčit rakovinná onemocnění. Dávno u lidu známé nezhoubné kožní výrůstky, které jsou ve skutečnosti také neorganizovaný růst buněk, někdy velmi bolestivé a mokvavé, se v dávných dobách léčily „zaříkáváním“, to jest — přeložíme-li to do vědecké řeči — sugescí, a ve většině případů zmizely „samy od sebe“.

Odolnost organismu proti onemocnění, silnější u některých lidí a u jiných menší, závisí do značné míry na malé žláze, thymusu. Tato žláza je usměrňuje nejen biochemicky, krví, ale také vyšší nervovou činností, a podléhá tudíž nervovým podnětům.

Girin přestal hrát a v nastalém tichu bylo slyšet hluboký povzdech nemocného:

„Jak se ještě chce žít, každý rok je zajímavější. Člověk se dozví, co se děje na Venuši, potom taky na Marsu, potom přistaneme na Měsíci s člověkem na palubě. Svět je pořád širší a širší, a teď abych odešel. To je k vzteku!“

„Ted vám zahraju něco těžšího,“ obrátil se k němu Girin, začínaje Chopinovu Čtvrtou baladu.

Za přísného rytmu dávno známé melodie se myšlenky správně řadily jedna ke druhé jako cihly budovy.

„Přerušuje-li se neorganizovaný růst buněk ‚sám od sebe', nebo když se totéž děje sugescí, v obou případech vznikají v organismu jakési neznámé protilátky buněčné hmoty, které brzdí vzrůst buněk, ba více, mohou zničit nádor, který se už utvořil. Přímým potvrzením toho jsou poslední pozorování anglických a amerických kancerologů steroidních hormonů. Narazili na příznaky existence nějaké buněčné látky přerušující růst rakovinných buněk. Zřejmě lehké případy porušení pravidelné koordinace růstu buněk, které se projevují v zevních rozrůstáních nezhoubného rázu, léčí organismus sám, podléhaje pouze při hlubších porušeních. Ale možná, kdybychom dovedli organismu pomoci.. . Čím, to zatím nevíme, protože můžeme při pokusech o pomoc častěji pacienta otrávit než mu být užiteční.

Vezměme nedávné pokusy s antikoagulanciemi, látkami, které zabraňují krvi, aby se srážela. Jelikož je náhlé sražení krve smrtelně nebezpečné, je v organismu mohutná obrana. Při vstřiknutí koagulancie, srážitele krve, do krve prudce stoupá obsah antikoagulancií. Tato reakce je téměř okamžitá, působí automaticky, a tím zachraňuje organismus. A ukázalo se, že zvětšení obsahu antikoagulancií lze způsobit sugescí.

Něco podobného by mělo být použito k zničení neorganizovaně rostoucích buněk. Látka, která je rozpouští, nazveme ji, chcete-li, cellolizinem, by měla existovat v organismu. A je-li tomu tak, lze se pokusit jeho působení vyvolat opět skrze mozek, sugescí, právě tak jako skrze fibrolizin .. .“

Girin se usmál, když si představil tu bouři nedůvěry a obžalob z mastičkářství, která by se na něho právem sesypala za nejmenší pokus veřejně odůvodňovat podobnou metodiku.

„Ať tak či onak, nikdo nic nedává v sázku,“ pokračoval Girin v svém rozjímání, akcentuje vzrůstající tempo balady, ,,a přesto bude nepatrná vyhlídka na záchranu tohoto muže. Musím předběžně promyslit pořadí sugescí, přinutit nemocného, aby mi uvěřil a pomáhal mi. Musí být několik seancí, jednoaktová hypnóza tady nic nepomůže.“

Girin přestal hrát, potichu spustil desku piana a vstal:

„Prosím všechny, aby odešli a zavřeli dveře. Musím zůstat s plukovníkem sám.“

Bývalý letec, Girinův známý, a žena nemocného, která seděla mlčky stranou a nespouštěla ze svého muže smutné oči, se překvapeně na doktora podívali. Rozkazovačný tón a pohled je přinutily, aby uposlechli. Girin si přisedl znovu k nemocnému a sděloval mu obsah svých úvah a žádal po něm, aby všechno zachoval v tajnosti.

„Co jiného můžete ode mně čekat než souhlas?“ podivil se nemocný. „Zatímco jste hrál, už jsem se definitivně rozhodl.“

„Nesouhlasit?“ zeptal se Girin s pochopením.

„Ano! Buď úplný život, nebo nic! A bašta!“

„Tím lip, aspoň neztrácíme čas. Ale musíte se mnou spolupracovat právě tak. Všecko, nebo nic! Platí?“

„Já vám rozumím! A řekněte mi, doktore, vy to umíte? Naučil jste se to, nebo to máte vrozené?“

„To i ono,“ usmál se přátelsky Girin.

,,To mám tedy štěstí!“

„V Moskvě je mnoho takových, jako jsem já. Jistě jsou taky silnější, než jsem já, ale já to chci zkusit sám, vím, co potřebujete.“

„Dobrá, doktore, tedy platí!“

Bývalý letec, plukovníkův přítel, vpadl do laboratoře a chtěl mluvit s Girinem. Sergej, pobouřený rouhavým porušením pořádku, kývl hlavou ke komoře, kde se Girin zavřel s mužem, který se podroboval pokusu. Letec si sedl zarputile na vrzající židli a prohlásil, že se rozhodl čekat na doktora třeba do půlnoci. Věra povolila a spojila ho s Girinem domácím telefonem.

„Ivane Rodionoviči, musíte jet k Deminovi. Telefonovali od něho, abych, vás hned přivezl. Něco se tam stalo!“

Girina se zmocnila úzkost:

„Co se vlastně stalo, to neřekli?“

„Ne. Mluvila jeho žena a řekla, že její muž vás chce ihned vidět.“

„Dobrá! Jděte do vozu, počkejte na mě.“

Girina uvítal v předsíni sám plukovník, objal ho a na několik vteřin se přivinul k jeho rameni:

„Ráno se konalo konzilium. Všichni mi gratulovali, diagnóza byla mylná. Je to zvláštní druh zánětu jakýchsi žláz, nic víc.“ A plukovník se zeširoka usmál a mrkl na Girina: „A teď padnete do mdlob. Já totiž chci stejně být pokusným králíkem!“

„Žádné omdlení se nekoná!“ Girin také mrkl.

„Jak to, vždy jsme byli domluveni?“

„Milý příteli,“ položil mu Girin ruku na rameno, „vy jste měl jako objekt pro mne cenu, dokud jste měl tu rakovinu. Co s vaším hloupým zánětem žláz?“

Plukovník se rozchechtal jako blázen. Potlačoval v sobě dlouho strach ze smrti, pak potlačoval obrovskou radost. A teď se smál nespoutané, se slzami v očích. A Girin s ním.

Kapitola 3

ČLÁNKY ŘETĚZU

Andrejev se vrátil domů brzy a pochmurně si pobrukoval smutnou píseň. Z toho Jekatěrina Alexejevna hned poznala, že profesor dostal „šťuchanec osudu“, jak říkal velkým nepříjemnostem. Ihned se pustila do vyzkoušeného způsobu ženského ošetřování: usmažila mu jeho zamilované kyjevské kotlety, vyndala ostře vonící sýr a moldavský koňak. Profesor se napil, posadil se na pohovku, zapálil si a začal pobrukovat.

„Tak už mluv, co se stalo, Leonide?“ zeptala se jeho žena.

„Ale nic zvláštního. Šel jsem napříč dvorem, kde se teď vedle našeho ústavu staví. Dívám se a stojí tam třítunka, právě taková, na které jsem se kdysi probíjel mongolskou pouští. Třítunka stojí zanedbaná, kabina zatlučená překližkou, chladič vražený do plotu. Dosloužila.“

„A co má být?“

„Vždyť je to nabíledni, zanedlouho zrovna tak já vrazím nos do plotu . . .“

Jekatěrina Alexejevna pozorně pohlédla na svého muže, přimhouřila oči a posadila se vedle něho.

„Tak ven s tím, Leonide!“

A Andrejev vyprávěl manželce, že právě před chvílí byl na bezpečnosti. Na jeho jméno přišla silná kniha ze západního Německa. Uvedená zpáteční adresa je mu naprosto neznámá. V trošku odlepené desce našel tajnou šifru, adresu, kde se má přihlásit, a dopis, v němž mu oznamují, že „podle naší úmluvy odevzdá vám náš zástupce patnáct tisíc dolarů jako odměnu za informaci, kterou jste nám slíbil.“

Vyšetřující soudce prohlédl knihu, „deliktní“ dokumenty a řekl:

„Uklidněte se a svěřte se mé zkušenosti. Ti, kdo mohou platit takové peníze za informaci, ti dovedou lépe schovávat kódy. Z toho vyplývá, že jde zcela jistě o provokaci. Nebyl jste to právě vy, který se na nás obrátil ve věci nedávné návštěvy ankarského archeologa Deragaziho?“

„Ano. Je to ale mizera! To bude určitě on!“

„Zřejmě je to teprve začátek. Může vám být posláno ještě něco horšího. Postaráme se samozřejmé o vaši ochranu, ale může se stát, že přehlédnete něco, co vypadá docela neškodně.“

„A co myslíte, může být horšího?“

„Například nějaká kniha nebo dopis s jedem nebo s nákazou, rukopis sešitý takovým způsobem, že se při jeho listování najisto píchnete. Mohou to být také vzorky kamenů nebo krystalů obsahující silný radioaktivní náboj nebo jed, vypařující se na vzduchu. Všelicos si dovedou vymyslet, to mi můžete věřit. A proto buďte velice opatrný. Nedůvěřujte ani tomu, co vám pošlou vaši staří kolegové — vždyť použít jejich adres není žádný kumšt.“

„Rozumím a srdečně děkuju . . . Ale — existuje ještě jeden člověk, a ten by měl být také varován . . .“

„Máte na mysli patrně doktora Girina. Ne varovat ho, ale namlátit by se mu mělo! Svým nerozvážným pokusem Deragaziho vyplašil a tak nás připravil o možnost jej odhalit.“

„A třebas by vám ten Deragazi tu možnost vůbec nedal.“

„To je docela možné. Ale čeho dosáhl Girin? Naprosto ničeho! Ta filosofická deklarace, kterou získal od archeologa, nemá přece vůbec žádnou cenu. Ani jako svědectví ne. Každý si může dovolit myslit jak chce. A z čeho to pramení? Z nevíry v naše metody!“

„Ale jak to vlastně je s Girinem?“

„Nemějte starost! Ten váš sebejistý doktor prohlásil, že se ničeho nebojí, právě proto prý nařídil Deragazimu, aby na všechno zapomněl! Vždyť je to k smíchu, myslit, že ho uposlechne!“

Na rozloučenou vyšetřující soudce Andrejevovi připomněl, že od něho anebo od Iverněva netrpělivě čekají na jejich úsudek o tom, co by mohlo zajímat bandu Deragaziho v materiálech Iverněva staršího.

Když to všechno své ženě vypověděl, vrátil se k tomu, čím začal:

„Jen si pomysli, jaká je to ohavnost! Patnáct tisíc! Je to ale lotr! Vymyslil si tak velkou částku, aby to vypadalo pravděpodobněji. Ví, že bych se koupit nenechal. Ale chce

mi prostě dělat nepříjemnosti. Teď teprve chápu, co pociťovali lidé nevinně pomlouvaní.“

Profesor si odfrkl právě tak, jak to dělávala Rita, a mávnutím ruky se pomalu uklidňoval. Stopka koňaku a cigareta ho přivedly do lepší nálady. Několik málo minut si Andrejev nahlas prozpěvoval a pak se rozhodl:

„Všecko zase jednou obrátím vzhůru nohama! Pojedu do Leningradu k nejmilejší Jevgeniji Iverněvové. Ať mi ukáže archív Maxmiliána Fjodoroviče. Snad bude moje bezhlavost menší než Mstislavova.“

Kapitola 4

MILOST BOHŮ

V horkých letních dnech mířili Moskvané v houfech za město. Nechyběli mezi nimi ani Sima s Girinem. Sergej odjel na konec června a na celý červenec někam na stavbu a svěřil milovanému učiteli svůj drahocenný poklad — motocykl, který získal výměnou za chladničku vyhranou v loterii a za doplatek, který obnášel všechny sestřiny úspory a Girinův honorář za článek.

Girin, který v mládí rád jezdíval na motocyklu, se rozpomněl na minulost. Nebylo to sice při ruchu na silnicích zvlášť pohodlné, ale mohli se přece jen dostat k místům, která ještě nebyla přeplněna těmi, kdo toužili po slunci a po koupeli.

Nejčastěji jezdívali k jedné zátočině řeky Moskvy, kde malá hráz zvedala hladinu vody a kde poměrná odlehlost místa od hlavních cest je chránila před náporem milovníků vody. Girin tam přijížděl po cestičce vyšlapané dobytkem, proplétaje sa mezi namodralými kmeny smrčků, a po písčitém svahu sjížděl přímo na loučku zbarvenou množstvím kvítí dožluta a obepnutou dokola hustým vrbovím. Sima se nejraději uvelebila na staré lávce, která z neznámých důvodů vedla daleko do řeky, a v zamyšlení sledovala pomalé kolébání leknínů v slabém proudu. Voda s odrazem kovově žhavé

oblohy připomínala olej a sevřena strmými břehy černala se v hlubině. Dno se zdálo tajemné a nedostupné.

Girin usedl na kraj lávky, poblíž vetchých, do břehu vražených kůlů, a šplouchal nohama v chladivé čisté vodě. Sima byla osmahlá, světle fialové plavky jí slušely. Girin ji upřeně pozoroval s podivným rozechvěním v duši. To proto, že velká láska je vždycky spojena s pocity odpovědnosti a starosti, jistoty i obav, s myšlenkami na to, jak zařídit a ulehčit život nejdražší bytosti na světě.

Motocykl a oděv ukryli v křoví a plavali dolů po proudu. Dole byla řeka hodně mělká a voda sahala sotva po pás. Sima a Girin dovedli plavat bystřinou jeden za druhým, s hlavami ponořenými pod vodou, a jen zřídka je zdvihali nad hladinu, aby nabrali vzduch. Potom šli mokří stezkou podél břehu, brouzdajíce se vyhřátými průzračnými kalužemi. Měkká hlína usazená na dně a hustá jako smetana příjemně proklouzávala mezi prsty bosých nohou a suchý prosluněný vítr rychle vysoušel a laskal kůži, která dostávala bronzový lesk.

V půli srpna se jasný den, vydařený a slibný zrána, náhle změnil v odpoledních hodinách. Z jihozápadu se hnaly nízké mraky a zkřehlí koupáči se nemohli zahřát na sluníčku. Girin vyhledal chráněné místo pod strží, nasbíral trochu chrastí a rozdělal malý oheň.

„Bojím se, že pěknému počasí je konec," řekl rozladěně. „A konec bude i vaší dovolené . . ."

„Zbývá mi ještě hodně času," prohlásila Sima, „tolik, že ani nevím, mám-li jej všechen využít k dovolené. Zvláště nebudete-li vy se mnou."

„Brzy odjedu do Indie."

„Ano, vzpomínám si, že jste o tom mluvil. Co bych dala za to, kdybych se někdy mohla dostat do té podivuhodné země. Kromě toho mám, abych tak řekla, profesionální zájem. Dopisuju si totiž s jejich učitelkami gymnastiky. Domnívají se, že v naší škole umělecké gymnastiky je mnoho tanečních prvků. Velmi dobře by se hodily pro Indii, kde se tento druh sportu právě začíná rozvíjet."

„Proč byste tedy nejela?"

„To obyčejný smrtelník, jako jsem já, nemůže, nemá pozvá-

ní od nějakých společností ani peníze na turistický zájezd, ty jsou u nás zatím příliš drahé.“

„Simo, proč byste nejela se mnou? Všechny moje výlohy platí indické ústavy. Ne, nežertuji, ani trochu,“ dodal Girin po dívčině ironicky nedůvěřivém pohledu. „Znáte mne, že nepatřím ke šprýmařům, mluvím teď o nejdůležitější věci v mém životě ...“

„Nerozumím vám.“

„Protože je mi souzeno, abych jako ďArtagnan prožil svůj věk v malých hodnostech, můžete se mnou jet pouze — když se stanete mou ženou!“

Sima sebou trhla, ustoupila o krok a krátce vzdychla. V jejích široce rozevřených očích vyčetl Girin leknutí, radost a ještě cosi jako rozčarování.

„Moje nabídka vás přivedla do rozpaků,“ pospíšil si připojit, „ale vždyť všechno směřovalo k tomu, a já .. .“

Sima se k němu přiblížila jedním ze svých nepostižitelných pohybů a položila špičky prstů na Girinovy **rty.**

Na Siminu tvář dopadly dešťové kapky.

„Pojedeme!“ Girin vykročil k motocyklu. „Jinak náš kůň uvázne v blátě. Jen abychom nezmokli!“

„Zmokneme!“ prohlásila vesele Sima a pohodila dozadu hlavou, aby shrnula s tváře černé prameny vlasů.

Sotva se jim podařilo dojet k silnici, už měli tmavé mraky nad hlavou. Dokud byla silnice suchá, jel Girin s větrem o závod, ale přece jen se před deštěm nezachránil. Na samém okraji Moskvy je zastihl divoce pleskající, prudký a vlahý liják a promočil je do poslední nitky. S přimhouřenýma očima, sotva rozeznávaje cestu, musel Girin zajet ke kraji silnice a zpomalit jízdu, a mokrá Sima, přitisknuvši tvář k jeho zádům, prozpěvovala zvesela, jako by chtěla rozbouřené živly škádlit:

Žil jsem ve vsi nové, ale chudé na veselí.
Zábava jí vystačila sotva na neděli.
Tam ke studni jednou zrána šla holka jak malovaná.

Girin poznal známou starodávnou píseň. Sima ji zpívala s trochu pozměněným nápěvem. Pleskot deště a šumění krů-

pějí stříkajících zpod kol vytvářely přirozený doprovod ke slovům.

Voda pleská, voda teče, usmívá se hezké děvče.
Chlapci, pro ty její oči, srdce div se nerozskočí.

„Simo, jak jste, jak jsi k té písni přišla?“ zeptal se Girin, aniž se odvážil otočit a odpoutat zraky od zamlžené cesty.

„Copak vy ji znáte?“

„jak jsi k ní přišla?“

Z Girinova tvrdošíjného tónu vycítila, že tato otázka je pro něho důležitá, a vysvětlila, že píseň znala a měla ji ráda její nevlastní matka.

„A odkud ji znáš ty?“ zeptala se sama.

„Kdysi bylo s tou písní mnoho spojeno,“ odpověděl Girin nerad ve chvíli, kdy opatrně míjel křižovatku a vjížděl na Borodinský most. „Pojedeme rovnou ke mně. Proschnout a vypít divotvorný čaj!“

„Pozvání na čaj neodolám!“

Sima se schoulila na pohovce, zahalena do Girinova pyžama. Girin vešel s čajovou konvicí v ruce. Se Simou intimně stočenou na pohovce se celý jeho pokoj úplně změnil. Sima měla tu vlastnost, že dodávala svému okolí jakési zdůrazněné zvláštní kouzlo. Úzká, ničím pozoruhodná říčka se stala, jakmile se na jejím břehu Sima objevila, pojednou významnou, tajuplnou a prodchnutou sluneční pohodou.

Ve chvíli, kdy stál u stolu s konvicí v ruce a díval se na Simu, napadla jej myšlenka: „Dychtění po tajuplnu a záhadnosti, vlastní všem romantikům, ať jde o přírodu, obydlí, nebo zejména o člověka, je vzbuzeno očekáváním hloubky, neobyčejnosti, rozmanitosti. Objeví-li se po prvním dojmu duše mělká jako miska, nastává okamžitá reakce rozčarování, to je prudké zabrždění úměrné stupni očekávání. Simu vždy doprovází pocit novoty a hloubky. Vzbuzuje tyto pocity svou zdrženlivostí, nebo tak vidí jen mé zamilované oči? Ať tak či onak, teď už chápu, proč staří Slované věřili v existenci překrásných divoženek lesů a polí, jež nazývali .děvami života', později rusalkami, schopnými dávat člověku radost a sílu přírody.“

Tázavý pohled Simy přerušil Girinovy úvahy.

„Přemýšlel jsem o radosti a síle," vysvětloval, „jež jsou považovány za zvláštní dar osudu, za milost bohů. A právě to tvoří základ zdravé lidské duše, v člověku to vzniká, a on tedy sám sebe obdarovává touto blažeností."

„Kdo to však umí?"

„Netkví to v umění nebo neuměni, ale ve schopnosti velkého duševního vzepětí. Přitom možná že žádná taková zvláštní schopnost není a všechno záleží na okolnostech, které uvolňují cestu skryté psychické síle . . ."

„A tys někdy něco takové prožíval?"

„Prožíval. V mládí jsem prožil velkou lásku, vyprávěl jsem ti o ní, jmenovala se Tona. Potom v laboratoři, když se mi podařilo objevit důležitou zákonitost. A pak ve válce během těžké operace, po dvou dnech a nocích beze spánku."

,,A jaké to bylo?"

„V takových okamžicích se mi zdálo, že stojím na prahu tajuplné země, jako bych překročil hranici dosavadního života. Všechny fyzické a duševní síly jsou v takovém případě neobyčejně napnuty a soustředěny pouze k jednomu cíli a všechno ostatní je přitlumené, jakoby stranou. Objevuje se lhostejnost ke všemu krom onoho cíle. I smrt se zdá být něčím vedlejším."

„Ano!" zvolala Sima. „Někdy je člověku tak báječně, až se mu zdá, že by mohl hned umřít! Ať si, mě to neleká!"

„Aha, ty to znáš! Tento pocit blízké smrti se objevuje v okamžicích maximálních duševních vzepětí. Naše podvědomí nás varuje, že stojíme na samém okraji a přetažená struna se chystá v každém okamžiku prasknout. Je zajímavé, že při tom absolutně chybí strach ze smrti. Místo něho přichází pocit splynutí s celým světem, pocit čistoty a jasno-zřivosti. Četla jsi skvělou knihu rakouského geologa Tichého Čo-Ojju, milost bohů?"

„Nečetla a podle tónu tvého hlasu poznávám, že jsem o mnoho přišla."

„O mnoho. Tichý napsal pravdivé vyprávění o svém výstupu s malou a velmi skrovně vybavenou výpravou na jednu z dosud nepokořených himalájských velehor, Čo-Ojju (Bohyni tyrkysu), vysokou osm tisíc dvě stě metrů. Pouze zou-

íalým náporem, s nezměrným vypětím sil, dobyli stateční Šerpové a Rakušané vrcholku. Tichý věděl o ohromném riziku tohoto pochodu a to, že skončil vítězstvím, považoval za dar osudu, za .milost bohů'. Ale poslechni sama, co píše o dni, kdy byl vrcholek dobyt.“

Girin okamžitě našel na polici nevelkou knihu s obrázkem Serpy na pozadí zasněžených vrcholků a začal předčítat.

„Stále níž ustupovaly ostatní vrcholky a stále siřeji se otvírala modrá obloha Tibetu . . . Dosáhli jsme .pásma smrti', výšky osmi tisíc metrů. Tento termín si nevymyslili senzace-chtiví novináři, ale zavedli jej lékaři po zjištění, že v této výši se může u člověka, pokud nepoužívá kyslíku, zastavit výměna látek, což znamená smrt. Tento proces je nezvratný.

Tihle šli bez kyslíku,“ poznamenal Girin, vzhlédnuv od knihy. Simině pozornosti neunikl zvláštní lesk jeho očí, prozrazující vzrušení.

„Jakkoli byl nahoře obtížný každý krok, jakkoli se nám těžce dýchalo, přesto jsme měli pocit velkolepého a šťastného dobrodružství. Možná že příčinou toho byla čistě fyzická blízkost nebe, vědomí, že jsme dosáhli hranic našeho světa. Možná že nedostatek kyslíku nutil mozkové závity, aby pracovaly jinak než obvykle.

Cítil jsem se zároveň bohem a ubohým zrnkem prachu. Obloha, ledovce, skály a já jsme splynuli v jedno. Zdálo se mi, že jsem překročil hranici skutečného světa a ocitl se ve světě s jinými zákony. A vzpomínám si na slova Williama Blaka: ‚Kdyby byla otevřena brána absolutní chápavosti, vše by se zdálo člověku takovým, jakým to je — nekonečným.' Tady se tato brána doširoka otevřela a mne naplnilo nevýslovné, nadlidské štěstí. Nic na tom neměnilo to, že když jsem mohl jasně uvažovat, byl jsem přesvědčen, že ještě téhož dne musím umřít. Vystupujeme nahoru pozdě, nemůžeme se vrátit do tábora a určitě zmrzneme. Tato myšlenka nijak nerušila můj pocit blaženosti. Neobsahovala v sobě nic hrozivého ani hrdinného a nenutila mě ke spěchu. Radost z budoucího úspěchu, a já jsem si byl nyní jist, že dosáhneme vrcholku, už neměla význam. Vrcholek měl stejnou cenu jako vše, co mě obklopovalo, jako já sám, prostě všecko bylo částí jednoho celku.

Přes své přesvědčení, že den skončí naší smrtí, necítil jsem více odpovědnosti za druhy kráčející se mnou. Pojmy se přesunuly a uvolnily místo nikoli lhostejnosti, nýbrž jinému hodnocení...

Najednou výstup končil (šli už bez odpočinku osm hodin! — poznamenal nadšeně Girin) a nad námi byla jen nekonečná modrá obloha. Spouštěla se na nás jako zvon. Dobytí vrcholku přináší velkou radost, ale pocit blízkosti nebe je ještě vznešenější. Málo lidí před námi mělo k němu tak blízko . . .“

Girin zavřel knihu a podal ji Simě. „Přečetl jsem delší úryvek, protože Tichý zde velmi přesně popisuje stav největšího vypětí všech fyzických a duševních sil, nezměrného blaha na prahu smrti.“

„Nerozumím, proč je tomu tak,“ zamyšleně prohodila Sima.

„Ani já nevím. Není pro to úplné vysvětlení. I když z hlediska psychofyziologie je podstata jevu vysvětlitelná. Člověk jako organismus, biologický stroj, je přizpůsoben k tomu, aby občas dokázal snést ohromné vypětí všech svých sil. Jeho psychika je rozpočítána na takové vypětí a takové okamžiky přinášejí s ničím nesrovnatelnou blaženost. Jsou nutně vzácné, protože mohou trvat jen chvíli, a dokonce i situace, která je vyvolává, je vždy mimořádná a nezřídka končí smrtí. Vzpomínáš si na úžasnou Wellsovu povídku Zelené dveře — do nich není dovoleno nahlížet často, jinak odtud nebude návratu!

Nejvyšší vypětí všech sil vždy vedlo k takovým vynikajícím výsledkům, ať už se týkaly čehokoli, že byly považovány za seslané shůry, z milosti bohů.

„Myslím si, že v boji musí být takové stavy, kdy už neexistuje ani strach, ani obavy o sebe nebo o své druhy a je jenom radost z bitvy,“ vzrušeně řekla Sima.

„Nejen strach, někdy zriiizí i bolest. Skvělí Masajové ve východní Africe, .nejstatečnější ze statečných', kteří loví lvy se štítem a kopím, se dostávají do takové bojové extáze, že vůbec necítí ran. Lví drápy a zuby jim způsobují krutá zranění. Nejednou tu evropští lovci sešívali domorodcům uštědřené rány a bojovníci, se ztvrdlými, doslova kamennými těly, vůbec nevnímali, že jsou operováni. Je zvláštní.

že v takových psychických stavech se rány hojí rychle. Začínáme teprve chápat důležitost psychického vlivu na proces uzdravování, kdežto například v Barmě dokonce i u slonů používají psychologickou léčbu.“

„To už přeháníš!“

„Znalci slonů tvrdí, že charakterem, změnami souvisejícími s věkem a poměrem k nemoci je slon velmi podoben člověku a že je v některých směrech o něco statečnější a v jiných zase méně statečný. Stane se, že slon onemocní nějakou neznámou nemocí, která se nedá léčit obvyklými prostředky a která nevyžaduje operaci. Slona nemoc unaví, několikrát těžce vzdychne, zasténá a ulehne. Není-li brzy donucen, aby vstal, už se nezvedne. A tehdy se barmští lékaři slonů rozhodnou použít krajního prostředku: hodí slonovi do očí pepř. Nesnesitelná bolest slona rozzuří, slon se zvedne a uzdraví se.“

Sima nevydržela a rozesmála se.

„Tak tomuhle říkáš psychologie? Představila jsem si, provinile se přiznala, „jak přicházíš k nemocnému a po prohlídce mu sypeš pepř do očí. To by byl pohled!“

„Člověk přece není slon, najdou se jiné způsoby.“

„Třeba revolver a nadávání,“ řekla potutelně Sima.

Girin se na ni pronikavě podíval:

„Nech si těch vtipů, Simo. Co na tom bylo špatného?“

„Nic, ale nepojedu s vámi a vůbec, k čemu jsem vám dobrar

„Jak můžeš takhle žertovat!“ rozhořčil se Girin.

„Vůbec nežertuji. Copak to nevidíte? Měl jste v životě všechno, hlavu máte plnou vědy, co ještě potřebujete?“

Girin strnul v údivu a díval se na Simu, jako kdyby ji viděl poprvé:

„Potřebuju ještě mnoho, a hlavně tebe! Od doby, co tě znám, jsem jiný Girin. A tento nový Ivan Girin zoufale chce a potřebuje Serafimu Jurjevnu Metalinovou, takovou, jaká je ted!“

„Ale pro vás přece neexistuje nic než věda. Co by to bylo s vámi za život?“

„Ten, pro koho je věda všecko, je politováníhodný fanatik, a tím jsem já nikdy nebyl a nebudu. Ale nebudu tě přesvěd-

čovat, že v tobě, a jen v tobě, je všechen můj život. To by bylo málo — i pro tebe.“

Někdo zaklepal na dveře a volal Girina k telefonu.

Girin rozmrzele vyšel do chodby. Volal Andrejev a bylo znát, že je něčím vzrušen. Dostal prý telegram z Indie od Iverněva, potřebuje se poradit a prosí, aby k němu Girin co nejdříve přijel. Girin slíbil, že zavolá, jak jen bude moci, a vrátil se do pokoje. Sima stála u pootevřeného okna a před zrcadlem si na sobě přihlazovala uschlé šaty.

„A co žehlička?“ vykřikl Girin.

„Nemusí být. Musím už jít, slíbila jsem děvčatům, že dnes s nimi budu.“

„A večer, později?“

„Chtěla bych být sama! A nemusíš se dívat tak divně, Ivane,“ tichounce řekla Sima a začervenala se. „Nic za tím není, chci prostě být sama.“

Dívka vystoupila na špičky, políbila Girina, vymanila se, a než se nadál, slyšel už jen zabouchnutí dveří.

Girin zastihl profesora Andrejeva nad kupou tlustých věstníků, s hořící cigaretou, což byl úkaz zcela mimořádný, neboť geolog v poslední době kouřil velmi zřídka.

„Moc vás prosím za prominutí, že jsem vás obtěžoval, ale tady Mstislav se přímo obrací k Vaší Milosti!“

Podle nadnesených slov, jichž použil, každému známému Andrejeva bylo jasné, že profesor se zřejmě cítí být na prahu důležitých událostí.

„Přečtěte si to, ráno jej doručili z ministerstva zahraničních věcí.“ Andrejev podal hostu světle modrý list.

„prosím důrazné zkontrolovat materiály otce zmínka o novem materiálu dvojtečka průzračné nasedle krystaly stop ptejte se Girina co známo ucinku na mozek vyzařováni carka jedu carka nebo plynu obsazených v krystalech minerálu působících ztrátu paměti stop vysvětlete rychle sugori-nuv popis kamenu ukradených minule léto v hornickém muzeu telegrafujte mi new delhi velvyslanectví ivernev.“

Profesor starostlivě sledoval výraz Girinovy tváře, a když u něho nezjistil podle jeho mínění patřičnou reakci, nespokojeně si povzdechl.

„Nic o tom nevíte?“ ptal se maličko přezíravě geolog.

„Nic, Leonide Kirilovičí!“ přiznal se Girin. „Budu ovšem o tom uvažovat, poradíme se s lidmi, kteří by mohli něco vědět, s biofyziky, biochemiky, ale obávám se . . .“

Geolog byl očividně zklamán, tvářil se všelijak.

„A ve vaší vědě není nikdy nic nového, co už byste neznali?“ zeptal se ironicky Girin.

„Vždyť nic neříkám,“ smířlivě zabručel Andrejev. „Tak se tedy pokusíte něco vyzvědět? Jen bych vás prosil, pokud možno rychle.“

„Jistě! Ale dva tři dny to bude přece jen trvat.“

„Nu, to je výborné. Jedu dnes do Leningradu, abych si přečetl ty deníky, zpstím u Mstislavovy matky, kde je Sugorin, a spojím se s ním. Stejně všechno dřív nestihnu než za tři dny. Povečeříme spolu?“

„Děkuji, ne.“

„Nu dobrá. Mám být v sedm na letišti.“

„My jsme spolu, Leonide Kirilovičí, jeden ročník, ne?“

„Jestli jste devět set dva . . .“

„Tak to jste starší. Ale přesto nemáme k sobě daleko. Chápete tedy, že nemohu nic vědět o věcech z let třináctých až patnáctých. Hledejte, prosím, sám. Uvelebte se v Mstislavově pokoji. Pomohu vám jen po technické stránce, při čtení rukopisu Maxmiliána Fjodoroviče. Není ovšem dobré být druhou ženou, a dokonce ještě pozdní, vždyť Maxmilián Fjodo-rovič si mně bral v dvacátém osmém, kdy mně bylo teprve dvacet tři a jemu už čtyřicet čtyři. Jeho první žena zemřela v dvacátém pátém . . .“

„Nerozumím vám, proč to není dobře?“

„Protože jsme nemohli jít spolu od začátku do konce. Zbyla mi jen role strážce jeho památky.“

„A syn?“

„Ten si, nejspíše, vzpomene na otce, až já už tady nebudu. Ale to už tak bývá, a nechci nijak Mstislava obviňovat z nedostatku synovské úcty.“

„Hm-hm . . .“

„Po vašich otázkách jsem si poprvé uvědomila, jak velký kus života mého muže prošel přede mnou a beze mne. Ani

já o něm nic nevím, aspoň pokud se týká duševního světa. Možná že bych uhodla a našla to, co hledáte, ale nemohu, nemám potuchy, kde by to mohlo být skryto, v jakých slovech."

„Nevadí, snad na něco přijdeme."

Kapitola 5

ŠEDÝ KRYSTAL

Orkán otřásal tenkými stěnami tropického stavení. Iverněvovi, slabému jako dítě, se zdálo, že je uprostřed silné vichřice v himalájských horách. V jeho paměti se střídaly obrazy Kašmíru, houpaly se a chvěly jako v přeludu, a mizely rozváty po stěnách pokoje, potažených světlou látkou. Dlouho před jeho horečnými zraky zůstával a často se vracel jeden krajinný záběr, který se mu zřejmě pevně vryl do paměti.

Vysoko v horách, nad hranicí pásma lesů, se rozkládalo údolí plné kamenů obehnané obřími hřbety. S vrcholku horského sedla, odkud se Iverněv díval, se domečky zdály být jen o trochu větší než skalní úlomky, jimiž byl štědře poset levý okraj údolí. Nahoře, v nedozírné výšce, zuřila větrná smršť vířící třpytivý oblak sněžného prachu, který se jako poloprůzračný závoj snášel dolů. Jasné slunce a hluboké modré nebe se odrážely od gigantických sněhových jazyků. Dno údolí napravo i nalevo bylo jednotvárně šedivé, jako je šed stejnorodého kamene vyvrženého z rozestouplého nitra hory. Tato nesmírná záplava kamenného moře obklopovala ubohá obydlí člověka, tak křehká, že až vzbuzovala lítost.

Ale v domcích žili silní a sebevědomí lidé, jakoby zrození těmito strašnými horami.

Nemoc již ustupovala, měl však před sebou stále ještě několik dní, po které bude upoután na lůžku. Protivnou úplavici zavinila tisíciletá studně, z níž se ve chvilkové slabosti odvážil napít nešvařené vody.

jeho noví přátelé jej nepřevezli do nemocnice, ale posta-

rali se o slušnou lékařskou péci a najali dvě mladé, velice přísné ošetřovatelky, které doprovázel stále se smějící a potměšilý „milosrdný bratr“. Lékař, malý a stále upocený tlus-ťoch, přijížděl za geologem každý den ve stařičkém páchnoucím automobilu.

Vše probíhalo dobře, jen Iverněv byl nervózní, zlobil se na sebe a na osud za nemoc, která přerušila úspěšnou práci. Vyčítal si, že zklamal, když takto zůstal vyřazen na dobrých šest týdnů. Již dávno měl být zpátky v Dillí, kde ho jistě očekávají telegram a dopisy od Andrejeva a Sugorina, nejspíš i od Girina. Je možné, že rozuzlení otcova tajemství, týkající se lidí s prsteny a tajemství černé koruny, je obsaženo tam, v oněch ostatním lidem nic neříkajících odpovědích na jeho telegram . . .

Je to zvláštní, jací dobří lidé jej obklopují! Italové, indický malíř Ramamurtí a jeho krásná žena odložili svůj odjezd do Dillí, dokud se neuzdraví. Césare zmíral zvědavostí v očekávání odpovědi z Ruska.

V jakémsi návalu melancholie, vyvolané únavou a naprostým nedostatkem jakýchkoli zpráv o Tatě (matka totiž psala o všem, jen ne o tom, co bylo pro jejího syna nejdůležitější), vyprávěl Sandře o příčině svého stesku. A Sandra našla v něčem shodnost svého osudu s Iverněvovou tragédií. Od Andrey nedostala dlouho žádný dopis a zdálo se jí, že zmizel stejně beze stopy jako Tata.

Sandra si vzala Iverněva na starost, a snad tedy za rychlé uzdravování vděčil ruský geolog jejím denním návštěvám a rozptýlení, o něž se mu postarala.

Dnes přinesla Sandra z Dillí telegram, který oznamoval příjezd doktora Girina. Iverněv nenapsal domů o své nemoci, a Girin jej nyní zval k setkání. Iverněv ihned nadiktoval Sandře telegram: „Ležím nemocen v Madrásu, musíme se nutně setkat, vemte poštu na velvyslanectví, cesta letadlem bude zaplacena.“

Iverněv se poprvé posadil na lůžku, když se zrovna objevil Girin. Doktor vešel dovnitř v bílých volných šatech, s nezvyklým překážejícím kloboukem v ruce, v doprovodu menší opálené mladé ženy s velkýma očima a černými vlasy, která, jak se ukázalo, byla jeho ženou.

Girin s požitkem nastavil tvář ventilátoru. Šima přes svůj přiléhavý šat nepociťovala horko a její hladká kůže nebyla vlhká. Tato schopnost snášet vedro udivila Iverněva i Tillottamu.

Začaly dotazy o Moskvě, o příbuzných a známých, o tom všem, co by se zdálo bezvýznamným cizinci, ale co mělo takovou důležitost pro krajany. Jako by si něco připomněl, Iverněv náhle zmlkl, a Girin s přisvědčujícím kývnutím vytáhl z kapsy balíček. Nemocný netrpělivě roztrhl obal a začal číst. Girin povstal a zamířil s ženou na verandu.

Se silným zaskřípěním na štěrku zabrzdilo u brány nízké zelené auto.

Z automobilu vystoupilo plno lidí. Tři ženy, z nich dvě byly dohněda opálené Evropanky a jedna velmi snědá dcera Indie, která se v černém sárí zdála být ještě tmavší. Muži byli čtyři, dva Indové a dva Evropané, v každé dvojici vždy jeden postarší a jeden mladý.

„Celá delegace přišla na počest uzdravení našeho geologa," zašklebil se Girin. „Jak je vidět, má zde ten náš Iverněv úspěch."

Hostitel i návštěvníci byli staří známí a nenucenost, která mezi nimi panovala, byla poněkud rušena přítomností Girina, Simy a ztepilého starce s hustým plnovousem. Sochař Rama-murtí představil tohoto muže jako svého guru — profesora dějin umění Vitarkanandu. Iverněv něco věděl o jeho úloze v Dajárámově životě a zvedl se na lůžku, aby Vitarkanandu uctivě pozdravil. Avšak stařec jemným pokynem ho přiměl, aby si lehl, a několikrát přejel špičkami svých prstů po čele a skráních nemocného. Iverněva zaplavil příjemný pocit klidu a důvěry a na chvíli zavřel oči.

Nikdo kromě Iverněva si nevšiml, že dva vědci si navzájem pohlíželi do očí s přímou otevřeností, jaká může být pouze mezi velkými přáteli nebo nepřáteli.

Sotvaže Vitarkananda uklidnil geologa a obrátil se k přítomným, setkal se se zpytavým pohledem ruského lékaře. Zlehka nadzdvihnuv lomené smolné obočí nad hlubokýma tmavýma očima, zahleděl se Ind tázavě do bleděmodrých očí Rusa, připomínajících sněžné pláně Tibetu za úsvitu. Několik minut trval nikým nepozorovaný souboj, nebo spíše

zkouška sil, až konečně se Vitarkananda polohlasně zeptal Girina:

„Patříte k těm, kdo nastoupili cestu?“

„Rozumíte-li pod cestou vědu, pak ano, a pokud máte na mysli jógu, tedy ne.“

Profesor skryl úsměv pod širokými šedými kníry.

‚Je pět cest, pět jóg, a jednou z nich je jóga poznávání.“

Chvíli se dobře bavili, zejména Lea se přátelila se Simou, Girin trápil profesora desítkami otázek.

„A ted podnikneme toto.“ Césare vstal. „Unavili jsme Tislava,“ tak Ital vyslovoval pro něho těžké jméno. „Je načase, abychom šli. Navrhuji ruským přátelům, aby nás doprovodili. Nedaleko odtud je vila, jejíž majitelé odjeli na cesty. Najali jsme si tam bazén, pěkně hluboký, se skokanskou věží. Od té doby je náš pobyt v Madrásu mnohem snesitelnější!“

Sima tázavě pohlédla na Girina a ten zase na Iverněva. Geolog přikývl.

„Bazén s kachlíky v nebeské barvě a teplá voda smíchaná s pramenitou! Světle modrá chladivá nádhera!“ sváděl Césare. „Profesora vezmeme také s sebou.“

Dajárámovy a Tillottaminy oči se rozšířily leknutím. Vitarkananda se však neurazil a měkce vysvětlil, že patří k starému pokolení a že se pro něho takové věci nehodí. Césare honem žádal za prominutí, alé vědec mu řekl, že se ničím neprovinil.

„Rád bych si s vámi ještě pohovořil,“ obrátil se ke Girinovi, „až si odpočinete po cestě a budete mít po konferenci **cl. . .**

„Nejsem unaven a zasedání začne až pozítří,“ odpověděl Girin. „Nehodilo by se vám to zítra? Nevím, jak na tom budu po konferenci s časem.“

„Zítra večer, výborně. Dovoluji si vás požádat, abyste mi prokázal tu čest a přijel ke mně. Dovolíte, aby přišlo několik mých přátel? Pouze muži. Dajárám pro vás přijede. Moji přátelé budou velmi potěšeni setkáním s ruským lékařem--psychologem. Něco jsme se již doslechli o vašich příspěvcích na dillíské konferenci.“

Vitarkananda se všem společně uklonil a vyšel v doprovodu Dajárámy.

Girin přiměl Simu, aby se šla koupat s Italy, a sám zůstal u Iverněva. Ještě ani celá společnost nebyla za dveřmi, když geolog požádal Girina, aby mu pomohl posadit se. Mával lístky popsanými povědomým Andrejevovým. rukopisem.

„Považte jen, jaká je to podivná shoda! Leonid Kirilovič našel v otcových zápiscích velmi stručnou zmínku o nálezu neznámých šedých krystalů v haldě starého rudného dolu, o nálezu, který otec učinil za své výpravy do Afghánistánu a na Pamír. Viděl jsem tento zápis, ale nepřikládal jsem mu žádné důležitosti. Bože, jaký jsem to byl hlupák!

„Jak se to mohlo stát?“

„Je to zcela letmá poznámka. Nikdo, ani otec či někdo jiný, nový minerál nepoznal.“

„Nejspíše se k tomu před revolucí nedostal a později mu v tom zabránil běh událostí, vždyť tisknout vědecké práce tehdy bylo obtížné.“

„Ale přece jen se tiskly. A otec to mohl udělat později.“

„Pak tedy nejspíše po revoluci už tyto kameny neměl. Zřejmě o ně nějakým způsobem přišel. Mineralogie přece nebyla speciálním oborem vašeho otce?“

„Nebyla. Byl to normální geolog všeobecného směru zajímající se o naleziště rud.“

„Snad pochyboval o tom, je-li jím nalezený minerál opravdu něčím zajímavý. A v návalu práce se neporadil s mineralogy.“

„To je možné. Co však ještě objevil Leonid Kirilovič: uvádí tuto část zápisu celou a já, popel na mou hlavu, jsem ji přehlédl při prohlídce otcova osobního archívu: ‚Včera jsem byl u A. K., prohlédl jsem si novinky, módní platinové obroučky. Dám mu kameny, platina se bude dobře hodit k jejioh zvláštní barvě . . .' Vidíte, tato slova profesor Andrejev podtrhl: A. K. bude zřejmě klenotník a kameny se nejspíše u něho ztratily, nemyslím, že by je otec prodal.. .“

„Okamžik. Celá ta věc není tak beznadějná, jak se vám zdá. Můj přítel, mineralog Sugorin, popsal podle paměti vzhled kamenů, které byly ukradeny dříve, než mohly být ohodnoceny. Byl to přívěsek v platinové obroučce nalezený v trezoru rozbombardovaného domu. Kameny byly průzračné, s šedavým nádechem, s množstvím droboučkých kovových

jiskřiček rozsetých ve hmotě minerálu. Podle výbrusu se dalo soudit, že přírodní krystaly svisle vrstevnaté tvořily krátké hranoly.“

Iverněv se zachvěl. Girin k němu přistoupil, aby mu pomohl uložit se na lůžko.

„Počkejte, počkejte! Nejdůležitější při tom je to, že tento popis je přesným opakováním popisu šedých kamenů v černé koruně, kterou nalezli italští manželé. Jenže v koruně byly kameny větší!“

Girin, skloněný nad nemocným, se udiveně vzpřímil.

„Wilfried Deragazi, jehož znáte, nabídl Italovi ohromnou částku za korunu a potom přijel k nám, aby si osobně ověřil, odkud měl můj otec tytéž šedé kameny.“

„Ne!?“ jen to dokázal vyrazit ze sebe Girin.

Iverněv se rozkašlal, utřel si pot rukávem jemné košile a pokračoval:

„Z čehož můžeme učinit velmi důležité závěry. Za prvé, hlavní naleziště šedých krystalů bylo známo jen otci. A za druhé, kamínky mají významnou vlastnost. Ti, kdo o tom vědí, nešetří penězi a hledají je po celém světě. A ještě něco vím.“ Iverněv začal Girinovi vyprávět o nalezení koruny a o Leině nemoci.

,,Připomeneme-li si příběhy Alexandra Makedonského, či přesněji legendu o jeho návratu z Indie, jak nám ji vyprávěl Soltanmurad Bechojev . . .'

„Soltanmurada znám. Odpusťte, co vám tedy vyprávěl?“

„V legendě si Alexandr nasazuje na hlavu prastarou divo-tvornou korunu a zapomíná, proč přišel do Indie. Totéž se stalo i s Leou!“

„Jinými slovy, nastala částečná amnézie, když si nasadila černou korunu. Souhlasíte, že shoda nám dovoluje připustit, že potopené loďstvo bylo loďstvem Alexandra Makedonského, jež dostal Nearchos. A podle legendy dostal Nearchos i divo-tvornou korunu . . . Stačí vám to? Elektronický stroj by dávno řekl ano!“

„Tomu je ovšem jedno, co si o něm kdo myslí, když nakonec nemá pravdu. Řekne se, že to byl špatný kontakt. Je to pravděpodobné, ale nejisté. Ale přijímám vaše schéma, protože je logické. Přicházejí různé nečekané věci, jako byly ná-

lezy výborných optických čoček ve staré Tróji. Co by se ale dalo říci k tomu z vašeho biologického hlediska?“

„Nemám žádná fakta ani přesvědčivé argumenty. Zůstanu jen při hypotéze. Úloha krystalů v kvantové elektronice je teprve vědecky studována. Slyšel jste jistě o maserech a laserech, krystalech rubínu nebo jiných minerálů, které zázračně koncentrují světlo. O biologických účincích laserů zatím nic nevíme. Naproti tomu jsou nám již odpradávna známy různé biologické vlivy připisované drahokamům, které jsou ve své většině rovněž krystaly. Možná že v tom, co považujeme za pověry, je troška zdravého smyslu a skutečných pozorování. Připusťme tedy, že šedé krystaly pod účinkem slunečního světla za určitých podmínek vyzařují paprsky, které působí na nervové buňky mozku. A jejich umístění a poloha v koruně jsou takové, že záření směřuje na zadní polovinu velkých polokoulí, tam, kde jsou přibližně umístěna paměťová centra.“

„Ano, to je správné! Vždyť Lea stála s korunou na hlavě na oslnivém slunci! Ale jak mohli takový objev učinit tenkrát, za oněch časů?“

„Na základě praktické zkušenosti a mlhavou intuicí dosáhli lidé mnohého. Část těchto objevů byla potom zapomenuta v nepřetržitých válkách, jimiž, pokud lidí bylo ještě málo, byly ničeny celé kultury. Zřejmě jsme ztratili i vědomosti o vlastnostech šedého krystalu, které někdo znenadání poznal. Jakého druhu jsou tyto vlastnosti, to už musí objasnit mineralogové, krystalografové a fyzikové.“

„Musíme získat vzorek. To je jediná cesta. Jinak můžeme pouze hádat, vězí-li to v samém krystalu, nebo v oněch stříbrných intruzích.“

„A co když to vůbec netkví v intruzích, a spíše v celkovém složení?“ zapochyboval Girin. „V čem to je, se můžeme bavit donekonečna, dokud nebudeme mít v ruce materiál ke zkoumání. A máme, myslím, jedinou možnost, jak ho získat, totiž tu, že by se váš přítel Césare uvolnil vytáhnout korunu zase na světlo boží, jestliže je skutečně ukryta, jak v rozhovoru naznačil. Kdyby ji dal vědcům do rukou, měl by po starostech a nehrozilo by mu ani žádné nebezpečí ze strany našeho .přítele' Deragaziho.“

„To by bylo opravdu nejjednodušší. Myslíte, že mu můžeme říci všechno?“

„Ovšem. Konec nitky má v rukou stejně nakonec on. Ostatně na mne nedělá dojem člověka, který je ochoten za peníze ke všemu. Je to rozumný člověk a musí pochopit, že když už se do věci vložila organizovaná síla, musí jednotlivec ustoupit stranou a svěřit věc jiné, neméně mohutné organizaci. A vy, geologové, byste měli co nejrychleji zabezpečit tento starý důl, podaří-li se ho podle záznamu vašeho otce najít.“

„Ivane Rodionoviči, ten důl leží v Afghánistánu!“

„A to je škoda! Ale co, jak se tam dostat, s tím ať si lámou hlavu jiní. Napište úřední zprávu. Hned! Můžete poslat někoho ze svých spolupracovníků letadlem do Dillí?“

„Budu muset požádat geofyzika Volodu Tulymova. Je to druhý sovětský geolog tady v Madrásu, jinak tu nemám nikoho. Ale co, poletí tedy on, jaká pomoc.“

„Tak dobře. Zprávu odevzdáte jemu. Ted si čtvrthodinku odpočiňte a potom se dejte do práce. Nemusíte se rozepisovat zeširoka. Udělejte kopii pro Leonida Kiriloviče a on dá potřebné vysvětlení.'

Koupali se všichni kromě Tillottamy. Nyní, když byla ženou Dajárámovou, nesměla porušit starodávné předpisy, ačkoli se velmi ráda koupala v moři spolu s Dajárámem nebo s Italkami, pokud nebyli přítomni muži. Tanečnice se uvelebila v hlubokém stínu pod přístřeškem z plachtovi-ny, zatímco ostatní se s blaženými obličeji ponořili do vody, nebeské zbaryením i osvěžujícím chladem. Sima si nemohla odepřít požitek skoku se skokanské věže a udělala ve vzduchu vlaštovku s přemetem za pochvalných výkřiků méně dovedných pěti plavců. Pouze Lea se rozhodla soupeřit s ruskou gymnastkou a provedla svůj znamenitý skok z nejvyšší plošiny.

Sima také vystoupila až nahoru a promýšlela, co předvést. Všichni ostatní se usadili na opačném konci bazénu. Césare nespouštěl ze Simy oči. Lea nenápadně malíře dloubla.

„Úžasné,“ řekl šeptem Césare, „a přitom se mi linie její postavy zdají být poněkud divoké.“

„Náš Césare zapomněl dokonce na tu svou míru,' poznamenala Sandra.

„To se račte mýlit! Dávno jsem to zjistil: 87 — 60 — 102. Při velikosti 160, to je originální!“

Sima skočila pozpátku a elegantní spirálou se ponořila do modravé vody. Césare se naklonil k Dajárámovu uchu a cosi mu šeptal, temperamentně při tom gestikuloval.

„Připravují spiknutí?“ zeptala se se smíchem Sima, když vylézala na žlutý, sluncem vyhřátý kamenný obrubník bazénu.

„Naprosto ne,“ odvětila Sandra. „Myslím, že se hádají, kdo z nich vás má portrétovat. Jen se na ně podívejte, kumštýři, zavětřili kořist.“

„Povězte jim, že moje socha je vystavena v největší moskevské obrazárně, Treťjakovské . . .“ Sima udělala pomlku, a když zjistila uctivý údiv Italek, dopověděla: „ ... a že byla vytvořena o dvacet let dříve, než jsem se narodila.“ Italky se zasmály, ale Sima pokračovala: „Všichni shledávají, že jsem její kopií, a jestliže se mohla opakovat podoba, znamená to, že takových jako já je u nás mnoho.“

„Pak nezbývá, než abychom Rusku záviděli!“ zvolala Sandra. „Musíte však najisto vidět sochu, kterou udělal Dajá-ram.

„Snad jste se, dámy, dost osvěžily a naštěbetaly!“ houkl Césare. „Pojedeme na oběd. Missis Girin, sjedeme pro vašeho chotě, připojíte se k nám?“

Sima odmítla, protože odpoledne měla jet do taneční školy proslulé po celé Indii.

Girin se usadil vedle velmi vážného a uctivého Dajáráma. Cíl jejich cesty byl dosti daleko a mladý výtvarník řídil vůz rychlostí šedesáti mil. Nakonec odbočil na úzkou, ve tmě neznatelnou cestu, která vedla stromořadím. Paprsky světlometů zachytily železnou mříž masivní brány, jež se sama rozevřela, jako v dětské pohádce.

Girin se energicky vymanil z dosahu sloužicích, kteří se snažili o všemožné projevy úcty, a vyběhl po schůdcích pod loubí u hlavního vchodu, kde stál Vitarkananda. Profesor

uvedl hosta dovnitř domu do prostorného ústředního sálu. Girin si zvědavě prohlížel fantastickou architekturu budovy.

„Nemyslete si, že je to můj dům," usmál se profesor svým letmým a tvrdým úsměvem, který se ostře lišil od jeho vlídného obličeje. „Jeden můj žák ze starobylého rodu jihom-dických rádžů mne chtěl uctít a dal mi k používání útulek, který neodpovídá ani mým zásluhám, ani mým zálibám. Pojďme však nahoru, tam čekají moji přátelé. Musím vás upozornit, že jen velmi zřídkakdy se setkávají s Evropany."

Vystoupili na balkón, potom prošli do velké místnosti, v níž byla polovina střechy otevřena k hvězdné obloze. Místnost byla slabě osvětlena a byla vystlána koberci. Sedělo v ní na širokých nízkých pohovkách asi deset lidí v bílém oblečení a se stejně bylými turbany, jaký měl na sobě Vitarkananda. Vousy měli šedé, smolně černé, široké i úzce přistřižené, a zdálo se, že hlavními odlišovacími znaky těchto mužů jsou právě vousy. Všichni, vyjma nejstaršího, se zvedli a pozdravili příchozí mlčenlivou poklonou. Téměř neslyšně šuměly pod nízkým stropem rozmáchlé vějíře mechanických větráků.

Vitarkananda usadil Girina tak, aby jeho místo bylo naproti nejstaršímu z přítomných, který měl krátký plnovous a zlatou přezku v turbanu.

Neslyšně chodící sluhové postavili před Girina stolek s nápoji a s cigaretami několika druhů. Girin poděkoval a požádal o sklenici obyčejné vody. Stolek okamžitě zmizel.

Mlčení trvalo několik minut, během nichž Girin fyzicky cítil, že jsou na něho zaměřeny pohledy shromážděných, a snažil se soustředit.

„My všichni se s potěšením dovídáme o tom," promluvil konečně Vitarkananda, „že kongresu v Dillí se poprvé účastní vědec psychofyziolog z té ohromné, přátelské a sympatické země, v níž se až do posledních deseti let této vědě nevěnovala pozornost. To nás dříve zaráželo, nebot poprvé v celých dějinách lidstva provedla právě vaše země gigantický čin k vybudování nového světa. Jaký by však byl nový svět bez nových lidí a jak vychovávat tyto nové lidi bez hlubšího pochopení lidské podstaty a jejích zákonů?

Západ nedocenil význam indických objevů na poli filoso-

fie. Evropané se pohroužili do usilovné činnosti, jak vyrobit velké množství věcí, a šli za technikou na úkor snah o zdokonalení člověka. Shledali, že naše hledání v oblasti psychologie je naivní. A zároveň se lidé Západu oddávají dětinské víře v zázraky, jež údajně provádějí naši kejklíři, v ty úspěchy fyzického rozvoje, jichž dosahuje první ze všech stupňů sebezdokonalování, hatha-jóga, a jež se zdají Evropanům nadpřirozené. Domnělé zázraky jim úplně zastřely opravdové úspěchy lidského ducha v indické filosofii.

Podivujeme se, že jste si nevšimli drsné praktické dialektiky, která proniká celou naší filosofií, těch jemně, pozorně a moudře rozvinutých pravidel společenského chování a společenské morálky, těch objevů v oblasti psychofyziologie, které v mnohém předstihly evropské vědecké myšlení některých filosofických disciplín, jako například otázky přechodu jednoty v mnohost a mnohosti v jednotu, vypracovaných s takovou dokonalostí.“ Profesor Vitarkananda se odmlčel a po chvíli uzavřel slovy: „Většina těchto objevů je zahalena v náboženském pláštíku, a to vám zřejmě brání, abyste rozpoznali jejich pravdivou podstatu. A tu jsme u toho, proč jsme se chtěli s vámi setkat. Rádi bychom slyšeli od vás, jaký je váš názor, je-li možné spojit plody práce indických a sovětských badatelů.“

Vitarkananda skončil a usedl na pohovku v klidném očekávání. Nikdo víc nepronesl ani slova. Silou vůle dokázal Gi-rin potlačit své vzrušení. Pomalu se zdvihl z měkkých polštářů křesla, pevně se postavil, rozkročil nohy a okamžitě nabyl potřebného klidu. „Přesnost, pamatuj na přesnost výrazů, nedej se strhnout, nemluvíš svou řečí,“ nabádal sám sebe, zhluboka nadýchl a začal.

„Největším úspěchem, jehož dosáhlo nábožensky filosofické myšlení Indie a kterého si, nevím proč, nevšimli na Západě a s nímž, snad, nejsou jaksepatří seznámeni ani sami Indové, bylo to, že už odnepaměti jste stavěli člověka na-roveň bohu. Ve formuli, že bůh ani člověk nemá moc nad karmou, nad obecnými zákony vesmíru, vidím největší statečnost myšlení oné dávné doby. Člověk i bůh jsou částí vesmírné duše, není žádná boží vůle a je jen celkový běh procesů stvoření světa, které, mají-li být zvládnuty, musí být

poznány a vzaty v úvahu. Oč je tato koncepce silnější než otrocké uctívání hrozné síly boha, předurčujícího celý osud člověka, boha trestajícího, pronásledujícího a zavrhujícího. Ze je tato představa základem starožidovského náboženství a jeho odvozenin, křesťanství a islámu, v níž jsou obsaženy všechny základy náboženské filosofie a morálky Západu, nemusím vám zde vysvětlovat.“

Girin se zastavil, všiml si lehkého zakašlání Vitarkanandy a otočil se k němu.

„Neobtěžovalo by vzácného hosta dělat přestávky po skončení každé formulace?“ zeptal se opatrně Vitarkananda. Girin se přátelsky a provinile usmál:

„Zcela správně! I já si snadněji budu moci uspořádat myšlenky, neovládám angličtinu tak dobře jako vy.“

Vitarkananda se spokojeně uklonil a začal překládat Girinův výklad do jakési melodické, Girinovi naprosto neznámé řeči. Přítomní přikyvovali, někteří si vyměňovali pohledy.

„Mnohé teze indické filosofie se nám nyní, poté co evropská věda učinila obrovský krok dopředu, jeví v novém světle,“ pokračoval Girin. „Vezmeme-li učení o stěhování duší, převtělování z jedné bytosti do druhé, pak z hlediska dědičnosti můžeme my, materialisté, souhlasit s tím, že dochází k věčnému předávání mechanismů dědičnosti. Tyto mechanismy jsou v pohlavních produktech a znamenají skutečně nesmrtelnost druhu, předávání štafety života jedním jedincem druhému, a v tomto smyslu jsme všichni vzdálenými bratry a již mnohokráte jsme se rodili a umírali jako články velkého řetězu druhu, nesouce v sobě pamět pokolení, jejich přizpůsobovací instinkty. Pokud jde o nekonečné opakování jednoho a téhož, říkejte si tomu jak chcete, duše nebo astrální tělo, zhuštění jakési zvláštní matérie, s tím už souhlasit nemůžeme. Neexistují-li na světě dva totožné atomy, **jak** může být opakován takový nadmíru složitý organismus, takové jemné ústrojenství nervů, jako je člověk? Každý život je neopakovatelný sám o sobě a zároveň je věčný, nebo alespoň dlouhotrvající, jak do budoucna natažený řetěz vzájemně se nahrazujících a znovu a znovu se rodících individuí.

A opět tři Indové sedící ve skupince na levém kraji pohovky si po profesorově překladu vyměnili pohledy. Pochmurný,

nedůvěřivý úsměv se sotva znatelně objevil na ústech nejstaršího z nich.

„A ještě jeden pojem, který vytušila staroindická filosofie, pojem karmy, to je mechanismu, který oplácí a odměňuje za přečiny a zásluhy z minulých existencí člověka. Víme nyní, že na mechanismy dědičnosti, jejichž nositeli jsou pohlavní buňky, mají vliv, i když ne hned a také ne přímo (mimochodem tak působí i vaše karma — není to shoda, ale odraz reality), život předků, nemoci. To vše se odráží v dědičnosti a určuje nejen fyzickou, ale i psychickou podstatu člověka. V tomto smyslu je přijatelné i další rozvíjení učení o karmě, o karmě celých národů. Odmítáme však a považujeme za hluboce nesprávnou neodvratnost karmy, kterou zvrátit není v silách boha ani člověka. Znalost zákonů dědičnosti, vytváření zdravého života, to vše je v rukou člověka, ne ovšem jednotlivce, ale společnosti. A proto karma pro budoucí pokolení může být uvědoměle opravena a odvrácena."

„Karmu uvědoměle opravuje sám pro sebe mudrc, který poznal zákony spravedlivého života," namítl po skončení překladu Vitarkananda.

„Nemůže však opravit to, co se nahromadilo v minulosti, co visí nad jeho hlavou jako hrozná odplata, a to nejen nad jeho hlavou, ale i nad hlavou celého národa, tak to vyplývá z vašeho učení. A my jsme toho názoru, že vše zděděné z minula může a musí být opraveno, je jen třeba vědět jak. A že je takové poznání možné, sotva budete chtít popřít!"

Indové si opět vyměnili pohledy. Kdosi polohlasně pronesl několik slov. Girin pokračoval v analýze nejdůležitějších výchozích bodů indické filosofie, odhaloval přitom jejich dialektickou podstatu a odhazoval náboženskou slupku. Mezi jeho posluchači bylo patrné stále větší oživení. . .

Po svém projevu Girin ustoupil k rohu balustrády a začal si prohlížet umně propletené rytiny na mramorových hranolech její spodní částí. Bylo zbytečné, aby naslouchal hovoru, protože nerozuměl ani slovu.

Indové mluvili tlumeně, jeden po druhém, nevpadali druhému do hovoru a nezvyšovali hlas. Sluhové přinesli podnosy plné vysokých pohárů se studeným nakyslým nápojem podobným limonádě. Girin s požitkem vyprázdnil svůj pohár.

Z přítomných si hned ten a hned onen pozorně prohlížel ruského lékaře. Girin se v duchu tázal, podařilo-li se mu objasnit, jak je již nutné vzájemné porozumění mezi dědici mohutných myšlenkových proudů Indie a současnou materialistickou vědou. Možná že jeho projev nevyšel tak, jak by měl. Chyběla příprava. Měl si načrtnout hlavní myšlenky anglicky, je v této řeči špatným řečníkem, ale kdo mohl tušit. . .

Jeho úvahy přerušil stařešina. Povstal za přispění svých dvou sousedů z křesla, uklonil se Girinovi a pronesl několik vět.

„Moji přátelé děkují ruskému vědci za moudrou řeč," přeložil profesor. „Vyslechli jasný výklad o vztahu materialisty k filosofickému myšlení a k některým zvláštnostem indické vědy postižitelné rozumem. Veliká protichůdnost názorů je nepoděsila, již dávno jsme porozuměli dialektice života. A co více, tato protichůdnost dává naději na hluboké pochopení a na společné zkoumání některých otázek."

„Moji přátelé," pokračoval Vitarkananda po krátkém přerušení, „vám nabízejí pomoc ve všem, co budete chtít poznat za svého pobytu tady nebo v jiných městech Indie. Považu-jete-li za vhodné pohovořit si ještě s námi, rádi se znovu sejdeme. Chcete-li si nás poslechnout, určete námět besedy. Nyní však jsou moji přátelé nuceni nás opustit."

Girin se rozloučil s každým zvlášť podle indického zvyku úklonem nad sepjatýma rukama. Hostitel šel vyprovodit hosty a požádal Girina, aby se ještě na několik minut zdržel. Vitarkananda se zanedlouho vrátil.

„Musím říci," promluvil první Vitarkananda, „že ani jeden z mých evropských přátel nebyl ještě poctěn takovou pozorností. I když jste hovořil ostře, viděl jste, že vás moji přátelé správně pochopili.'

„Jsem za to velmi vděčný," řekl Girin. „Vím, že můj projev byl chudý co do slov, protože nejsem příliš silný v angličtině, ale mé upřímnosti přesto správně rozuměli. Dovolíte--li, připravím si seznam otázek, které bych rád položil vám a vašim přátelům. Můj pobyt zde je časově velmi omezený.

„Proč byste jej nemohl prodloužit?"

„Pokusím se o to."

„Díky! A ještě jednu otázku: to na vaš žádost pátrá Dajárám po staré legendě o černé koruně a o tažení Iskandera dt Indie?“

„Je to prosba mého přítele, geologa Iverněva. Ale i já sám se velmi zajímám o nalezení spisu o této legendě.“

„Dobrá, pomůžeme vám také v pátraní. Chtěl bych podotknout, že staré legendy o Iskanderovi sbírá a studuje jeden japonský profesor, který přijel do Indie před čtyřmi léty. Slyšel jsem o tom od svých kolegů.“

„A jak se tento vědec jmenuje?“

„Přesně se nepamatuji. Zdá se mi, že Kodzima, či tak nějak. Mohu však zjistit, kde nyní je, a spojit vás s ním.“

„Raději nás neseznamujte.“

Vitarkananda se úkosem podíval svýma vševědoucíma očima:

„Rozumím. Bojíte se, abyste nepřipoutal pozornost těch .. ., co pronásledují italského malíře. Dobře. Jste však unaven, je načase, abychom zavolali Dajáráma. Mimochodem, nebudete se zlobit, jestliže si s ním pár minut promluvím? Zdá se mi, že on i Tillottama by měli odtud odjet do Dillí,“ důvěrně uzavřel profesor.

Vitarkananda se otočil a zmizel. Girin se opřel na temném balkóně lokty o chladivý kámen a jeho myšlenky se znovu vrátily ke krystalům zasazeným v černé koruně.

Kapitola 6

SPADLA HVĚZDA

„Vypadáš vesele, Ivane! Gratuluju ti k vítězství!“

„Nebylo to vítězství, miláčku. Ale podařilo se mi vysvětlit pozici materialisty a dát na srozuměnou, že materialista není zbožňovatel ustrnulé hmoty. Indičtí dialektici mě pochopili a porozumění, to je základní v lidských vztazích.“

„Hurá! Pojedeme to oslavit na oceán!“

„Tam jsou žraloci! Hnusná havěť!“

„Vezmeme si jako průvodce Césara a Leu. Budou mít nože

a budou v potápěčském. Mimochodem, i já mám za sebou malé vítězství: předváděla jsem naši gymnastiku v taneční škole a byla jsem pozvána k vystoupení v televizi.“

Uchopil ji a vyzvedl na rukou.

„Ivane, zvykni si na to, že už jsi ženatý, už nemusíš dělat takové hlouposti!“

„Nechci si zvyknout na to, že jsem ženatý,“ Girin se usmál.

Na Iverněvův návrh se manželský pár Girinových ubytoval v jeho malém domku. Z velvyslanectví přišel pokyn, aby se Iverněv vypravil do Dillí, jakmile bude schopen letu. Girin se rozhodl strávit v Madrásu ještě několik dní a odvolal plánovanou návštěvu Kalkaty. V době, kdy nebyl zaneprázdněn zasedáními, jezdil k Vitarkanandovi. Profesor jej přijímal v rozsáhlé knihovně bud sám, nebo v přítomnosti dvou až tří filosofů, svých přátel. Jednou, když se k nim připojil Dajá-rám, poznal Girin ze sochařova chování, jaké úctě se těšili jeho skromní spolubesedníci.

O večerech přicházeli k Iverněvovi Italové a Ramamurtí s ženou. Césare uprosil Simu, aby ji směl portrétovat. Za dva dni poté také Ramamurtí přinesl své náčiní. Oba umělci soupeřili v rychlosti a přesnosti náčrtků.

Teprve šestého dne se Girinovi a Simě podařilo najít si čas k cestě na výstavu, kde byla Ramamurtího Apsara.

Dva dny před svým odjezdem pozval Iverněv Girina a Césara k sobě, aby si s nimi promluvil o černé koruně.

Tři muži se sešli o samotě v jeho pracovně.

Iverněv tentokrát do všech podrobností pověděl Césarovi o událostech v Leningradě a v Moskvě před návštěvou Deragaziho a během ní a nesmlčel přitom ani svou osobní tragédii.

Potom Girin vyložil fakta a dohady o šedých krystalech a zdůraznil, že po uloupení kamenů v Leningradě mohou vědě posloužit už jen ty, které se uchovaly v černé koruně.

„Připusťme, že vaše domněnky jsou správné,“ řekl Ital a svraštil čelo v záplavě dýmu, „a že šedé krystaly působí na paměť. Jaký však má smysl honit se za nimi po celém světě a obětovat na to obrovské peníze? Je to snad důležité, když člověk, k jehož hlavě přiložíme krystal, zírati paměť?“

„Ano, dokonce to nejdůležitější,“ odpověděl Girin. „V tom

je také jádro věci. Oč jim jde? Nevíme přesně. Ale bylo by například možné udělat z normálních zdravých lidí poslušné automaty.“

„Rozumím, rozumím,“ vykřikl Césare, „člověk, který ztratil paměť, se může stát automatem!“

„Pokud ji ztratí úplně, není k ničemu, protože absolutně bez paměti nemůže existovat. Je-li však ztráta částečná, může-li být spolehlivě regulována — jistě víte, co by to znamenalo.“

„Proto se tedy honí za korunou. Může jim přinést ohromné peníze!“

„Koruna může přinést i pěkné peníze vám, rozhodnete-li se ji prodat těmto ‚lovcům'," řekl Girin, „i když jsem přesvědčen, že smečka Deragaziho si najde cestu, jak se vás zbavit, jen co jim ten klenot ukážete. Nechci vás o ničem přesvědčovat, ale já jsem toho člověka viděl!“

Dřív než na to mohl něco říci, objevila se v rozhrnutém závěsu dveří Lea:

„Vážení pánové, právě dorazili manželé Ramamurtíovi! Tillottama bude tančit! Vrátila se zrovna z vystoupení v televizi v tanečních šatech a s magnetofonem. Honem pojďte!“

„Pojďme,“ usmál se Girin, „ať signor Pirelli nepospíchá s rozhodnutím. Bude velmi odpovědné a já bych se je chtěl dovědět v konečném znění. . .“ Uchopila jej za ruku a pevně se přitiskla k jeho rameni. . .

Sima vyrazila vstříc Girinovi:

„Ivane, uvidíme teď Tillottamu tančit, to je báječné!“

Tillottamu nepřivedly do rozpaků malé rozměry pokoje. Naopak, její pohyby, jakoby sevřené těsným prostorem, nabyly pružnosti, síly, hbitosti nikdy divákem nevídané. Z magnetofonu se linulo pro Evropana těžko zachytitelné předivo dvojích rytmů oddělených táhlými, chvějivými tóny strunných nástrojů.

Sima vzrušena a se zatajeným dechem sledovala oživlou apsaru a netušila při tom, že Tillottama předvádí vlastní improvizaci.

Časná tropická noc za oknem náhle zazářila měsíčním svitem. Dajárám zhasl, rozevřel široké okno a Tillottama pokračovala v tanci za měsíčního svitu tak jasného, že nezměk-

čoval, ale spíše výrazněji odstínil každý nejmenší pohyb tanečnice, jejích nyní takřka černých rukou a jakoby z tmavého dřeva vyřezaných jemných rysů její tváře . . .

Píseň dozněla a v tichu se ozvalo ostré klapnutí vypnutého magnetofonu. Všichni chvíli mlčeli, očarováni nevšední podívanou a nezvyklou melodií.

Ramamurtí se začal loučit a zvedli se i tři Italové, kteří se nabídli, že odvezou indické přátele domů. Iverněv, jenž stále ještě užíval výsad nemocného, vyšel na verandu a Sima s Girinem sestoupili do zahrady, aby vyprovodili hosty k bráně. Vůz Italů stál opodál pod jasně zářící svítilnou, kolem níž jako vždy rychle kroužil mrak nočního hmyzu. Kousek dále, u druhé svítilny, seděli na lavičce pod stromy nějací lidé.

Sima poslala odcházejícím vzdušný polibek a namířila k domu. Cestička byla úzká a Girin kráčel za Simou pohroužen do jakýchsi úvah a jednoslabičně přitakával jejím pochvalám o Tillottamině umění. Sima se otočila a podívala se šikmo a zespodu na muže. Tento pohled připadal Girinovi, sám nevěděl proč, neodolatelný.

Pojednou zaznělo z ulice hluché plesknutí připomínající zvuk vylétnuvší zátky u láhve šampaňského, potom další a hned nato se ozval mužský výkřik vyjadřující zděšení, zuřivost a bolest. Za několik vteřin bylo slyšet pronikavé prásknutí výstřelu z automatické pistole, křik a další výstřely v rychlém sledu za sebou. Girin a Sima se vrhli k vratům a Iverněv, ještě zesláblý po nemoci, běžel po schodech, kde upadl a skutálel se na cestu s odřenýma rukama a obličejem. Na ulici se rozléhaly výkřiky, dupot bosých a obutých nohou. Od okamžiku, kdy se rozloučil s přáteli, uplynulo sotva víc než tři minuty.

Ve chvíli, kdy Sima s mužem zmizeli za vraty, bylo pět odcházejících návštěvníků obráceno tvářemi k nim a mávalo jim na rozloučenou. První se otočila Tillottama a tu zpozorovala v hloučku lidí seskupených kolem lavičky pod stromem povědomý profil s dlouhým, jakoby sraženým nosem.

„Ahmed!“ blesklo jí hlavou a zachvěla se zpola zapomenutou nenávistí. Ale tvář zmizela, zastíněna dvěma mladíky v širokých a pestrých volně splývajících košilích.

Tillottama sevřela Dajárámovu ruku. Znepokojeně se naklonil a *tázavě* se podíval do jejího zbledlého obličeje.

„Odjeďme rychle!“ poprosila tiše Tillottama.

Lea vstoupila do vozu, spustila startér a otevřela dvířka,' naznačujíc Tillottamě, aby se posadila.

Současně skupinka lidí namířila od lavičky ke svítilně, pod níž stál vůz. Dříve než někdo stačil postřehnout, co se děje, vytáhl jeden z nich zpod košile pistoli s dlouhou hlavní, s žebrovaným tlumičem na konci ústí. Něco plesklo o kraj auta a zavadilo o Tillottamin bok. Aby zakryla Tillottamu, vrhla se Sandra dopředu s rukama nataženýma za zády, tak jak to dělá křídly kvočna, když chce ochránit kuřata. Pleskl druhý výstřel. Kulka prolétla Sandřinou rukou a zasáhla Tillottamu. Obě ženy se sesuly jako podkoseny. Vteřinu předtím vydal Dajárám ze sebe zvířecí skřek a vyřítil se proti střílejícím. Jeden z vrahových kumpánů nastavil sochaři nohu. Dajárám upadl na asfalt u samých nohou člověka s pistolí. Ale přece jen stačil uchopit vraha za nohy, strhl jej na sebe a sevřel ho, pokoušeje se vyrvat ničemovi zbraň. Césare, který se snažil zvednout raněné ženy a byl celý zbrocen jejich krví, složil zuřivou ranou druhého banditu a sklonil se nad Dajárámem, přičemž nepostřehl, že třetí zlosyn, starší a dosud nepozorovaný v tmavém obleku, napřáhl nad ním ostrou tenkou dýku. Stačil zlomek vteřiny, a dýka by se zabodla pod lopatkou a projela srdcem, ale na pomoc už přišla Lea se svou těžkou automatickou pistolí, kterou stále nosila při sobě od onoho dne, kdy byl Césare napaden. Bez váhání vystřelila přímo do černovousého obličeje. Zalit krví, bandita se zhroutil a tupě udeřil hlavou o kámen podstavce svítilny. Zbylí bandité se stáhli dozadu a ten, který střílel, se se zoufalým úsilím vymanil ze železných rukou Dajárámových a uštědřil mu strašný úder pistolí do zátylku. Ramamurtí bezvládně rozhodil ruce s roztaženými prsty a zhroutil se na asfalt. Vrah bleskurychle vyklouzl zpod něho a zdvihl zbraň. Lea znovu vystřelila, ale ruka se jí zachvěla a kulka zasáhla vraha do břicha. Ohnul se a za-vyl. Lea, o níž se pokoušela mdloba z hrůzy a odporu, vystřelila ještě jednou. Vytí ustalo, vrah bez hlesu dopadl na zem před Italkou. Odhodila pistoli a zakryla si oči.

Césare stále ještě zápasil s banditou v pestré košili. Chtěl běžet k Tillottamě a k Sandře, ale nemohl pustit nepřítele. Ze všech stran se sbíhali lidé. Rozčilením funící dav obstoupil jako stěna místo, kde spolu v prachu zápasili Césare a bandita.

„Pomozte mi, chopte se ho!“ vykřikl Césare známá mu indická slova.

Vyzáblý dravci obličej se znetvořeným nosem se vynořil za davem.

„Co stojíte? Bijte proklaté Angličany!“ zařval neznámý v urdštině, tamilštině a hindštině. „Pohleďte, memsahib zvířecky ubila dva našince!“

Ten, v němž Tillottama vytušila Ahmeda (a byl to skutečně on), si to vypočítal správně. Dav zahučel a pohnul se směrem k zkamenělé Lee a k Césarovi, který ještě pořád zápasil. Právě v tomto okamžiku vyběhl z vrat Girin. S rozvahou válečného lékaře odhadl situaci a rychle přikročil k oběma ženám ležícím na sobě. Ležely pokojně jak děti překvapené spánkem a tento náhlý klid byl předzvěstí toho nejhoršího. V běhu se otočil a prohodil k Simě rusky:

„Utíkej k Mstislavovi, zavolej policii! Co nejrychleji!“

Zlehka nadzdvihl Sandru a rychle se přesvědčil, že kulka, která poranila ruku a sklouzla po žebru, způsobila jen otřes. Uložil raněnou na sedadlo automobilu a poklekl u Tillottamy. Rty krásné tanečnice, před třemi minutami ještě tak svěží, byly sinalé, popelavý nádech se rozestřel po snědé kůži. Z dětsky pootevřených úst stékala tmavá stružka krve a rozlévala se po asfaltu.

Bohaté zkušenosti z války Girinovi umožnily, aby okamžitě zjistil, že zranění je smrtelné. Skokem byl na nohou, ještě včas, aby velitelským posunkem zarazil dotírající dav. Popadl mladého banditu za ruku, odtrhl jej od malíře a postavil jej. Bandita změkl a vytřeštěnýma očima zíral na Girina. Césare se zdvihl a ztěžka dýchaje přistoupil k Lee, silně s ní zatřásl a cosi zakřičel italsky.

Ahmed postoupil dopředu, ukázal na Girina a na Leu a zařval s vyceněnými zuby a koulejícíma očima jak z příšerného snu. Jeho zvednutá ruka svírala zahnutý kinžál. Další nože se objevily v tmavých pěstích shromáždění.

Girin upřel na Ahmeda soustředěný, jak olovo těžký pohled. Pákistánec zmlkl, spustil ruku a potom zavřel oči. Divoké napětí jeho těla povolilo a kinžál zazvonil o asfalt.

Girin si vzpomněl, že Američanův sluha jistě rozumí anglicky, a hlasitě a velitelsky poručil:

„Pojd sem, vrahu!“

Ahmed pokorně vykročil, oddělil se od davu a vzápětí lidé tísnící se za tím, kdo se jim před chvíli zdál vůdcem, ustoupili dozadu.

„Na kolena!“

Ahmed padl na kolena tak, že bylo slyšet úder kolenních kostí.

„Vytáhni zbraň, vezmi ji do zubů a tak zůstaň!“

Ahmed, aniž pohnul hlavou, nahmatal jako ve snu za pasem boxer, zdvihl upadlý kinžál a sevřel oboje vyceněnými zuby.

Neztráceje ani vteřinu, vrátil se Girin k Tillottamě. S hořkou jistotou nahmatal pevnou rukou chirurga otvor po kulce, která pronikla z levé strany, téměř u podpaží, a prošla směrem poněkud nahoru. Vše mu bylo jasné. Střela prorazila aortu v místě velmi blízkém levé průdušnici a roztrhla i průdušnici. Všechna krev, poháněná silným srdcem, vytekla v několika vteřinách ústy ven.

I kdyby hned v tu chvíli byl po ruce dobře vybavený operační sál, neměla by Dajaramova víla naději na záchranu. Všemu byl konec. Budoucí hvězda Indie zapadla navždy.

Dav v hrůze strnul, někteří padali na kolena a vykřikovali: „Svatý! Svatý!“ Mladý bandita padl na tvář vedle svého náčelníka. Ten stále zůstával v pokleku pod jasným světlem svítilny, s pokleslou hlavou a se rty svírajícími zbraň, tak jak pes drží v tlamě předmět hozený mu pánem. Tak ho také zastihl policejní vůz, který si prorazil cestu rozestoup-lým davem.

Tíživé ticho zavalilo útulný Iverněvův dům, kde před třemi hodinami se rozléhaly něžné zvuky hudby.

Girin zachmuřeně přeměřoval pokoj z jednoho rohu do druhého. Sandra, dovedně ovázaná, napolo ležela v křesle,

převlečena do Siminých šatů, pro ni příliš krátkých. **Lea** kouřila jednu cigaretu za druhou, pokukovala po Césarovi, který si zakryl obličej v dlaních a podivně sebou kýval. V pracovně psal Iverněv na psacím stroji, aby před svým odjezdem mohl policii odevzdat své svědectví. Nikomu nebylo do řeči.

„Doktore Girine,' ozvala se konečně Sandra, „také jste viděl Dajárámovu ránu?“

„Viděl. Kost je celá, je to silný otřes mozku.“

„Kdy přijde k sobě?“

„Byl by již dávno nabyl vědomí. Když jej odváželi, požádal jsem lékaře, aby mu dali větší dávku uspávacího prostředku. Čím později se probudí, tím lépe! Nabere víc sil . . .“

„Bylo by lépe, kdyby ho byli zabili společně s ní,“ zvedl hlavu Césare.

„Snad ano! Ale pokud znám indické zvyky, pohřbít Tillottamu, to jest spálit ji, musí on sám. Bude třeba odsunout jeho převoz do nemocnice. Zavolal jsem profesoru Vitarkanandovi a zbavil jsem se poněkud starostí o Dajáráma.“

„Můj bože, můj bože, Tillottama je mrtvá!“ Lee, která se dosud ovládala, vyrazily slzy zoufalství. „Vždycky . . . vždycky se mi zdálo, že je nesmrtelná, tak byla krásná! Na jak tenoučké nitce visí lidský život! . . .“

Césare přitáhl Leu k sobě. Dlouho usedavě vzlykala. Nervové uvolnění, které nakonec přišlo, Lee prospělo.

Girin strčil ruce do kapes a šel na verandu, kde zůstal stát a pozoroval hvězdy.

Sima vešla do pokoje. Rozhlédla se pátravě a šla za Girinem. Jeho široká záda tvořila na pozadí uličního osvětlení černou siluetu.

Girin zvedl zrak k vysokým souhvězdím a pak jeho hlava prudce poklesla. Jeho hlas se zachvěl a zmlkl při slovech „jak v noční tmu propadlá hvězda“. Více již Sima nevydržela, zaštkala a vrhla se v slzách svému muži do náručí.

„Tak tedy spadla do věčné tmy Hvězda Indie,“ zamumlala. „Což ji nebylo možné zachránit, Ivane?

„Nebylo! Kdyby to byla jiná rána, ale tahle ne! Jí už je ted dobře. Ani necítila bolest. Mnohem hůře bude Dajárá-movi. . . !

„Nemohu se s tím smířit," tiše vzlykala Sima. „Pořád tomu nemohu věřit. Proč se to stalo, Ivane?"

Girin mlčky hladil její rozcuchané vlasy.

„Půjdeme mezi ostatní!" prohlásil na konec a vedl Simu do pokoje.

Césare, spatřiv Girina, přistoupil k němu s rozhodným výrazem ve tváři:

„Doktore Girine, chci vám říci, že jsem promyslel návrh váš i Mstislavův. Vytáhnu korunu a odevzdám vám ji! Jakmile na jihu skončí zimní bouře, najmeme s kapitánem Callegarim loď a uděláme to. Tak rychle, jak jen to bude možné! Jen já mohu najít korunu, a kdo ví, co se se mnou může stát. Život je tak křehký."

Girin se zamyslel:

„Myslím, že by nebylo správné, kdybyste odevzdal korunu nám. Je to starobylá památka indické země a patří jí. Proto by bylo spravedlivé, aby ji měla indická vláda. A nám, vlastně ne nám, ale vládě Sovětského svazu, by měl být dán jeden ze šedých krystalů koruny, protože Mstislavův otec znovu tyto kameny objevil a protože nám byly ukradeny a jen s naší pomocí byl poznán jejich význam. Takový je můj názor. Zajděte za Mstislavem, zeptejte se i jeho. Jistě vám řekne přibližně totéž."

Césare prudce stiskl podanou mu ruku. Girin dodal:

„Chcete se mě na něco zeptat a nemůžete se odhodlat? Jen se ptejte. Netrpím žádnými komplexy, proto se mě každý může zeptat na cokoliv."

„Ano, máte pravdu. Totiž viděl jsem, jak jste... co dokážete udělat s člověkem, dokonce i s takovou nebezpečnou zmijí, jako je Ahmed . .."

„Jinými slovy, chcete vědět, proč jsem vám prostě neporučil, abyste mi korunu vydal?"

„Ano, ano!"

„Ponecháme-li stranou etiku a morálku, hypnóza přece jen není žádný zázrak a její možnosti jsou dost omezeny. Rozhodně nelze v hypnóze přinutit člověka, aby jednal proti svému charakteru."

Césare se nerad loučil s Rusy, kteří se navždy zapsali do jeho života.

Letenky byly určeny pro noční letadlo Air India a Sima byla velmi rozčarována, že nespatří ještě jednou sněžnou nádheru Himaláje. Schýlila se k pravému mužovu rameni a dřímala za monotónního hukotu motoru. Iverněv, který seděl naproti, nespal a pozoroval velký doktorův obličej.

Při nočním osvětlení se nedalo zjistit, zda Girin s polozavřenýma očima dříme, nebo přemýšlí.

Zamyslel se také Iverněv, snažil se představit si shledání s matkou. Jevgenie Sergejevna mu nic nenapsala o Tatě. Zřejmě se tedy Tata ani neobjevila.

Ale Iverněv byl bůhvíproč přesvědčen o tom, že Tatu najde a že to nebude dlouho trvat.

Všechno, co viděl a zakusil za poslední rok, ho učinilo dospělejším a moudřejším, jako by mezitím uplynulo desetiletí.

Za nimi zůstala Indie, ohromná země, nesmírně bohatá a strašlivě chudá.

OBSAH:

DÍL PRVNÍ
KOŘENY HNĚVU
Kapitola 1
ANNA
Kapitola 2
KOŘENY HNĚVU
Kapitola 3
BLEDÉ STĚNY
Kapitola 4
„KRÁLOVNA UŽOVEK“
Kapitola 5
DVA STUPNĚ KE KRÁSE
Kapitola 6
STÍNY ZUŘIVÝCH FANATIKŮ
DÍL DRUHÝ
ČERNÁ KORUNA
Kapitola 1
POBŘEŽÍ KOSTER
Kapitola 2
AFRICKÉ POKLADY
Kapitola 3
ČERNÁ KORUNA
Kapitola 4
LOĎSTVO ALEXANDRA VELIKÉHO
Kapitola 5
PLAČTIVÉ VLAKY
DÍL TŘETÍ
TYGROVO VÍTĚZSTVÍ
Kapitola 1
Dar Altaje
Kapitola 2
PRSTEN S CHIASTOLITEM
Kapitola 3
TIBETSKÁ TVRZ
Kapitola 4
TYGROVO VÍTĚZSTVÍ

Kapitola 5
CESTA TMY
Kapitola 6
KAŠMÍRSKÉ ZAHRADY
Kapitola 7
HVĚZDNÁ ZÁŘ
Kapitola 8
APSARA TILLOTTAMA
DÍL ČTVRTÝ
OSTŘÍ BŘITVY
Kapitola 1
KAMENY V STEPI
Kapitola 2
TORPÉDOVKA BEZÚHONNÁ
Kapitola 3
ČLÁNKY ŘETĚZU
Kapitola 4
MILOST BOHŮ
Kapitola 5
ŠEDÝ KRYSTAL
Kapitola 6
SPADLA HVĚZDA

Dobrá dobrodružná díla

ŘÍDÍ JANA NEUMANNOVÁ

Svazek 50

IVAN JEFREMOV

OSTŘÍ BŘITVY

Z ruského originálu Lezvije břitvy, vydaného nakladatelstvím Molodaja gvardija, Moskva 1964, přeložili Marie a Bohumil Přikrylovi. Upravené vydání. Obálku, vazbu a předsádku navrhl František Forejt. Graficky upravil Milan Albich. Vydal Svět sovětů, nakladatelství Svazu československo-sovětského přátelství, Václavské náměstí 36, Praha 1, jako svou 1148. publikaci. Výtvarný redaktor René Murat. Odpovědná redakforka Jana Neumannová. Písmem Kolektiv vytiskla Pravda, vydavatelství ÚV KSS, Bratislava. Formát papíru 80/100. AA 24,33 (text 24,22, ilustrace 0,11), VA 25,55. **392 stran.** D-10 70222. Náklad 32 800 výtisků. 13-34. 1. vydání.

26-055-67. Cena váz. 26 Kčs